T.C.
Radyo ve Televizyon Üst Kurulu

TELEVİZYONLARDA TERÖR, IRKÇILIK VE NEFRET İÇERİKLİ YAYINLAR

UZMANLIK TEZİ

Mustafa Özgür YÜCEL

ANKARA
EKİM 2011

T.C.
Radyo ve Televizyon Üst Kurulu

TELEVİZYONLARDA TERÖR, IRKÇILIK VE NEFRET İÇERİKLİ YAYINLAR

UZMANLIK TEZİ

Mustafa Özgür YÜCEL

DANIŞMAN
Meltem ÖZDER
Üst Kurul Uzmanı

ANKARA
EKİM 2011

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Başkanlığına

Bu çalışma, Tez Değerlendirme Komisyonu tarafından oy çokluğu ile Uzmanlık Tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı		İmza
Başkan	: Prof. Dr. Davut DURSUN	
Üye	: Volkan ÖZTÜRK	
Üye	: Meltem ÖZDER	

ONAY

…. /…. /2011

Üst Kurul Başkanı

TEZ TESLİM TUTANAĞI VE DOĞRULUK BEYANI

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Uzman Yardımcılığı Giriş ve Yeterlik Sınavları ile Uzmanlığa Atanma, Yetiştirilme, Görev, Yetki ve Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 19'uncu maddesinin 4'üncü fıkrasına istinaden çıkartılan Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Tez Hazırlama Yönergesi'ne uygun olarak hazırlamış olduğum uzmanlık tezi ilişikte sunulmuştur.

Bu uzmanlık tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplayıp sunduğumu; ayrıca, bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan ederim.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.
25/10/2011

Mustafa Özgür YÜCEL
Üst Kurul Uzman Yardımcısı

Uzmanlık Tezinin Adı:
"Televizyonlarda Terör, Irkçılık ve Nefret İçerikli Yayınlar"

Tezi Teslim Alan

Daire Başkanı

Tarih

Adı-Soyadı-İmzası

İÇİNDEKİLER

DOĞRULUK BEYANI iii
İÇİNDEKİLER iv
KISALTMALAR ix
TABLOLAR LİSTESİ x
GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE
TERÖR, IRKÇILIK VE NEFRET SÖYLEMİ

1.1. TERÖR 5
1.1.1. Terör ve Terörizm Kavramları 5
1.1.1.1. Gerilla Hareketleri ve Terörizm Ayrımı 7
1.1.1.2. Şiddet ve Terörizm Ayrımı 8
1.1.1.3. Terörizmin Tanım Sorunu 9
1.1.2. Terörizmin Tarihsel Gelişimi 10
1.1.3. Terörizm Türleri 12
1.1.3.1. Gerçekleştirenlere Göre Terörizm Türleri 12
1.1.3.1.1. Devlet Terörizmi 12
1.1.3.1.2. Devlete Karşı Terörizm 13
1.1.3.1.3. Devlet Destekli Terörizm 14
1.1.3.2. Uygulama Alanına Göre Terörizm Türleri 14
1.1.3.2.1. İç (Dâhili) Terörizm 14
1.1.3.2.2. Uluslararası Terörizm 15
1.1.3.3. Amaçlarına Göre Terörizm Türleri 15
1.1.3.3.1. Etnik Terörizm 16
1.1.3.3.2. İdeolojik Terörizm 16
1.1.3.3.3. Din Kaynaklı Terörizm 16
1.1.4. Terörizmin Amaçları 17

1.2. IRKÇILIK VE NEFRET SÖYLEMİ 18
1.2.1. Irkçılık 18
1.2.1.1. Irk ve Irkçılık Kavramı 19
1.2.1.2. Irkçılığın Tarihsel Gelişimi 20
1.2.1.3. Irkçılıkla İlgili Kavramlar 24
1.2.1.3.1. Irk Ayrımcılığı 24
1.2.1.3.2. Heterofobi 25
1.2.1.3.3. Cinsiyetçilik 26
1.2.1.3.4. Yabancı Düşmanlığı 27
1.2.2. Nefret Söylemi 28
1.2.2.1. Nefret Söylemi ve Nefret Suçu 29
1.2.2.2. Nefret Söylemi ile İlgili Kavramlar 30
1.2.2.2.1. Önyargı 30
1.2.2.2.2. Stereotip (Kalıp Yargı) 32
1.2.2.2.3. Etnosantrizm (Etnik Merkezcilik) 33
1.2.2.2.4. Çok Kültürlülük 34
1.2.2.2.5. Ötekilik 36

İKİNCİ BÖLÜM
TELEVİZYONLARDA TERÖR, IRKÇILIK VE NEFRET İÇERİKLİ YAYINLAR

2.1. TELEVİZYONLARDA TERÖR İÇERİKLİ YAYINLAR 38
2.1.1. Medya ve Terörizm 38
2.1.2. Teröristlerin Medyayı Kullanma Amaçları 40
2.1.3. Medya ve Terörizm İlişkisi Üzerine Yaklaşımlar 42
2.1.4. Televizyonda Terör Haberleri 45
2.1.4.1. Televizyonun Haber İşlevi 45
2.1.4.2. Televizyonda Terör Haberlerinin Yayınlanması 48
2.1.4.3. Terör Haberlerinin Yansıtılış Biçimi 50

2.1.4.4. Terör Haberlerinin Yayınlanmasının Avantaj ve Dezavantajları 53
2.1.5. Terör İçerikli Yayınlara Yer Verilmesi Üzerine Farklı Görüşler..... 56
2.1.5.1. Liberal-Özgürlükçü Görüşe Göre 58
2.1.5.2. Sosyal Sorumluluk Görüşüne Göre..... 61
2.1.5.3. Otoriter Görüşe Göre 63
2.2. TELEVİZYONLARDA IRKÇILIK VE NEFRET İÇERİKLİ YAYINLAR..... 68
2.2.1. Toplumsallaşmada ve Kitle Kültürü Oluşumunda Medyanın Rolü..... 68
2.2.2. Televizyonlarda Irkçılık ve Nefret İçerikli Yayınlara İlişkin Analizler..... 70
2.2.3. Filmlerde ve Dizilerde Irkçılık ve Nefret Söylemi 73

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TERÖR, IRKÇILIK VE NEFRET İÇERİKLİ YAYINLARA İLİŞKİN ÖRNEKLER

3.1. TERÖR İÇERİKLİ YAYINLARA İLİŞKİN ÖRNEKLER..... 77
3.1.1. Ülkemizden Örnekler..... 77
3.1.1.1. 15-20 Kasım 2003'te Gerçekleştirilen Terör Saldırıları 78
3.1.1.1.1. Saldırıların Görsel Medyadaki Yansımaları..... 78
3.1.1.1.2. Saldırıların Haberlerde Yayınlanmasının Getirdiği Olumsuzluklar 80
3.1.1.1.3. Saldırıların Oklahoma Şehrindeki Bombalama Eylemi ile Karşılaştırılması 83
3.1.1.2. İstanbul Güngören'de Gerçekleştirilen Terör Eylemi..... 84
3.1.1.3. İstanbul Bostancı'daki Silahlı Çatışma..... 87
3.1.2. Ülkemiz Dışından Bir Örnek 90
3.1.2.1. 11 Eylül 2001 Tarihli Terör Saldırıları 90
3.1.2.1.1. 11 Eylül Saldırılarının Ekranlara Yansıması 91
3.1.2.1.2. Medya Yöneticilerinin ve Çalışanlarının Yorumları..... 94
3.1.2.1.3. Yapılan Kamuoyu Araştırmalarına İki Örnek..... 96
3.2. IRKÇILIK VE NEFRET İÇERİKLİ YAYINLARA İLİŞKİN ÖRNEKLER.... 99
3.2.1. Ülkemizden Örnekler..... 99
3.2.1.1. Bir Radyo Kuruluşunun Yayınlarındaki Nefret İçerikli İfadeler..... 99

3.2.1.2. Terör Örgütü Sempatizanlarına Linç Girişimi 104
3.2.1.3. Yerel Bir Kanalda Yayınlanan Nefret İçerikli Türkü 105
3.2.1.4. Alevilere Yönelik Nefret Söylemlerine İlişkin Örnekler 106
3.2.2. Dünyadan Örnekler 110
3.2.2.1. Big Brother Programındaki Irkçılık 110
3.2.2.2. Belçika Devlet Televizyonunda Türklere Hakaret 111
3.2.2.3. "İslam" İsimli Çocuğun Programa Çıkarılmaması 113

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
TERÖR, IRKÇILIK VE NEFRET İÇERİKLİ YAYINLARLA İLGİLİ DÜZENLEMELER

4.1. ULUSLARARASI DÜZENLEMELER 115
4.1.1. Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi 115
4.1.2. Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi 117
4.1.3. Akdeniz Düzenleyici Otoriteler Ağı Görsel İşitsel İçerik Düzenlemesi Deklarasyonu 118
4.1.4. 1706 (2005) Sayılı "Medya ve Terörizm" Konulu Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi Tavsiye Kararı 119
4.2. İÇ DÜZENLEMELER 121
4.2.1. Türkiye 121
4.2.1.1. 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun 121
4.2.1.2. 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu 122
4.2.1.3. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu 123
4.2.1.4. Terör ve Olağanüstü Durumlarda Habercilik Yaparken Uyulacak İlkeler 123
4.2.1.5. Yayıncılık Etik İlkeleri 125
4.2.1.6. Basın Meslek İlkeleri 125
4.2.2. Birleşik Krallık 126
4.2.2.1. Kamu Düzeni Yasası 126
4.2.2.2. OFCOM Yayıncılık İlkeleri 127

4.2.2.3. BBC Yayın İlkeleri 127
4.2.3. Almanya 130
4.2.3.1. Eyaletlerarası Yayıncılık Sözleşmesi 130
4.2.3.2. Yayıncılıkta ve Telemedyada İnsan Onurunu ve Azınlıkları Koruma Üzerine Eyaletlerarası Sözleşme 130
4.2.4. Fransa 131
4.2.5. Sırbistan 131
4.2.6. Polonya 132
4.2.7. Çek Cumhuriyeti 132
4.2.8. Avusturya 133
4.2.9. Kanada 134
4.2.10. Güney Afrika Cumhuriyeti 134
SONUÇ 135
KAYNAKÇA 143
ÖZET 158
ABSTRACT 159
ÖZGEÇMİŞ 160

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
BBC	: British Broadcasting Corporation
CSA	: Conseil supérieur de l'audiovisuel (Fransa'da görsel-işitsel yayınları düzenleyen kurul)
DGM	: Devlet Güvenlik Mahkemesi
EGM	: Emniyet Genel Müdürlüğü
ETA	: Euskadi Ta Askatasuna (Bask Vatanı ve Özgürlüğü) (İspanya'da Faaliyet Gösteren Terör Örgütü)
FBI	: Federal Bureau Investigation (Federal Soruşturma Bürosu)
INLA	: Irish National Liberation Army (İrlanda Ulusal Kurtuluş Ordusu)
IRA	: Irish Republican Army (İrlanda Cumhuriyet Ordusu) (Birleşik Krallık'ta Faaliyet Gösteren Terör Örgütü)
NATO	: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)
OFCOM	: The Office of Communications (Birleşik Krallık'ta görsel-işitsel yayınları düzenleyen kurum)
REC	: Recommendation (Tavsiye)
RTÜK	: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
s.	: Sayfa
SS	: Schutzstaffel (Koruma Timi)
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TVYD	: Televizyon Yayıncıları Derneği
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1 Terörizm Tanımlarında Ortak Olan Sözcüklerin Frekansı……10

Tablo 1.2 Terörizmin Amaçları……...18

Tablo 3.1 Oklahoma'da ve İstanbul'da Gerçekleştirilen Terör Saldırılarının, Medyanın Eylemlerdeki Etkinliği Açısından Karşılaştırılması……...83

GİRİŞ

11 Eylül saldırıları sonrası üzerinde en çok konuşulan gündem maddelerinden biri haline gelen terörizm, dünyanın pek çok yerinde önemli etkiler doğurmuş, milyonlarca insanın hayatını kaybetmesine, milyarlarca dolar maddi kayba yol açmış ve bunun sonucu olarak da uluslararası kamuoyunun gündemini sürekli işgal etmiştir. Terörün son yıllarda ivme kazanmasında teknolojik gelişmelerle birlikte iletişim hızının artması, daha ölümcül silahların ve patlayıcıların yaygınlaşması ve en önemlisi teröristlerin seslerini duyurmak için gereksinim duydukları medyanın gelişimi ve daha geniş kitlelere ulaşılabilmesi etkili olmuştur. 11 Eylül 2001 tarihinde, New York'ta bulunan Dünya Ticaret Merkezi'nin ikiz kulelerine yönelik gerçekleştirilen terör saldırıları sonucunda dünyanın en güçlü ülkesi olarak gösterilen ABD'nin bile çaresiz kalması terörizmin sınır tanımayan boyutlara ulaştığını gözler önüne sermiştir.

Televizyonun neredeyse toplumun bütün kesimlerine ulaşabilen bir kitle iletişim aracı olması en çok da seslerini duyurmak ve propagandalarını yaymak isteyen terör örgütlerinin iştahını kabartmaktadır. Gerçekleştirecekleri terör eylemleriyle milyonlarca insanın korku ve paniğe kapılmasını ve bu sayede irrasyonel davranışlar sergilemesini amaçlayan teröristler, televizyon yayınları sayesinde bu amaçlarına kısa yoldan ulaşmak istemektedirler. Teröristlerin medyaya olan ilgisi yanında medya da terör olaylarına ilgisiz kalmamaktadır. Medya kuruluşlarının nihayetinde ticari kuruluşlar olmalarından kaynaklanan tiraj veya izlenme oranı gibi kaygıları göz önüne alındığında, toplumda ilgi uyandırıcı nitelikte olan terör eylemlerine duyarsız kalmaları pek mümkün görünmemektedir. Bu durum kamuoyunun haber alma ihtiyacının giderilmesi adına olumlu olarak gözükse de terör haberlerinde ceset ve yaralı görüntülerinin flulaştırılmaksızın ekranlara gelmesi gibi olumsuz durumları da göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Teröristlerin amaçlarına hizmet edebilecek ve toplumu olumsuz yönde etkileyebilecek nitelikteki terör haberlerinin ne şekilde yayınlanması gerektiği çalışmamızda üzerinde duracağımız önemli bir husustur.

Irkçılık ve nefret söylemi, zararlarını terör gibi kısa vadede göstermemekle birlikte, insanların yaşamlarını derinden etkileyebilen ve toplumda şiddetin yaygınlaşmasına neden olabilen olgulardır. Irkçılık, en basit anlamıyla insanların niteliklerinin temel belirleyicisinin ırk olduğuna ve bazı ırkların diğerlerine göre üstünlüğe sahip olduğuna duyulan inançken, nefret söylemi kısaca, ırk, cinsiyet, milliyet, din ve benzeri pek çok nedenle bir kişiye veya gruba karşı yöneltilen küçümseyici, aşağılayıcı ve kışkırtıcı söylemler olarak nitelendirilmektedir. Irkçılık ve nefret söylemi günümüzde hala insanların yaşamlarını olumsuz yönde etkilemeye devam etmektedir. İnsanlar, kendilerinden farklı gördükleri topluluklara karşı önyargılı bir şekilde yaklaşmakta, onlardan korkmakta ve onları kendi güvenlikleri için tehdit olarak algılamaktadırlar. Kimi zaman farklı olarak görülen gruplara ve bu gruplara mensup kişilere karşı duyulan önyargı ve kalıp yargılar, bu insanların aşağılanmalarına, tehdit edilmelerine, şiddet görmelerine ve hatta linç edilmelerine yol açabilmektedir.

Televizyon izleme alışkanlığının yoğun olduğu toplumlarda, başta televizyon olmak üzere medya, bireylerin kimlik oluşumuna katılarak, nasıl davranmaları gerektiğini, nasıl düşünüp, ne hissedip, neye inanmaları, neden korkmaları, neye tepki göstermeleri, ne istemeleri, ne giymeleri ve ne yemeleri gerektiğini belirlemekte, yani kısaca onların değer yargıları ile yaşam, düşünce ve tüketim tarzlarını şekillendirmektedir. Tüm dünyada medya, bu şekillendirmede olumlu, hoşgörülü ve yapıcı bir rol üstlenmekten ziyade; şiddeti, ayrımcılığı ve dışlayıcılığı doğuran önyargıların taşıyıcısı rolünü üstlenmektedir. Medya, bu yolla okuyucu/izleyici kitlelerin zihinlerinde ırkçılık ve nefretin oluşmasında ve yaygınlaştırılmasında en etkili araçlardan biri olabilmektedir. Medyanın ırkçılık ve nefret söylemi üzerindeki bu rolünden çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde daha ayrıntılı bir şekilde bahsedilecektir.

Çalışmamızın ilk bölümünde, esas konumuz olan televizyonlarda terör, ırkçılık ve nefret içerikli yayınlar konusuna geçmeden önce ileride oluşabilecek muhtemel kavram kargaşalarına engel olmak adına söz konusu kavramların her biri netleştirilmeye çalışılacaktır. İlk olarak, terör ve terörizmin kısaca ne olduğu,

terörizmle karıştırılan şiddet ve gerilla terimlerinin terörizmden farkları ve terörizmin kabul edilen ortak bir tanımının olup olmadığı ortaya konulacaktır. Terörizmin tarihsel gelişimi ve türlerine değinildikten sonra terörün amaçlarından kısaca bahsedilecektir. Daha sonra, ırkçılık ve ırk kavramları tanımlanacak, ırkçılığın tarihsel gelişimine, ırkçılıkla ilgili çeşitli kavramlara değinilecektir. Nefret söylemi kavramı da aynı doğrultuda incelenecektir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde ilk olarak, "Televizyonlarda Terör İçerikli Yayınlar" başlığı altında genel anlamda medya ve terörizm ilişkisinden, teröristlerin medyayı kullanmaktaki amaçlarından ve medya-terörizm ilişkisi üzerine yaklaşımlardan bahsedilecektir. Terör eylemlerine en çok haber bültenlerinde yer verilmesinden dolayı, televizyonun haber işlevi, televizyonda terör haberlerinin yayınlanması, terör haberlerinin televizyonda yayınlanış biçimi, terör haberlerinin yayınlanmasının yararları ve zararları incelenecektir. Daha sonra, terör içerikli yayınların medyada yer almasıyla ilgili birbirleriyle çatışan görüşlere yer verilmek suretiyle meseleye daha geniş ve farklı yönlerden bakılmaya çalışılacaktır. Çalışmamızın bu bölümünün ikinci kısmında, televizyonlarda ırkçılık ve nefret içerikli yayınlar konusu incelenecek ve ilk başta, medya ve televizyonun toplumsallaşma ve kitle kültürüne olan katkısına değinilecektir. Daha sonra, ırkçılık ve nefret söylemine ilişkin görüşlere ve analizlere yer verilecek ve en son olarak da konunun somutlaştırılması adına filmler ve dizilerde var olan ırkçılık ve nefret söyleminden bahsedilecektir.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde teorik bilginin pratikte ne şekilde gerçekleştiğini görebilmek adına terör, ırkçılık ve nefret içerikli yayınlara ilişkin örnekler verilecektir. İlk olarak, 15-20 Kasım 2003'te İstanbul'da gerçekleştirilen ve ülkemizde meydana gelen en önemli terör eylemlerinden biri olarak kabul edilen bombalı saldırı eylemlerine değinilecektir. Daha sonra, İstanbul Güngören'de gerçekleştirilen terör eyleminin ve İstanbul Bostancı'daki bir örgüt evindeki silahlı çatışmanın ekranlara ne şekilde yansıdığına dair birer örneğe yer verilecektir. İkinci kısımda, ülkemiz dışında meydana gelen bir terör eylemine örnek vermek amacıyla 11 Eylül 2001 tarihinde meydana gelen terör saldırılarına değinilecek, saldırılanın

televizyonlarda nasıl yayınlandığı, medya yöneticilerinin ve çalışanlarının konu hakkındaki yorumları ve saldırı sonrası medyaya yönelik yapılan kamuoyu araştırmalarından bahsedilecektir. Çalışmamızın üçüncü bölümünde son olarak, ırkçılık ve nefret içerikli televizyon yayınlarına ülkemiz ve ülkemiz dışından örnekler verilerek konunun daha iyi anlaşılması sağlanmaya çalışılacaktır.

Çalışmamızın son bölümünde ilk olarak, başta Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi ve Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi olmak üzere uluslararası düzenlemelerin terör, ırkçılık ve nefret söylemine ilişkin hükümlerine yer verilmek suretiyle uluslararası arenada konunun ne şekilde düzenlendiği hakkında fikir sahibi olunmaya çalışılacaktır. Daha sonra ise başta ülkemiz olmak üzere pek çok ülkenin yayıncılık alanındaki yasal düzenlemelerinde yer alan terör, ırkçılık ve nefret söylemine ilişkin hükümler ile yayıncılık alanındaki konu ile ilgili rehber bilgiler ve etik ilkeler sıralanarak çalışma sonlandırılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

TERÖR, IRKÇILIK VE NEFRET SÖYLEMİ

Bu bölümde, "Televizyonlarda Terör, Irkçılık ve Nefret İçerikli Yayınlar" konulu çalışmamızın daha iyi anlaşılabilmesi için terör, ırkçılık ve nefret söylemi kavramsal çerçevede incelenecektir. İlk kısımda terör kavramından, ikinci kısımda ise ırkçılık ve nefret söylemi kavramlarından ayrıntılı olarak bahsedilecektir.

1.1. TERÖR

Günlük yaşantımızda sıklıkla duyduğumuz, çeşitli yollarla tanık olduğumuz fakat ne olduğu sorulduğunda hepimizin farklı şekilde tanımladığı ve kavramsal açıdan üzerinde tam olarak fikir birliği sağlanamamış bir kavram olan terör, zihinlerdeki soru işaretlerini ve yanlış bilgileri gidermek adına ayrıntılı bir biçimde incelenecektir. Bu başlık altında, terör ve terörizm kavramlarına, gerilla ve şiddet hareketlerinin terör eylemlerinden farkına, herkes tarafından kabul edilen ortak bir terörizm tanımının yapılamamasına, terörizmin tarihsel gelişim sürecine, çeşitli açılardan terör türlerine, terörün amaçlarına değinilecektir.

1.1.1. Terör ve Terörizm Kavramları

Terör ve terörizm birbirlerinden farklı kavramlardır. Terörün bir ideoloji olarak kullanılma stratejisi olan terörizm, devletin otoritesini, toplumsal kurumları, dolayısıyla bireyleri tehdit ederek, suçlu suçsuz ayrımı yapmadan toplumun her kesimini acımasız eylem ve saldırılarla yıldırmak ve korkutmak amacındadır. Terörizm,

> "saldırıya veya korkutulmaya maruz kalan sivil ve masum insanları araç kabul ederek, hedef alınan devlet gibi büyük ve güçlü yapıyı yıldırarak, sindirerek ve korkutarak zarar vermek suretiyle, bir insan, insan grubu ya da bir devletin hukuki olmayan emellerini gerçekleştirmek için bilinçli ve planlı bir şekilde şiddet kullanma ya da şiddet kullanma tehdidinde bulunma yöntemi"[1]

şeklinde tanımlanabilir. Terörizm, Birleşik Devletler Yasası'na (United States Code) göre:[2] "Silahsız hedeflere karşı azınlık grupları ve gizli ajanlar tarafından önceden tasarlanmış, siyasi nedenlerle uygulanan şiddet" olarak tanımlanırken, 2000 tarihli İngiltere Terörizm Yasası'na göre ise:

> (a) bir insana karşı ağır şiddeti içeren, bir mülkiyete ciddi zarar veren, eylemi gerçekleştiren dışındaki bir insanın hayatını tehlikeye atan, halkın veya halkın bir bölümünün hayatı ve güvenliği için ciddi risk oluşturan veya bir elektronik sistemi ciddi bir şekilde engellemek veya bozmak amacıyla düzenlenen,
>
> (b) hükümeti veya uluslararası resmi bir organizasyonu etkilemek ve halkı veya halkın bir bölümünü yıldırmak için düzenlenen,
>
> (c) siyasi, dini, ırkçı veya ideolojik bir davayı geliştirmek amacıyla bir şiddet eyleminin gerçekleştirilmesi veya gerçekleştirilme tehdidi"[3]

olarak tanımlanmaktadır.

Terör ise, yasa dışı siyasal ve stratejik hedeflere ulaşmak üzere, bir kişi, grup, örgüt ya da devlet tarafından insanlarda korku, panik ve güvensizlik yaratmak amacıyla bilinçli ve planlı bir şekilde girişilen her türlü şiddet eylemini ifade eder. Terör, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 1 inci maddesine göre şu şekilde tanımlanmıştır:[4]

> "Terör, cebir ve şiddet kullanarak baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir."

---

[1] Hakan İpek, *Avrupa Birliği'nin Terörizmle Mücadelesi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006, s. 8

[2] United States Code (Title 22, Chapter 38, 2656f), http://www.law.cornell.edu/uscode/22/usc_sec_22_00002656---f000-.html, (14.07.2010)

[3] United Kingdom – Terrorism Act (2000), http://www.statutelaw.gov.uk/content.aspx?activeTextDocId=1851852, (12.08.2010)

[4] 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu, RG: 12.04.1991, 20843.

1.1.1.1. Gerilla Hareketleri ve Terörizm Ayrımı

Terörizm ile en çok karıştırılan ve onun yerine kullanılan kavram gerilla hareketleri kavramıdır. Gerilla, geleneksel biçimde üstün olan güçlere karşı toplumsal, siyasal ve coğrafi üstünlüklerden yararlanılarak yürütülen düşük yoğunluklu ya da düzensiz savaşlar için kullanılan İspanyolca bir terimdir.[5] Gerilla sözcüğü, 1808 yılında Napolyon'un saldırılarına karşı İspanyol direnişinden doğan küçük savaş anlamında kullanılmıştır.[6] Terörizmde, gerilla hareketlerinin aksine, yapılan eylemin kendisi değil kamuoyunda doğuracağı etki önemsenmektedir. Terör eylemleri simgeselken, gerilla hareketleri bir neticeye yöneliktir. Gerilla, uluslararası hukuk kurallarından faydalanabiliyorken terör örgütleri için bu durum söz konusu değildir.[7] Teröristler, tıpkı PKK'lı teröristler gibi, genelde kendilerini gerilla olarak adlandırmakta ve böylece terörist sözcüğünün negatif anlamını bertaraf etmeye çalışmaktadırlar.

Terörist gruplar, şiddet eylemlerini toplumda güvensizlik, panik ve korku hissi oluşturmak amacıyla gerçekleştirdiklerinden sembolik bir hedef seçimi söz konusudur. Bu amaçla gerçekleştirilen eylemlerin toplumda ses getirmesi için terör örgütleri, hem askeri hem de sivil hedeflere saldırı düzenleyebilmektedirler. Gerilla hareketlerinde ise sivil hedeflerden ziyade askeri hedefler seçilmektedir. Silahlı mücadele, gerilla hareketlerinde, öngörülen amaçlara ulaşmak için kullanılırken, terörizmde, propaganda yapmak için kullanılır. Gerilla hareketlerinin dünya kamuoyu tarafından kısmen de olsa desteklenmesi veya en azından meşru görülmesi mümkünken, terörizmde bu durum pek mümkün olmamakta, bilakis, insanlarda korku ve panik havası oluşturulmak istenildiğinden kamuoyunda otoriteye olan bağlılığın arttığı görülebilmektedir.

---

[5] Gordon Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, (Çev. Osman Akınhay ve Derya Kömürcü), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1999, s. 267.
[6] Cindy C. Combs, *Terrorism in the Twenty-First Century*, Prentice-Hall, New Jersey, 1997, s. 25.
[7] Hüseyin Bilir, *Terör Medya ve Devlet*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2009, s. 40-42.

1.1.1.2. Şiddet ve Terörizm Ayrımı

Tanımı itibarıyla terörizm, bir şiddet türü olmasına rağmen her şiddet olayı terör niteliği taşımaz. Şiddet, terörizmin hem amacı hem de ön şartı olmakla beraber, terörizmi tamamlayan, şiddetin siyasi bir amaç doğrultusunda gerçekleştirilmesidir. Genel anlamda şiddet, siyasi amaç taşımayan, buna karşılık yok etmeye kadar varan zarar verici saldırıların tümünü kapsamaktadır.[8]

Terörizmin diğer şiddet ve suç türlerinden farkı, seçilmiş kurbanlardan ziyade genel olarak insanları hedef almasıdır. Çoğu suç veya şiddet olayında, suçlu, kurbanının ölmesini ister ve genellikle suç teşkil eden eyleminin kendisi tarafından yapıldığının bilinmesini istemez. Bunun aksine, teröristlerin en önemli amacı seslerinin ve davalarının kamuoyuna duyurulmasıdır. Terörizmde, kurbanlar genelde rastgele seçilmekte ve gerçekleştirilen eylemler genellikle üstlenilmektedir.

Bir eylemin terör eylemi olarak kabul edilebilmesi için "ideoloji, örgüt ve eylem" unsurlarının bir arada olması gerekmektedir. Bu unsurlardan biri eksik olduğunda oluşan suç, terör suçu dışında tasnife tabi tutulmalıdır. Örneğin siyasal bir özellik taşımayan şiddet hareketleri örgütlü bile olsalar, daha çok örgütlü veya organize suç hareketleri olarak kabul edilmektedirler.[9] Terör eylemlerinde nispeten sistemli bir şiddet kullanımı söz konusudur. Terörizm, şiddet hareketlerinden farklı olarak öngörülen uzun vadeli hedefi gerçekleştirmek üzere taktiksel bir bütünlüğe ve örgütlülüğe sahiptir.

Terör örgütleri için ideoloji, hem yapılanmalarına dayanak oluşturduğu hem de stratejilerini belirlediğinden olmazsa olmaz bir unsurdur. Yapılacak eylemlerin çeşidi, hedefleri, amaçları hep bu ideolojiye göre belirlenir. Kısacası ideoloji terörist hareketin rehberidir.[10] Terörizmin sırf belli ideolojilerde ve siyasi görüşlerde yeri bulunan bir yöntem olarak algılanması, toplumda yaygın olan bir yanılgıdır.

---

[8] Ertan Beşe, *Terörizm, Avrupa Birliği ve İnsan Hakları*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2002, s. 23-24.
[9] Necati Alkan, *Söz Bitmeden Terörle Mücadele Önleme Stratejileri*, Usak Yayınları, Ankara, 2007, s. 92, 93.
[10] Necati Alkan, *Psikolojik Harekât Terörizm ve Polis*, TEMÜH Dairesi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2000, s. 71.

Terörizmin yalnızca belli bir ideolojinin veya bir topluluğun tekelinde olmadığı, görüş olarak birbirlerinden çok farklı gruplar tarafından kullanılabileceği unutulmamalıdır.

1.1.1.3. Terörizmin Tanım Sorunu

Terör ve terörizm kavramlarının yerli ve yabancı kaynaklarda birbirinden çok farklı tanımlarının olması, bu kavramların herkesçe kabul edilen ortak bir tanımının olmadığını göstermektedir. Ancak, bu durum, terörün koşullara ve insanlara göre değişen bir olgu olduğu anlamına gelmemektedir. Diğer bir ifade ile sorun, sadece terör kavramının sınırlarının çizilmesinin zor olmasından ve evrensel bir tanımlamaya henüz ulaşılamamış olmasından kaynaklanmaktadır.[11] Ortak bir terör tanımının yapılmasına asıl engel olan husus, tanımda yer alan siyasilik unsurunun göreceli bir kavram olmasıdır. Devletler, sahip oldukları siyasi bakış açılarına göre şiddet eylemlerini değerlendirmektedirler. Bu yüzden, birisine göre terör eylemi olan hareket, diğerine göre bir meşru müdafaa şekli olabilmektedir.

Terörizmin ortak bir tanımının yapılamamasının nedenlerinin başında devletlerin kendi çıkarlarına uymayan bir tanımla bağlayıcılık altına girmek istememeleri gelmektedir. Örneğin, geçmişte ABD, Sovyet yanlısı rejimlere karşı mücadele eden grupların yaptığı eylemleri meşru kabul edip ve hatta bunları özgürlük savaşçısı olarak adlandırırken, diğer yandan Amerikan yanlısı rejimlere karşı verilen mücadeleleri ise terörizm olarak kabul etmiştir.[12] Günümüzde ise ABD ve İsrail yönetimlerinin Filistinli grupları terörist olarak nitelendirmeleri, buna karşılık özellikle Müslüman devletlerin, İsrail'i terörist devlet, Filistinlileri özgürlük savaşçısı olarak kabul etmeleri bu duruma güncel bir örnek olarak gösterilebilir. Söz konusu örnekler, uluslararası terörizmin tanımının ne derece politize edildiğini net bir şekilde göstermektedir.

[11] Faruk Öngün, *Küresel Terör*, Okumuş Adam Yayıncılık, İstanbul, 2001, s. 11.
[12] H. Bilir, 2009, s. 30.

Schmidt ve Jongman terör ile ilgili yapmış oldukları araştırmada 109 farklı tanım arasından 22 kelime kategorisi oluşturmuşlardır. Bunların başlıca sekiz tanesi Tablo 1.1'de gösterildiği gibidir: [13]

Tablo 1.1: Terörizm Tanımlarında Ortak Olan Sözcüklerin Frekansı

Sözcük	Frekans (%)
Şiddet, güç	% 83,5
Politik	% 65
Korku, vurgulanan terör	% 51
Tehdit	% 47
Psikolojik etkiler ve öngörülen tepkiler	% 41,5
Kurban-hedef ayrımı	% 37,5
Amaçsal, planlanan, sistematik, organize edilmiş eylem	% 32
Savaş, strateji ve taktiğin metodu	% 30,5

1.1.2. Terörizmin Tarihsel Gelişimi

Sistematik anlamda ilk terör hareketleri Zealotlar tarafından gerçekleştirilmiştir. Romalıların, imparator ve ailesinden gelen kişilerin kutsal varlıklar olarak görülmesini öngören imparatorluk kültünü ilan etmelerinden sonra Yahudiler, yabancı bir güce boyun eğmeyi yansıtan bu durumdan dolayı kendilerini aşağılanmış hissetmişlerdir.[14] M.S. 6 yılında Zealotlar örgütlü bir şekilde Romalı yetkililere ve lejyonerlere karşı sayısız suikast düzenlemişlerdir. Daha sonraki yıllarda bu suikastları "Sicari" adlı Yahudilerden oluşan grup devam ettirmiştir. Bu grup, davalarına ihanet ettikleri gerekçesiyle Romalıların yanında yer alan Yahudileri de öldürmüşlerdir. Tarihte en bilinen terör hareketlerinden biri 17. yüzyılın başında

[13] Alex P. Schmid ve Albert J. Jongman, *Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories and Literature*, Transaction Publishers, Amsterdam, 2005, s. 5, 6.
[14] Gerard Chaliand, Arnaud Blin, "Zealots and Assassins", (Ed.) Gerard Chaliand ve Arnaud Blin, *The History of Terrorism*, University of California Press, California, 2007, s. 55-56.

Hindistan'da "Tanrıça Kali"ye sunmak üzere masum insanları bir ilmikle boğarak öldüren "Thug" adlı grubun eylemleridir. 19. yüzyılın ortalarında yok edilmelerine kadar yaklaşık bir milyon insanı öldürmüşlerdir.[15]

Tarihin en çok bilinen terör örgütü 1090 yılında Hasan Sabbah tarafından kurulan Haşhaşinlerdir. Haşhaşinler mezheplerini yaymak için çok sayıda devlet adamına suikast düzenlemişlerdir. En çok bilinen eylemleri Selahaddin Eyyubi'ye karşı yapılan ve başarısızlıkla sonuçlanan bir suikast girişimi ile Selçuklu Veziri Nizamül Mülk'e karşı gerçekleştirilen suikasttır. Eylemlerden önce cesaretlenmek için haşhaş içtiklerinden dolayı bu örgüte Haşhaşinler denilmektedir.[16] Güçlü düşmanlarını savaşarak yenemeyeceğini anlayan Hasan Sabbah, iyi örgütlenmiş ve disiplinli suikastçılardan oluşan özel bir grubun gerçekleştireceği eylemlerle amacına ulaşmak istemiştir.

Fransız İhtilali, modern anlamda terörizmin tarihinde bir dönüm noktasıdır çünkü terörizme adını veren 1793 ve 1794 yılları arasında 13 ay boyunca devam eden "Terör Rejimi" bu dönemde yaşanmıştır. O yıllarda Jakobenler, Fransa halkından kendileri gibi düşünmeyen insanlara siyasal baskı uygulamışlar, işkence yapmışlar, giyotine yollamışlar, bir anlamda devlet terörü uygulamışlardır. Bu dönemde 17 bin kişinin öldürüldüğü düşünülmektedir.

Terörizm, "hain olarak nitelendirilen kişilerin sistematik olarak yakalanıp, giyotine gönderilmesini" ifade eden ve devlet tarafından uygulanan bir yöntem iken, 19. yüzyıl boyunca yaşanan siyasi gelişmeler sonucunda, sadece devlet tarafından vatandaşlara karşı uygulanan şiddeti değil, bireyler ya da siyasi gruplar tarafından devlete karşı uygulanan şiddeti de ifade eden bir anlam kazanmıştır.[17] Anarşist teorisyen Michael Bakunin, 1848 yılında bir manifesto yayınlayarak Rus halkını Çar'a karşı ayaklanmaya ve devletin resmi görevlilerine karşı saldırı düzenlemeye çağırmış ve bu çağrı, tarihin en başarılı terörist örgütlerinden biri olarak kabul edilen

[15] Assaf Moghadam, *The Roots of Terrorism*, Infobase Publishing, New York, 2006, s. 102.
[16] Haydar Çakmak, *Terörizm*, Barış Platin Kitap Ltd. Şti, Ankara, 2008, s. 18.
[17] İsmail Alper Yalçınkaya, *Medya-Terörizm İlişkisi*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon, 2008, s. 1.

"Narodnaya Volya" tarafından kabul görmüştür. 500 kişilik gizli bir örgüt olan Narodnaya Volya, 1878 ile 1881 yılları arasında varlığını sürdürmüş ve sadece devletin üst düzey görevlilerini öldürmeyi amaçlamıştır.[18]

20. yüzyılda siyasi amaçlı suikastlerde artış görülmüş ve 1914 yılında Avusturya-Macaristan Veliahtı Franz Ferdinand'ın bir Sırp öğrenci tarafından suikaste uğraması Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasına neden olmuştur. 1950'lerden sonra Soğuk Savaş'ın etkisiyle devlet destekli terör hareketleri ile rejimleri değiştirmeye veya yıkmaya yönelik ideolojik, etnik ve dini temelli terör hareketleri yoğun olarak gerçekleştirilmiştir. 11 Eylül 2001 tarihinde New York'ta bulunan Dünya Ticaret Merkezi'nin ikiz kulelerine yönelik gerçekleştirilen saldırılar, terörün uluslararası boyutu ve sınır tanımazlığı adına bir dönüm noktası olmuştur.

1.1.3. Terörizm Türleri

Literatürde, terörizm türlerine dair herkes tarafından kabul edilen ortak bir sınıflandırma bulunmamakla beraber genel olarak terörizmin, gerçekleştirenlere göre, uygulama alanına göre ve amaçlarına göre sınıflandırıldığı görülmektedir.

1.1.3.1. Gerçekleştirenlere Göre Terörizm Türleri

Gerçekleştirenlere göre terörizm türleri devlet terörizmi, devlete karşı terörizm ve devlet destekli terörizm olarak üçe ayrılmaktadır.

1.1.3.1.1. Devlet Terörizmi

Devlet terörü, mevcut siyasi rejimi korumak maksadıyla devletin, kendi vatandaşlarına karşı evrensel hukuk kurallarını hiçe sayarak kötü muamele, sindirme,

[18] Pamala L. Griset ve Sue Mahan, *Terrorism in Perspective*, Sage Publications, California, 2003, s. 7.

işkence, korkutma, öldürme ve soykırım gibi eylemlerde bulunduğu terör türüdür.[19] Genellikle totaliter ve otoriter rejimlerde görülen bu terör çeşidinde terör, bizzat iktidarda olan güç tarafından gerçekleştirilir. Devlet terörü iki aşamalı olarak gerçekleşmektedir. Birinci aşama, baskıcı hareketin iktidara gelmeden önce toplum üzerinde şiddet uygulama yoluyla iktidarı ele geçirmesi, ikinci aşama ise iktidarın ele geçirilmesinden sonra kendileriyle aynı fikirde olmayanlar üzerinde baskı ve şiddete devam edilmesidir. Almanya'da Hitler döneminde pek çoğu Yahudi olmak üzere 6 milyon insanın, SSCB'de ise Stalin döneminde 20 milyon insanın öldürülmelerini devlet terörüne örnek olarak gösterebiliriz.[20] Yukarıda bahsedilenlerin aksine, devlet terörizmi kavramının yanlış olduğunu savunanlar da vardır. Bunlar, devletlerin güçlerini kötüye kullanmaları durumunda, sadece savaş suçu işlemiş ya da evrensel insan haklarını ihlal etmiş devletler olarak nitelendirilebileceğini, asla terörist devlet olarak nitelendirilmemesi gerektiğini iddia etmektedirler.

1.1.3.1.2. Devlete Karşı Terörizm

Devlete karşı yapılan terörizmi ikiye ayırmak mümkündür. Birincisi, yıkıcı terör olarak adlandırılan, devletin mevcut düzenini yıkıp yerine başka bir düzen getirmeyi amaçlayan terörizm, ikincisi ise bölücü terör olarak adlandırılan, bölgesel olarak devletin himayesinden ayrılıp yeni bir devlet kurmak isteyen terörizmdir.[21] Yıkıcı terörizmin amacı devletin mevcut düzenini hukuk kuralları dışında zorla değiştirmektir. Bu amaç için terörü gerçekleştirenler yasa dışı her türlü eyleme başvurabilmektedirler. Buna örnek olarak, kapitalist bir sistemle yönetilen bir devletin sosyalist bir sistemle yönetilmek isteyenler tarafından yıkılmasına yönelik terör eylemlerini veya bir ihtilal sonucu mevcut düzenin değişmesine yönelik terör eylemlerini gösterebiliriz. Bölücü terörizmde ise teröristler mevcut devletten ayrılıp ayrı bir devlet kurmak ve böylece yeni kurulan devlete bağımsızlık kazandırmak

[19] Alaattin Uytun, *11 Eylül 2001 Terör Saldırısı Sonrası Değişen Terörizm Algısı*, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2009, s. 19.
[20] Gürol Korkmaz, *Terör ve Medya İlişkisi*, Emniyet Genel Müdürlüğü Basımevi, Ankara, 1999, s. 34, 35.
[21] a.g.e., s. 36, 37.

amacındadırlar. Bölücü terörü savunan terör örgütlerine örnek olarak ülkemizde PKK, İspanya'da ETA, Birleşik Krallık'ta IRA gösterilebilir.

1.1.3.1.3. Devlet Destekli Terörizm

Devlet destekli terörizmde, bir hükümet doğrudan veya dolaylı olarak hedefindeki devleti zayıflatmak, izlediği politikaları engellemek, muhalefeti desteklemek adına terör faaliyetlerini kullanmaktadır. Terör örgütlerine silah ve araç gereç yardımı yapmak, barınak ve istihbarat sağlamak, finansal ve lojistik destek vermek devlet destekli terörizme örnek olarak gösterilebilir. Devletler kendi aralarında var olan ve çözülemeyen uluslararası sorunlar sonrası birbirlerine karşı bir koz olarak terörizm kartını ellerinde tutmak istemektedirler.[22] Devlet destekli terörizm özellikle Soğuk Savaş sonrası sıkça görülmüş ve devletler kendi çıkarları adına rakip olarak gördükleri devletlerin zayıflatılması için veya ekonomik çıkarlar uğruna farklı coğrafyalardaki terör örgütlerini desteklemişlerdir.

1.1.3.2. Uygulama Alanına Göre Terörizm Türleri

Uygulama alanına göre terörizm türleri iç terörizm ve uluslararası terörizm olarak ikiye ayrılmaktadır.

1.1.3.2.1. İç (Dâhili) Terörizm

> "Bir devletin ülkesi sınırları içinde cereyan eden, dış kaynaklı hiçbir terör örgütü veya örgütleriyle işbirliği yapılmadan gerçekleştirilen ve başka bir devletin ya da şahsın menfaatini veya zararını hedef almayan terör eylemleri iç terörizmin konusunu oluşturur." [23]

[22] A. Uytun, 2009, s. 20, 21.
[23] Celal Demir, *Türkiye'nin İmzaladığı Terörle İlgili Uluslararası Sözleşmeler ve Bu Sözleşmelerin Temel Haklar Açısından İncelenmesi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007, s. 19.

İç terörizmin yukarıda belirtilen tanımdaki şekliyle gerçekleşmesi pratikte çok mümkün olmamıştır. İçinde bulunduğumuz modern çağda, iç terörizm, küreselleşme ile birlikte yerini uluslararası terörizme bırakmıştır. Ülkeler arasındaki sınırların kalkması, teröristlerin hareket kabiliyetini artırmış ve terörün küreselleşmesine zemin hazırlamıştır.

1.1.3.2.2. Uluslararası Terörizm

> "Terör örgütlerinin, devlet desteği elde etmeleri, eylemlerini faaliyet gösterdikleri ülkelerin sınırları dışına taşımaları, buralarda barınma imkânı bulmaları ve hatta başka ülkelerdeki terör örgütleri ile eğitim başta olmak üzere işbirliğine gitmeleri, terörizmi sınır aşan, uluslararası bir suç haline getirmiştir. Yani teröristlerin, eylemin gerçekleştiği ülke dışındaki ülkelerin vatandaşı olmaları, terör eyleminin gerçekleştiği ülke dışındaki ülkelerin vatandaşlarına veya uluslararası bir örgüte yönelmiş olması ya da eylemin etkileri itibariyle gerçekleştiği ülkenin yanında başka ülkeleri de etkilemesi durumları, hep uluslararası terörizm örnekleridir."[24]

Günümüzde kimi devletler, ekonomik veya siyasi çıkarları gereği başka devletlere karşı yıpratma yöntemi olarak terörizmi desteklemektedirler. Bunun sonucunda terörizmin boyutları genişlemiş ve uluslararası bir nitelik kazanmıştır. Özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra terörün uluslararası boyutunun ne ölçüde önemli olduğu bir kez daha anlaşılmıştır. Artık devletler, terörle mücadele edebilmek için uluslararası işbirliğine ihtiyaç duymaktadırlar.

1.1.3.3. Amaçlarına Göre Terörizm Türleri

Amaçlarına göre terörizm türleri etnik terörizm, ideolojik terörizm ve din kaynaklı terörizm olarak üçe ayrılmaktadır.

[24] H. İpek, 2006, s. 48.

1.1.3.3.1. Etnik Terörizm

Etnik grupların etnik temele dayanan amaçlarına ulaşmak için gerçekleştirdiği terör faaliyetlerinin tümü etnik terörizmin konusunu oluşturur. Etnik temele dayalı terörizm, özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren dünyada gittikçe daha fazla görülen bir terörizm türü olmuş ve ortaya çıktığı ülkelerde diğer terörizm türleriyle mukayese edildiğinde daha fazla şiddete yol açtığı görülmüştür. Terör örgütlerinin yeni bir devlet kurmanın neredeyse imkânsız olduğu gerçeğini bilmeleri, gerçekleştirilen terör eylemlerinin yeni bir devlet kurmaktan ziyade siyasal bir güç elde etmenin aracı olarak kullanıldığını göstermektedir.[25] Etnik temelli terör örgütleri sadece belli bir etnik grubun çıkarlarına hizmet etmeyi amaç edinirler ve bir taraftan terör eylemlerine devam ederken, diğer taraftan da haksızlığa uğradıkları savını kamuoyuna duyurmaya çalışırlar. Türkiye'de PKK, Sri Lanka'da Tamil Kaplanları, İspanya'da ETA, Kuzey İrlanda'da IRA etnik terör temelli terör örgütlerine örnek olarak gösterilebilir.

1.1.3.3.2. İdeolojik Terörizm

İdeolojik terörizm, bir ideoloji etrafında örgütlenen kişilerin, şiddet eylemleri temelinde mevcut siyasal iktidarı ve rejimi değiştirmeyi, toplumu sınıflara bölmeyi, devleti ve rejimi istikrarsızlaştırmayı amaçlayan terörizm türüdür. Sol marjinal gruplar kapitalist veya faşist rejimleri yıkıp yerine sosyalist veya komünist rejimleri getirmek, sağ marjinal gruplar ise demokratik veya sol rejimler yerine faşist rejimler getirmek adına ideolojik teröre başvurmaktadırlar.

1.1.3.3.3. Din Kaynaklı Terörizm

Terörün hiçbir dinin ve inancın konusu olamayacağı, terör konusunda dinden referans gösterilemeyeceği ama inancın ideolojikleştirilerek ya da siyasallaştırılarak

[25] Abdülkadir Baharçiçek, "Etnik Terör ve Etnik Terörle Mücadele Sorunu", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 1, 2000, s. 12–16.

yapılan terörün "radikal dinci terör" olarak kavramlaştırılabileceği kabul edilmiştir. Din kaynaklı terörizmde, dini inanca yaslanma ve dini inancın araçsallaştırılması söz konusudur.[26] Gerçekleştirdikleri terör eylemlerini dini gerekçelere dayandıran terör örgütleri, inandıkları dinin terörle birlikte anılmasına neden olmakta ve böylece bağlı oldukları dine en büyük zararı bizzat kendileri vermektedirler.

1.1.4. Terörizmin Amaçları

İdeolojik, dini, etnik veya sosyal bir nedenden kaynaklanabilen terörizm, siyasi iktidarı ele geçirmek ya da siyasal bir amaca ulaşmak amacıyla gerçekleştirilmektedir. Bunu gerçekleştirebilmek için terör örgütleri, toplumda korku, tedirginlik ve güvensizlik duygusu yaratma ve bunun sonucunda toplum üzerinde belli bir güce ve hâkimiyete erişmeyi amaç olarak edinmekte ve araç olarak da şiddet unsurunu kullanmaktadırlar.

Teröristlerin amacı devleti sona erdirmek değildir çünkü devlet karşısında hem fiziki olarak hem de ideolojik olarak güçsüz olduklarını bilirler. Toplumda ve devlette korku meydana getirmek ve bunu sürekli kılmak öncelikli hedefleridir. Devlette ve toplumda korkunun hâkim olması, irrasyonel davranışları da beraberinde getirir. Paranoyaya kapılmış bireylerin manipüle edilmeleri daha kolaydır.[27] Aslında korku duygusu, herhangi bir tehdit veya tehlike hissettiğimiz zaman ona karşı önlem almamız için gerekli olan bir duygudur. Ancak, korku çaresizlik ile birlikte yaşandığı zaman bireylerde olumsuz etkiler meydana getirebilmektedir. İşte teröristlerin amacı da toplumda bu korkuyla beraber çaresizlik duygusunun hissedilmesini sağlamaktır.

Terör örgütlerinin başlıca amaç ve hedefleri Tablo 1.2'de gösterildiği gibidir:[28]

---

[26] Necmettin Özerkmen, "Terör, Terörizm ve Radikal İslamcı Terör", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Cilt: 44, Sayı: 2, 2004, s. 261, 262.
[27] Sedat Laçiner, *Terör ve Medya Konulu Bilgilendirme Toplantısı*, 10 Kasım 2008, RTÜK Yayınları, Ankara, 2008, s. 13, 14.
[28] N. Alkan, 2007, s. 94.

Tablo 1.2: Terörizmin Amaçları

Terörizmin Amaçları
Devletin otoritesini sarsma
Devleti halka baskı yapmaya zorlama
Kendinden yana olmayanları sindirme, etkisiz ve duyarsız hale getirme
Toplumu korku hipnozuna tabi tutma
Taraftarlarına moral verme
Örgüt üyelerini eğitme
Örgüt üyeleri üzerinde otorite kurma ve disiplin sağlama
Kaos meydana getirme
Varlığını duyurma ve gücünü gösterme (propaganda)

1.2. IRKÇILIK VE NEFRET SÖYLEMİ

Irkçılık ve nefret söylemi kavramları özellikle son yıllarda demokrasilerin ve insan haklarının gelişimiyle daha sık gündeme gelmeye başlamış ve tartışmalara konu olmuştur. Irkçılık ve nefret söylemi kavramlarını aynı başlık altında incelememizin nedeni bu iki kavramın pek çok açıdan birbirlerine yakın olmaları ve ırkçı söylemlerin aynı zamanda nefret söylemi özelliği taşımalarıdır. Bu başlık altında ırkçılık ve nefret söylemi kavramları teorik açıdan incelenecektir.

1.2.1. Irkçılık

Irkçılık, nefret söylemine göre çok daha eski bir kavram olup, 16. yüzyıldan bu yana üzerinde konuşulan ve bilimsel araştırmalara konu olmuş önemli bir toplumsal olgudur. Farklı ırktan oldukları iddia edilen bireyler ve gruplar tarih boyunca aşağılanmış, köleleştirilmiş ve temel hak ve özgürlüklerinden mahrum bırakılmıştır. Günümüzde ırkçılık sınırlı da olsa halen varlığını sürdürmektedir. Bu

başlık altında, ırk ve ırkçılık kavramlarına, ırkçılığın tarihsel gelişim sürecine ve ırk ayrımcılığı, heterefobi, cinsiyetçilik ve yabancı düşmanlığı gibi ırkçılıkla ilgili kavramlara değinilecektir.

1.2.1.1. Irk ve Irkçılık Kavramı

Yaygın olarak benimsenen bir görüşe göre insanlar, çeşitli nedenlerle tarih boyunca birbirleriyle çeşitli oranlarda karışmış ya da ayrışmışlardır. Bu durum sonradan birbirlerinden farklı fiziksel özelliklerle karakterize edilen bir kısım alt dalların doğmasına yol açmıştır ki, bu alt dallara "ırk" denilmiştir.[29] Geçmişten bugüne bilim adamları ırk kavramını araştırmışlar ve insanları genellikle deri renklerine, kafatası biçimlerine, yüzlerine veya saç renklerine göre çeşitli sınıflandırmalara tabi tutmuşlardır.

Albert Memmi'ye göre ırk kavramı Latince "ratio" kavramından türemiştir. Immanuel Geiss'a göre ise, ırk kavramı Arapça kaynaklıdır ve Arapçada kafa, kabile şefi anlamına gelen "ras" sözcüğünden gelmiştir. Avrupa'da ırk kavramının ilk kez İspanyollar ve Portekizliler tarafından kullanılması ve bu ülkelerin Araplarla yakın ilişkisi beraber düşünüldüğünde, Geiss'in tezinin daha doğru olduğu iddia edilmektedir.[30]

Irkçılık, Misalli Büyük Türkçe Sözlükte "kendi ırkını başka ırklardan üstün sayan ve başka ırklarla karışmasından çekinen, ırkı, bir milleti meydana getiren temel unsur kabul eden görüş" olarak tanımlanmıştır.[31] Irkçılık belirli bir ırkın diğerlerine göre daha üstün veya daha aşağı olduğuna, diğerlerine hükmetmeye hakkı olduğuna ve bir insanın sosyal ve ahlaki özelliklerinin doğuştan gelen biyolojik nitelikler tarafından önceden belirlendiğine duyulan inançtır.

---

[29] Sevtap Yasa, *Irkçılığın Kavramsal Analizi Üzerine Sosyolojik Bir Deneme*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1986, s. 8-9.
[30] Sinan Özbek, *Irkçılık*, Bulut Yayınları, İstanbul, 2003, s. 10, 11.
[31] İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Yayınevi, İstanbul, 2008, s. 1340.

Geçmişte kalıtımsal farklılıklara dayanan üstünlük iddiasıyla şekillenen ırkçılık, geçmişten günümüze taşınan önyargı ve basmakalıp düşüncelerin etkisiyle son dönemlerde daha karmaşık bir yapı içine bürünmüştür. Zamanla kalıtımsal özelliklerden sıyrılan ırkçılık kavramını, artık kültürel dışlama, etnik-merkezcilik, anti-semitizm ve hatta göçmen karşıtlığı gibi sosyal dışlamacı tavır ve davranışlardan ayırmak zorlaşmaktadır. Temelini büyük oranda sömürge tarihinden alan ırkçılık, ilk haliyle insanlar arasında hiyerarşik bir yapılanma oluşturarak ucuz işgücünün kaynağı olan köleliği meşrulaştırmak için kullanılmıştır.[32] Bir zamanlar sömürgeciliğin meşrulaştırılma alanı olarak kullanılan ırkçılığın, bu tarihsel gerçekliğin sona ermesine rağmen, günümüzde hala kendini meşru kılacak zemin bulma konusunda sıkıntı çektiği söylenemez. Irkçılık, her dönemde ekonomik, cinsel, ırksal, sınıfsal, kültürel, toplumsal bir egemenlik alanı olarak varlığını sürdürmeye devam etmektedir.

Sonuç olarak, insan hakları, tüm insanlığın salt insan olmalarından kaynaklanan ve herkese ırk, dil, din, cinsiyet vb. temelinde ayrım gözetilmeksizin eşit olarak sunulan haklar bütünü olarak algılandığında yeryüzündeki herhangi bir ırka mensup kişilerin, diğer kişilerden üstün oldukları iddiasının başlı başına bir insan hakkı ihlali olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.[33]

1.2.1.2. Irkçılığın Tarihsel Gelişimi

Albert Memmi, Antik Yunan'da ırkçı yaklaşımların ve ırkçı temellendirmelerin olduğunu ve Aristoteles'in ortaya koyduğu insanları sınıflandırmaya ilişkin düşüncelerin bu durumu doğruladığını belirtmiştir. Aristoteles'e göre yapması gereken şeyleri zekâsıyla öngören kimse efendi, yapması gerekenleri beden gücüyle yapanlar ise köleydi ve barbarlar dünyaya kölelik yapmak

[32] Fatma Yılmaz, *Avrupa Birliğinde Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı ile Mücadele*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008, s. 13, 14.
[33] Alper Akdemir, *Sivil Toplum Kuruluşları ve İnsan Hakları (Antakya'daki Sivil Toplum Kuruluşu Yöneticilerinin Sivil Toplum ve İnsan Hakları Tartışmalarına İlişkin Görüşleri Üzerine Bir Alan Çalışması)*, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hatay, 2006, s. 66.

için gelmişlerdi. Antik Yunan'da, şehir devletlerinde barbarlara karşı düşmanlık duygusu olmamakla birlikte, özgür yurttaş ve köle ayrımı yapılmış ve bu ayrım deri rengi veya fiziksel bir farklılıktan değil, statüyle ilgili bir durumdan kaynaklanmıştır. Eski Mısır uygarlığında ise, her ne kadar medeniyet olarak komşularına kıyasla üstün olsalar da, bu üstünlük duygusu yabancı olanların daha değersiz olduğu doğrultusunda ifade kazanmamıştır. O dönemde, deri rengi insanlar arasında bir üstünlük olarak görülmemiştir. Roma uygarlığında ırkçılıktan söz etmek zordur ve buna delil olarak bazı Roma Krallarının İspanyol ve Portekiz kökenli olması gösterilmektedir. Deri renginin bir üstünlük sağlamadığına örnek olarak ise M.S. 193-211 yılları arasında Roma hükümdarı olan Septimus Severus'un siyah olması gösterilebilir.[34]

John Locke'a (1632-1704) göre insanın doğadan gelen bazı hakları vardır ve toplum bu hakları korumakla yükümlüdür. Locke, bu haklardan insanların yararlanması gerektiğini söylemiş fakat insanın tanımında belirsizlik olduğundan bahsetmiştir. Locke bu tanımı yapmış olsaydı muhtemelen tüm dünya halkları bu tanıma dâhil edilmiş olacaktı fakat belki de Locke köle ticaretinin meşrulaşması adına bu tanımı yapmaktan kaçınmıştır. Doğal haklar ve özgürlük gibi modern kavramların konuşulduğu ve savunulduğu bir dönemde, Locke dâhil neredeyse hiç kimse Afrikalıların köleleştirilmesine karşı çıkmamıştır.[35] Amerika kıtasının keşfedilmesiyle birlikte 16. yüzyılda Amerikan yerlileri biyolojik anlamda düşük değerde görülüp, baskı ve egemenlik altına alınmaya çalışılmıştır. Beyaz adamın Yeni Dünya'ya yerleşmesinin ve oradaki kaynaklardan faydalanmasının meşrulaştırılması için ırkçı ideoloji devreye sokulmuştur. Kölelik kalkmadan önce ırkçı fikirlere gerek duyulmazken, kölelik kalktıktan sonra ucuz işgücü sağlamak için ırkçı ideoloji araç olarak kullanılmıştır.

Modern ırk kavramı, bir insan grubunu tanımlamak için ilk defa François Bernier tarafından 17. yüzyılda Fransa'da kullanılmış ancak insanoğlunu ilk kez sınıflandırılan Carl Linnaeus olmuştur. 1735'te biyoloji ve botanikte sınıflandırma

[34] S. Özbek, 2003, s. 38-46.
[35] Robert Bernasconi, *Irk Kavramını Kim İcat Etti?*, Metis Yayınları, İstanbul ,2007, s. 28, 29.

esasını getiren İsveçli biyolog Carl Linnaeus, "Doğal Sistem" adlı çalışmasında insanoğlunu dört farklı gruba ayırmıştır:[36]

> "- Beyaz renkli, kaslı, uzun dökümlü saçlı, mavi gözlü, becerikli olup yasalarla yönetilebilen Avrupalılar,
> - Siyah renkli, kıvırcık saçlı, düz burunlu, şişkin dudaklı olup anlık isteklerle yönetilebilen Afrikalılar,
> - Siyah saçlı, koyu renk gözlü, açgözlü olup fikirlerle yönetilebilen Asyalılar,
> - Düz, kalın ve siyah saçlı, geniş burun delikli, seyrek sakallı, dik başlı, özgür olup geleneklerle yönetilebilen Amerikalılar."

Immanuel Kant (1724-1803), "Çeşitli İnsan Irkları Üstüne" adlı makalesinde, birbirleriyle çiftleşerek doğurgan yavrular meydana getiren hayvanlar bir ve aynı fiziki türe aittir tezini ortaya koymuştur. Bu teze göre, insanlar ister siyah, ister beyaz olsun birlikte doğurgan çocuklar meydana getirebilecekleri için aynı türe ait olmakla beraber farklı iki ırka mensupturlar. Kant, ırkları Beyazlar, Siyahlar, Hunlular (Moğollar ve Kalmuklar) ve Hintliler olmak üzere dört başlık altında toplamıştır. Kant'a göre bir ırkın meydana gelmesinde iklim ve farklı beslenme alışkanlıkları rol oynamaktadır. Kant, ırkların birbirine karışmaması gerektiğini savunmuştur. Irklar karışırsa Beyazların alçalacağını ve diğer ırkların Avrupa'nın ahlaki değerlerine ve geleneklerine uyum sağlayamayacağını belirtmiştir. Kant, meseleyi dini açıdan da değerlendirmiş ve "ilahi güç eğer insanları ırklara ayırmışsa, birbirlerinden ayrı tutulmaları gerektiği için yapmıştır" ifadesini kullanmıştır.[37]

Linnaeus'un fikirlerini benimsemiş olan Johann Friedrich Blumenbach'ın 1775'te yaptığı beşli sınıflandırma ise şu şekildedir:[38]

> "- Beyaz olan Kafkasyalılar (Avrupalılar)
> - Sarı olan Moğollar
> - Siyah olan Etiyopyalılar
> - Kahverengi olan Malezyalılar
> - Kızıl olan Amerikalılar."

Fransız doğa bilimci Comte de Buffon, 1779'da "Doğa Tarihi" adlı eserinde Linnaeus'a karşı itirazlarını geliştirmiş ve Linnaeus'un "sabit türlerin yaratıldığı ve

[36] Carolyn Fluehr-Lobban, *Race and Racism: An Introduction*, Altamira Press, Oxford, 2006, s. 11.
[37] S. Özbek, 2003, s. 21-24.
[38] C. Fluehr-Lobban, 2006, s. 86.

bunların sonsuza kadar ayrı olduğu" tezine karşı, üreyebilen yavrular meydana getirebilen canlıları tür olarak tanımlamıştır. Buna literatürde Buffon Kuralı denilmektedir. Buffon, orijinal ırkın Avrupalılar olduğunu ve diğer ırkların Avrupalıların dejenerasyonu olduğunu savunmuştur. Ona göre, Amerikalılar yaşadıkları iklim yüzünden en az dejenere olan ırk iken, Afrikalılar en fazla dejenere olan ırktır.[39] Buffon'a göre kusursuz ve orijinal olan insanlar, Güney Avrupa'nın 40. ve 50. kuzey paralelinde yaşayan Beyazlardır. Ona göre insanlar arasındaki farklılığın en başta gelen nedeni iklimdir. Siyahların uygun iklimsel koşullar sağlandığında tekrar beyaz olacaklarını savunmuş ve bunu kanıtlamak için Siyahların Danimarka'ya getirilmesini önermiştir.[40]

Buffon, insan türünün dünyanın değişik bölgelerinde ortaya çıktığını ve oluşumun çok kökenli olduğunu savunan polygenesis tezini kabul etmemiştir. Birbirleriyle döllenebilen herhangi iki farklı hayvanın, doğan yavruları da döllenebiliyorsa aynı türe ait olduklarını savunmuştur. Buna göre bütün köpekler aynı türe aitti, fakat at ile eşeğin yavrusu olan katır soyunu devam ettiremediği için at ile eşek aynı türe ait değildi.[41] Buffon'un bu düşüncesinden hareketle insanoğlunun tek bir türe ait olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Arthur De Gobineau (1816-1882), "İnsan Irklarının Eşitsizliği" adlı eserinde ırkların karışmasının uygarlığın çöküşüne yol açacağını ve bu çöküşe dejenerasyonun neden olacağını savunmuştur. Ona göre dejenere olmuş insanın kanı artık saf değildir, yıllar boyunca kanının saflığı bozulmuştur. Dejenere olmuş insan, atalarının kanından belli bir oranda taşımakta ve bu onun farklı bir milliyete ve orijinalliğe sahip olmasını bir nebze de olsa sağlamaktadır fakat bu orijinallik pek de öyle gıpta edilecek bir durum değildir.[42] Gobineau'nun ırkların saflığının korunması gerektiğine ve Avrupa'nın ırkların karışımıyla birlikte büyük bir tehdit altında olduğuna dair

[39] John P. Jackson, *Race, Racism and Science: Social Impact and Interaction*, Rutgers University Press, California, 2006, s. 18.
[40] S. Özbek, 2003, s. 19.
[41] R. Bernasconi, 2007, s. 48.
[42] Arthur De Gobineau, "Inequality of Human Races", (Ed.) Robert Bernasconi ve Tommy L. Lott, *The Idea of Race*, Hackett Publishing, Indianapolis, 2000, s. 45.

görüşleri önemli oranda Nazileri etkilemiş ve modern ırkçılığın gelişiminde önemli bir rol oynamıştır.

Poliakov, Duchet, Reberioux, Guillaumin ve Williams gibi birçok ırkçılık tarihçisine göre, modern ırk kavramı, insanlığı "üst insanlık" ve "alt insanlık" olarak ayırmasıyla başlangıçta etnik bir gösterime değil, sınıfsal bir gösterime yani bir kast gösterimine sahip olmuştur. Bu yaklaşıma göre, ırk kavramının iki türlü temsili vardır: bir yanda aileden soylu olanların üstün bir ırk olarak aristokratik temsili, diğer yanda aşağılık ırk muamelesine maruz kalan, tutsaklığa mahkûm olan toplulukların kölelik şeklinde temsili.[43] Ancak, ulus devletlerin ortaya çıkmasıyla beraber, ulus-devlet yapısına uyum sağlanabilmesi adına ırkçılık zamanla etnik bir yapıya bürünmüş ve sınıfsal çatışmalardan doğan ırkçılık neredeyse tarih olmuştur.

1.2.1.3. Irkçılıkla İlgili Kavramlar

Bu başlık altında, ırkçılığın daha iyi anlaşılabilmesi adına ırk ayrımcılığı, heterefobi, cinsiyetçilik ve yabancı düşmanlığı gibi ırkçılıkla ilgili olan kavramlara değinilecektir.

1.2.1.3.1. Irk Ayrımcılığı

"Irk ayrımcılığı" kavramı, BM Genel Kurulu tarafından 21 Aralık 1965'te kabul edilen "Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme"nin birinci maddesinde şu şekilde tanımlanmıştır:[44]

> "siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel veya toplumsal yaşamın herhangi bir alanında, insan hakları ve temel özgürlüklerin tanınmasını, uygulanmasını, bu hak ve özgürlüklerden yararlanılmasını ortadan kaldırmak veya zayıflatmak amacına ya

[43] Etienne Balibar, "Sınıf Irkçılığı", (Ed.) Etienne Balibar ve Immanuel Wallerstein, *Irk Ulus Sınıf*, Metis Yayıncılık, İstanbul, 2007, s. 249, 250.
[44] Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme, http://www.belgenet.com/arsiv/sozlesme/irkayrim.html, (21.06.2010)

da etkisine yönelik ırk, renk, soy ya da ulusal veya etnik kökene dayalı her türlü ayrım, dışlama, kısıtlama ya da tercih"

Dünyanın çeşitli bölgelerinde bazı dönemlerde yaşanmış olan ırk ayrımcılığı ve diğer adıyla apartheid, belli bir ırkın üstünlüğü veya diğer ırklara düşmanlık üzerine kurulu politikalardır. Bunun en bilinen örneği Güney Afrika'da uygulanmış apartheid politikasıdır.

Güney Afrika'da dört farklı etnik grup yaşamaktadır: Beyazlar, Melezler, Hintliler ve Siyahlar. 1948 yılında Dr. Malan hükümetinin iktidara gelmesiyle "apartheid" adı verilen ırk ayrımı siyaseti uygulamaya konulmuştur. Siyahların ülkede nüfusunun artması sonucu Beyazlarda bir endişe ve korkunun hâkim olmasının bunda büyük etkisi olmuştur. Apartheid politikası, çok eski zamanlarda olduğu gibi Beyazlarla Siyahların birbirlerinden yalıtılmış bir şekilde yaşadıkları günlere geri dönmeyi amaçlamaktaydı. 1948'de çıkarılan Kanunla beraber, ırklar arası evliliklerin men edilmesi ve 1959'da üniversitelere Beyazlar dışında öğrenci alınmasının yasaklanması hep apartheid politikasının sonuçlarıdır. Dr. Malan, bir Amerikan Protestan rahibine yazdığı mektubun bir bölümünde şöyle demektedir: "Renk farkı, birbirleriyle bağdaşamaz olan iki hayat tarzının, barbarlıkla uygarlığın, Paganizmle Hıristiyanlığın fiziki dışa vurumundan başka bir şey değildir… Bu başından beri böyleydi, bugün de böyledir."[45]

1.2.1.3.2. Heterofobi

Heterofobi, bir grup insanın farklı ve yabancı oldukları gerekçesiyle dışlanmasını, onlarla ilişki kurmaktan kaçınılmasını ve farklı olana karşı gösterilen saldırganlığı ifade etmek için kullanılmaktadır. Irkçılık sadece biyolojik niteliklere, farklılıklara işaret ederek yabancı olanın dışlanması iken, heterofobi biyolojik sebepler dışında her türlü farklılıktan doğan dışlamadır. Albert Memmi, heterofobi ve ırkçılık kavramlarını birbirinden ayırmamıştır. Ona göre yabancılara karşı gösterilen saldırganlığın ana sebebi korku ve öz çıkardır. Memmi, yabancıdan

[45] François De Fontette, *Irkçılık*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1991, s. 112-118.

korkma ve ona şüphe ile yaklaşmanın çok eski dönemlerden kalma bir refleks olduğundan bahsetmiştir. O dönemlerde, yabancılar güçlerini kullanarak avları ve kadınları ele geçirmekte ve böylece saldırıya uğrayan kişiler hem aç kalmakta hem de aşağılanmaktadır. Bu durum ise, onlara göre yabancının saldırısını beklemeden saldırıya geçmeyi haklı kılmaktadır. Memmi, ırkçılık olgusunun, yabancının dışlanmasının yanında bireyin kendi konumunu güçlendirdiğine de değinmiştir.[46] Heterojen olana, tanıdık olmayana karşı duyulan korku ve bu korkudan kaynaklanan nefret, dışlama ve saldırganlık anlamında heterofobi tarih öncesi dönemlerde bile görülebilirken, ırkçılık modern zamanlara özgü bir gerçekliktir.

1.2.1.3.3. Cinsiyetçilik

Cinsiyetçilik en basit anlamıyla bir cinsin diğerine olan üstünlüğünü ifade etmeye yarayan bir terimdir. Cinsiyetçilik zamanla erkeklerin kadınlara karşı ve heteroseksüellerin eşcinsellere karşı üstünlüğünü ifade eder hale gelmiştir. Toplum tarafından kadına ve/veya erkeğe biçilen bir takım rollerin, davranışların ve düşünce kalıplarının dışına çıkılamaması da bir anlamda cinsiyetçiliktir. Örneğin "kadının yeri mutfaktır", "erkek dediğin çapkın olur", "erkekler ağlamaz" gibi söylemler bunlardan bazılarıdır.

Irkçılık ve cinsiyetçiliğin ortak bir kaynaktan çıkmaları ve benzer bir işleve sahip olmaları, bu ideolojilerin birlikte anılmalarına neden olmaktadır. Her iki ideoloji de toplumsal sistemin bazı tıkanıklıklarını aşabilmenin ve sistemin devamını sağlamanın araçları olarak görülmektedir. Nasıl başka bir ırktan olanlar farklılaştırılıyorsa, kadınlar da biyolojik özelliklerinden, daha duygusal ve daha sosyal olmalarından dolayı erkeklerden farklılaştırılmaktadır.[47] Sosyalleşme süreci içinde, çocuklar cinsiyetlerine göre etiketlendirilmelerinin ardından oyuncaklardan, resimli kitaplara ve televizyon programlarına kadar her türlü sosyal ve kültürel etmenler aracılığıyla toplumsal cinsiyet rolü farklılıklarını öğrenmeye ve içselleştirmeye başlamaktadırlar. Ataerkil ideolojinin hedeflediği amaçların

[46] S. Özbek, 2003, s. 70-73.
[47] a.g.e., s. 86, 87.

gerçekleşmesi için kadın ve erkek arasındaki biyolojik temelli farklılıklar araçsallaştırılmaktadır. Bu sınıflama, bireylerin nüfus cüzdanlarının renginden mesleklerine kadar hayatlarındaki her şeyin belirleneceği bir ayrıma neden olmakta ve bireylerin hayatları üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır.[48]

Kitaplar, sinema, televizyon ve bilimsel araştırmalar sayesinde Batı'daki ifade özgürlüğü, kadınların rollerinin toplumsal vizyonunu değişime uğratmıştır. İfade özgürlüğü, feministler ve eşcinseller için bir silah olarak tanımlanırken, baskıcı gruplar ne pahasına olursa olsun ifade özgürlüğünün alanını daraltmaya çalışmaktadırlar.[49] Bu tarz kısıtlamalar, kısıtlanan topluluklara mensup bireylerde kızgınlık ve öfkeye yol açabilmekte ve eşitlik mücadelesinin daha sert yaşanmasına neden olmaktadır.

1.2.1.3.4. Yabancı Düşmanlığı

Irkçılık; yabancı düşmanlığı, ayrımcılık, hoşgörüsüzlük, kültürel dışlamacılık, köktendincilik, ekonomik kızgınlık ve göç karşıtlığı gibi diğer olguları barındıran karmaşık bir sosyal fenomene dönüşmüştür. Aşağı ırk ya da kültür olarak görülen göçmen ve mülteci gruplar maruz kaldıkları sosyal dışlanma neticesinde gettolar oluşturmaya başlamışlardır. Bu sürecin devamı, oluşturdukları gettolar nedeniyle toplumdan kaçtıkları ve uyum sağlama konusunda yeterli iradeyi göstermedikleri yargısıyla bir kez daha toplumsal çoğunluktan dışlanma şeklinde gelişmektedir.[50] Bu durum ister istemez bir kısırdöngüye neden olmaktadır. Yabancılar, toplumun temel değerlerinden ayrı bir şekilde kendi değerlerini yaşadıkları ve yaşattıkları için uyum sağlamamakla suçlanmaktadırlar. Gerçekleşen münferit olayların genelleştirilmesi ve oluşturulan yapay korkularla yabancı düşmanlığı ve ırkçılık normalleştirilmeye ve meşrulaştırılmaya çalışılmaktadır.

---

[48] Burcu Balcı, *1990'lardan Günümüze Amerikan Sinemasındaki Tür Filmlerinde Toplumsal Cinsiyet ve Irk Sunumları*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İzmir, 2000, s. 96.

[49] Nicholas Wolfson, *Hate Speech, Sex Speech, Free Speech*, Praeger Publishers, Connecticut, 1997, s. 5.

[50] F. Yılmaz, 2008, s. 224-226.

Pankowski'ye göre ırkçılık sadece bir fikir değil, ölüm ve acı çekilmesinden sorumlu ölümcül bir zehirdir. Önceki Yugoslavya örneği, etnik nefreti kışkırtmanın ölümcül bir etkiye sahip olduğunu bir kez daha göstermiştir. Günümüzde, Avrupa'da artma eğilimi gösteren ırkçı şiddet hareketleri, ırkçı söylemlerle beraber gerçekleşmektedir.[51] Buna paralel olarak, yabancılardan kurtulmak gerektiğini savunan ırkçı partiler, 1980'lerden beri tüm Avrupa'da yükselişe geçmişlerdir. Bunun yanında, ırkçılık artık sadece aşırı sağ partilerin tekelinde olmaktan çıkarken, merkez ve hatta sol partiler de aşırı sağ partilerin bu görüşlerini paylaşmaktadırlar.[52] Fransa'nın, çoğunluğu 2007 yılında Avrupa Birliği'ne üye olan Romanya ve Bulgaristan vatandaşı olan 8 binden fazla Romanı, Birlik Yasalarına aykırı bir şekilde sınır dışı etmesi, göçmen karşıtlığı ve yabancı düşmanlığının boyutunu gözler önüne sermektedir.

1.2.2. Nefret Söylemi

Tarih boyunca farklı olarak algılanan özelliklerinden dolayı bireyler ve gruplar aşağılanmışlar, tehdit edilmişler ve hatta şiddet içeren davranışlara maruz kalmışlardır. Farklı bir milliyetten olmaları, farklı bir dine mensup olmaları veya farklı bir cinsiyete sahip olmaları bile insanların nefret içeren saldırgan söylemlere hedef olmalarına neden olabilmektedir. Nefret söylemi kavramı özellikle günümüzde medyadaki yaygınlığı nedeniyle daha çok gündeme gelmekte ve tartışılmaktadır. Bu başlık altında, nefret söylemi, nefret suçu ve nefret söylemiyle ilgili diğer kavramlardan bahsedilecektir.

[51] Rafal Pankowski, "How To Understand and Confront Hate Speech", http://www.unitedagainstracism.org/pages/thema03.htm, (01.10.2010)
[52] Yağmur Özkan, *Europe and Its Others: Immigrants and New Racism in Europe*, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007, s. 75.

1.2.2.1. Nefret Söylemi ve Nefret Suçu

Nefret söyleminin herkesin kabul ettiği ortak bir tanımı olmamakla birlikte, 1997 yılında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin R (97) 20 sayılı Tavsiye Kararında nefret söylemi şu şekilde tanımlanmıştır:[53]

> "saldırgan milliyetçilik, etnosantrizm, ayrımcılık ve azınlıklara, göçmenlere ve göçmen kökenli kişilere karşı ifade edilen hoşgörüsüzlük dâhil ırkçı nefret, yabancı düşmanlığı, antisemitizm ve hoşgörüsüzlüğe dayalı diğer nefret biçimlerini yayan, teşvik eden, savunan ya da haklı gösteren her tür ifade biçimi"

Nefret suçları, hoşgörüsüzlüğün şiddet içeren biçimlerde kendini göstermesidir ve sadece kurbanı değil kendini tanımladığı grubu da büyük ölçüde etkilemektedir. Nefret suçları daima iki unsur içerir: cezayı gerektiren bir suç ve bu suçun önyargılı bir güdüyle işlenmiş olması. Eğer ortada cezayı gerektiren bir suç yoksa nefret suçundan bahsedilemez.[54] Saldırgan, hedefindeki kişiye sırf temsil ettiği grup yüzünden zarar vermek ister. Saldırgan açısından mağdurun kim olduğu önemli değil, hangi gruba mensup olduğu önemlidir. İşte bu yüzden nefret suçları diğer sıradan suçların aksine sembolik bir nitelik taşır. Nefret suçlarında zarar verilen bir veya birden fazla kişi olabileceği gibi belli bir gruba ait özel mülkiyet de olabilir. Örneğin, bir dine karşı beslemiş olduğu önyargılı güdülerle, o dine mensup insanların ibadet ettiği yeri kundaklamak bir nefret suçudur. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'na göre, "bir şahsa veya mülküne karşı işlenen herhangi bir suçun kaynağı, o kimsenin ırkı, kökeni, milliyeti, uyruğu, dini, cinsiyeti veya cinsel kimliği, yaşı, fiziksel veya zihinsel engelleri yahut buna ait bir aidiyeti ise bu suç nefret suçudur". Nefret söylemini nefret suçundan ayıran unsur, nefret söyleminin, nefret suçları gibi her zaman suç teşkil etmemesidir. Nefret söylemi genellikle nefret suçlarına bir altyapı hazırlamaktadır.

1948 yılında Nazi Almanyası'nın oluşturduğu korkulara karşılık Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ni benimseyerek

---

[53] Recommendation No. R (97) 20 of the Committee of Ministers to Member States on Hate Speech, http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/other_committees/dh-lgbt_docs/CM_Rec%2897%2920_en.pdf, (11.05.2010)

[54] OSCE, *Hate Crime Laws: A Practical Guide*, ODIHR, Warsaw, 2009, s. 11, 16.

uluslararası hukukta insan haklarını koruma adına yeni bir döneme öncülük etmiştir. 1950'lerden sonra Batı liberal demokrasileri ayrımcılık yapmamayı ve kanunlar önünde eşit korunma ideallerini benimsemişlerdir. Bu bağlamda, "kötüleme" ve "nefret söylemi", bilhassa zararlı olarak kabul edilmiştir çünkü bu dışlayıcı kavramlar, toplumun marjinalleştirilmiş ve güçsüzleştirilmiş kesimlerine karşı bir nefret ve şiddet iklimine katkıda bulunmakta ve kurbanlarının temel insanlık onurunu zedelemektedirler.[55]

Nefret söylemi, geçmişten günümüze tüm dünyada özellikle çoğunluğun dışında kalan grupların ve bireylerin dışlanmalarına, kendilerini toplumun bir parçası olarak hissedememelerine, sonu şiddete varan eylemlere maruz kalmalarına ve hatta hayatlarını kaybetmelerine neden olmuştur. Artık 21. yüzyılda, insanların, farklılıkları bir zenginlik olarak görmeleri, insani değerleri ön plana çıkarmaları, empati kurma alışkanlığını edinmeleri gerekmektedir. Eğer bu başarılamazsa, dünya üzerinde birbirlerine kin besleyen bireyler ve gruplardan oluşan yeni bir nesil yetiştirilmiş olacaktır. Şunu unutmamak gerekir ki nefret söylemi ve suçları toplumsal kaynaşmayı ve sosyal istikrarı zayıflatan unsurlardır.

1.2.2.2. Nefret Söylemi ile İlgili Kavramlar

Nefret söylemi kavramının daha iyi anlaşılabilmesi için nefret söylemine yol açan veya onunla ilişkili olan önyargı, stereotip, etnosantrizm, çok kültürlülük ve ötekilik kavramlarının bilinmesi gerekmektedir.

1.2.2.2.1. Önyargı

Önyargı, bir gruba karşı önceden bireysel olarak öğrenilmiş olumsuz özellikler taşıyan peşin yargı olarak tanımlanabilir. Kategorileştirme eğiliminin önyargıya temel oluşturduğu açıkça görülmektedir. Bu kategorileştirme eğiliminin

[55] Katharine Gelber, *Speaking Back: The Free Speech Versus Hate Speech Debate*, John Benjamins Publishing, Philadelphia, 2002, s. 1.

temelinde ait olunmayan bir grup veya bir grubun üyelerinin olumlu niteliklerinden çok, olumsuz nitelikleri ile ilgili negatif davranış ve tutumlar bulunmaktadır.[56] Önyargı, bir kişinin ya da grubun aleyhine olarak önceden oluşturulmuş bir kanaat ya da yanlılıktır. Yanlılığın olumsuz olduğu gibi olumlu da olabildiğini, oysa önyargının son derece yaygın bir biçimde bir gruba veya üyelerine yönelik olumsuz bir tutumu ifade ettiğini unutmamak gerekir.

Önyargılı olmak, gelişim çağındaki çocuklar tarafından ilk başta ailelerinde öğrendikleri bir davranış olup bu edinilen önyargılar daha sonra aidiyet hissettikleri grup önyargılarına ve zamanla grup stereotiplerine temel oluşturmaktadır. Alman sosyolog Theodor Adorno ve arkadaşlarına göre önyargı, kendinden emin olmayan güvensiz bir kişiliğin belirtisidir ve Adorno ve ekibi araştırmalarında otoriter kişiliğe sahip olanların temelde aynı özellikleri gösterdiklerini keşfetmişlerdir. Genellikle, bu tarz insanlar çocukluklarında içgüdüleri bastırılan, hayatı çevrelerinden gelebilecek zararlar yüzünden tehditkâr olarak algılayan ve insanlar arasındaki ilişkileri iktidar çatışmaları olarak gören kişilerdir. Dünyaya gelişlerinden itibaren anne ve babalarının otoriter ve hiyerarşik davranışlarından dolayı kendileri de büyüyünce bu yapıyı başkaları üzerinde kurmaya çalışmaktadırlar. Bu insanlar yaşadıkları dünyayı dikotomi içinde görmekte ve kişileri güçlüler ve zayıflar, iyiler ve kötüler, biz ve ötekiler olarak kategorileşmektedirler. Başlarına gelen her kötü olayın sorumlusu olarak ötekileri görmekte ve özeleştiri yapmamaktadırlar.[57] Bu tutum, çoğu zaman var olan problemlerin üstesinden gelinememesine yol açmaktadır. Bunun sebebi var olan problemlerin kaynağının önyargılar neticesinde gölgelenmesidir.

Toplumda korkuları azaltmak için mevcut farklılıklar ve eşitsizlikler büyütülmektedir. Mevcut hiyerarşiler kendilerini tehlikede hissettikleri zaman ve eşitsizlikler azalmaya başladığı zaman, önyargılar kesin olarak yeniden oluşturulmakta ve yeniden öne sürülmektedir.[58] Baskın olan grupların kendilerinden aşağı gördükleri gruplarla aynı kategoride olmak istememeleri de önyargıların ortaya

[56] B. Balcı, 2000, s. 129.
[57] Güliz Uluç, *Medya ve Oryantalizm Yabancı, Farklı ve Garip… Öteki*, Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 2009, s. 60-62.
[58] Jan Nederveen Pieterse, "White Negroes", (Ed.) Gail Dines ve Jean M. Humez, *Gender, Race and Class in Media*, Sage Publications, California, 1994, s. 26.

çıkmasının en önemli nedenlerindendir. Bu yüzden önyargıları aşmak hiç de göründüğü kadar kolay değildir. Albert Einstein'ın da ifade ettiği gibi insanların önyargılarını parçalamak atomu parçalamaktan daha zordur.

1.2.2.2.2. Stereotip (Kalıp Yargı)

Stereotip, bir grubun üyelerine yönelik sabit, aşırı basitleştirilmiş, aşırı genelleştirilmiş, kişilerin bireysel özelliklerini göz ardı eden ve hepsine ortak özellikler yükleyen, çoğunlukla önyargılı bir kanı, bir grubun tüm üyelerinin paylaştığı düşünülen olumlu veya olumsuz özellikleri taşıyan bir şemadır. Stereotipler, insanlar hakkında sınanmamış varsayım ve yargıları içerir.

Konu, insanları değer yargılarına göre sınıflandırmak olunca stereotip önyargıdan geniş, kategorilendirme ile benzer bir kavramdır. Stereotipler, genellikle bireyin kendi grubunun normali ve evrenseli temsil ettiğine dair önceden kabullenmeler içerir. Bireyin kendi kültürü, diğer kültürler ve dünya görüşleri bağlamında üstün olandır. Stereotiplere sahip bireyler, diğer grupların kendi aralarında homojen olduklarını düşünürler ve aynı gruptaki bireylerin farklı özelliklerde olamayacağını varsayarlar. Kategorizasyon ise kişilerin sosyal ve fiziksel çevrelerini parçalara bölmelerini, tasnif etmelerini ve düzenlemelerini ifade eden bilişsel bir süreç olarak tanımlanabilir. Birey, kategorizasyon sayesinde diğer insanlardan farklılığını ve hatta onlardan daha iyi olduğunu sağlama amacındadır ve pozitif bir kimlik oluşturmayı hedeflemektedir.[59] Stereotiplerin kategorizasyon sonucu ortaya çıktığı iddia edilmiştir. Bireyler kendi sosyal kategorilerini mümkün olduğunca olumlu olarak görmeye ve göstermeye eğilimlidirler. Günlük yaşamda insanlar, karşılarındakileri nereli olduklarına, mesleklerine, cinsiyetlerine, tercihlerine ve düşüncelerine göre sınıflandırmaktadırlar. Sınıflandırılan bu insanlara tepki gösterileceği zaman kişiliklerinden ziyade grup kimliklerine göre tepki gösterilmektedir.

[59] G. Uluç, 2009, s. 65-69.

Bilinçaltımıza yerleşmiş stereotiplere şu örnekler verilebilir: Siyahlar uyuşturucu satarlar, Beyazlar ırkçıdır, Latin Amerikalılar çete üyesidir, Çingeneler gamsızdır vb. Stereotipler, tamamen olumsuz olan önyargılardan farklı olarak olumlu da olabilmektedirler. Türklerin misafirperver ve sıcakkanlı insanlar olmaları olumlu stereotiplere örnek olarak gösterilebilir.

Kalıp yargılı mesajlar kitle iletişim araçları vasıtasıyla biz farkında olmadan sürekli bilinçaltımıza yerleştirilmeye çalışılmaktadır. Kitle iletişim, stereotipleri sadece oluşturmakla kalmamakta, var olan stereotiplerin pekiştirilmesinde de rol oynamaktadır. Olumsuz stereotipleri ortadan kaldırmanın ancak eğitim, medyanın desteği ve gruplar arası iletişimin artırılmasıyla mümkün olacağı savunulmaktadır.

1.2.2.2.3. Etnosantrizm (Etnik Merkezcilik)

Etnosantrizm, bir grubun veya topluluğun kendi perspektifini, değerlerini, kültürünü olması gereken ve doğal olarak kabul etmesi, kendini ve bu değerleri merkezde görmesi ve diğer perspektifleri, değerleri ve kültürleri kendine özgü varsayımlardan ve tek taraflı bir bakış açısından yola çıkarak yargılaması ve değerlendirmesidir. Pek çok önyargı ve stereotipin kaynağını oluşturan bu değerlendirme, genellikle diğer grupların ve bu gruplara mensup kişilerin olumsuz bir tarzda nitelendirilmeleriyle sonuçlanmaktadır.

Etnosantrizm (etnik merkezcilik) kavramı, özellikle uygarlık öncesi klan, kabile gibi ilkel topluluklarda, içinde bulunulan grubun değerlerinin standart kabul edilmesi ve diğer grupların bu standartlarla olan uyumuna göre değerlendirmeye alınması olarak nitelendirilmektedir. Böylelikle grup içinde kendinden olmayanlara karşı önyargı geliştirilerek, etnosantrik bir bakış açısıyla, biz ve diğerleri karşıtlığı meydana getirilmiş olmakta ve ötekileştirilen diğer gruplar, kendi gruplarını tehdit eden birer korku ve nefret nesnelerine dönüştürülmektedirler.[60]

[60] B. Balcı, 2000, s. 123.

Adorno ve arkadaşları, etnosantrik davranışın düşüncenin her noktasına işleyen katı bir iç grup - dış grup ayrımına dayandığını, dış gruplara karşı basmakalıplaşmış olumsuz, düşmanca hayaller; iç gruba karşı basmakalıplaşmış olumlu, boyun eğici tutumlar takındığını, gruplar arası ilişkilerde iç grubun haklı olarak baskın konumda olması, dış grupların ona boyun eğmesi biçiminde hiyerarşik, yetkeci bir görüşü içerdiğini savunmaktadırlar.[61] Adorno ve arkadaşları, etnosantrizmin ırkçılığı, antisemitizmi ve dilsel, dinsel, kültürel ayrımcılıkları da içererek her türden öteki gruplara karşı olumsuz, kendi grubuna karşı olumlu önyargıları kapsayan tutumları dile getiren bir kavram olarak kullanılmasını önermişlerdir.

Baskın olan grupların üyeleri kendilerini grup dışındakilere göre normal olarak nitelendirirler. Bunun sebebi baskın grupta olmanın hissettirdiği ayrıcalık ve güven duygusudur. Böylece baskın olan gruptakilerin davranışları normal olarak görülürken, diğer gruplar baskın grubun üyeleri için belirlenmiş sınırlar dışına doğal olarak çıktıkları için ötekiler olarak tanımlanırlar. Bu ayrıcalık sayesinde dominant olan grup, korku ve endişe duyma, küçük düşürülme, haksızlığa uğrama, dışlanma, kabul edilmeme gibi olumsuz durumlara maruz kalmamakta fakat diğer gruplar için bu geçerli olmamaktadır.[62] Bu düşünce yapısına sahip olan bireyler, öteki olarak algıladıkları gruplara karşı rahatlıkla suç teşkil eden eylemlere girişebilmekte ve bu eylemler sonucu ceza almamaları gerektiğini öne sürebilmektedirler.

1.2.2.2.4. Çok Kültürlülük

Günümüzde çok kültürlülük iki farklı talebi içermektedir: bir açıdan belli bir kültürün merkeziliği etrafında evrenselleştirilen bir eşitlikçiliğe karşı farklı olduğunu kabul ettirip tanıtma talebi, bir açıdan ise ayrımcılığa karşı etnik, cinsel ve dinsel eşitlik ve adalet talebi. Çok kültürcü yaklaşım, her kültürün kendine has farklılıkları muhafaza etmesi gerektiğini, hiçbir kültürün bir diğeriyle kıyaslanamayacağını ve

[61] Alaeddin Şenel, *Irk ve Irkçılık Düşüncesi*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1993, s. 132.
[62] G. Uluç, 2009, s. 47.

her birinin kendi içinde değerli olduğunu savunmaktadır.[63] Çok kültürlülük, farklı türdeki kültürlerin ve kültürel grupların değerlerini tanıyan bir kavramdır. Çok kültürlülük, ezilen ve marjinal seslerin kendi meşruluğu ve önemi olduğunu savunur. Eleştirel çok kültürlülük, pek çok insanın seslerinin nasıl susturulduğunu, toplumdaki baskın görüş tarafından nasıl dışlandıklarını göstermeye çalışmaktadır.[64]

Toplumlar genellikle kendi kültürlerine tehdit ve rakip olarak gördükleri kültürleri aşağılamışlar ve onlara karşı düşmanlık beslemişlerdir. Her toplum kendi kültürünün dünya tarihine en büyük katkıyı yaptığını savunmuştur. Bu benmerkezci düşünce yapısına sahip topluluklar için farklı kültürleri tanımak elbette zor olacaktır. Kültürlerin oluşması çok uzun bir tarihsel süreç gerektirir ve bu sürecin başlangıcından bugüne değişmeden kalması düşünülemez. Farklı kültürlerden etkilenmeyen bir kültürün varlığına inanmak gerçekçi değildir.

İnsanlar genelde kültürlerin çeşitliliğini toplumlar arası dolaylı ve dolaysız ilişkilerin sonucu gelişen doğal bir olay olarak algılamak yerine daha çok bir yaradılış aykırılığı veya olmaması gereken bir durum olarak görmüşlerdir. Genelde kendimizle özdeşleştirdiğimiz kültürel yani ahlaksal, toplumsal, dinsel ve estetik algılarımızdan farklı bir durumla karşılaştığımızda "yaban alışkanlıklar", "bu bizden değil", buna nasıl izin verilir" gibi korku, aşağılama, güvensizlik içeren tepkiler gösteririz. Amerika'nın keşfinden birkaç yıl sonra İspanyollar, Yerlilerin ruh taşıyıp taşımadığının tespiti için araştırmalar yapmışlar, Yerliler ise Beyazların cesetlerinin çürüyüp çürümediklerinin anlamak üzere suda tutup gözlemlemişlerdir.[65]

Günümüzde hala çok güçlü bir direnç gösterse de kültürün ırksal ve jeopolitik tanımları giderek daha karmaşık bir duruma gelmektedir. Dünyanın bir ucundan diğer ucuna büyük çaplı göçler ve kitle iletişim araçlarının akıl almaz gelişimi ve yayılması, kültür olgusunun etnik ve bölgesel durağanlığını önemli ölçüde değişime uğratmıştır.[66] ABD, oluşum şekli itibariyle dünyanın her bir köşesinden insanların bir

[63] a.g.e., s. 113, 115.
[64] Douglas Kellner, "Cultural Studies, Multiculturalism and Media Culture", (Ed.) Gail Dines ve Jean M. Humez, *Gender, Race and Class in Media*, Sage Publications, California, 1994, s. 8.
[65] Claude Levi-Strauss, *Irk ve Tarih*, Metis Yayınları, İstanbul, 1985, s. 39, 40.
[66] James Lull, *Medya İletişim Kültür*, (Çev. Nazife Güngör), Vadi Yayınları, Ankara, 2001, s. 96.

arada yaşadığı ve çok kültürlülük kavramının belki de en fazla yaşandığı ülkelerden biri olarak farklı dönemlerde çeşitli politikalar uygulamıştır. 19. yüzyılın sonlarına doğru çok kültürlülük için, pek çok farklı kültürün ortak bir kültür potası içinde harmanlanması anlamında "eritme potası" (melting-pot) tabiri kullanılırken, 1960'lardan sonra salata tabiri daha çok kullanılmaya başlanmıştır.[67] Salata tabirinin kullanılmasının nedeni, salatada çok farklı yiyeceklerin birbirine karışması, bu yiyeceklerin kendilerine has tatları salatanın içinde muhafaza etmeye devam etmeleri ve bu tatların birleşmesiyle oluşan salatanın onu oluşturan yiyeceklerden daha lezzetli olmasıdır. Toplumdaki farklı grupları ve kültürleri tehdit olarak algılamak yerine bu farklılıkların birleşiminin oluşturacağı kültürel zenginliğin nimetlerinden faydalanmak tıpkı salata örneğinde olduğu gibi daha rasyonel bir bakış açısı sunmaktadır.

1.2.2.2.5. Ötekilik

Öteki olmak olağandışı bir durum değildir. Doğal olarak herkes birbirinden farklı özelliklere sahip olabilmektedir ve bu farklı özellikler bir zenginlik olarak değerlendirilmelidir. Ancak burada sorun, ötekinin varlığı veya insanların zaman zaman ötekine karşı gösterdikleri tepki değil, onun tamamen inkâr edilmesi, yok sayılmasıdır. Bu duruma örnek olarak Batı ve diğerleri (west and the rest) adı verilen ya bizden yana olursun ya da düşmandan yana düşüncesi verilebilir.[68] Bu düşünce Batı'da hâkim olan, dünyayı Avrupalı bir perspektiften görme ve Batı'nın kültür ve değerlerini diğer kültür ve değerlerden üstün gören ve medeniyetin kaynağının Batı olduğunu savunan Avrupamerkezcilik (Eurocentrism) düşüncesinin bir ürünüdür. Bu düşünce tarzı sadece Batı tarafından değil, Batı'nın ötekileştirdiği gruplar tarafından Batı'ya karşı da yapılabilmektedir ve bu durum farklı gruplar arasında sonu gelmez bir husumete neden olmaktadır. Bu kısırdöngüyü kırabilmek, ötekinin normalleştirildiği ölçüde mümkün olacaktır.

[67] G. Uluç, 2009, s. 116.
[68] a.g.e., s. 39-41.

11 Eylül 2001 tarihinde ABD'de ve izleyen dönemde Avrupa'da gerçekleştirilen küresel çaptaki terör saldırıları sonrası Müslümanlara karşı Batı'nın önyargılı bakış açısı, ötekileştirmeye örnek olarak gösterilebilir. O dönemlerde medya tarafından yayınlanan önyargılı raporlar, muhafazakâr partilerin konuyu kendi lehlerine çevirmek amacıyla bir zemin olarak kullanmaları ve kanun uygulayıcılarının kimi zaman aşırıya varan yasal tepkileri, İslam ile terörün birbiriyle ilişkilendirilmesine yol açmıştır.[69] Bu ilişkilendirme sonucu, insanlar Müslümanlara kendi ülkelerinin vatandaşı olsalar bile şüphe ve önyargı ile yaklaşmışlar ve hatta onlara terörist gözüyle bakmaya başlamışlardır. Geçmiş dönemlerde Yahudilere karşı beslenen anti-semitizm düşüncesine benzer bir şekilde Müslümanlar da yalnızca ötekiler olarak değil aynı zamanda içerideki düşman ya da tehdit olarak algılanmaya başlanmışlardır.

[69] F. Yılmaz, 2008, s. 96.

İKİNCİ BÖLÜM

TELEVİZYONLARDA TERÖR, IRKÇILIK VE NEFRET İÇERİKLİ YAYINLAR

Bu bölümde çalışmamızın ana başlığı olan televizyonlarda terör, ırkçılık ve nefret içerikli yayınlardan söz edilecektir. Bu bölümde konumuz iki ana başlıkta ele alınacaktır. İlk kısımda televizyonlarda terör içerikli yayınlar, ikinci kısımda ise televizyonlarda ırkçılık ve nefret içerikli yayınlar ayrıntılı olarak incelenecektir.

2.1. TELEVİZYONLARDA TERÖR İÇERİKLİ YAYINLAR

Günümüzde terör örgütleri toplumda korku atmosferi oluşturmak, seslerini duyurmak, sempatizanlarına moral vermek vb. amaçlarla başta televizyon olmak üzere kitle iletişim araçlarını etkin olarak kullanmaktadırlar. “Medya ve terör arasında nasıl bir ilişki vardır?”, “Terör içerikli yayınlara ne şekilde yer verileceğine medya mı yoksa hükümet mi karar vermelidir?”, “Terör haberleri nasıl yayınlanmalıdır?” soruları terör ve medya konusunda cevabı en çok merak edilen sorulardır. Bu sorulara cevap bulmak adına, bu başlık altında genel olarak medya ve terörizmden, teröristlerin medyayı kullanma amaçlarından, medya-terörizm ilişkisi üzerine bilimsel görüşlerden, televizyonda yayınlanan terör haberlerinden ve terör içerikli yayınlara ne şekilde yer verilmesi gerektiğine dair liberal, otoriter ve sosyal sorumluluk gibi farklı görüşlerden bahsedilecektir.

2.1.1. Medya ve Terörizm

İnsanlar, yaşamları boyunca bilgi edinme ihtiyacı hissetmekte, aile, okul ve çevrenin yanında medya da bu gereksinimin giderilmesinde etkin bir rol

üstlenmektedir. Bilgiye daha kolay ve daha hızlı erişim imkânı sağladığı için medyanın diğer bilgi kaynaklarına göre bariz bir üstünlüğü olduğu bilinmektedir. Günümüzde, hızla gelişen iletişim teknolojisi ile birlikte dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen bir olay çok kısa sürede haber haline getirilip insanların bilgisine sunulabilmektedir. Terör örgütleri de iletişim teknolojilerinin sağladığı bu imkâna pek tabi duyarsız kalmamışlardır.

Günümüzde medya organlarının varlığı sayesinde teröristler seslerini çok daha geniş bir topluluğa duyurma olanağını elde etmişlerdir. Savundukları davaların toplumda destek bulması için terör örgütlerinin medyaya ihtiyaçları olduğu bilinmektedir. Bu durum, yaptıkları eylemlerin ve güttükleri amaçların meşrulaştırılması adına çok önemlidir. Görsel ve işitsel medya organlarının bugünkü gelişmiş halini almasından önce de terör eylemleri olmakta ve teröristler taleplerini herhangi bir şekilde karşı tarafa duyurmaktaydılar ancak medyanın günümüzdeki kadar gelişmemiş olduğu dönemlerde, teröristlerin taleplerini yetkili kimselere duyurmaları ve bu taleplerinin ilgililerce karşılanması, şimdiki kadar hızlı ve düzenli olmamaktaydı.

Terörizm, hem bireyler arası hem kitleler arası iletişimin bir formu olarak kullanılmaktadır. Teröristlerin her zaman gönderecekleri bir mesajları vardır ve bu mesajlar genelde şiddet yoluyla kişilerin ilgisini çekmezse, kişiler bu mesajı reddetmektedirler. Şiddet daha az somut ve farklı bir şekilde uzaklardaki kitlelere de kitle iletişim araçları vasıtasıyla iletilebilmektedir. Şiddetin kitle iletişim araçları vasıtasıyla yeniden iletimi, var olan şiddeti olduğundan daha da büyütmektedir. Terör örgütlerine göre kitle iletişimin iki fonksiyonu vardır. Bunların ilki, şiddet eyleminden esinlenerek korkuyu yaymak; ikincisi, teröristlerin iletmek istediği her türden önemli mesajları iletmektir.[70]

Teröristlerin amaçlarına ulaşabilmelerinin en etkin yollarından biri televizyon, radyo, gazete, dergi ve kitaplardır. Televizyon uydularının ve haber kanallarının artmasıyla birlikte modern medya, neredeyse tüm dünyaya anında

[70] John Williams, "The Failure of Terrorism as Mass Communication", *Polis Bilimleri Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 4, 1999, s. 42, 43.

erişebilmektedir. Kitle iletişim araçları terör örgütlerinin gerçekleştirdikleri eylemleri olumlu bir şekilde yansıtmadıkları için terör örgütleri propagandalarını kendi gazetelerinde, dergilerinde, radyolarında, televizyonlarında, internet sitelerinde yapmaktadırlar. Sınırlı bir dolaşıma sahip olan bu yayınlar terör örgütlerinin savundukları ideolojilerin, bu örgütlere bağlılık ve yakınlık duyan gruplar ve kişiler arasında sürdürülmesinde ve potansiyel sempatizan gruplara yayılmasında önemli bir rol oynamaktadır.

2.1.2. Teröristlerin Medyayı Kullanma Amaçları

Günümüzde terör örgütleri medyanın çok geniş kitlelere ulaşabildiğini ve bu kitleler üzerindeki etkisinin azımsanmayacak bir seviyede olduğunu çok iyi kavramışlardır. Terör örgütlerinin temel amacı toplumda korku ve dehşet havası oluşturarak savundukları davaya veya siyasi bir anlaşmazlığa kamuoyunun dikkatini çekmektir. Teröristler mevcut rejim veya sistemi zayıflatmak, toplumu korku yoluyla sindirmek ve sempatizanlarına moral vermek amacıyla başta televizyon olmak üzere medyayı etkin bir şekilde kullanmaktadırlar.

Son yıllarda küresel ve yerel ölçekte gerçekleştirilen terör eylemlerinde daha çok, medyanın kolay görüntü alabileceği ve haber bültenlerine yetiştirebileceği bir zaman diliminin seçildiği dikkat çekmektedir. Günler, saatler, mekânlar ve kurbanların hepsinin medya referanslı bir anlamı vardır. İtalya'da faaliyet gösteren "Kızıl Tugaylar Örgütü" gazetelerin en çok satıldığı günlerin Perşembe ve Pazar günleri olduğunu hesaplayarak, Çarşamba ve Cumartesi günleri eylem yapmayı tercih etmiş ve haberlerde yer alabilmek için prime time'ı kovalamıştır. 1995 yılında gerçekleştirdiği eylemle adından söz ettiren Oklahoma bombacısı Timothy McVeigh de, Alfred Murrah binasını seçme nedenini "Çevresinde iyi fotoğraflar çekebilmek ve kameraları yerleştirebilmek için yeterli alan vardı" sözleriyle açıklamıştır. Görüldüğü gibi McVeigh yalnızca eylemi planlamamış, aynı zamanda onu kitlelere ulaştırırken nasıl en mükemmel şekilde sunulabileceğine de karar vermiştir.[71] 11 Eylül

[71] N. Alkan, 2007, s. 96, 97.

saldırılarının Salı günü sabahın erken saatlerinde gerçekleştirilmesi de, neredeyse tüm dünyanın ekran başında bu olaya tanık olmasına yol açmış ve diğer örneklere benzer bir şekilde teröristlerin seslerini duyurmak için medyaya ne kadar önem verdiklerini göstermiştir.

Bir terör eyleminin başarısı, büyük ölçüde bilinmesine ve reklamına bağlıdır. İşte bu durum, 1960'larda kırsal gerilladan kentsel teröre kaymanın en önemli nedenlerinden biridir çünkü teröristler, şehirlerde bulunan gazeteciler ve televizyon kameralarına ve sonuç olarak geniş bir izleyici kitlesinin varlığına güvenmektedirler. Latin Amerikalı bir terörist bu durumu şu sözlerle açıklamaktadır:[72]

> "Şehir merkezindeki bir binaya küçük bir bomba koyarsak şüphesiz basındaki manşetlere çıkarız. Buna karşın kırsal gerillalar otuz askeri öldürürse, bu olay sadece son sayfada küçük bir haber teşkil eder. Şehir, siyasi mücadele ve propaganda için fazlasıyla önemlidir."

Terör örgütleri için yapmış oldukları eylemin sonucunda meydana gelen ölümler, yaralanmalar ve çevreye verdikleri fiziksel zarar; hedef kitlenin hissedeceği korku, dehşet, umutsuzluk gibi duyguların yanında önemsizdir. Teröristler, hem kendi isimlerini hem de savundukları davayı tüm dünyaya duyurmak isterler. Örneğin, 1972 Münih Olimpiyatlarında Münih Katliamı olarak bilinen olayda Arap teröristlerin 11 İsrailli sporcuyu rehin alıp daha sonra öldürmeleri, tüm dünyanın televizyon izlediği bir anda vermek istedikleri mesajı geniş kitlelere duyurabilme arzusundan kaynaklanmıştır. Dünyanın başka bir yerinde olağan bir zamanda böyle bir eylem gerçekleşse bu kadar büyük bir etki meydana getirmeyeceği aşikârdır.

Teröristler, küresel bir değişimi amaçlarlar ve bu küresel değişim, sosyal yapıdaki, ekonomik ilişkilerdeki ve siyasi politikalardaki değişimdir. Kitle iletişim teknolojilerinden özellikle televizyon ve haber fotoğrafçılığı teröristlerin mesajlarını korku yoluyla büyütmekte ve çarpan etkisi oluşturmaktadır.[73] Teröristler, eylemlerinin medya yoluyla aktarılmasıyla eylemin gerçekleştiği bölgedeki kitleden çok daha geniş bir izleyici kitlesine ulaşmasını ifade eden büyütme etkisinden

[72] Walter Laqueur, *A History of Terrorism*, Transaction Publishers, New Jersey, 2002, s. 109.
[73] J. Williams, 1999, s. 51.

(amplification effect) faydalanmaktadırlar.[74] Terör örgütleri, medya yoluyla geniş kitlelere saldıkları bu korkunun izleyicilerin davranışlarını etkileyeceğini ve bu etkinin de hükümetin davranışlarını değiştireceğini umut etmektedirler.

2.1.3. Medya ve Terörizm İlişkisi Üzerine Yaklaşımlar

Medya ile terörizm arasında nasıl bir bağ olduğu hususunda pek çok araştırmacı ve akademisyen tarafından çalışmalar yapılmıştır. Medya ve terörizm arasında bir ilişkinin olup olmadığı, böyle bir ilişki varsa, tek taraflı mı yoksa simbiyotik (birbirinden beslenen) bir ilişki mi olduğu konusunda farklı görüşler ileri sürülebilmektedir. Konunun daha iyi anlaşılabilmesi ve farklı bakış açılarına yer verilmesi adına bu başlıkta uzman kişilerin görüşlerine yer verilecektir.

"Medya olmasaydı terörizm olmazdı" diyen Fransız sosyolog Jean Baudrillard, terörizmin kaynağını medyanın kendisi olarak görmektedir. Medya çoğu zaman şiddet, terör ve savaş görüntülerini bir insanlık dramının göstergesi olarak değil rating aracı olarak kullanmaktadır.[75] Kitle iletişim araçlarının var olmadığı dönemlerde de terör örgütlerinin varlığını sürdürdükleri düşünüldüğünde Baudrillard'ın bu görüşüne katılmak mümkün değildir.

Mahkûm olmuş çok sayıda uçak korsanı ile görüşme yapan Psikiyatrist Dr. David Hubbard hâlihazırda devam eden terör eylemlerinin televizyon haberlerinde yayınlanmasını "sosyal pornografi" olarak nitelendirmekte çünkü bunun, halkın hastalıklı ve karşılanamayan ihtiyaçlarına hitap ettiğini iddia etmektedir. Hubbard, televizyonlar kendi yayınlarını kontrol altına alırlarsa dünyada terörün azalacağına inanmaktadır.[76] Hubbard burada sadece medyayı değil, insanların medyada terör içeriğinin yer almasına yönelik taleplerini de eleştirmektedir. Hubbard'ın

[74] C. C. Combs, 1997, s. 143.
[75] Güleda Yücedoğan, "Terör, Savaş, Şiddet ve Medya", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 13, 2002, s. 109.
[76] C. C. Combs, 1997, s. 145, 146.

ifadelerinden, medyanın terörizmin oksijeni olduğu ve medya olmadan terörizmin nefes alamayacağı yani yaşama şansı bulamayacağı anlaşılmaktadır.

Terör uzmanı Brian Jenkins, "Terörizm özgürlüğün bir ürünüdür, özellikle de basın özgürlüğünün" diyerek terör eylemlerinin medyada yer almasının yayılmacı bir etki doğurduğunu savunmuştur. Prof. Yonah Alexander ise terörizmin medyada yoğun olarak yer almasının sonucu olarak, genellikle diğer bireyler ve gruplar tarafından yapılacak aşırı uçtaki benzer eylemleri tetikleyen şiddet yöntemlerinin yayılacağını iddia etmektedir.[77] Jenkins'in, bu sözleriyle basın özgürlüğüne önem vermediği, daha sıkı kontrol edilen, sansüre açık bir medyayı savunduğu anlaşılmaktadır. Alexander, terör içerikli yayınların medyada yer alması hakkında medyanın özendirici ve tahrik edici boyutuna vurgu yapmaktadır.

John W. Williams, teröristlerin kitle iletişimini kullanmaları üzerine yaptığı araştırmada şu üç sonuca ulaşmıştır:[78]

> "(1) Bir kitle iletişim formu olarak terörizm başarılı değildir. Terörizmin sonu başarısızlıktır ve sınırlı, geçici, taktiksel kazanımlardan başka bir şey kazandırmamaktadır. Sonuç olarak, terörizm siyasi bir savaşın bir taktiği olabilir ama uzun dönem politik strateji ve sosyal değişim açısından başarısızlığa mahkûmdur.
>
> (2) Terörizm sadece toplumsal davranışı geçici olarak etkilemekte başarılı olabilmektedir. Viyana ve Roma havaalanlarına yapılan terör saldırıları sonrası veya Atina'daki uçak kaçırma vakasından sonra uçuşların bir süre iptal edilmesi bu duruma örnek olarak gösterilebilir.
>
> (3) Terörizm, medyada geçici gündem oluşturmada başarılıdır. Teröristlerin, terörizmin doğasından kaynaklanan sebeplerle sansasyonel bir şekilde terörü kullanmaları haber medyasının ilgisini çekmekte ve haber gündemini etkilemektedir fakat bu sadece geçici bir etkidir."

Hollandalı siyaset bilimci Alex P. Schmid, terörizmin medyada yer almasının etkilerini üç hipotezle açıklamıştır:[79]

> "(1) Tahrik Etme Hipotezi: Bu görüşe göre olağandışı veya özgün medya içeriği kişinin saldırgan bir şekilde hareket etme isteğini artırabilir ve bunun yanında

[77] Kenoye K. Eke ve A. Odasuo Alali, "Introduction: Critical Issues in Media Coverage of Terrorism", (Ed.) A. Odasuo Alali ve Kenoye K. Eke, *Media Coverage of Terrorism*, Sage Publications, California, 1991, s. 8.
[78] J. Williams, 1999, s. 50, 51.
[79] Martin Slann ve Cindy C. Combs, *Encyclopedia of Terrorism*, Facts on File, New York, 2007, s. 65, 66.

saldırgan bir davranış çeşidini detaylandıran herhangi bir haber, izleyicileri daha saldırgan bir davranışta bulunmaya itebilir.

(2) Kendini Frenleyememe Hipotezi: Bu görüşe göre medyada tasvir edilen şiddet unsuru izleyici kitlenin benzer bir davranışa kalkışacağı zaman kendine hâkim olma dürtüsünü zayıflatmakta ve bu da kişinin saldırgan bir davranışa kalkışmaya her an hazır olmasına yol açmaktadır. Medyanın, özellikle gençlerde şiddet hareketlerini teşvik edip etmediği hususunda bir hayli zaman ve emek harcanmıştır. ABD Adalet Bakanı televizyon yayıncılarını uyarmış, televizyonlardaki şiddeti azaltmak için öz-düzenleme sistemlerini başlatmalarını önermiş ve eğer bu yapılmazsa hükümetin bu alanı düzenlemek zorunda kalacağını ifade etmiştir.

(3) Sosyal Öğrenme Teorisi: Bu teoriye göre tüm davranışlar gözlemle öğrenilmektedir ve eğer televizyon, başarıya ulaşmış terörist eylemleri yayınlarsa izleyiciler terörizm hakkında çok şey öğrenecek, bu da terörizmin gerçekleşme olasılığı artıracaktır. Böylece medya, bu tarz eylemleri her yayınladığında bireyleri terör eylemleri konusunda eğitmiş olacaktır."

Illinois Üniversitesi İletişim Bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapan Prof. Kevin G. Barnhurst medya-terörizm ilişkisini, suçlu medya modeli ve savunmasız medya modeli olarak ikiye ayırmıştır. Suçlu medya modelinde, medya ile terörizm arasında nedensel bir bağ vardır. Eğer medya, terörizme yer verirse terörü daha fazla teşvik eder, terör basında daha fazla yer alır ve bu durum bir kısırdöngüye yol açar. Bu modele göre, eğer hükümet veya medya sansür uygularsa, medya içeriği üzerinde yapılan kontroller hükümetin ve medyanın inanılırlığına zarar verebilir. Teröristler de bunun sonucunda daha büyük bir şiddete başvurabilirler. Savunmasız medya modeline göre ise medya, terörizmin sebebi olarak değil, terörizmin kurbanı olarak görülür. Yayın içeriği üzerindeki bir denetim hatta doğal bir denetim bile etkisiz olacaktır çünkü teröristler liberal toplumların kırılgan noktalarına saldırma yoluyla diğer iletişim yollarına kayabilecektir.[80] Bu modelde, medya istese de istemese de terör kendisini ifade edecek bir alan bulmakta ve bunun için medyayı çıkarları doğrultusunda kullanmaktadır. Barnhurst, terörizmle medya arasında bir nedensel bir bağ olabileceğini fakat bu bağ kesinlikle vardır demenin de yanlış olacağını savunmaktadır.

Columbia Üniversitesinde Siyaset Bilimi alanında görev yapan Prof. Brigette L. Nacos, teröristlerin amaçları üzerinde medya içeriğinin etkisi ile hükümet ve bilgi kaynaklarının bağdaştırıcı etkisi anlamında hedef ülkenin içinde ve dışında gerçekleşen terörizmin arasında önemli farklar olduğunu savunmuştur. Teröristler

[80] Kevin G. Barnhurst, "The Literature of Terrorism: Implications for Visual Communications", (Ed.) A. Odasuo Alali ve Kenoye K. Eke, *Media Coverage of Terrorism*, Sage Publications, California, 1991, s. 125, 126.

düşmanlarını ülkelerinde vurdukları zaman, daha büyük bir hasar meydana getirirler ancak bu durumda medyaya erişim savaşını kaybetmeye mahkûmdurlar. Eylemlerin hedef ülke dışında gerçekleştirilmesi ise daha karmaşıktır. Nacos'a göre, uluslararası teröristlerin üç evrensel amacı vardır. İlki, hedef izleyiciler arasında korku ve endişe yayarak dikkat çekmek ve böylece hedefteki hükümetin güçsüzlüğünü kanıtlamak; ikincisi, şikâyetlerinin, taleplerinin ve amaçlarının tanınmasını sağlamak; üçüncüsü ise hedef toplumlarda meşruluk ve saygınlık derecesi kazanmaktır.[81] Her ne kadar Nacos, bu üç amacı uluslararası terörizm için geçerli saysa da, ilk iki amacın ülke içi terörizmde de geçerli olabileceği göz ardı edilmemelidir. Üçüncü amaç olan meşruluk ve saygınlığın ise ülke içi terörizmde kazanılması neredeyse imkânsızdır.

2.1.4. Televizyonda Terör Haberleri

Terör içerikli yayınlar denilince akla ilk olarak terör haberleri gelmektedir. Terör örgütlerinin gerçekleştirdikleri eylemlere televizyonlarda en çok haber bültenlerinde yer verilmektedir. Bu başlık altında televizyonun haber işlevinden, televizyonda terör haberlerinin; yayınlanmasından, yansıtılış biçiminden, yayınlanmasının avantajları ve dezavantajlarından söz edilecektir.

2.1.4.1. Televizyonun Haber İşlevi

Medyanın, kamuoyunu bilgilendirme, kamuoyunun serbestçe oluşmasını, toplumsal birleşme ve bütünleşmeyi, vatandaşların siyasal sürece katılmalarını sağlama ve toplum içindeki birimleri denetleme gibi işlevlerinin yanı sıra eğitici ve eğlendirici özellikleri sayesinde toplumun gelişmesinde ve değişmesinde önemli katkısı bulunmaktadır.[82] Medyanın bu işlevleri içinde haber verme en temel işlev olarak kabul edilmektedir. İnsanlar çevrelerinde olup bitenlerden başta televizyon

[81] Brigitte L. Nacos, *Terrorism and the Media: From the Iran Hostage Crisis to the World Trade Center Bombing*, Columbia University Press, New York, 1994, s. 73-75.
[82] İ. A. Yalçınkaya, 2008, s. 68.

olmak üzere kolayca ulaşabildikleri kitle iletişim araçları sayesinde haberdar olmaktadırlar.

Televizyonun bir kitle iletişim aracı olarak insanları eğlendirme, bilgilendirme ve eğitme gibi işlevleri vardır. Ancak en temel işlevi diğer kitle iletişim araçlarında olduğu gibi haber verme işlevidir. Televizyon haberleri gerek görüntü gerekse içerik açısından izleyiciler tarafından ilgi çekici bulunmakta ve özellikle çarpıcı ve olağanüstü olaylar haber bültenlerinde kendilerine yer bulmaktadırlar. Çarpıcı olayların görüntüler eşliğinde verilmesi dolayısıyla diğer kitle iletişim araçlarına oranla televizyon hem etik hem de evrensel yayıncılık ilke ve kurallarını daha fazla ihlal etmektedir.[83]

Le Monde Diplomatique editörü Ignacio Ramonet'e göre kitle iletişim araçlarında ve özellikle haber medyasında son on yılda reformsal değişiklikler meydana gelmiştir. Televizyon, haber medyasında diğer kitle iletişim araçlarına göre öncülük etmekte, yazılı basın sadece televizyonun yanında tamamlayıcı rol üstlenmektedir. Ramonet'e göre enformasyon tarihinde bir dönüm noktasındayız ve televizyon haberleri için bir formül üretecek olursak "Eğer televizyondaki haber programlarındaki gördüğünüz resimlere bakınca hissettiğiniz duygu gerçekse, haber de gerçektir." diyebiliriz. Her türlü bilgi her zaman bir yığın resme basitleştirilebilir, indirgenebilir, dönüştürülebilir ve belli sayıda duygusal bölümlere ayrıştırılabilir. Tüm bunlar çok modern bir fikir olan "duygusal zekâ" üzerine kurulmuştur. Güçlü resimler üreten haberler, önem olarak ikincil olsa bile, eninde sonunda haber hiyerarşisinin tepesine çıkmaktadır. Bu resimlerin oluşturduğu duygusal şoklar diğer kitle iletişim araçlarının sunumlarından tamamen farklı bir ölçektedir.[84] Yayıncı kuruluşlar arasındaki rekabet daha doğru haber yerine daha ilgi çekici haber üretme noktasında yaşanmaya başlamıştır. Bu durum televizyonlarda yayınlanan haberlerin izlenilirliğini artıran fakat kalitesini düşüren unsurlardan biri olarak görülmektedir.

[83] İzlem Keskin Vural, "Kriz Haberciliği ve Haberci Kişilik Olarak Anchor", (Ed.) Orhan Gökçe ve Uğur Demiray, *Terörün Görüntüleri, Görüntülerin Terörü…*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2006, s. 141, 142.

[84] William E. Biernatzki, "Terrorism and Mass Media", *Communication Research Trends*, Vol: 21, No: 1, 2002, s. 5.

Haber seçiminde üç ölçüt vardır. Bunlardan birincisi, haber konusu olayların güncel olmasıdır. İkinci ölçüt, haber konusu olayın anlamıdır, olayın hedef kitle açısından genellenebilir bir ilintisinin olması gerekir. Üçüncü ölçüt, kamuoyunun ilgisidir. Bu üç ölçüt bir olayın haber değeri taşıyıp taşımadığını belirlemektedir. Günümüzde haber ölçütlerinin objektif olarak değil daha çok subjektif olarak değerlendirildiği görülmektedir. Haberin "kim, ne, nerede, ne zaman, neden ve nasıl" sorularına cevap vermesi, her türlü görüşe eşit mesafede olması, tarafsız olması objektifliğin gereği sayılmaktadır.[85] Olayların değerlendirilmesinde genelde haber ölçütleri yerine hedef kitle tarafından ne oranda izlendiği, okunduğu, dinlendiği yani kısaca ne oranda takip edildiği ölçüt alınmaktadır. Rating kaygısı güden bu yayıncılık anlayışı halka tarafsız, nesnel ve doğru haberi vermekten ziyade kafa yormadan kolayca tüketebileceği, taraflı ve öznel yayınların sunulmasına hizmet etmektedir.

Televizyonda haberlerin yayınlanmasına başlandığı ilk yıllarda, haberle ilgili herhangi bir görüntüye yer verilmeden sadece spikerin ses ve görüntüsüne yer verilmekteyken, yıllar geçtikçe gelişen teknolojilerin de etkisiyle haber konusu olaylarla ilgili çekilen görüntülere yer verilmeye başlanmıştır. Günümüzde, teknoloji sayesinde görüntüler dijital kameralarla çekilmekte, çok uzaktaki bir olay dijital ve optik kaydırma yöntemiyle yakalanabilmekte ve kaydedilen seslerde dijital teknoloji kullanılabilmektedir. Sayılan bu teknolojik gelişmeler sayesinde televizyonda yayınlanan haberler izleyicilerin daha çok ilgisini çekmeye başlamıştır.

Bireysel, toplumsal, kültürel ve siyasal gelişmelerin bir sonucu olarak televizyon büyük bir hızla gelişmiş ve toplumsal olaylardan soyutlanamaz hale gelmiştir. Bunda toplumda var olan iletişim eksikliğinin televizyonla doldurulmasının etkisi büyüktür. Televizyonda yayınlanan haberlerin diğer kitle iletişim araçlarında yayınlanan haberlere karşı en önemli üstünlüğü canlı yayın yapabilme yani olayları anında, yerinden, görsel-işitsel biçimde iletilebiliyor olmasıdır. İzleyicilerin olayları canlı olarak olay yerinden aktarılan görüntülerle kendi gözleriyle görmeleri habere olan güvenlerini artırmaktadır. Bundan dolayı, ani

[85] S. Gezgin, 2006, s. 12, 13.

gelişmeler karşısında televizyon haberleri ilk tercih olmaktadır. Televizyon haberlerinin diğer kitle iletişim araçlarında yayınlanan haberlere karşı bir diğer üstünlüğü ise hızıdır. Televizyon haberleri meydana gelen ani bir gelişmeyi anında ekranlara taşıyabilmektedir.[86] Amerika'nın ünlü yerel gazetecilerinden Al Tompkins, Amerikalıların % 80'inden fazlasının, 11 Eylül'deki terör olayları ve sonrası hakkında bilgi almak için televizyona güvendiğini ifade etmiştir. Amerikan halkının % 81'i tercihini televizyondan, % 11'i radyodan, % 3'ü ise internetten yana kullanmıştır.[87]

Türkiye'de en çok takip edilen kitle iletişim aracı olan televizyonda, 1980'li yıllarda haber için ayrılan süre 30-45 dakika arasında değişirken, 2000'li yıllarda bu süre bir saati geçer hale gelmiştir.[88] Bu duruma yol açan en önemli nedenler; toplumun habere olan talebinin giderek artması, iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte yeni yayıncılık teknikleri kullanılarak olayların daha hızlı, daha görsel bir biçimde aktarılabilmesi ve televizyon kuruluşlarının toplumun ilgisini çekecek nitelikte çarpıcı haberlere yer vermeleridir.

2.1.4.2. Televizyonda Terör Haberlerinin Yayınlanması

Medya, terör eylemlerini detaylı bir biçimde inceleyip, derinlemesine analizler sunmamakta, bunun yerine ticari kaygılarla daha geniş kitlelere ulaşmak adına özellikle şiddet ve terör olayları gibi ilgi çeken olayların görselliğini ön plana çıkararak, yaşananları halkın anlayabileceği şekilde basitleştirmekte ve bunu haber olarak sunmaktadır. Yakın çevresinden öğrenebileceği bilgiler dışındaki pek çok bilgiyi kitle iletişim araçları vasıtasıyla öğrenen birey bu bilgileri sorgulamadan kabul etmekte, bu bilgilerin sağlamasını diğer bilgi kaynaklarından yapmamaktadır.

---

[86] Funda Erzurum Kılıççıoğlu ve Uğur Demiray, "15 Kasım 2003 Sinagoglar – 20 Kasım 2003 HSBC ve İngiliz Konsolosluğu Saldırılarının Terör Bağlamında İrdelenmesi", (Ed.) Orhan Gökçe ve Uğur Demiray, *Terörün Görüntüleri, Görüntülerin Terörü…*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2006, s. 135.

[87] Önder Aytaç, *The Relationship Between The Mass Media and The State On Terrorism: A Case Study of Terrorist Attack To The World Trade Center*, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2002, s. 321-322.

[88] E. Nezih Orhon, *Değişim Değeri Açısından televizyon Haberi – Teknolojik ve İdeolojik Boyutuyla Metalaşan Televizyon Haberleri*, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2004, s. 3.

Toplumun kitle iletişim araçlarına olan güveni ve duyarlılığı göz önüne alındığında, terör haberleri gibi toplum üzerinde büyük etkiye sahip haberlerin sunulmasında çok dikkatli olunması gerektiği açıktır.

Terör örgütlerinin terör haberlerini yukarıda sayıldığı gibi kendi çıkarları doğrultusunda kullanmalarına engel olacak tedbirleri uygulamak, yayıncı kuruluşların terör eylemlerini haberleştirirken göz önünde bulundurması gereken çok önemli bir husustur. Televizyon kuruluşlarının, kamuoyunu bilgilendirelim derken, terör örgütlerinin tuzağına düşmemeleri gerekmektedir. Yayıncı kuruluşların terörle ilgili haberleri diğer haberlerden farklı görmesi ve haberleştirirken daha titiz davranmaları gerekmektedir. Sonuçta, terör haberlerinin toplum üzerinde yönlendirici bir etkisinin olduğunu ve bu etkinin doğru kullanıldığında kamuoyunun bilinçlenmesine, yanlış kullanıldığında ise toplumsal bir yıkıma neden olacağı unutulmamalıdır.

Terör eylemleri gibi önemli flaş haberler, planlanan günlük canlı haberlerden ve hatta polis takipleri, ciddi yangınlar gibi rutin flaş haberlerden farklıdır. Haber örgütlerinin tüm kaynakları bu önemli flaş haberlere tahsis edilir, reklamlar geçici olarak askıya alınır. Haberin yayınlanma süresi, saatlerle hatta günlerle ifade edilir. Ulusal, yerel ve uluslararası haber örgütleri koordineli olarak çalışır.[89] Bu tarz önemli flaş haberlere, 11 Eylül saldırıları, 15–20 Kasım 2003'te İstanbul'da gerçekleştirilen terör eylemleri, Amerika'nın Afganistan'a yönelik hava saldırısının başlaması örnek olarak verilebilir.

Günümüzde medya ve özellikle televizyon kanalları için en önemli amaç, haberi en doğru vermek değil, haberi en hızlı vermektir. Özellikle terör haberleri gibi toplumu doğrudan ilgilendiren konularda medya kendini çok hızlı davranmak zorunda hissettiği için pek çok hata yapabilmektedir. Türkiye'de bir haber ajansında, son dakika haberinin metninin yazılıp, yabancı dile çevrilip, görüntü kurgusunun yapılıp, yabancı ajanslara gönderilme süresi aşağı yukarı beş dakika sürmektedir.

[89] Amy Reynolds ve Brooke Barnett, "America Under Attack: CNN's Verbal and Visual Framing of September 11", (Ed.) Steven M. Chermak vd., *Media Represantations of September 11*, Praeger Publishers, Westport, 2003, s. 87, 88.

Haberlerin yurt içine servis edilme durumunda bu süre daha da kısalmaktadır. İşte terör olayları ile ilgili hatalar özellikle bu kısa zaman dilimlerinde gerçekleşmektedir.[90] Buna örnek olarak, 20 Kasım 2003'te gerçekleştirilen bombalama eylemleri ile Güngören'de gerçekleştirilen terör eylemlerini gösterebiliriz. Yayıncı kuruluşların muhabir ve kameramanları, söz konusu terör eylemlerinin gerçekleşmesinden hemen sonra olay mahalline ulaşmış ve haberi ilk yayınlayan kanal olmak adına oldukça özensiz bir şekilde ölü ve yaralıların görüntülerini ekranlara taşımışlardır. Yayıncı kuruluşlar, haberi en hızlı verenin kendileri olması adına toplumsal sorumluluklarını bir kenara bırakıp, rekabetçi sistemin bir parçası olmaya devam ettikleri müddetçe bu tarz görüntülerin sonu gelmeyecektir.

Terör kendisini kuşatan sosyal, siyasal, ekonomik nedenlerden soyutlanarak değerlendirilemez. Bu bakımdan terör olaylarının sebebi kitle iletişim araçları değildir. Ancak, medyanın kitleler üzerinde önemli etkisinin bulunması sebebiyle terör eylemlerinin haber yapılması oldukça hassas bir konudur. Terör eylemleri medyada yayınlanırken son derece tarafsız, sansasyondan uzak ve bilgi yoğun habercilik anlayışıyla hareket edilmelidir.[91] Bilgi yoğun habercilik, terörizmin sansasyonel boyutundan ziyade teröre yol açan nedenleri, terör eylemlerinin sonuçlarını, terör faaliyetlerinin özelliklerini analiz etmeye ve ortaya faydalı sonuçlar çıkarmaya çalışır. Bilgi yoğun habercilikte, izleyicilerin duygularına pek seslenilmez, genellikle rasyonel çıkarımlar yapılmaya çalışılarak izleyicilerin konu hakkında kafa yormaları ve analiz yapmaları beklenir. Medyanın, ticari kaygıları ve toplumun duyguları üzerinden yayıncılık yapmayı bırakıp, bilgi yoğun habercilik kullanarak toplumu bilinçlendirmesi gerekmektedir.

2.1.4.3. Terör Haberlerinin Yansıtılış Biçimi

Terör haberlerinin ekranlara yansıtılış biçimi, izleyiciler üzerinde oluşturabileceği etkiler açısından çok önemlidir. Örneğin, bir televizyon kanalında

[90] H. Bilir, 2009, s. 91, 92.
[91] G. Gökulu, 2005, s. 1, 2.

devam eden yayın kesilip "flaş, flaş, flaş", "son dakika" gibi toplumu endişelendiren bir şekilde ekranlara getirilen uyarılar, olaylar sıcağı sıcağınayken verilmeli midir? Verilecekse görüntüler ve haberin sunumu nasıl olmalıdır? Her türlü görüntü ayrım yapılmadan kullanılmalı mıdır? Haberi sunan insanlar nasıl davranmalıdır? Korku ve dehşet ortamından etkilenmemeyi, sakin olmayı nasıl başarmalı ve bu ruh hali izleyiciye ne şekilde aktarılmalıdır? Haber sunucusunun vücut ve beden dili nasıl olmalıdır? Olaylar hakkında nasıl yorum yapılmalıdır?[92] Terör haberlerinin en doğru yansıtılış biçimine ulaşmak ve olumsuz örnekleri tekrarlamamak adına bu sorulara yanıt bulunmaya çalışılacaktır.

Medya ekonomisi alanında pek çok çalışması bulunan Robert G. Picard'a göre, her ne kadar gazeteciler kendilerini terör eylemlerinin tarafsız aktarıcıları olarak görseler de, otoriteler, medya eleştirmenleri ve bilim adamlarına göre gazetecilerin haberleri aktarma tarzları birbirinden farklıdır. Gazeteciler, haberleri aktarırken genellikle dört farklı hitabet yaklaşımından birini kullanırlar ve bu da izleyicilerin haberlerden çıkardıkları anlamı etkilemektedir. Bu yaklaşımlar, bilgi verme, sansasyonel, öyküsel ve didaktik olarak dörde ayrılabilir:[93]

1- Bilgi Verme Yaklaşımı: Olaylar, gerçek bilgi ve belgelere dayanarak sakin ve tarafsız bir şekilde anlatılır. Terör eylemlerinden sonraki ilk haber sunumlarında genellikle işlenmemiş ham habercilik görülebilir. Örneğin, "Çarşamba günü Moskova'da bir okul önüne yerleştirilen bomba yüklü aracın patlaması sonucu 5 kişi öldü, 15 kişi yaralandı." şeklindeki sunum.

2- Sansasyonel Yaklaşım: Haberler tehlike, tehdit, provokasyon, öfke ve korku gibi duyguları vurgulayan bir şekilde sunulur. Birçok haber sunumunda kullanılan bu yaklaşım, çatışma ve terör haberlerinin sunumunda da sıkça kullanılmaktadır. Bunun sebebi, bu tarz olayların duygusal tepkiye neden olması, dramatik ve trajik öğeler içermesidir. Örneğin, "Okulun yanı başına yerleştirilen

[92] Erkan Yüksel, "Gerçek Yaşam, Medyadaki Gerçek ve Terör Haberciliği", (Ed.) Orhan Gökçe ve Uğur Demiray, *Terörün Görüntüleri, Görüntülerin Terörü…*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2006, s. 41.
[93] Robert G. Picard, "The Journalist's Role in Coverage of Terrorist Events", (Ed.) A. Odasuo Alali ve Kenoye K. Eke, *Media Coverage of Terrorism*, Sage Publications, California, 1991, s. 40, 41.

bomba, korku dolu saatlerin yaşanmasına yol açtı. Bu korkunç saldırıda 5 kişi feci şekilde can verirken, 15 yaralı acı içerisinde hastaneye kaldırıldı." şeklindeki sunum.

3- Öyküsel Yaklaşım: Hikâye anlamlı sembollerle anlatılır, genellikle kahramanlar veya kötü adamlar ile kurbanlar veya suç işleyenler üzerine dikkat çekilir. Bu anlatım tarzı, haber konusu olayları ve daha büyük olayları kişisel bir bakış açısına dönüştürmek için bireyler üzerine odaklanır. Örneğin, "Karne heyecanı yaşayan ve bunun için okula gelen çocuk, okulun önüne yerleştirilen bomba sonucu hayatını kaybetti. Ölen 5 kişiden biri olan çocuk henüz 12 yaşındaydı." şeklindeki sunum.

4- Öğretici Yaklaşım: Bu yaklaşımda olayların nasıl ve niçin gerçekleştiği hakkında açıklama ve bilgi verme ön plandadır. Örneğin, "Teröristler tarafından okulun önüne bomba yerleştirilmesinin arkasında Rus dış politikasına tepki gösteren Çeçenlerin parmağı olduğu tahmin ediliyor." şeklindeki sunum.

Tarafsız bir sunum tarzı, izleyici ve okuyucu üzerinde daha az duygusal tepkiye ve korkuya neden olmaktayken, sansasyonel yaklaşım, izleyici ve okuyucu üzerinde korkuyu artırmakta ve böylece gazete satışlarını ve yayıncı kuruluşların ratinglerini artırmaktadır.[94] Seyredilme kaygısı televizyon haberciliğini sansasyonel olmaya iter, olayların derinlemesine incelenmesi, bütün yönleriyle ele alınması söz konusu olamayacağından sansasyonellik, haberin içeriğinde ve araştırılma becerisinde değil, görsel etkileyiciliğinde oluşturulmaya çalışılır. Bu yüzden örneğin uydu bağlantılarıyla bir savaş alanından yayın yapmak içeriğinin ne olduğuna bakılmaksızın önemli bir habercilik olayı olarak kabul edilir.[95] Yayıncı kuruluşlar, daha çok izleyici çekebilmek amacıyla olayları sansasyonel ve dış görünüş itibariyle ilgi çekici biçimde yayınlamak yerine haber konusu olaylardaki her ayrıntıyı somut veri ve kaynak anlatımı üzerine anlaşılır ve mantığa uygun biçimde kurgulayarak, doğruluk, denge ve hakkaniyet esası üzerinden aktarmalıdırlar.

Televizyonda haber spikerlerinin terör eylemlerini aktarma biçimleri, bir anlamda terör olaylarının toplumu ne derece etkileyeceğini belirlemektedir. Terör

[94] a.g.m., s. 41.
[95] Ayşe Cengiz ve Şebnem Çağlar, "21. yy Savaşları ve Haber (Bölüm I)", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 19, 2004, s. 208.

amaçlı bir bombalama eylemi sonrası çıkan karmaşa, yıkılan binalar, ambülansa yetiştirilmeye çalışılan yaralılar, onları taşıyan sağlık görevlileri, telaş içindeki güvenlik görevlileri, patlama anı, ceset ve kan görüntüleri ve buna benzer görüntüler televizyon kanallarında üzerinde çalışılmadan aynen yayınlanmakta ve toplumları ve hükümetleri olumsuz yönde etkilemektedir. Teröristler de bu yolla kitlelerin ve hükümetlerin dikkatini çekmeye çalışmakta, hatta bazen kendileri bu tarz görüntüleri kaydederek medyaya servis etmektedirler. Beyrut'ta bombalama eylemini gerçekleştirmeden önce terörist bir grubun taşınabilir bir videoyu bir arabanın içine yerleştirmeleri ve ondan sonra bombalama eylemini gerçekleştirmeleri bu duruma örnek olarak gösterilebilir.[96]

11 Eylül saldırılarında birinci uçağın ikiz kulelere verdiği hasar kameralar tarafından çekilirken ikinci uçağın binaya çarpmasının canlı olarak ekranlara getirilmesi, saldırıların izleyici kitle üzerindeki etkisini artırmıştır. Fox News kanalının söz konusu görüntüleri duygusal bir müzik eşliğinde vermesi de olayın duygusal ve dramatik yoğunluğunu artırmıştır.[97] İzleyicilerin korku ve panik duygularını yoğun olarak yaşadıkları o anlarda, Fox News'in duygusal müzik eşliğinde söz konusu görüntüleri yayınlaması sansasyonel ve duygu yoğun yayıncılığa hizmet etmiş ve topluma karşı sorumluluk ve etik ilkeler göz ardı edilmiştir.

2.1.4.4. Terör Haberlerinin Yayınlanmasının Avantaj ve Dezavantajları

Her ne kadar dezavantajları daha fazla olsa da, terör haberlerinin yayınlanmasının sağlayabileceği faydalar şunlardır:[98]

> "- Terörizmin münferit ve ciddiye alınmaması gereken eylemler olduğuna dair yanlış algılamayı önlemek

[96] Mehmet Fidan, "Terör ve Medya", (Ed.) Orhan Gökçe ve Uğur Demiray, *Terörün Görüntüleri, Görüntülerin Terörü…*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2006, s. 64.
[97] Ayşe Cengiz ve Şebnem Çağlar, "21 yy. Savaşları ve Haber (Bölüm II)", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı:20, 2004, s. 150.
[98] G. Korkmaz, 1999, s. 163.

- Etkin bir anti-terör programı için gerekli çalışmaların yapılma sürecini hızlandırmak
- Halkın teröristler hakkında ve terörizm konusunda bilinçlenmesine ve olası sempatizanlıkların önlenmesine yardımcı olmak
- Asılsız haberlerin ve fısıltı gazetesinin toplum üzerindeki olumsuz etkilerini engellemek
- Esir düşen CNN muhabiri Jerry Levin'in hayatta kalması örneğinde olduğu gibi bazı durumlarda medyanın konuyu gündemde tutmasının yararı"

Yukarıda sayılanlar dışında şu avantajlardan da söz edilebilir:

- Demokratik toplumların olmazsa olmaz özgürlüklerinden olan haber alma özgürlüğü, ifade özgürlüğü ve basın özgürlüğünün gerçekleşmesi
- Olaylardan sonra devlet ve güvenlik güçleri aleyhinde oluşabilecek dedikodu, fısıltı ve benzeri propaganda faaliyetlerinin engellenmesi ve böylece güvenlik güçlerine olan güvenin tazelenmiş olması

Televizyonda terör haberlerinin yayınlanmasının avantajlarından çok dezavantajlarının olduğu bir gerçektir. Aslında bu durum, terör haberlerinin ne şekilde yayınlandığıyla doğrudan ilgilidir. Ancak, ülkemizde ve dünyanın birçok yerinde terör haberleri ticari kaygılar sebebiyle sansasyonel bir şekilde, duygu yoğun yayıncılık kullanılarak hazırlandığı için terör haberlerinin yayınlanmasının zararları faydalarından daha çok görünmektedir.

Terör haberlerinin televizyonlarda yayınlanmasının dezavantajları şunlardır:[99]

"- Görsel-işitsel medya, terör olaylarına haber bültenlerinde duygu-yoğun ve sansasyonel bir biçimde yer vermekte ve bu durum diğer yayıncılara da kötü örnek teşkil etmektedir.
- Terör haberlerinin sıkça ekrana getirilmesi teröristleri kamuoyunda tanınan kişiler haline getirmekte, yaptıkları şiddeti haklı göstermekte ve onları birer kahraman konumuna getirebilmektedir.
- Terör örgütleriyle ilgili haberlere çok sık yer verilmesi, teröristlere ülke gündemine hâkim olma duygusunu yaşatmaktadır.
- Başarısız sonuçlanan terör eylemlerinin medyada gösterilmesi bundan sonraki yapılacak eylemler için teröristlere nerede hata yaptıklarını gözlemleme şansı vermektedir.
- Eylemi yapan terör örgütü ile aynı çizgide olan, ona alternatif olabilecek terör örgütleri eylemi gerçekleştiren örgütten geri kalmamak için, karşıt görüşteki

[99] Medya ve Polis, *RTÜK – EGM Ortak Paneli*, 2003, RTÜK Yayınları, Ankara, s. 30-32, G. Korkmaz, 1999, s. 168-177, N. Alkan, 2007, s. 98, 101.

terör örgütleri ise gerçekleştirilen eyleme misilleme yapmak için benzer terör eylemleri gerçekleştirebilirler.

- Terör eylemlerinin yayınlanması sonucunda güvenlik güçleri demoralize olabilmekte ve kendilerini değersiz görebilmektedirler.

- Toplumun zihninde soru işareti uyandırabilecek haberler terör örgütlerinin haklı olduğunu düşündürebilir.

- Terör olaylarının haberlerde veriliş şekli kimi zaman güvenlik güçlerine engel olmakta, yapılması planlanan operasyonların medya tarafından öğrenilip sunulması, teröristlerin bundan haberdar olmalarına sebep olabilmektedir.

- Terör haberlerinin basında sıkça yer alması, teröristlerin zihinlerinde hedeflerinin gerçekleşmesine yakın oldukları duygusu uyandırabilmekte ve onları cesaretlendirebilmektedir.

- Terör haberlerinin sunumunda, yaralı ve ölmüş insanların cesetlerinin flulaştırılmadan gösterilmesi ve insanların korku ve panik içinde ekranlara getirilmesi toplumun ve özellikle çocukların ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

- Terör haberlerinin televizyonlarda sıkça gösterilmesi Türkiye'nin yurtdışındaki imajını olumsuz yönde etkilemekte ve dolayısıyla ülkemize gelen turist sayısının da azalmasına neden olmaktadır. Örneğin, 15-20 Kasım 2003 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirilen saldırı sonrası birçok Avrupa ülkesi Türkiye'ye gitmenin sakıncalı olabileceğini belirtmiş ve bunun üzerine yüz binin üzerinde rezervasyon iptal edilmiştir."

Teröristler de televizyon seyrettikleri, gazete okudukları veya radyo dinledikleri için basılan veya yayınlanan haberlerden kendilerine avantaj sağlamaktadırlar. Terör saldırılarının canlı yayınlanması teröristlere istemeden de olsa enformasyon sağlar. Kaçırılan bir uçağın içinde polis olduğuna dair televizyonda çıkan bir haber veya kaçırılan uçağa düzenlenmesi düşünülen operasyonun bilgisinin haberler aracılığıyla duyurulması uçaktaki insanların hayatını tehlikeye atabilmektedir. Kimi zaman medya, teröristlerin gizlice iletmek istedikleri mesajı yayınlamak suretiyle teröristlere yardımcı olmaktadır.[100] Örneğin, 11 Eylül 2001 tarihinde gerçekleşen saldırılardan sonra El-Kaide tarafından lideri Usame Bin Ladin'e ait birçok videokaset yayınlanmış ve bu videolarda El-Kaide operasyonlarına ait şifreli kodlar bulunabileceğine dair ciddi şüpheler uyanmıştır.

Medyanın terör haberlerini sansasyonel ve abartılı bir şekilde sunmasının izleyici/okuyucu kitlenin psikolojisine nasıl etki ettiğini, insanların karşılaştıkları negatif durumları nasıl kanıksadıklarını farklı olayların yansımalarından da çıkarabilmekteyiz. İnsanlar, kitle iletişim araçları yoluyla haberdar oldukları suç teşkil eden olaylara göre davranış modeli geliştirmektedirler. İstanbul'da meydana gelen bir kapkaç olayında, akrabalarını ziyaret etmek isteyen bir kadın, gece kız

[100] H. W. Kushner, 2003, s. 228.

kardeşiyle gezerken kapkaççıların saldırısına uğramış ve olaydan sonra "asıl hatanın kendisinde olduğunu ve gecenin geç saatlerinde o tarz sokaklarda dolaşılmayacağını bilmesi gerektiğini" söylemiştir.[101] Bu örnek, insanların terörü ve suçu normalleştirdiklerini, mevcut durumu kanıksadıkları için tepkilerini terör veya suçu gerçekleştirenlerden ziyade kendilerine yönelttiklerini ve terörün insanların bilinçaltlarına ne derece etki ettiğini göstermektedir.

Terör örgütlerinin kendilerine verdikleri ismin kitle iletişim araçlarında aynen kullanılmasının bazı sakıncaları olabilmektedir. Bu durum, terör örgütlerinin meşrulaşmalarına katkıda bulunmaktadır. Örneğin, PKK terör örgütünün isminin özellikle dış basında "Kürdistan İşçi Partisi" olarak telaffuz edilmesi, terör örgütünün sanki yasal bir parti olduğu şeklinde bir algılamaya neden olmaktadır.[102] Benzer şekilde, terör örgütlerinin isimlerinden sonra "terör örgütü" ibaresinin kullanılması terör örgütlerinin meşruiyet kazanmalarına engel olacaktır.

2.1.5. Terör İçerikli Yayınlara Yer Verilmesi Üzerine Farklı Görüşler

Medya, terör içerikli yayınlara yer vermeli midir ya da nasıl yer vermelidir konusu tartışmalıdır. Kimi uzmanlar, eğer medya terör saldırılarını görmezden gelirse, teröristlerin görmezden gelinemeyecek kadar büyük bir saldırı gerçekleştirebileceklerini savunurken, bazıları ise medyanın terör saldırılarını duyurmasının toplumda terör algısının yayılmasına ve panik oluşmasına neden olabileceğini savunmaktadır. Bir yandan demokratik toplumun sürdürülmesi adına olmazsa olmaz olan basın özgürlüğünün devamlılığının sağlanmasına çalışılırken, öte yandan terörle ilgili olumsuz nitelikteki yayınların engellenmesi ustalık isteyen bir iştir. 1970'ler ve 1980'lerde Birleşik Krallık, İrlandalı terörist grupları destekleyen insanlara ait yayınların engellenmesi yoluyla teröre karşı savaş açmıştır. Ancak, uygulanan bu yöntemin terör saldırılarını engellemek için son derece etkisiz olduğu görülmüştür.[103] Her ne kadar etkisiz olsa da otoriter tavrın tek çözüm olacağını

[101] İ. A. Yalçınkaya, 2008, s. 86.
[102] H. Bilir, 2009, s. 96.
[103] Harvey W. Kushner, *Encyclopedia of Terrorism*, Sage Publications, California, 2003, s. 228.

savunanlar yanında, basın özgürlüğünün kısıtlanmasıyla hükümetlerin demokrasiye teröristlerden daha fazla zarar verdiği fikrini savunanların sayısı da az değildir.

Terör veya savaş nedeniyle çok sayıda vatandaşın hayatının tehlikede olduğu bir durumda ulusal güvenlik mi yoksa demokrasilerin vazgeçilmez unsuru olan basın özgürlüğü mü daha önceliklidir? Bu ikilem hakkında temel olarak üç yaklaşım öne sürülmektedir: [104]

> "(1) Resmi sansür yaklaşımı en genelidir ve neyin cezalandırılıp neyin cezalandırılmayacağını ortaya koyan hukuki düzenlemeler içerir. Bu yasalar sansür işlemlerinin ağırlığı açısından farklılık gösterebilmekte ve ihlal durumlarında genellikle ciddi yaptırımlar içermektedir. Hükümetin ilkelerinin dışına çıkmadan neyin yayınlanabilir olduğuna basının karar vermesine izin verilir. Alternatif olarak, resmi sansür görevlilerince de neyin yayınlanabilir olduğuna karar verilebilmektedir. Her iki durumda da basın özgürlüğü gerçekleşmemektedir.
>
> (2) Bu yaklaşımın tam tersi özgür basın yaklaşımıdır ve bu şartlar altında neyi yayınlamanın güvenli olduğuna veya olmadığına özgürce karar vermenin gazetecilere bırakıldığı yaklaşımdır. Gazeteciler hükümet tarafından oluşturulan ilkelere uyabilir veya kamu görevlileri tarafından özel isteklere cevap verebilir fakat son karar kamu görevlilerinin baskılarından bağımsız olarak özgür basın tarafından verilmektedir.
>
> (3) Üçüncü yaklaşım olan resmi olmayan sansür sistemi önceki iki yaklaşımın bir karışımıdır. Hiçbir sansür yasası yoktur ve resmi olarak neyin yayınlanıp neyin yayınlanmayacağına özgürce karar vermek basına bırakılır. Ancak, üst düzey hükümet yetkilileri tarafından yapılan resmi bildirimler, kamu görevlilerinin istekleriyle aynı doğrultuda olacak şekilde basını otosansüre zorlayan resmi olmayan sansür meydana getirmektedir. Basın tarafından gerçekleştirilen otosansür uygulaması hükümet yetkilileri tarafından tamamlanmaktadır."

Hatem Ete'ye göre, medya ve terör arasında birbirlerini besleyen bir ilişki vardır. Teröristlerin kendilerini tanıtmaya, seslerini milyonlara duyurmaya, yarattıkları korkuyu yaymaya ihtiyaçları varken; medyanın da televizyonları izletecek, gazeteleri sattıracak sansasyonel haberlere ihtiyacı vardır. Yayınlanan haberlerin yüksek izlenme oranlarını tutturması medya kuruluşları için temel amaçtır ve terör eylemleri insanların genel olarak ilgisini çektiğinden, dramatik ve sansasyonel olduklarından izlenme oranları yüksektir.[105] Teröre ilişkin haberleri yayınlamak hem toplumun haber alma ihtiyacını karşılamak adına hem de basın

[104] Doris A. Graber, "Terrorism, Censorship and the 1st Amendment: In Search of Policy Guidelines", (Ed.) Pippa Norris, Montague Kern, *Framing Terrorism: The News Media, the Government and the Public*, Routledge, New York, 2003, s. 27, 28 .
[105] Hatem Ete, *Terör ve Medya Konulu Bilgilendirme Toplantısı*, 10 Kasım 2008, RTÜK Yayınları, Ankara, 2008, s. 39,40.

özgürlüğü ve ifade özgürlüğü çerçevesinde medyanın haber verme işlevini yerine getirmesi adına olmazsa olmazdır. Burada medya için dikkat edilmesi gereken husus, bu işlevi yerine getirirken terör örgütlerinin amaçlarının gerçekleşmesine katkıda bulunmamak ve izlenme oranları uğruna ilkelerden taviz vermemektir.

2.1.5.1. Liberal-Özgürlükçü Görüşe Göre

Liberal-özgürlükçü görüşe göre özgür bir medyadan bahsedebilmek için medyanın tüm ideolojilerden, siyasal baskılardan bağımsız olarak hareket etmesi gerekmektedir. Kontrol altında olan bir medya, belli çıkar gruplarının ve belli ideolojilerin seslerini duyuracağından çok seslilikten uzak, anti demokratik bir yapıya hizmet edecektir.

Terör ve medya konusunda yaşanan en büyük ikilem, güvenlik mi özgürlük mü ikilemidir. Büyük terör eylemleri sonrası medya, topluma daha şirin gözükmek ve hükümetlerin direktiflerini uygulamak adına varoluş amacından uzaklaşmakta ve ifade ve basın özgürlüğüne ket vurulmasına göz yummaktadır. 11 Eylül saldırıları sonrası ABD'de yaşananlar da bu duruma örnek olarak gösterilebilir. O dönemde hükümetin ajanı gibi çalışan gazeteciler daha sonra yaptıkları hatanın farkına varmışlardır. Liberal görüşe göre, medya önüne gelen haberi yorumlamamalı, konu hakkında farklı görüşlere yer vermeli ve özgür bir tartışma ortamının sağlanmasına katkıda bulunmalıdır. Ancak bu yapılırken, teröre katkı sağlayacak açıklamalardan da uzak durulmalıdır.

Medyayı baskı altında tutmanın, yayınlanacak haberleri yönlendirmenin pek çok yolu ve örneği bulunmaktadır. Tarihsel sürece bakıldığında siyasi iktidarların kendi görüşleri doğrultusunda yayın yapmayan veya çıkarlarına ters düşecek nitelikte yayın yapanlara karşı çeşitli sansür yöntemleri uyguladıkları görülmüştür. Demokratik bir düzen içerisinde toplumu bilgilendirme görevini ifa eden basının sansürlenmesi basın özgürlüğünün gerçekleşmesine engel teşkil etmektedir.[106]

[106] E. Özgür Gönenç, "Siyasal Yaşamın Belirlenmesinde Kitle İletişim Araçlarının Rolü", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 17, 2003, s. 37.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilen "Kriz Zamanlarında İfade ve Haber Alma Özgürlüğünün Korunması Hakkında Rehber İlkeler"in "Önsöz" bölümünün üçüncü maddesine göre Bakanlar Komitesi, "İnsan hayatına ve özgürlüğüne karşı ciddi bir tehdit oluşturan ve gittikçe yaygınlaşan savaş ve terörist saldırılar gibi kriz zamanlarında, hükümetlerin bu hakkın uygulanmasına aşırı kısıtlama getirme eğiliminde olabileceği hususunda derin endişe duyduklarını"[107] belirtmiştir.

Liberal sistemin hâkim olduğu bir ülkede hukuki ve fiili olarak serbest pazar ekonomisi koşulları egemen olacağından, teorik olarak iletişim alanına devlet müdahalesi en alt düzeyde olacaktır. Otoriter veya totaliter sistemlerin uygulandığı ülkelerde ise ekonomik alanda da devletin ağırlığı hissedileceğinden iletişim alanının da bu oluşumdan etkilenmesi suretiyle devletin medya üzerinde mutlak bir egemenliği söz konusu olacaktır.[108] Günümüzde liberal sistemlerde bile tehditler karşısında büyüyen korkular, maalesef başta ifade özgürlüğü olmak üzere birçok özgürlüğün kısıtlanması sonucunu doğurmaktadır. Liberal demokrasinin hâkim olduğu ABD'de 11 Eylül sonrası çıkarılan yasalarla kısıtlanan özgürlükleri bu duruma örnek olarak göstermek mümkündür.

Kuzey Atlantik Asamblesi'nin (ismi 1999'da NATO Parlamenter Asamblesi olarak değişmiştir) terörizm konulu alt komitesinin 1999 yılında yayınladığı raporda hükümetlerin kitle iletişim araçlarına sınırlama getirmek yerine onlarla karşılıklı işbirliği önerilmekte ve medyaya karşı sınırlayıcı tavırların terörizm ve şiddetin boyutlarının artması yolunda motive edici bir etken olabileceği düşünülmektedir. Türkiye açısından özellikle olağanüstü halin uygulandığı yerlere ilişkin kimi yasal sınırlamalar ve zorlamaların bu anlamda değerlendirilmesinde fayda vardır.[109] Medya üzerinde bu tip otoriter baskılar, özgür bir medya ortamının oluşumunu engellemekte, farklı görüşlerin marjinalleştirilmesine neden olabilmektedir. Ancak,

---

[107] Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilen Kriz Zamanlarında İfade ve Haber Alma Özgürlüğünün Korunması Hakkında Rehber İlkeler, http://www.inhak-bb.adalet.gov.tr/ifade/kzihaokhri.htm, (23.01.2011)

[108] Metin Işık, "Medya ve Demokrasi Paradoksu: Medya Yoluyla Demokrasinin Tehdit Edilmesi", *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 4, 2005, s. 115.

[109] Suat Gezgin, "Haber ve Terör", (Ed.) Orhan Gökçe ve Uğur Demiray, *Terörün Görüntüleri, Görüntülerin Terörü…*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2006, s. 16-19.

teröre destek veren veya toplumda kin ve nefret oluşturabilecek medya içeriğinin yasalar dâhilinde engellenmesi bu anlamda baskı olarak algılanmamalıdır.

ABD'nin en büyük televizyon ağlarından biri olan CBS'in haber bölümünün başkanı olan Richard Salant terör içeriğinin medyada yer almasına ilişkin şu ifadeleri kullanmıştır:[110]

> "Biz insanlara nihai hükümlerinde kullanacakları gerçekleri sunarız. Bu gerçekler ister siyasi olsun, ister terörizmle ilgili veya herhangi bir şeyle ilgili olsun insanlar fikirlerini bu gerçeklerden yola çıkarak oluştururlar. Eğer Tanrı rolünü oynamaya başlayıp "bu gerçek" veya "bu bakış açısına" dersek… siyasi içerikli yayın yapmayı bırakıp volkanik patlamalar ve doğal afetler dışında neredeyse hiçbir şey yayınlamamalıyız… Hangi düşüncelerin iyi, hangi düşüncelerin kötü olduğuna karar vermeyeceğim yani Tanrı'nın düşünce yapısına göre hareket etmeyeceğim."

Salant'ın bu sözlerinden, terör içerikli olsun veya olmasın, kimsenin haber değeri taşıyan olayların nasıl verilmesi gerektiğine karar verebilecek konumda olmadığını, basının görevinin insanları bilgilendirmek olduğunu ve bunun ötesinde uygulanacak sansür veya verilecek direktiflerin haberleri gerçeklikten uzaklaştırdığı fikrini çıkarabiliriz.

Liberal-özgürlükçü görüşe göre, terör içerikli yayınlar da dâhil neyin yayınlanıp neyin yayınlanmayacağına medya organları özgürce karar vermelidir. Medyanın hiçbir baskı olmadan buna karar vermesi için ifade özgürlüğü ve basın özgürlüğünün tam anlamıyla işlemesi gerekmektedir. Ülkemizde düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti ve basın özgürlüğü, 1982 Anayasası'nın 26. ve 28. maddelerinde düzenlenmiştir. Demokrasinin olmazsa olmazı olan bu özgürlüklere anayasal güvence sağlanmakla birlikte sınırlandırılma sebeplerinin çokluğu ve Anayasa'nın ve yasaların uygulanmasındaki kimi aksaklıklar bu özgürlüklerin tam manasıyla hayata geçmesini engellemektedir.

20 Mart 1950 tarihinde imzalanan, 3 Eylül 1952'de yürürlüğe giren, Türkiye'nin de 18 Mayıs 1954'te onayladığı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 10. maddesinin birinci fıkrasında herkesin görüşlerini açıklama ve anlatım özgürlüğüne

[110] Grant Wardlaw, *Political Terrorism: Theory, Tactics and Counter-Measures*, Cambridge University Press, Cambridge, 1989, s. 81.

sahip olduğu ve bu hakkın kanaat özgürlüğü ile haber veya fikir almak ve vermek özgürlüğünü de içerdiği belirtilmektedir. Ancak, her ne kadar ifade özgürlüğünün kapsamı geniş olsa da bazı durumlarda hakkın kullanımına yönelik kısıtlamalar gerekli olabilmektedir. İfade özgürlüğü hakkı, düşünce özgürlüğü hakkı gibi mutlak bir hak değildir. Sözleşmenin 10. maddesinin ikinci fıkrasında söz konusu özgürlüklerin zorunlu tedbirler niteliğinde olmak şartıyla sayılan sebeplerin gerçekleşmesini sağlamak adına sınırlandırılabileceği belirtilmiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin terörle ilgili olan ifade özgürlüğü davalarında, kin ve nefreti kışkırtmaya yönelik beyanların yasaklanabilir olduğuna ve terör örgütlerini destekleyen açıklama yapılamayacağına dair kararları vardır. AİHM, tutukluluk ve hükümlülük koşulları, haberleşme ve özel hayatın gizliliği, ifade özgürlüğü konularında terörün önlenmesi amacıyla getirilen sınırlamaları kabul etmekte, ancak bu sınırlamaların demokratik toplum düzeninin gerekleri ile uyumlu olması koşulunu aramaktadır.

2.1.5.2. Sosyal Sorumluluk Görüşüne Göre

Demokrasiyi benimsemiş ülkelerde istisnalar dışında genellikle bireylerin bilgi edinme hakkı engellenmemektedir. Hükümetler münferit olaylar dışında medyaya çok fazla müdahale etmemekte, medya ise bu tarz istisnalar dışında kalan hemen hemen her konuyu ele alabilmektedir. Hem basın özgürlüğünün, hem de toplumun haber alma özgürlüğünün sağlanması, medyanın toplumsal sorumluluk ve kamu yararı gözeterek bilinçli ve sorumlu bir şekilde hareket etmesine bağlıdır. Burada bahsedilen toplumsal sorumluluk ve kamu yararının oluşabilmesi için toplumsal sorumluluk bilincinde hareket edilmesi, terör haberlerinin yayınlanmasında kamu yararının gözetilmesi ve bu haberlerin psikolojik olarak insanlarda oluşturabileceği zararlardan kaçınılması gerekmektedir.

Medyanın tek görevi terör haberlerini yayınlayarak halkı bilgilendirmek değildir. Terörün mazeretlerinin giderilmesi, beslendiği kaynakların kurutulması, terörle mücadele konusundaki eksikliklerin giderilmesi ve terör örgütlerinin eylem

tarzlarının deşifre edilmesi gibi konular tartışılmalı ve kamuoyu bu konularda bilgilendirmelidir.[111] Medya, içinde bulunduğu topluma karşı olan sosyal sorumluluğu gereği gerek terörle mücadele hususunda gerekse teröre karşı alınması gereken tedbirler konusunda kamu yararı anlayışı içerisinde halkı bilinçlendirme işlevini yerine getirmelidir. Sosyal sorumluluk ilkesine uygun olarak medyada terörle ilgili her türlü analiz ve eleştiri yapılmalı ve ulaşılan sonuçlarla kamuoyuna yön verilmelidir.

Terör eylemlerinin bir haber değeri taşıdığında kuşku yoktur. Bu eylemlerin haber yapılmasına mani olmak anti-demokratik bir uygulama olarak terörün verdiği zarara ek bir zarar meydana getirebilecektir. Terör haberlerine sansür uygulanması hem demokrasiyle bağdaşmayan bir uygulama olmasından, hem de fısıltı gazetesinin terörden daha vahim sonuçlara yol açabileceği gerçeğinden hareketle etkili bir yöntem olarak görülmemektedir. Ancak, haberlere özgürlük gerekçesi ile hiçbir yasal sınırlama getirilmemesi de medya organlarının rekabetçi yapısı yüzünden sorumsuz yayıncılık anlayışını beraberinde getirebilmektedir.[112] Bu sorunu aşabilmek için bir denge stratejisi uygulamak gerekmektedir. Bunu gerçekleştirmek için ilk başta medya kuruluşlarında çalışanlar, sorumlu yayıncılık ve kamu hizmeti anlayışı konusunda eğitilmeli, medyada özdenetim uygulamaları hayata geçirilmeli ve terörle ilgili haberlerin yayınlanmasında diğer haberlere kıyasla daha titiz davranılmalıdır.

Can Dündar, terör olaylarının medyada ne şekilde yayınlanması gerektiği ile ilgili "Terör ve medya" ve "Terör haberi, haber terörü" başlıklı yazılarında şu ifadeleri kullanmıştır:

> "Terör olaylarının medyada ele alınışı, 1970'lerde sahneye çıkan terör örgütlerinin, medyanın önemini keşfetmesinden beri özellikle Batı'da tartışma konusu oldu. Batılı devletler, teröre karşı mücadelede medyanın 'haberden fedakârlık ederek' kendilerine destek olmasını istediler. Bu destek sağlanamayınca sınırlamalar ve baskı yasaları geldi. Çeyrek asır süren uzun tartışmalardan sonra iyi kötü bir standart oluşturuldu. Örneğin Avrupa'da yayıncılığın kalesi sayılan BBC, yapımcıları için ayrıntılı kılavuzlar hazırlayarak terör olayları karşısında ve teröristlerle yapılacak röportajlarda nelere dikkat edileceğini belirledi. ABC, CBS, NBC gibi

[111] H. Ete, 2008, s. 42.
[112] Gökhan Gökulu, *Terör Eylemlerinin Medyaya Yansıması (15-20 Kasım 2003 İstanbul Saldırıları Örneği)*, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005, s. 124-127.

Amerikan televizyonları yazılı ilkeler oluşturdular. Şimdi Türkiye, Batı'nın geçtiği bu yola yeni koyuluyor."[113]

"İngiliz televizyonlarının olaya yaklaşım şeklini, Londra'da yaşayan ve daha önce BBC'de de çalışan meslektaşımız Zafer Arapkirli'ye sordum, şöyle yanıt verdi: 'Bombalamalardan sonra hiç ekran başından kalkmadan saniye saniye haberleri izledim, ne kanlar içinde bir yaralı görüntüsü gördüm, ne de ambulans başına yığılmış kameramanlar ordusu... BBC, tam bir sorumluluk duygusu içinde yayın yaptı.' 'Peki, bu konuda İngiliz Ulusal Güvenlik Kurulu'nun tavsiye ettiği bir yayın yasağı mı var' diye sordum ve şöyle yanıt verdi: "Hayır, BBC'de çalışmaya başlayan bir gazeteci öncelikle ilkeler kılavuzundan bu tür durumlarda ne yapacağını, ne yapmayacağını öğrenir. Ama daha önemlisi, kolu kopmuş bir insanı acı çekerken görüntülemenin insanlıkla bağdaşmayacağını, insanın, ailesinden birinin ağır yaralı olduğunu televizyondan öğrenmemesi gerektiğini bilir ve refleks olarak bu tür yayınlardan kaçınır."[114]

Bu yazıların üzerinden yaklaşık beş sene geçtikten sonra, Kasım 2003'te İstanbul'da gerçekleştirilen bombalı saldırılar sonrası yazılı ve görsel basında, halkta korku ve paniğe yol açabilecek ve toplumun moralini bozabilecek nitelikte resimlerin, söylemlerin ve görüntülerin yer alması, ülkemizdeki yayıncıların bir bölümünün o tarihlerde hala sorumlu yayıncılıktan uzak bir görüntü sergilediklerini göstermiştir.

2.1.5.3. Otoriter Görüşe Göre

Ortodoks görüş olarak da nitelendirilen bu yaklaşıma göre terör eylemleri akıl dışıdır ve teröristler de sapkın kişilerdir. Hükümetler teröristlere asla boyun eğmemeli, terör faaliyetlerinin kamu düzenini ve otoritesini sarsmaya yönelik girişimleri, güvenlik tedbirleriyle ortadan kaldırılmalıdır. Sonuca ulaşmak için gerekirse vatandaşların haber alma özgürlüğü gibi kamusal özgürlükleri kısıtlanabilir ve yasalarda yeni düzenlemelere gidilebilir.[115] Genellikle devletler, terör saldırılarından sonra ilk etapta güvenlik tedbirlerini artırmakta, özgürlükleri geçici olarak sınırlandırmakta, daha sonra ise yavaş yavaş ılımlı politikalar izlemektedirler.

---

[113] Can Dündar, "Terör ve Medya", http://www.candundar.com.tr/_old/index.php?Did=1687, (13.07.2010)
[114] Can Dündar, "Terör Haberi Haber Terörü", http://www.candundar.com.tr/_old/index.php?Did=672, (13.07.2010)
[115] Hasan Hüseyin Işık, *Medya ve Terör Kasım 2003 Bombalama Olaylarının Yazılı Basında Sunumu*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006, s. 44.

Kimi devletler ise güvenlik tedbirleri ve özgürlüklerin sınırlandırılmasını sürekli hale getirebilmektedirler. Özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra, ABD'nin 2001 yılında Yurtseverlik Yasası'nı, 2002 yılında Ulusal Güvenlik Yasası'nı çıkarması bu reflekslere örnek olarak verilebilir.

Otoriter görüş, terör eylemlerinin ortaya çıkışında medyayı baş sorumlulardan biri olarak kabul eder. Bu yaklaşıma göre, terör eylemlerinin asıl amacı kurbanlar üzerinden kitlelere korku salmak olduğundan medya, teröristlerin bu amacı gerçekleştirmesine yarayan stratejik bir unsurdur. Ortodoks görüşe sahip olanlar, terör eylemleri haber haline getirilmez ise eylemin varoluş amacının ortadan kalkacağına inandıkları için bir süre sonra terör eylemlerinin de ortadan kalkacağı fikrini savunurlar.[116] Örneğin, ABD yönetimi terör haberlerinin yayınlarını bu sebeple sınırlandırmış ve böylece terör örgütlerinin medyayı kullanarak propaganda yoluyla tüm dünyaya seslerini duyurmalarına engel olmak istemiştir. Medya yoluyla seslerini duyuramayan terör örgütlerinin etkilerinin sınırlı olacağı ve zamanla yok olacağı düşünülmektedir.

Bir gazetecinin gerçeklere karşı sorumluluğuyla ülkesine karşı sorumluluğu arasında hassas bir çizgi mevcuttur. Ülke savaş ortamında iken halkın moralini yüksek tutmak ve savaştaki kararlılığın devamı adına nesnellik, doğruluk ve tarafsızlık gibi kimi ilkeler ikinci plana itilebilmektedir. Resmi makamlar kamuoyunun nasıl bilgilendirilmesi gerektiğini belirleyebilmekte, haber ve bilgi akışı kontrol edilebilmekte ve bunun sonucunda demokrasi rafa kaldırılabilmektedir. Bir başka deyişle, savaşın kazanılması için demokrasi feda edilebilmektedir.[117] Doç. Dr. Zâkir Avşar, "Medya ve Polis" konulu RTÜK-EGM ortak panelinde terör haberlerinin nasıl yayınlanması gerektiği ile ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

> "11 Eylül hadiseleri, Allah vermesin bizim ülkemizde olsaydı, medya ne biçim haber verirdi tartışmaları da olmuştu. Bir tane kan, bir tane acı, ağlama, ıstırap görüntüsü yansımadı. Havadan gelen uçakların kulelere bindirişi, iki kuleyi yakışı, ilk günlerde birkaç kez o telaşla kaçan kalabalıklar ekrana yansıdı, ama ondan sonra o kalabalıklar da kesildi biliyorsunuz. Doğrudan Pentagon devreye girmişti.

[116] G. Gökulu, 2005, s. 4.
[117] Uğur Gündüz, "Savaş Haberciliğinde ve Medya Terminolojisinde Yeni Bir Boyut: İliştirilmiş Gazetecilik", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 19, 2004, s. 233.

> Gazetelerin yayın yönetmenlerini, televizyonların yöneticilerini çağırmıştı, en üst düzeyde ve onlara 'Lütfen bu haberleri böyle verin' diyebilmişlerdi. Bu bir sansür müydü peki? Hayır, bunu, Amerikan medyası sorumlu yayıncılık olarak ifade etti biliyorsunuz."[118]

Her ne kadar, Amerikan medyası, hükümetin yaptığı bu müdahaleyi sorumlu yayıncılık olarak ifade etse de devletin üst düzey yöneticilerinin, gazetelerin yayın yönetmenlerini ve televizyon yöneticilerini çağırıp onlara "Bu haberleri böyle verin" şeklinde talimat vermeleri, sosyal sorumluluk anlayışını aşan bir şekilde otoriter yaklaşıma daha yakın görünmektedir.

Amerika ile Vietnam arasında yaşanan savaş, medya ile orduyu karşı karşıya getirmiştir. Savaşta verilen kayıplar ve başarısızlıkların medyada yer alması yüzünden ordu, medyanın savaş çabalarını baltaladığını düşünmüş ve bu yüzden halk desteğinin azaldığını savunmuştur.[119] ABD eski başkanlarından Lyndon Johnson: "Vietnam Savaşı'nı televizyon yüzünden kaybettik çünkü Vietnam Savaşı tarihte televizyondan naklen yayınlanan ilk savaştı." diyerek savaşın kaybedilmesinden medyayı sorumlu tutmuştur.[120] California Üniversitesi Siyaset Bilimi bölümünde görev yapan Prof. Daniel C. Hallin'e göre ise durum hiç de böyle değildir. Vietnam Savaşı'nda askeri bilgilerin korunması için basın tarafından kendiliğinden uygulanan ilkeler düzgün çalışmıştır. Bu ilkeler, birkaç olay dışında basın tarafından ihlal edilmemiş ve ordunun, basını askeri operasyonların başarısızlığından sorumlu tuttuğuna dair herhangi bir kanıt bulunamamıştır. Resmi yetkililer, kimi zaman basın tarafından verilen diplomatik zarardan yakınmışlardır. Tekrar söylemek gerekirse bunun geniş ölçüde gerçekleştiğine dair çok az kanıt bulunmaktadır.[121]

Bazı uzmanlar medyanın giderek artan bir biçimde teröristlerin kullanmayı öğrendikleri "gevşek bir top (silah)" gibi davrandığını ileri sürmektedirler. Bu, onlara göre demokratik hükümetlerin sağladığı ve esasen kontrolsüz olarak sağlamaya devam ettikleri bir silahtır. Özgür dünyanın temel özgürlüklerinden biri olan basın

---

[118] Zâkir Avşar, "Medya ve Polis", *RTÜK – EGM Ortak Paneli*, 2003, RTÜK Yayınları, Ankara, s. 14.
[119] H. Bilir, 2009, s. 63.
[120] Şenol Kantarcı, "Terör-Medya-Devlet", *Polis Dergisi*, Sayı: 47, 2006, s. 221.
[121] Daniel C. Hallin, *The Uncensored War: The Media and Vietnam*, University of California Press, California, 1989, s. 211.

özgürlüğünün dünyanın yıkımı için kullanılan bir araç olması ironik bir durumdur.[122] Otoriter görüş, kontrolsüz ve kimi vuracağı belli olmayan bir silaha benzeyen basın özgürlüğü ve ifade özgürlüğünün kontrol altına alınmasını ve böylece bu silahın kimseye zarar vermemesinin sağlanmasını savunmaktadır.

Kore Savaşı sırasında muhabirler sansür ve sağlıksız haberleşme dâhil sayısız problemlerle karşılaşmışlardır. Saldırıların meydana gelmesinden hemen sonra General MacArthur bir oto-sansür sistemi kurmuştur. Muhabirler hangi bilgilerin düşmana yarar sağlayabileceğinden hiçbir zaman emin olamamışlardır. Bu sansür sistemi keyfi bir uygulama olmuş ve sansür kısıtlamalarının ihlali yüzünden birçok haksız kovuşturma yapılmıştır. MacArthur sonraları daha geleneksel bir sistem kurmaya mecbur kalmıştır. Reuters'ten bir gazeteciye göre "Kore'deki gazetecilerin yüzde doksanı MacArthur'un değişken sistemi yerine açık sansür sistemini yeğleyeceklerini" belirtmişlerdir.[123] Terörizmle ilgili uygulanan katı sansüre örnek olarak İrlanda Cumhuriyeti Yayın Yetkisi Kanunu'nun 31. bölümü gösterilebilir. Bu hükme dayanılarak İrlanda Hükümeti, IRA'nın resmi ve geçici kanatlarının sözcüleri ve sempatizanları ile devlet radyo ve televizyonu (Ireland's National Television and Radio Broadcaster) vasıtasıyla röportaj yapılmasını yasaklamıştır. Bu uygulama son yıllarda daha da genişletilmiş ve IRA'nın siyasi kanadı olarak değerlendirilen Sinn Fein Partisi'nin üyeleri de yasak kapsamına alınmıştır.[124] Bu durum, demokrasi ve özgürlükler denilince ilk akla gelen ülkelerden birisi olan Birleşik Krallık'ta bile terör söz konusu olduğu zaman bazı özgürlüklerin sınırlandırılabileceğini göstermektedir.

Amerikalı gazetecilerden George F. Will televizyon ekranlarında savaşa ilişkin yayınlara yer verilmesi hakkındaki düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

> "Amerikan İç Savaşı sırasında, 1862 yılındaki Antietam Muharebesi'nde yirmi binden fazla asker öldü. İç Savaş'ın en kanlı çarpışmaları Antietam Muharebesi'nde yaşandı. Eğer Antietam Muharebesi sırasında televizyon olsaydı ve Amerikalılar evlerindeki televizyonlarda bu kanlı çarpışmaları izlemiş olsalardı, Güney ve Kuzey'in birleşmesi yerine ayrı kalmalarını tercih ederlerdi."[125]

[122] C. C. Combs, 1997, s. 144, 145.
[123] Mitchel P. Roth, *Historical Dictionary of War Journalism*, Greenwood Press, Westport, 1997, s. 172.
[124] İ. A. Yalçınkaya, 2008, s. 135.
[125] Ş. Kantarcı, 2006, s. 221.

George F. Will, otoriter görüşü temsil eden bu ifadelerle, televizyonda yayınlanan savaşa ilişkin haberlerin insanlar üzerinde olumsuz bir etkiye neden olduğunu ve bu gibi savaş zamanlarında televizyondaki yayınların yarardan çok zarar getireceğini vurgulamaktadır.

11 Eylül saldırısı sonrası milliyetçi rüzgâra kapılan Amerikan medyası aydınlar tarafından ilkeli olmaya davet edilmiştir. Analist Steve Rendall, 11 Eylül sonrası farklı fikirleri savunan insanların ekranlarda yer bulamamasını eleştirmiş ve "Ekranda hiç tartışma görmedik" demiştir ve gazetecilik ilkelerini çiğnemeden de vatansever olunabileceğinden bahsetmiştir. Uluslararası Basın Enstitüsü Başkanı Johann P. Fritz, ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell'a "ABD yönetimi tarafından Orta Doğu ile ilgili haberler konusunda gazetecilere yapılan baskıdan vazgeçilmesi isteğini içeren" bir mektup yazmıştır.[126]

1992–2010 yılları arasında CNN'in baş uluslararası muhabiri olan Christian Amanpour, ABD'nin Afganistan'a düzenlediği harekâttan iki yıl sonra "Bunu söylemekten utanıyorum ama benim çalıştığım kanal, hükümet ve hükümetin özel ordusu gibi hareket eden Fox News tarafından sindirilmeye çalışıldı" diyerek geçmişe dönük özeleştiride bulunmuştur. Amanpour, o dönemde ABD yönetiminin kendilerine vatansever haberler yapmaları konusunda baskı yaptığından ve medyanın da buna karşı gelmediğinden yakınmıştır.[127] ABD gibi ülke sınırları içerisinde 11 Eylül 2001 tarihinden önce bir terör saldırısı yaşamamış bir ülkenin böyle büyük çaplı bir terör saldırısı sonrası travma yaşaması normal karşılanabilir. Saldırı sonrası oluşan bu travmanın etkisiyle yazılı ve görsel medyanın takındığı bu otoriter tavır, zamanla yumuşamış, medya üzerindeki baskılar hafiflemiş ve medya daha liberal bir çizgiye doğru kaymıştır.

[126] Nurdan Akıner, "11 Eylül Saldırıları ve Amerikan Medyası: Yurtseverlik Akımının Öteki Kavramına Etkisi ve Medyanın Tarafgirliği", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 20, 2004, s. 139.
[127] a.g.m., s. 140

2.2. TELEVİZYONLARDA IRKÇILIK VE NEFRET İÇERİKLİ YAYINLAR

Günümüzde geniş kitleleri etkileme gücüne sahip olan televizyon, ırkçılık ve nefret söyleminin yaygınlaşmasının en temel araçlarından biri olarak görülmektedir. Bu başlık altında, toplumsallaşma ve kitle kültürü oluşumda medyanın rolünden, ırkçılık ve nefret içerikli televizyon yayınlarına ilişkin analizlerden ve filmlerde ve dizilerde rastlanan ırkçılık ve nefret söylemlerinden bahsedilecektir.

2.2.1. Toplumsallaşmada ve Kitle Kültürü Oluşumunda Medyanın Rolü

İnsanoğlunun bilgiye ihtiyacı tarihten günümüze hep var olmuş ve medya, uzun yıllardır bu ihtiyacın giderilmesinde başlıca kaynak olarak görülmüştür. Medya, bireylerin haber ve bilgi ihtiyacını karşılarken topluma açık veya gizli bir şekilde mesajlar ve simgeler iletmekte, önemli bir haber ve bilgi kaynağı olmasının yanında bireylerin sosyalleşmelerinde ve eğitimlerinde de etkin bir rol oynamaktadır. Medya, hem bireysel düşünce ve kanaatlerin oluşmasında, hem de toplumun kurumsal yapısına ait bütünleştirici değerlerin, inançların ve davranış biçimlerinin iletilmesi yoluyla toplumsallaşma sürecinde ve kamuoyunun oluşmasında çok önemli bir aktör olmaktadır.

Kitle iletişim olgusunun bilinen geleneksel işlevlerinin yanına toplumsallaşmanın taşıyıcısı/aktarıcısı olmak gibi günümüzde son derece önemli bir işlev daha eklenmiştir. Bu toplumsallaştırma ise bir toplumun değerlerinin, hassasiyetlerinin, temel özelliklerinin, yani kısaca toplumda biz duygusunu oluşturan niteliklerin yeni nesillere aktarılmasıdır. Yayma ve dağıtma niteliğinden dolayı medya, farkında olarak veya olmayarak toplumsal değerleri kitlelere aktarır.[128] Medyanın son yıllardaki gelişiminden sonra basın, televizyon, radyo ve internet gibi kitle iletişim araçları, aile ve okulla beraber toplumsallaşmanın faktörleri olarak nitelendirilmeye başlanmıştır. Yayınladıkları metinlerin içeriği, taşıdıkları söylem ve

[128] Barış Çoban, *Medya Milliyetçilik Şiddet*, Su Yayınevi, İstanbul, 2009, s. 11.

hatta kendilerini çevreleyen, bireylerle toplumsal grupların hayatlarına eklemlenen pratikler sayesinde kitle iletişim araçları onları kullananların kimlik oluşumuna katılarak; değer, yaşam ve düşünce tarzı üretimine katkıda bulunmaktadır.[129]

İletişim sistemiyle, ekonomik, siyasal ve sosyal aktörler arasındaki ilişki resmi anlamda anayasa, kanun, tüzük ve yönetmelikler ile belirlenirken, diğer yandan resmi olmayan yapıdaki ama en az resmi olanlar kadar kurumsallaşmış, tarih boyunca şekillenmiş ve önceden belirlenmiş değer yargıları ile biçimlenmektedir. Bütün bunlar, söz konusu iletişim sisteminin içinde yer aldığı siyasal kültürden bağımsız değildir.[130] Elbette toplumların kültürleri ve değer yargıları göz ardı edilmemelidir ve medyanın bu konularda toplumun hassasiyetlerini dikkate alması gereklidir ancak bunun yanında içinde bulunulan siyasal kültürden ve değer yargılarından farklı bir görüş ortaya koyamayan medyanın, çoğulculuğu ne derece gerçekleştirebileceği de şüphelidir.

Medya, toplumlarda biz ve ötekiler ayrımını kullanarak ve kimin içeride kimin dışarıda olduğunu belirterek toplumun sınırlarını belirleyen bir sosyal harita oluşumuna katkıda bulunmaktadır. Dışarıda olan ötekiler, medyada yanlış temsil edilmekte ve dışlanmaktadırlar. Yayıncı kuruluşlar, ötekilere ait görüntüleri ve resimleri temsili olarak gösterip, izleyicilerin zihinlerinde kendi belirledikleri tipi oluştururlar. Böylelikle televizyon ekranı, toplumların kendi kimliklerini tanımladığı, geliştirdiği, kendileri gibi olmayanlar ile ilgili korkularının, isteklerinin ve duygularının yansıtıldığı yer olmaktadır. Her zaman için baskın olan görüş kendisinden farklı olanı konumlandırma hakkını kendinden görmekte, bu konumlandırmalar ise özellikle medya yoluyla gerçekleştirilmektedir.[131] Medya, içinde bulunduğu toplumun kültür yapısından bağımsız olmadığı için bu kültürel yapının onayladığı değerleri yüceltmekte, onaylamadıklarını ise yermektedir. Bu durum medyanın genelinde çok normal karşılanmakta, aksini iddia edenlere ise şüphe ile yaklaşılmaktadır.

---

[129] Hülya Uğur Tanrıöver ve Müge Öztürk, "Kimliklerin ve Toplumsallıkların Televizyon Pratikleri Aracılığıyla Oluşturulması: Göçmen Türkler ve Televizyon Dizileri", *Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi İletişim Dergisi*, Sayı: 3, 2005, s. 155.
[130] Bülent Çaplı, *Televizyon ve Siyasal Sistem*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 1995, s. 14.
[131] G. Uluç, 2009, s. 124, 125.

Radyo, televizyon, sinema ve diğer kitle iletişim araçları öz kimliğimizi, kişilik algımızı, sınıf, etnisite, ırk, milliyet ve cinsiyet algımızı biçimlendirmemizi sağlayan ürünler meydana getirmektedirler. Medyada gördüklerimiz, dünyaya bakış açımızı ve neyi iyi veya kötü, pozitif veya negatif, ahlaki veya şer olarak düşünmek gibi en derin duygularımızı şekillendirmemize yardımcı olmaktadır. Medya aynı bir pedagog gibi nasıl düşünüp, ne hissedip, nasıl davranmamız, neye inanmamız, neden korkmamız ve ne istememiz gerektiğini öğrenmemiz konusunda bizlere yol göstermektedir.[132] Medya, sadece insanların nasıl kıyafetler giyeceklerine, hangi yiyecekleri, hangi arabayı satın alacaklarına, yani kısaca bireylerin tüketim alışkanlıklarına yön vermekle kalmamakta, aynı zamanda farklı sosyal ve kültürel grupların üyelerine karşı nasıl davranılması gerektiğine dair yol gösterici olmaktadır.

2.2.2. Televizyonlarda Irkçılık ve Nefret İçerikli Yayınlara İlişkin Analizler

Geçmişten günümüze ırkçılık ve nefret söylemi konusuna ilişkin yapılan analiz ve çalışmalar arasında salt televizyon yayınlarına yönelik olanlarına rastlamak çok zordur. Genelde araştırmacılar konuyu daha kapsamlı bir platform olan medya üzerinden incelemişler ve görüşlerini televizyon, radyo veya yazılı basın olarak ayırt etmeksizin bir bütün olarak ifade etmişlerdir.

Medyada ırksal çatışmaları analiz eden Paul Hartman ve Charles Husband, 1973 yılında yaptıkları araştırmalarda İngiliz toplum yapısına ilişkin antropolojik verilerden yararlanmışlardır. Onlara göre, İngiliz kültür geleneğinin yabancılara, özellikle de Siyahlara karşı aşağılayıcı unsurları barındırması, medyanın azınlıklara dair yaptıkları haberleri anlamak açısından önemlidir. Medya, kültürel bir yapının içinde işler ve o kültürün sembolik yapılarına zorunlu olarak başvurur.[133] Bu durum, sadece İngiliz medyası için değil, diğer ülkelerin medyaları için de büyük ölçüde geçerlidir. Medya kuruluşları genellikle bulundukları toplumların kültür

[132] D. Kellner, 1994, s. 5.
[133] H. H. Işık, 2006, s. 34.

geleneğinden farklı bir bakış açısına yer vermeleri durumunda tepki ile karşılaşacakları ve izlenme oranlarının düşeceği korkusuyla hareket etmektedirler.

Medya kültürü konusunda en önemli teorisyenlerden biri olan Douglas Kellner'e göre, medyadaki kültürel metinler, sosyal deneyimleri açıkça ifade eder ve onları televizyon, film veya popüler müzik gibi medya formlarına dönüştürür. Bunlar daha sonra görüntü ve metinler kullanılarak kendi stillerini, görünüşlerini ve kimliklerini açıkça ifade eden seyirciler tarafından sahiplenilirler.[134] Bazı durumlarda görsel medya tarafından farklı hayat tarzlarına, farklı siyasi düşüncelere, farklı cinsiyetlere ve farklı etnik kimliklere hitap edecek birden çok rol model sunulmakta ve izleyicilerden kendilerine yakın olan modeli sahiplenmeleri istenmektedir. Ancak, genellikle medya, izleyici kaybına uğramamak adına baskın kültürün benimsediği rol modeli kimi zaman açıkça kimi zaman ise gizli bir mesaj halinde dayatmaktadır. Televizyon izleyen bireylerin çoğu, kendisine iletilen mesajları sorgulamamakta ve televizyonun sunduğu yapay gerçekliği doğrudan kabul etmektedir. Bu durum, özellikle gelişim çağındaki bireyleri daha çok etkilemekte ve etkin olan televizyon karşısında bireyler edilgen ve mahkûm olmaktadırlar.

Irkçılık üzerine çalışmalarıyla bilinen Prof. Frank Esser ve Prof. Hans-Bernd Brosius'un 1996 yılında yaptıkları çalışma, Batı Avrupa'da ırkçılık ve yabancı düşmanlığının giderek yaygınlaşmakta olduğunu göstermektedir. Bu araştırma, yabancılara ve sığınmacılara yönelik şiddet hareketlerinin, televizyonda reklamı yapılmaksızın nasıl yayınlanması gerektiğine cevap bulma amacıyla yapılmıştır. Çoğu zaman medya kuruluşlarının ırkçı saldırganlıkla, bu saldırganlığın içinde yer aldığı şiddet bağlamı arasında ilişki kurmadan ırkçı gösterileri olduğu gibi yayınlamaları eleştirilmektedir. Irkçı gösteriler yapılan yerlerde yaşayan insanların, kendileri gösteriye katılmasalar bile gösteriyi sokaktan veya evlerinin pencerelerinden izlerken alkışlayarak ve ırkçı sloganlar atarak aleni olarak desteklemeleri televizyon ekranına aynen yansıtılmaktadır.[135] Böylece hem ırkçı gösterilerin desteklenmesi izleyicilerin gözünde normalleştirilmekte hem de daha

[134] John Gabriel, *Whitewash: Racialized Politics and the Media*, Routledge Publishing, London, 1998, s. 30.
[135] Erol Mutlu, *Globalleşme, Popüler Kültür ve Medya*, Ütopya Yayınevi, Ankara, 2005, s. 112.

sonra gerçekleşebilecek olası ırkçı saldırılar meşrulaştırılmaktadır. Televizyonda yayınlanan ırkçı gösteriler ve saldırılar, saldırıya maruz kalan grupları da karşı saldırıda bulunmaya motive edebilmektedir.

Medya, genelde mevcut düzene muhalif ve tehdit olarak algıladığı kişilere veya gruplara karşı görsel olarak olumsuz bir kodlama oluşturmaktadır. Buna örnek olarak, eski bir Amerikan futbolcusu olan O.J. Simpson'ın 1994 yılında eşini öldürme suçuyla yargılandığı dönemde, Time dergisinin Haziran sayısının kapak resminde Simpson'ın, üzerinde oynanmış fotoğrafının kullanılması gösterilebilir. Time dergisi Simpson'ın yüzünün rengini dijital olarak daha koyu hale getirmiş ve bu da eleştirmenlere göre Simpson'ın daha karanlık, daha düşünceli ve daha tehditkâr görünmesini sağlamıştır. Time dergisi, yaptığı bu ufak değişiklikle işlendiği iddia edilen bu suçun failinin Siyah olmasına vurgu yapmak isteyerek insanların zihinlerinde önemli anlamlandırmalara yol açmıştır. Newsweek dergisi de olaydan sonra Simpson'ı kapak resminde kullanmış fakat Time dergisinin aksine fotoğrafın üzerinde değişiklik yapmamıştır. Time dergisi olaydan sonra ırkçı yaklaşımından ötürü eleştirilmiş ve bu eleştiriler üzerine okurlarından özür dilemiştir.

11 Eylül sonrası medyada milliyetçi söylemlerin dile getirilmesiyle birlikte Müslüman, Arap, Sih ya da Güney Asyalılara karşı işlenen nefret suçları artış göstermiştir. FBI tarafından yapılan bir araştırmaya göre 2000 yılında nefret suçlarının sayısı 28 iken, 11 Eylül saldırılarının gerçekleştiği 2001 yılında bu sayı 481'e yükselmiştir. 2000 yılında Los Angeles'ta Ortadoğululara karşı işlenen nefret suçlarının sayısı 12 iken, 2001 yılında bu sayı 188 olmuştur. Chicago'da da durum farklı değildir. 2000 yılında nefret suçlarının sayısı 4 iken, 2001 yılının son üç ayında bu sayı 41'e ulaşmıştır.[136] Önceleri daha çok Siyahlara ve Yahudilere yönelik ayrımcılık yapılırken, 11 Eylül sonrası ayrımcılığa en çok maruz kalanlar Müslümanlar olmuşlardır. ABD'de Terry Jones adında bir rahibin 50 kişilik cemaati ile birlikte 11 Eylül günü Kuran'ı yakacağını ifade etmesi ve New York'ta Müslüman bir taksi şoförünün, sırf Müslüman olduğu için saldırıya uğraması örnekleri durumun ciddiyetini gözler önüne sermektedir.

[136] N. Akıner, 2004, s. 139, 140.

Televizyonda yayınlanan programların çoğunlukla bir kurgudan ibaret olduğu bilinmesine rağmen televizyon bilginin temel kaynağı olarak görülmektedir. Her ne kadar insanlar televizyonun dramatik sebeplerle şiddetin derecesini artırdığının farkında olsa da araştırmalara göre, bu durum insanların gerçek dünyayı daha vahşi bir yer olarak algılamalarına engel teşkil etmemektedir. İzleyiciler televizyonda gördükleri abartılı şiddeti ilk başta garipsemekte ve abartılı olduğunu o an için idrak etmektedirler. Ancak, o andan sonra ekranlarda sıkça görülen şiddet, önyargı ve düşmanlık içeren abartılı mesajlar zihinlerinin bir kenarında tutulmakta ve yaşamlarının çeşitli anlarında devreye girmektedir. Özellikle çocukların ve gençlerin kişilik oluşumu evresinde bu tarz mesajlara maruz kalmalarının, hoşgörüsüz, şiddet yanlısı bir neslin yetişmesine neden olacağı şüphesizdir.

2.2.3. Filmlerde ve Dizilerde Irkçılık ve Nefret Söylemi

Film ve diziler, televizyonda yayınlanan programlar arasında ırkçılık ve nefret söylemine en çok rastlanan program türlerindendir. Özellikle Amerikan yapımı filmlerde Kızılderililer, 1950'lere kadar sürekli "kötü" olarak gösterilmişler ve bu kötüleme, İkinci Dünya Savaşı'nın bitimine dek devam etmiştir. Tıpkı Doğulular ve Siyahlar gibi onlar da azınlık olarak görülmüşler ve Batı'nın uygarlığa açılmasında tek engel olarak gösterilmişlerdir. Ancak, western türünün Kızılderililere olan yaklaşımı zaman içinde değişmiştir. 1950 yılında Delmer Daves'in yönettiği "Broken Arrow" (Kırık Ok) filminde, Kızılderililerin en az Beyazlar kadar insan oldukları vurgulanmış ve böylelikle ilk defa Kızılderililer kötü olarak gösterilmemiştir. Benzer bir konuyu ele alan 1954 yapımı "Drumbeat" adlı film sesini biraz daha yükselterek Kızılderililerin de insan olduğundan ve onlara bugüne dek yapılan haksızlıklardan bahsetmiştir.[137] 1972 yılında başrolünü oynadığı "Baba" filmiyle Akademi tarafından Oscar'a layık görülen Marlon Brando, Amerikalılar tarafından Kızılderililere karşı yapılan ırkçılığı ve Yaralı Diz Katliamı'nı protesto

[137] T. Dursun Kakınç (2003), *100 Filmde Başlangıcından Günümüze Western Filmleri*'nden aktaran Burcu Balcı, *1990'lardan Günümüze Amerikan Sinemasındaki Tür Filmlerinde Toplumsal Cinsiyet ve Irk Sunumları*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İzmir, 2006, s. 53.

etmek amacıyla Oscar ödülünü almayı reddetmiş ve 30 Mart 1973'te yapılan ödül törenine katılmamıştır. Marlon Brando kendisinin yerine konuşması için Sacheen Littlefeather isimli Kızılderili bir kadın oyuncuyu görevlendirmiş ancak Kızılderili oyuncu elindeki metinden bir iki cümle okumuş ve daha sonra tören sorumlusu Howard Koch tarafından konuşması engellenmiştir.

Kimi zaman filmlerde ve dizilerde belli bir grup veya topluluk eleştiri sınırları ötesinde aşağılanmakta, küçümsenmekte veya alay konusu yapılmaktadır. Örneğin, Ulusal Siyah Birliği Siyahlara karşı ırkçılık içeren "Birth of a Nation" (1915) filmine, Meksikalılar devrimci lider Pancho Villa'nın hayatının anlatıldığı "Viva Villa!"ya (1934) (Meksika Hükümeti bu filmden sonra, Amerika'yı eğer Meksika, Meksika kökenli Amerikalılar ve Meksika Devrimi'ni karikatürize eden filmler yapmaya devam ederse Hollywood filmlerinin ülke içindeki dağıtımını durdurmakla tehdit etmiştir), Brezilyalılar "Rio's Road to Hell"e (1931), Türkler, Amerikalı bir turistin Türkiye'deki bir hapishanede maruz kaldığı kötü muameleyi konu alan "Midnight Express"e (1978), Porto Rikolular, Bronx'taki mahallelerini ve kendilerini aşağılayan "Fort Apache, The Bronx"a (1981), Amerikan Yerlilieri ise "Mystic Warrior" (1984) adlı TV dizisine tepki göstermişlerdir.[138] Yazar T. Dursun Kakınç, "The Birth of a Nation" filmi hakkında şu ifadeleri kullanmıştır:[139]

> "The Birth of a Nation filminde gerçekten de çok güçlü bir ırkçılık havası egemendi. Filmde zenciler, verilen buyruklara körü körüne uyan esirler, ya da ırza geçme ve öldürme hırsı içinde birer budala caniler olarak gösteriliyorlardı. Zencilerin dostu Cumhuriyetçiler, nefret uyandıran işbirlikçiler olmuşlardı. Gelecekte Alman SS'lerin öncüleri olan Ku Klux Klan'lar da namuslu Amerikalıların bir araya geldikleri bir kahramanlar ordusuydu."

Hollywood'un özellikle aksiyon ve savaş filmi çekmek için kötü adamlara hep ihtiyacı olmuş ve Almanlar, Japonlar, Koreliler ve Vietnamlılar bu iş için uzun süre kullanılmışlardır. Bir ara komünistler filmlerdeki asıl düşmanı canlandırmışlarsa da Soğuk Savaş'ın bitmesiyle beraber onlar da Rus mafyası rollerinde kullanılmaya başlanmıştır. Bir ara modası geçene kadar Kolombiyalılar uyuşturucu satıcısı rollerinde görülmüş ama konjonktürün de etkisiyle Araplar son zamanlarda

[138] Ella Shotat ve Robert Stam, *Unthinking Eurocentrism: Multiculturalism and the Media*, Routledge Publishing, London, 2000, s. 181.
[139] T. D. Kakınç (2003), aktaran B. Balcı, 2006, s. 53.

Hollywood'un düşman imajı olarak en çok kullandıkları stereotip olmuşlardır.[140] Son yıllarda Hollywood yapımlarında Müslüman Araplar, Batı'da yükselen oryantalizmin ve 11 Eylül olaylarının da etkisiyle uçak kaçıran, adam öldüren, pasaklı, terörist vb. olarak resmedilmektedir. 2007 yapımı "Krallık" (The Kingdom) ve yine 2007 yapımı Charlie Wilson'ın Savaşı (Charlie Wilson's War) bu tarz filmlere örnek olarak gösterilebilir. Amerikalı profesör Jack G. Shaheen'in "Reel Bad Arabs: How Hollywood Vilifies a People" adlı belgesel çalışmasında seçilmiş 900'den fazla Hollywood filminin yalnızca 12'sinde Araplar hakkında olumlu sahnelere yer verildiğinden, 50'sinde dengeli bir tutumun gözlendiğinden ve kalan diğer tüm filmlerde Araplar hakkında olumsuz stereotiplere yer verildiğinden bahsedilmesi Hollywood'un önyargılı bakış açısını gözler önüne sermektedir.

Irkçılık ve nefret söylemi içeren film ve dizilere verilen örneklerden sonra, Siyahlara karşı var olan ırkçılığı bir ölçüde törpülemek için yapılan Cosby Show'dan da bahsetmek gereklidir. Cosby Show, orta sınıf üstü zenci bir aile olan Huxtable'lar hakkında yarım saatlik bir durum komedisidir. Bu dizinin üzerinde bu kadar konuşulmasının temel sebebi, dizideki karakterlerin hepsinin siyah olmasıdır. O dönemlerde Amerikan toplumunda Beyazların Siyahlara karşı küçümseyici, şüpheci davrandıkları ve Siyahlara karşı derinden gelen cahilce bir üstünlük duygusunun hâkim olduğu bilinmektedir.[141] Pek çok insanın kabul edeceği gibi Cosby Show, tipik siyah Amerikalıların hayatları ve yaşadıkları hakkında gerçekçi bir bakışı temsil etmemekteydi. ABD'de yaşayan Siyahların çok küçük bir azınlığı Huxtable ailesinin zenginliği, başarısı ve konforuna sahipti.[142] Cosby Show'un genel olarak Siyah ailelerin yaşamını yansıtmadığı ve bu yüzden gerçekçi olmadığı yönünde eleştiriler yapılmış ve diziye klasik bir orta sınıf üzeri beyaz ailenin siyah oyuncular tarafından canlandırılması gözüyle bakılmıştır. Bu durumu Beyazlar kadar Siyahlar da eleştirmişlerdir. Kimileri ise dizinin özellikle çocuklara ve gençlere "derslerine sıkı çalışırlarsa Cosby ailesi gibi saygın bir statüye kavuşabilecekleri" mesajını verdiğini ve dizinin bu yönünün toplumdan dışlanmış, geleceğe dair umudu olmayan Siyahlara

[140] G. Uluç, 2009, s. 83.
[141] Sut Jhally ve Justin Lewis, *Enlightened Racism: The Cosby Show, Audiences, and the Myth of the American Dream*, Westview Press, Boulder, 1992, s. 2.
[142] a.g.e., s. 6

bir model oluşturduğunu iddia etmişlerdir. Tüm bu eleştirilere karşın, Cosby Show, ırksal eşitliği kabul etmekte zorlanan Beyaz Amerikalıların kökleri derinde olan ırkçılığına karşı koymuş ve sonunda Beyazların saygı ve hayranlık duyduğu başarılı ve etkileyici Siyahların medyada temsil edilmeleri gerçekleşmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TERÖR, IRKÇILIK VE NEFRET İÇERİKLİ YAYINLARA İLİŞKİN ÖRNEKLER

Bu bölümde konunun somutlaştırılması adına terör, ırkçılık ve nefret içerikli televizyon yayınlarına ilişkin belli başlı örnekler incelenecektir. İlk kısımda terör içerikli yayınlara, ikinci kısımda ise ırkçılık ve nefret içerikli yayınlara ilişkin örneklerden bahsedilecektir. Gerek birinci kısımda gerekse ikinci kısımda verilen örnekler kendi aralarında ülkemiz ve ülkemiz dışında olmak üzere bir ayrıma tabi tutulacaktır.

3.1. TERÖR İÇERİKLİ YAYINLARA İLİŞKİN ÖRNEKLER

Terör içerikli televizyon yayınları denilince akla ilk başta haber bültenleri gelmektedir. Bu nedenle, yapılan olumsuz nitelikteki yayınlar, büyük oranda terör eylemlerine yer veren haberlerde yaşanmaktadır. Bu başlıkta hem ülkemizdeki hem de ülkemiz dışındaki terör içerikli televizyon yayınlarına ilişkin örnekler, haberlerde nasıl yansıtıldıkları başta olmak üzere çeşitli açılardan incelenecektir.

3.1.1. Ülkemizden Örnekler

Ülkemizde özel televizyon kuruluşları kurulmadan önce TRT'de, özel televizyon kuruluşlarının yayına başlamaları ile birlikte ise pek çok televizyon kanalında sayısız terör eylemi haber konusu yapılmıştır. Bu terör eylemlerinden en bilinen ve en çok ses getirenlerden biri hiç şüphesiz 15-20 Kasım 2003'te gerçekleştirilen terör saldırılarıdır. Bu başlık altında 15-20 Kasım 2003'te gerçekleştirilen saldırılardan ve bu saldırıların görsel medyada yayınlanmasından

ayrıntılı bir şekilde bahsedilecektir. Ayrıca, İstanbul Güngören'de 18 vatandaşımızın hayatını kaybetmesine neden olan terör eylemi ile İstanbul Bostancı'da bulunan bir örgüt evindeki çatışma hakkındaki sorumsuz yayıncılık örnekleri incelenecektir.

3.1.1.1. 15-20 Kasım 2003'te Gerçekleştirilen Terör Saldırıları

15 Kasım 2003 Cumartesi günü saat 09.22 sıralarında Şişli İlçesi Rumeli Caddesi Nakiye Elgün Sokak'ta bulunan Beth İsrael Sinagogu ile Beyoğlu İlçesi Kuledibi Büyük Hendek Caddesi'nde bulunan Neva Şalom Sinagogu önünde eş zamanlı olarak iki büyük patlama meydana gelmiştir. Olaylarla ilgili yapılan çalışma sonucunda bu patlamaların nedeninin her biri kamyonetler üzerine yüklenen çok miktarda patlayıcı ile gerçekleştirilen bir intihar saldırısı olduğu kesinlik kazanmıştır. Her iki bombalama olayında, iki terörist de dâhil olmak üzere toplam 25 kişi ölmüş ve 300 kişi yaralanmıştır. Saldırıların ibadet yapılan bir günde gerçekleşmesi hayatını kaybeden insan sayısının artmasında rol oynamıştır.

Şişli ve Beyoğlu'nda gerçekleştirilen saldırıların üzerinden beş gün geçtikten sonra 20 Kasım 2003'te aynı eylem stratejisi içerisinde HSBC Bankası Genel Müdürlük binasına ve İngiltere'nin İstanbul Başkonsolosluğu'na terör saldırıları düzenlenmiştir. HSBC Bankası binasına yapılan bombalı saldırının bankanın en kalabalık olduğu saatlerden biri olan 11.00'de gerçekleşmesi can kaybını artırmıştır. Bu kez bilanço beş gün önceki saldırılara göre daha ağır olmuştur: 28 ölü ve 450 yaralı. İngiltere Başkonsolosu Roger Short da Başkonsolosluğa düzenlenen saldırıda hayatını kaybetmiştir.

3.1.1.1.1. Saldırıların Görsel Medyadaki Yansımaları

İstanbul'da meydana gelen olayların televizyonlara yansımasına baktığımızda, 236'sı ilk gün olmak üzere toplamda 2924 haber yapıldığı görülmüştür. Yayıncı kuruluşlar, Sinagoglara yapılan saldırıları ilk gün yoğun bir

şekilde haber yaparken, ilerleyen günlerde bu ilgi azalmıştır. Beş gün sonra meydana gelen yeni saldırılardan sonra olaylara yeniden yer verilmeye başlanmıştır.[143] Hem Sinagog saldırılarından, hem de HSBC Bankası ve İngiliz Başkonsolosluğu'na gerçekleştirilen saldırılardan hemen sonra, yayıncı kuruluşlar normal yayın akışlarını keserek olayı izleyicilere duyurmuşlardır.[144] Pek çok yayıncı kuruluş, söz konusu saldırılar sonrası oluşan görüntüleri bir an önce izleyicilere ulaştırma isteğiyle ve herkesin televizyon ekranına kilitlendiği o anlarda en çok izlenilen kanal olma arzusunun verdiği telaşla oldukça sorumsuz bir yayıncılık anlayışı benimsemişlerdir.

Saldırılardan sonra yayınlanan ana haber bültenlerinde, haberleri sunan kişilerin kederli, duygusal ve üzüntülü göründükleri ve sık sık "vahşet", "dehşet" ve "terörün lanetli yüzü" gibi ifadeler kullandıkları görülmüştür. Ölü ve yaralı sayılarının her kanalda farklı verilmesi, henüz resmi makamlar tarafından kesinleştirilmeden terör örgütlerinin isimlerinin verilmesi, bu örgütlerin siyasi görüşlerine atıf yapılması ve konunun uzmanlarına başvurulmaması söz konusu olaylar hakkında pek çok spekülasyonun doğmasına yol açmıştır. Ayrıca, haber bültenlerini sunan kişilerce söylenen "kopmuş ceset parçaları", "İstanbul kana bulandı", "burası cehennemden farksız" gibi söylemler ve başka semtlerde bomba ihbarlarının yapıldığına dair açıklamalar halkta korku ve paniğe yol açmıştır.[145] Hayatını kaybedenlere ait kan ve ceset görüntüleri olayın sıcaklığıyla flulaştırılmaksızın tüm çıplaklığıyla gösterilmiş ve yaralıların yardım isteyen feryatları belleklere kazınmıştır. Kamu yararı ile uzaktan yakından ilgisi olmayan bu sorumsuz ve sansasyonel yayıncılık en çok da sesini duyurmak isteyen teröristlerin işine yaramıştır.

Örnek olarak seçilen dört televizyon kanalında 21 Kasım 2003'te yayınlanan ana haber bültenlerinin görsel incelemesini içeren araştırmanın sonucunda, bu kanalların:[146]

[143] G. Gökulu, 2005, s. 111.
[144] a.g.e., s. 113.
[145] İ. K. Vural, 2006, s. 153, 154.
[146] a.g.m., s. 177, 179.

- terör eyleminin meydana getirdiği etki ve büyüklüğü sergileyebilmesi adına genel çekimleri daha sık kullandıkları,

- insanların duygularını ve tepkilerini, olaydan ne kadar etkilendiklerini göstermek için yakın çekimlerden faydalandıkları,

- orta ölçekli çekimlerin sayısı diğer çekimlere göre az olsa da, olayları takip eden insanların tepkilerini kaydetmek için orta ölçekli çekimler kullandıkları,

- saldırıdan bir gün sonra çektikleri görüntülerin olay gününde çektikleri görüntülere nazaran daha genel olduğu ve saldırının gerçekleştiği gün yayınladıkları, insanları rahatsız eden, korkunç nitelikteki yakın çekim görüntülerine bir sonraki günde rastlanmadığı görülmüştür.

3.1.1.1.2. Saldırıların Haberlerde Yayınlanmasının Getirdiği Olumsuzluklar

15 ve 20 Kasım 2003'te gerçekleştirilen terör eylemlerinden sonra terör haberlerinin sunumundaki olumsuzlukları şu şekilde özetleyebiliriz:[147]

- Medya, olaylardan sonra soğukkanlılıkla hareket etmemiş, ekranlara ve gazete sayfalarına olayın vahametini olduğu gibi yansıtma gayreti içerisine girmiştir. Normal yayın akışını keserek olayı anında duyuran yayıncı kuruluşlar, bu haberleri sunarken ekranlara taşıdıkları dehşet sahneleriyle bir bakıma teröristlerin beklentilerini karşılamışlardır.

- Olaylar süresince medyanın terör haberleri ile ilgili yaptığı diğer bir stratejik hata, faillerle ve olayı gerçekleştiren terör örgütü ile ilgili bilgi vermeleridir. Medya 15 Kasım'da gerçekleşen ilk saldırıdan sonra sadece olayın kimler tarafından gerçekleştirildiğini deşifre etmekle kalmamış, aynı zamanda bu kişilerin bağlantı kurduğu diğer isimleri de ifşa ederek güvenlik güçlerinin işini zorlaştırmıştır.

- Medyanın olayları yansıtma biçiminde yaşanan bir diğer olumsuzluk, eylemler sonrası oluşan görüntülerin haber bültenlerinde çok sık tekrarının

[147] G. Gökulu, 2005, s. 123, 124.

yapılmasıdır. Bu görüntü kirliliğinin etkisiyle, yaşanan dehşet olaylarının izleri izleyicilerin belleklerine kazınmıştır.

- Haber spikerleri, izleyicilerin ilgisini çekmek açısından sundukları haberlerde, terör eylemlerini sansasyonel bir şekilde izleyiciye iletmişlerdir. Kullandıkları sözcükler halkın paniğe kapılmasında rol oynamıştır.

- Bu eylemlerin sansasyonel bir şekilde sunumunun etkisi sadece ulusal düzeyde kalmamış, yapılan haberler yabancı gazete ve televizyonlar tarafından da kullanılarak haber haline getirilmiştir.

Yaşanan tüm bu olumsuzluklardan sonra, 20 Kasım 2003 tarihinde HSBC Bankası'na yapılan saldırıyla aynı gün yayıncı kuruluşlara gönderilmek üzere Radyo ve Televizyon Üst Kuruluna gönderilen, Devlet Bakanı Beşir Atalay imzalı yazıda şu ifadelere yer verilmiştir:

> "İstanbul'da 20.11.2003 tarihinde meydana gelen terör eylemlerinden sonra yazılı, sesli, görsel basın-yayın organlarında yayımlanan görüntülerin ve yorumların, kamu düzeni ve halkın moral değerleri bakımından sakınca içeren unsurlarının kontrol altına alınmasına dönük İstanbul 1 No'lu DGM'nin 2003/716 sayılı kararı uyarınca, konunun hassasiyeti ve aciliyeti göz önüne alınarak, 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'un "Yayınların Men Edilmesi" başlıklı 25. maddesindeki "kamu düzeninin bozulmasının kuvvetli ihtimal olduğu" bir durumun ortaya çıkması üzerine ve halkımızın moral değerlerinin olumsuz etkilenmemesi için,
>
> - Güvenlik kuvvetlerine dönük zaaf imajı yayan,
> - Halk arasında dehşet ve panik havasını yaygınlaştıran,
> - Tahkikat sürecini ve hazırlık soruşturmasını aksatacak şekilde isim ve kişilerle ilgili bilgi veren,
> - Ekonomik ortamı olumsuz etkileyecek spekülasyonları tahrik eden,
> - İnsan onurunu incitebilecek ceset, kan ve yaralanma görüntülerine yer veren ve yukarıda sayılan unsurları içeren ürkütücü yayınların önlenmesine ihtiyaç duyulmuştur.
>
> Bu karar toplumsal sorumluluğa ve duyarlılığa uygun yayın anlayışı temelinde vatandaşlarımızın kişilik haklarının korunması, bireylerin moral değerlerinin yüksek tutulması, gündelik hayatın akışının aksamaması ve çocukların ruh sağlığının titizlikle korunması amacıyla alınmıştır."

Yayıncı kuruluşlar, gerek Bakanlık düzeyinde gerekse RTÜK tarafından sorumlu yayıncılık adına yapılan uyarılardan sonra yayınlarına çeki düzen vermişler ve saldırıların gerçekleştiği gün sergiledikleri sorumsuz yayıncılık anlayışını büyük ölçüde terk etmişlerdir. Tüm bunlara karşın kimi yayıncı kuruluşlar görüntüleri ısrarla yayınlamaya devam etmiştir.

Şehit polis memurları için düzenlenen törende İstanbul Emniyet Müdürü Celalettin Cerrah saldırılar sonrası yapılan yayınlarla ilgili basını şu sözlerle eleştirmiştir:[148]

> "Birinci olayda olduğu gibi failleri çok kısa sürede tespit ettik, uzantılarını da takip ettik. Ancak sorumsuzca davranan medya ve basınımız, failleri maalesef deklare ettiler, uzantılarını deklare ettiler. Eğer sorumsuzluk olmasaydı, şu anda bu şehitlerimiz burada yatmıyordu, şehit vermeyecektik, 27 vatandaşımız ölmeyecekti. Ancak sorumsuz yapılan bu yayınlar, özgür basın adına, maalesef 27 vatandaşımızın şehit olmasına sebep olmuştur. Yakalamak üzereydik, takip etmek üzereydik. Şu anda buradaki şehitlerimize tören yapmıyor olacaktık. Bunun için mutlaka Basın Yasası'nda bazı değişikliklerin olması lazım."

Cerrah'ın basını eleştiren açıklamalarına o dönemde Basın Konseyi Başkanı olan Oktay Ekşi şu sözlerle karşılık vermiştir:[149]

> "Sayın Cerrah bunca yılın emniyet müdürü sıfatıyla gazetecilerle, medya dünyasıyla onların haber alma ihtiyacını karşılayacak hangi düzenlemeyi yapmış? ABD gibi gelişmiş demokrasilerde gazetecilerin medya dünyasının haber alma ihtiyacı, kamu görevlilerinin ilk olarak dikkate aldıkları bir ihtiyaçtır. Onu nasıl karşılayacaklarını baştan medya dünyasıyla görüşürler, kurallara bağlarlar, o kurallar işletilir. Bizde böyle bir şey yok, onun sorumluluğunu basın mı üstlenecek Sayın Cerrah dururken."

Görüldüğü üzere, bir yanda terör eylemlerinin yayınlanması hususunda devletin resmi sözcülerinden birinin otoriter ve toplumsal sorumluluk anlayışı gereği basını eleştirmesi, diğer yanda Basın Konseyi Başkanı'nın medya çalışanlarının haber alma ihtiyacını karşılayacak düzenleme yapılmamasından yakınması, terör olaylarının medyada yer almasına dair en temel çatışmayı gündeme getirmiştir. Terörizm gibi toplum üzerinde olumsuz birçok etkisi olan bir konuda medyanın, sorumlu yayıncılık anlayışı gereği daha dikkatli olması, bunun yanında hükümetlerin de gelişmiş ülkelerde olduğu gibi basının habere ulaşma ihtiyacının karşılanmasına yardımcı olması gerekmektedir.

---

[148] Erdoğan ve Cerrah'tan Medyaya Tepki, http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/244995.asp#BODY, (19.04.2010)
[149] İşini Yapmayan Başkasını Suçluyor, http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/245026.asp, (22.04.2010)

3.1.1.1.3. Saldırıların Oklahoma Şehrindeki Bombalama Eylemi ile Karşılaştırılması

19 Nisan 1995 tarihinde 168 kişinin ölümüyle sonuçlanan Oklahoma şehrindeki bombalı eylem ile 20 Kasım 2003'te İstanbul'da HSBC Bankası Genel Müdürlük binasına ve İngiltere'nin İstanbul Başkonsolosluğuna düzenlenen saldırılar, medyanın söz konusu eylemlerdeki etkinliği açısından Tablo 3.1'de şu şekilde karşılaştırılmıştır:[150]

Tablo 3.1: Oklahoma'da ve İstanbul'da Gerçekleştirilen Terör Saldırılarının, Medyanın Eylemlerdeki Etkinliği Açısından Karşılaştırılması

Oklahoma'daki Terör Eylemi	İstanbul'daki Terör Eylemleri
Oklahoma'da, olaydan hemen sonra medyada yer alan çelişkili haber hikâyeleri bireyleri etkilemiştir.	İstanbul'da, saldırıların gerçekleşmesini takiben medya, şehrin diğer semtlerindeki patlamalar hakkında yanlış bilgi vermiş ve yayınlanan haberler halkta paniğe yol açmıştır.
Oklahoma'da, medyayı olay yerinden uzak tutmak için ekstra önlemler alınmış ve basın için özel bir alan oluşturulmuştur.	İstanbul'da, patlamalardan sonra bazı medya mensupları yasal olmayan bir biçimde elektrik kabloları ve doğalgaz kokusunun olduğu olay mahalline girmişler ve daha sonra olay yerinden uzaklaştırılmışlardır. Basın için herhangi bir resmi alan oluşturulmamıştır.
Oklahoma'da, medya düzenli olarak bilgilendirilmiştir. Medyaya sadece doğruluğu tasdik edilmiş bilgiler verilmiştir. Polis, FBI ve itfaiye düzenli olarak basın açıklamaları düzenlemişlerdir.	İstanbul'da, medya basın açıklamalarıyla düzenli olarak bilgilendirilmemiş, eksik bilgi akışından dolayı medya diğer kaynaklardan bilgi almaya çalışmış ve bu da yanlış haberlere neden olmuştur.
Her ne kadar kaosa neden olsa da Oklahoma'da birçok gönüllü bir saat içinde olay mahalline yardım etmek için gelmiştir.	İstanbul'da, ilk keşmekeşi takiben sadece uzman sivil toplum örgütleri gönüllülerinin olay mahallinde çalışmalarına izin verilmiştir.

[150] Derin N. Ural, "The Disaster Management Perspective of the November 20, 2003 Events in Istanbul, Turkey", (Ed.) Hüseyin Durmaz, *Understanding and Responding to Terrorism*, IOS Press, Washington, 2007, s. 381.

İstanbul'daki saldırılardan sekiz yıl önce gerçekleşmesine rağmen Oklahoma'daki bombalama eyleminden sonra gerek medyanın gerekse güvenlik güçleri ve devletin diğer resmi kurumlarının, İstanbul'daki saldırılardan sonra yaşananlar göz önüne alındığında çok daha sorumlu davrandıkları görülmektedir.

3.1.1.2. İstanbul Güngören'de Gerçekleştirilen Terör Eylemi

27 Temmuz 2008 tarihinde İstanbul Güngören'de gerçekleştirilen bombalı terör saldırısı sonrası 5'i çocuk olmak üzere 18 vatandaşımız hayatını kaybetmiştir. Teröristler tarafından olayda ilk önce şiddeti düşük bir bomba patlatılarak insanların patlamanın olduğu yere toplanması sağlanmış ve 10 dakika sonra daha şiddetli bir bomba patlatılarak çok sayıda insanın ölümüne neden olunmuştur.

Söz konusu terör eylemi sonrası yayıncı kuruluşların bazıları yapılan tüm uyarılara rağmen sorumlu yayıncılıkla bağdaşmayan bir şekilde, hayatını kaybeden ve yaralı insanlara ait görüntüleri ekranlara taşımışlardır. Bu duruma örnek olarak olayla ilgili görüntüleri haber bülteninde yayınlayan bir yayıncı kuruluş hakkında o dönemde yürürlükte olan 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'a aykırı yayın yaptığı gerekçesiyle düzenlenen rapordan bazı kesitler şu şekildedir:

> "... yayın kuruluşunun, 27.07.2008 tarihinde İstanbul Güngören'de meydana gelen patlamaya ilişkin haberde "Son Dakika" başlığı ile saat 23.20'de sunucunun "Sayın seyirciler, üzücü bir son dakika gelişmesiyle karşınızdayız. İstanbul Güngören'de yaklaşık 1,5 saat önce 10 dakika arayla meydana gelen iki ayrı patlama sonucu ilk belirlemelere göre 13 kişi öldü 72 kişi yaralandı." ifadelerinin yer aldığı görülmüştür.
>
> İlk olarak saat 23.20'de ekrana getirilen ardından 23.51 ve 00.58 saatlerinde, gelişmelerin aktarıldığı "Son Dakika" haberlerinde; yakın plan çekimlerle yerde kanlar içinde yatan yaralıların aciz ve şok halindeki görüntüleri, flulaştırma yapılmasına rağmen net bir şekilde görülen kanlar içindeki cesetler, panik içinde yakınlarına ulaşmaya çalışan insanlar, yaralıların ambulansa taşınması, hastane önünde acil servise yetiştirilmeye çalışılan sedyedeki yaralıların görüntüleri yer almıştır. İnsanların inleme ve bağırma sesleri eşliğinde bu görüntüler akarken, olayın şokunu yaşayan bir vatandaşın da "Allah kahretsin, Allah belanızı versin, Allah belanızı versin. Kan istemiyoruz" biçiminde bağırması ve kendisinin şoka girmiş görüntüleri haberler süresince ekrana sık sık taşınmıştır.

Haber spikerinin “Sevgili seyirciler az önce ekrana gelen görüntüleri özellikle ayıklayarak veriyoruz, yani gerçekten insanın kanını donduracak görüntüler var. Bunları sizlerle paylaşmamaya özen gösteriyoruz…” şeklinde ifadeler kullandığı, ancak ekrandaki yaralı ve ölü görüntülerinin 1-2 saniye sonra flulaştırıldığı ve bu flulaştırmanın yetersiz kaldığı, yaralı ve ölülerin kanlı bedenleri ve yerdeki kan görüntülerinin rahatlıkla seçilebildiği görülmüştür.

Söz konusu haberde yer alan ölü ve yaralı görüntülerinin ekranda defalarca yer alması o kişilerin onuruna zarar vermenin yanı sıra, olay yerindeki şiddet ve dehşet görüntülerinin açıkça gösterilmesi de toplumda suç ve terör örgütlerinden kaynaklanan korku ve kaygıların artmasına yol açacağı kanaatini oluşturmuştur.

Bundan dolayı ... yayın kuruluşunun bu yayını ile, 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4. maddesinin;

- (s) bendinde belirtilen "Program hizmetlerinin bütün unsurlarının insan onuruna ve temel insan haklarına saygılı olması"
- (y) bendinde belirtilen "Suç örgütlerinin korkutucu ve yıldırıcı özelliklerinin yansıtılmaması" ilkeleri ihlal ettiği değerlendirilmiştir."

Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun, 14.10.2008 tarih ve 2008/48 sayılı toplantısında aldığı 07 nolu kararda şu ifadelere yer verilmiştir:

"... şeklinde ifadeler kullanıldığı, olay yerindeki şiddet ve dehşet görüntülerinin açıkça gösterilmesinin toplumda suç ve terör örgütlerinden kaynaklanan korku ve kaygıların artmasına yol açacağı ve bu suretle; 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4 üncü maddesinin (y) bendinde belirlenen "Suç örgütlerinin korkutucu ve yıldırıcı özelliklerinin yansıtılmaması." hükmünün ihlal edildiği Üst Kurulca tespit edilmiştir.

... unvanlı kuruluşun 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4 üncü maddesinin (y) bendini tekraren ihlali nedeniyle, 33 üncü maddesinin "uyarı cezasını gerektiren haller dışındaki ihlallerde ilgili tarafın savunması alınır" hükmü uyarınca Üst Kurulun tespit ettiği ihlalle ilgili savunmasını yapmak üzere kuruluşa onbeş (15) gün süre verilmesine oy çokluğuyla karar verildi."

Yayıncı kuruluş bu kararın yürütülmesinin durdurulması ve Üst Kurulun aldığı kararın iptali istemiyle 18.12.2008 tarihinde Ankara 1. İdare Mahkemesine dava açmıştır. Mahkeme, 26.12.2008 tarihinde yürütmenin durdurulmasına karar vermiş ve uyuşmazlığın çözümlenmesi özel bilgi sahibi olmayı gerektirdiği gerekçesiyle bilirkişi incelemesi yaptırılmasına karar vermiştir.

Yayıncı kuruluş tarafından yasal süre içerisinde verilen savunma üzerine, Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun, 28.12.2008 tarih ve 2008/57 sayılı toplantısında aldığı 12 nolu karar şu şekildedir:

"... unvanlı kuruluşun 27, 28 Temmuz 2008 tarihlerinde “Son Dakika” adı ile verdiği haber bülteninde; İstanbul Güngören’de meydana gelen patlamada olay yerindeki şiddet ve dehşet görüntülerinin açıkça gösterilmesi nedeniyle; 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4 üncü maddesinin (y) bendinde belirlenen "Suç örgütlerinin korkutucu ve yıldırıcı özelliklerinin yansıtılmaması." ilkesinin tekraren ihlali gerekçesiyle, Üst Kurulun 14.10.2008 tarih ve 2008/48 sayılı toplantısında alınan 7 nolu kararı doğrultusunda kuruluştan gelen savunma, Hukuk Müşavirliğinin görüşü ve kuruluşun müeyyide sicilinin birlikte değerlendirilmesi sonucunda; 28 Aralık 2008 tarihinde saat 23.20’deki yayının bir (1) kez durdurulmasına karar verilmiştir."

16.06.2009 tarihinde Ankara 1. İdare Mahkemesi tarafından kayda alınan bilirkişi raporunda şu ifadelere yer verilmiştir:

"(...) bu tür olayların haber yapılması tek başına 3984 sayılı Kanun'un 4. maddesinin y bendinde yer alan suç örgütünün korkutucu ve yıldırıcı özelliklerinin yansıtılması olarak değerlendirilmesi isabetli değildir. Zira bu tür travmatik olayların haber yapılması asıl toplumun beden ve ruh sağlığına zarar verdiği için yayın ilkelerini ihlal etmektedir. Bununla birlikte yayıncı kuruluşun haberde, olayın hemen akabinde eylemin bölücü terör örgütü tarafından yapıldığını vurgulaması ve bu tür görüntülerin ısrarla verilmiş olması nedeniyle de 3984 sayılı Kanun'un 4. maddesinin y bendinin de dolaylı olarak ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır."

Ankara 1. İdare Mahkemesi, bilirkişi raporu üzerine 19.06.2009 tarihinde yürütmenin durdurulmasının reddine karar vermiştir. Yayıncı kuruluşun yürütmenin durdurulmasının reddine ilişkin karara karşı Ankara Bölge İdare Mahkemesi'ne yaptığı itiraz üzerine Mahkeme, 15.07.2009 tarihinde söz konusu itirazın reddine karar vermiştir. 27.07.2009 tarihinde Ankara 1. İdare Mahkemesi, Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun yayıncı kuruluşun yayınının bir kez durdurulmasına ilişkin aldığı 27.11.2008 gün ve 12 nolu kararının iptali istemiyle açılan davanın reddine karar vermiştir. Mahkeme kararında şu gerekçelere yer vemiştir:

"Bu durumda, dosyada mevcut bilgi ve belgeler ile bilirkişi raporunun birlikte değerlendirilmesi sonucunda, davacı şirkete ait televizyon kanalında İstanbul Güngören'de meydana gelen patlama ile ilgili olarak 27 Temmuz 2008 tarihinde saat 23.20'de yayımlanan "Son Dakika" başlıklı haberin ve haberin ardından saat 23.50'de ve 28 Temmuz 2008'de saat 00.58'de gelişmelerin aktarıldığı yayında 3984 sayılı Yasa'nın 4/y maddesinde belirtilen; "Suç örgütlerinin korkutucu ve yıldırıcı özelliklerinin yansıtılmaması" ilkesinin ihlal edilmiş olması karşısında, davacı şirketin bir kez yayın durdurma cezası ile cezalandırılmasına ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmamaktadır."

Yayıncı kuruluş 09.10.2009 tarihinde Danıştay İlgili Dairesine temyiz talebinde bulunmuştur. Dava süreci halen devam etmektedir.

3.1.1.3. İstanbul Bostancı'daki Silahlı Çatışma

27 Nisan 2009 tarihinde saat 05.30'da İstanbul Polisi, "Devrimci Karargâh" adlı yasadışı örgütün merkez üssü olan Bostancı'daki bir hücre evine baskın düzenlemiştir. O sırada dairede bulunan terörist, polisin çağrısına silah ve bombayla karşılık vermiştir. Teröristin açtığı ilk ateş sırasında iki polis memuru yaralanmış ve ağır yaralanan Operasyon Büro Amiri Başkomiser olay yerinde şehit olmuştur. Operasyon sırasında toplam 7 polis yaralanmıştır. Operasyon sırasında teröristin kalabalığın olduğu bölgeye açtığı ateş sonucu bir vatandaşımız hayatını kaybetmiştir. Açılan ateşte NTV kameramanı da kulağından hafif yaralanmıştır. 6,5 saat süren çatışma sonucu terörist ölü olarak ele geçirilmiştir.[151]

Aynı gün, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Başkanlığına ilgili kuruluşlara duyurulmak üzere gönderilen, Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Cemil Çiçek imzalı 27.04.2009 tarih ve 00897 sayılı yazıda şu ifadeler yer almıştır:

> "27 Nisan 2009 günü İstanbul'da emniyet güçleri tarafından yapılan operasyonlarla ilgili olarak, kamu düzenini ve halkın moral değerlerini olumsuz etkileyen, toplumsal psikolojiyi olumsuz etkileyen radyo ve televizyon yayınlarının, toplumsal sorumluluğa ve duyarlılığa uygun yayın anlayışı temelinde ve çocukların ruh sağlığının korunması amacıyla 3984 sayılı Radyo ve Televizyon Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'un 25. maddesi gereğince durdurulması uygun görülmüştür."

Yine aynı gün içerisinde, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Başkanlığına ilgili kuruluşlara duyurulmak üzere gönderilen, Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Cemil Çiçek imzalı 27.04.2009 tarih ve 00898 sayılı yazıda ise şu ifadelere yer verilmiştir:

> "27 Nisan 2009 günü İstanbul'da emniyet güçleri tarafından yapılan operasyonlarla ilgili olarak; ilgi yazımızla durdurulması kararı verilen yayınların, olayla ilgili görüntü verilmemesi kaydıyla serbest bırakılması uygun görülmüştür."

[151] Ntvmsnbc, "Hücre Evi Baskını: 1 Şehit, 1 Vatandaş Öldü", http://www.ntvmsnbc.com/id/24960655/ (18.06.2010)

27.04.2009 tarihinde ulusal düzeyde yayın yapan bir televizyon kanalında yayınlanan Ana Haber Bülteni'nde olayla ilgili görüntülere yer verilmesi nedeniyle 28.04.2009 tarihinde düzenlenen uzman raporundan bazı kesitler şu şekildedir:

> "Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Cemil Çiçek imzasıyla Radyo ve Televizyon Üst Kuruluna gönderilen 27 Nisan 2009 tarihli ve 897 sayılı yazıda "27 Nisan 2009 günü İstanbul'da emniyet güçleri tarafından yapılan operasyonlarla ilgili olarak, kamu düzenini ve halkın moral değerlerini olumsuz etkileyen, toplumsal psikolojiyi olumsuz etkileyen radyo ve televizyon yayınlarının, toplumsal sorumluluğa ve duyarlılığa uygun yayın anlayışı temelinde ve çocukların ruh sağlığının korunması amacıyla 3984 sayılı Radyo ve Televizyon Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'un 25. maddesi gereğince durdurulması uygun görülmüştür." ifadeleri kullanılmış olup bu konudaki haberler de dahil olmak üzere tüm yayınlara kısıtlama getirildiği bildirilmiştir. Daha sonra tebliğ edilen Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Cemil Çiçek imzası ile Radyo ve Televizyon Üst Kuruluna gönderilen 27 Nisan 2009 tarihli ve 898 sayılı yazı ile "27 Nisan 2009 günü İstanbul'da emniyet güçleri tarafından yapılan operasyonlarla ilgili olarak; ilgi yazımızla durdurulması kararı verilen yayınların, olayla ilgili görüntü verilmemesi kaydıyla serbest bırakıldığı" ifade edilerek, yayıncıların olayla ilgili görüntülere yer vermemek kaydıyla yayın yapabilecekleri belirtilmiştir.
>
> ... yayın kuruluşu'nda 27.04.2009 tarihli Ana Haber Bülteni'nde, Başbakanlık tarafından yayın kuruluşlarına yayın yasağı getirilmesine rağmen, İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün İstanbul Bostancı'da gerçekleştirdiği operasyondan görüntülere yer verildiği tespit edilmiştir.
>
> Sonuç olarak; ... yayın kuruluşu'nun bu yayını ile 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'un 25. maddesi çerçevesinde alınan yayın durdurma kararına aykırı hareket ettiği tespit edilmiştir. Yayın Kuruluşu'nun bu yayınıyla 3984 sayılı Kanun'un 4. maddesinin giriş bendinde yer alan "Radyo, televizyon ve veri yayınları, hukukun üstünlüğüne, Anayasanın genel ilkelerine, temel hak ve özgürlüklere, milli güvenliğe ve genel ahlaka uygun olarak kamu hizmeti anlayışı çerçevesinde yapılır…" hükmünü ihlal ettiği düşünülmektedir."

Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun, 29.04.2009 tarih ve 2009/27 sayılı toplantısında aldığı 18 nolu kararda şu ifadelere yer verilmiştir:

> "Adı geçen kuruluşun; 27 Nisan 2009 tarihinde saat 18.00'de başlayan haber bülteninde İstanbul-Bostancı'daki olayların görüntüsünün verilerek sunulması nedeniyle; 3984 sayılı Kanun'un "Yayınların Men Edilmesi" başlıklı 25 inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan "Yargı kararları saklı kalmak kaydıyla yayınlar önceden denetlenemez ve durdurulamaz. Ancak, milli güvenliğin açıkça gerekli kıldığı hallerde yahut kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması kuvvetle ihtimal dahilinde ise Başbakan veya görevlendireceği bakan yayını durdurabilir." hükmünün ve 4 üncü maddenin (y) bendinde yer alan "Suç örgütlerinin korkutucu ve yıldırıcı özelliklerinin yansıtılmaması." ilkesinin ihlal edilmiş olduğu Üst Kurulca tespit edilmiştir."
>
> ... unvanlı kuruluşun, 3984 sayılı Kanun'un 25 inci maddesinin birinci fıkrası ve 4 üncü maddesinin (y) bendini ihlali nedeniyle yayıncı kuruluş hakkında

3984 sayılı Kanunun 5728 sayılı Kanun'la değişik 33 üncü maddesinin birinci fıkrasına göre uyarılmasına oy birliği ile karar verildi."

Yayıncı kuruluş tarafından, Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun 29.04.2009 tarih ve 2009/27 sayılı toplantısında aldığı 18 nolu kararın iptali istemiyle Ankara 10. İdare Mahkemesi'nde açılan dava sonucunda, Mahkeme 07.10.2009 tarihinde davanın reddine oy birliğiyle karar vermiştir. Mahkeme kararında şu ifadelere yer verilmiştir:

"Dava dosyasının incelenmesinden, 27 Nisan 2009 tarihinde Emniyet güçlerince İstanbul Bostancı'da düzenlenen operasyona ait haber ve görüntüler ile ilgili olarak; 3984 sayılı Kanunun 25. maddesine istinaden; kamu düzenini ve halkın moral değerlerini olumsuz etkileyen, toplumsal psikolojiyi olumsuz etkileyen radyo ve televizyon yayınlarının, toplumsal sorumluluğa ve duyarlılığa uygun yayın anlayışı temelinde ve çocukların ruh sağlığının korunması hedeflenerek, Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Cemil Çiçek imzasıyla, 27.04.2009 tarih ve 0897 sayılı yazı ile Radyo ve Televizyon Üst Kuruluna bildirilen yayın yasağının, aynı gün saat 11.05 itibariyle Üst Kurulca kamuoyuna ve ilgililere duyurulduğu, aynı gün 13.20'de gönderilen faks yazısı ile de, "durdurulması kararı verilen yayınların olayla ilgili görüntü verilmemesi kaydıyla serbest bırakıldığı"nın belirtildiği, davacı kuruluşun, 27 Nisan 2009 tarihinde saat 18.00'de başlayan haber bülteninde İstanbul-Bostancı'daki olayların görüntüsünün verilerek sunulması nedeniyle, 3984 sayılı Kanun'un "Yayınların Men Edilmesi" başlıklı 25 inci maddesinin birinci fıkrası ile 4 üncü maddenin (y) bendinde yer alan "Suç örgütlerinin korkutucu ve yıldırıcı özelliklerinin yansıtılmaması" ilkesinin ihlal edildiği gerekçesiyle dava konusu işlem ile uyarılmasına karar verildiği anlaşılmaktadır.

Olayda, İstanbul Bostancı'da meydana gelen çatışmayla ilgili yayın yasağının RTÜK basın bildirisi ile bildirilmesine ve bu hususun davacı yayın kuruluşunda yayınlanan haberde de belirtilmesine rağmen, söz konusu yerde geçen olaylar ve halkın panik halinde kaçışı ile ilgili görüntülere yer verildiği görülmüştür.

Bu durumda, 3984 sayılı Kanunun 25. maddesi ile 4. maddesinin (y) bendinde yer alan "suç örgütlerinin korkutucu ve yıldırıcı özelliklerinin yansıtılmaması" ilkesinin ihlal edildiği açık olduğundan, adı geçen Kanunun 33. maddesinin birinci fıkrası uyarınca davacı yayın kuruluşunun uyarılmasına ilişkin olarak tesis edilen işlemde hukuka aykırılık bulunmamaktadır."

Ankara 10. İdare Mahkemesi'nin vermiş olduğu bu karar üzerine yayıncı kuruluş Danıştay İlgili Dairesi'ne temyiz talebinde bulunmuş ve Danıştay 13. Daire, bozma istemini yerinde görmeyerek anılan Mahkeme kararının onanmasına 01.04.2011 tarihinde oy birliğiyle karar vermiştir.

3.1.2. Ülkemiz Dışından Bir Örnek

Dünyada terör eylemi denilince akla 11 Eylül 2001 tarihinde iki uçağın Dünya Ticaret Merkezi'nin ikiz kulelerine çarpması ve bunun sonucunda kulelerin yıkılması görüntüleri gelmektedir. Terörizm konusunda bir milat olarak kabul edilen 11 Eylül olayları, sadece olayların merkezindeki ABD'yi değil tüm dünyayı etkilemiş, takip eden yılarda yapılan operasyonların ve savaşların nedeni olarak gösterilmiştir. Dünyada en çok ses getiren terör eylemi olması nedeniyle terör içerikli televizyon yayınlarına ülkemiz dışından verilebilecek en uygun örneğin 11 Eylül saldırıları olduğu düşünülmüştür.

3.1.2.1. 11 Eylül 2001 Tarihli Terör Saldırıları

11 Eylül 2001 tarihinde 11, 175, 77 ve 93 sefer sayılı uçuşlara ait uçaklar El-Kaide'li teröristler tarafından gizlice kaçırılmış ve sabah saat 08.00'de havalanmışlardır. Normal şartlarda uçuş planına göre uçaklardan üçünün Los Angeles'a, birinin ise San Francisco'ya gitmesi gerekmektedir. Saat 08.46'da 11 sefer sayılı uçak, New York'taki Dünya Ticaret Merkezi'nin kuzey kulesine çarpmıştır. Bu olaydan 17 dakika sonra ise saat 09.03'te 175 sefer sayılı uçak, Dünya Ticaret Merkezi'nin güney kulesine çarpmıştır.[152] O sırada ikiz kulelerde olan 16 ila 18 bin kişi uçakların kulelere çarpmasından habersiz yoğun dumandan kaçmak için binayı terk etmeye çalışmışlardır. Saat 09.37'de 77 sefer sayılı uçak Washington D.C. yakınlarındaki Amerikan Savunma Bakanlığı'nın merkezi Pentagon'a çarpmıştır. 26 dakika sonra saat 10.03'te kaçırılan dördüncü uçak olan 93 sefer sayılı uçak, Washington'ın 240 km uzağında Pennsylvania yakınlarında yere çakılmıştır. Kaçırılan dört uçaktaki 256 yolcunun hepsi çarpma anında hayatını kaybederken, 343'ü itfaiyeci, 60'ı polis olan 2.595 kişi ise Dünya Ticaret Merkezi'nde hayatını kaybetmiştir. Pentagon'a çarpan uçak ise binadaki 125 kişinin hayatını kaybetmesine yol açmıştır.[153]

[152] Andrew Langley, *September 11: Attack on America*, Compass Point Books, Minneapolis, 2006, s. 8-14.
[153] Mary Englar, *September 11*, Compass Point Books, Minneapolis, 2007, s. 6, 8.

ABD, 11 Eylül 2001'de gerçekleşen terör saldırılarına kadar 1993 yılında Dünya Ticaret Merkezi'nin bombalanması dışında kendi ülkesinin sınırları içinde ciddi olarak nitelendirilebilecek bir uluslararası terör eylemine tanık olmamıştır. ABD'nin gücünü simgeleyen Dünya Ticaret Merkezi'nin 19 El-Kaide'li terörist tarafından yok edilmesi terörizmin dünya için ne derece büyük bir tehdit oluşturduğunu gözler önüne sermiştir.

3.1.2.1.1. 11 Eylül Saldırılarının Ekranlara Yansıması

11 Eylül saldırıları hakkında hükümet yetkilileri, gazeteciler ve görgü tanıkları tarafından canlı yayında en sık kullanılan sözcükler "tüyler ürpertici", "olağandışı" ve "emsali olmayan" olmuştur. CNN ve diğer medya kuruluşları bu sözcükleri defalarca dile getirirken, izleyiciler uçakların Dünya Ticaret Merkezi kulelerine çarpışını tekrar tekrar izlemişlerdir.[154] Ekranları başındakiler ikiz kulelerin çöküşüne televizyondan canlı olarak tanık olmuşlar ve panik içindeki insanların binalardan hayatlarını kurtarmak için nasıl kaçtıklarını izlemişlerdir. Ancak bunun yanında medya, acı çeken insanlara, ceset ve kan görüntülerine yer vermeyerek sorumlu yayıncılığı da elden bırakmamıştır.

CNN'in 11 Eylül flaş yayını gereğinden fazla anahtar sözcük, görüntü, bilgi kaynağı, cümle ve tematik unsur içermiş ve sonunda terör saldırılarını engellemenin tek çaresinin ABD ordusunun önderliğinde bir uluslararası savaş olduğunu ifade eden güçlü ve baskın bir çerçeve meydana getirmiştir. Normal şartlar altında görgü tanıkları, gazeteciler ve haber yapımcıları olayları anlatan ve görüntüleri detaylı bir şekilde açıklayan başlıca kaynaklarken, CNN günün olaylarını yorumlamaları için hükümet görevlilerine söz vermiştir.[155] CNN, hükümetin politikaları doğrultusunda yayın yapmış ve Amerikan toplumu başta olmak üzere tüm dünya kamuoyunu bu şartlar altında tek çarenin savaş olduğuna ikna etmek için kullanılmıştır.

[154] A. Reynolds ve B. Barnett, 2003, s. 85.
[155] a.g.m., s. 91, 92.

11 Eylül 2001 tarihinden önce, terör ve terörle mücadele bölgesel ölçekteyken, bu tarihten sonra küresel bir boyut kazanmıştır. Körfez Savaşı'nı canlı olarak yayınlarken Amerikan medyasının karşısında karşıt görüşlü bir medya aktörü bulunmamaktaydı. Ancak, 11 Eylül saldırılarından sonra ABD önderliğindeki medya koalisyonuyla, El Kaide'nin taraf olduğu medya kuruluşları arasında bir çatışma yaşanmıştır. 11 Eylül öncesi ABD, kendi medyasının gücünü ve etkinliğini kullanarak verdiği mesajlarla dünya kamuoyunu şekillendirirken, 11 Eylül sonrası başta El-Cezire olmak üzere farklı medya kuruluşlarının yayınlarına hedef olmuştur.

7 Ekim 2001 tarihinde ABD'nin Afganistan'a gerçekleştirdiği saldırının başladığı gün CNN normal yayınını kesip El-Cezire'ye canlı bağlanmış ve Usame Bin Ladin'in 6,5 dakika süren videosunu yayınlamıştır. O zamana kadar pek kimsenin duymadığı El-Cezire kanalı, Usame Bin Ladin'in videosunun yayınlamasından sonra tüm dünya tarafından bilinen bir kanal haline gelmiştir. CNN ve diğer haber kanalları normal şartlarda kendileri haber üreteceklerine, El-Cezire kaynaklı haberleri kullanmışlardır.[156] El-Cezire, küresel Batı medyasının tek taraflı yayınlarından sıkılan ve farklı bir bakış açısı görmek isteyen kitleler için sıra dışı yayınlarıyla alternatif bir haber kaynağı olmuştur.

El-Cezire, 11 Eylül sonrası Afganistan'dan yayın yapan ve Taliban ile bağlantı kurabilen tek televizyon kanalı olma özelliğini taşımaktaydı. Yayınlarda kullanılan dil Arapça olduğundan, ana dili Arapça olan insanların 11 Eylül saldırıları sonrası gelişmeleri takip edebileceği tek kanal olmuştur. ABD ve İngiltere resmi yetkilileri, Arap ve Müslüman kamuoyuna seslerini duyurabilmek için El Cezire'ye çıkmak zorunda kalmışlardır.[157] 9 Ekim 2001 tarihinde İngiltere Başbakanı Tony Blair, El-Cezire'de "Bir Görüşten Fazlası" adlı tartışma programına katılmış ve kimsenin Bin Ladin'in fundamentalist rejimi altında yaşamak istemeyeceğini vurgulamıştır. El-Cezire yetkilileri bu röportajdan memnun kalmışlar ve haber masası şefi Ahmed El-Şeyh, Blair'in röportajı hakkında şu ifadeleri kullanmıştır: "Bu Blair'in kendi talebiydi ve biz de bundan minnettarız. Aynı seyircilere, özellikle de

[156] Muhammed El Nevevi ve Adel Iskandar, *El-Cezire*, (Çev. Arif Başaran), Gelenek Yayıncılık, İstanbul, 2003, s. 31, 32.
[157] N. Akıner, 2004, s. 138.

Bin Ladin'in kasedini seyretmiş olan Müsümanlara seslenmek istedi." Blair'in röportajı Amerikalı yetkilileri de cesaretlendirmiş ve ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell da El-Cezire'ye kısa da olsa bir açıklama yapmış ve bu açıklamalarının gelecekte de süreceğini ifade etmiştir. Ulusal Güvenlik Danışmanı Condoleezza Rice ise, 11 Eylül olaylarının ardından El Cezire'ye röportaj vermeden önce Beyaz Saray muhabirlerinin: "Amerikalı üst düzey yöneticiler neden El-Cezire'ye çıkıyor?" sorusuna, "Biz mesajımızın Arap halklarına ulaşmasının önemli olduğunu düşünüyoruz ve biliyoruz ki bu kanal, Arap halkı arasında çok popüler." şeklinde cevap vermiştir.[158]

ABD yönetimi, hem Katar Emiri'ni kullanarak El Cezire'nin yayınlarını engellemeye çalışmış, hem de Amerikan medyasına El Cezire'nin görüntülerini yayınlamaması konusunda baskı yapmıştır. ABD Ulusal Güvenlik Danışmanı Condoleezza Rice, yayıncı kuruluşları arayarak Usame Bin Ladin'e ait görüntülerin şifreli mesajlar içerebileceğini ve bu yüzden El Cezire'den aldıkları görüntüleri kullanmaları konusunda dikkatli olmaları gerektiğini bildirmiştir.[159] O dönemlerde ABD'ye yönelik başka terör saldırıları da yapılacağı dedikoduları konuşulmaktayken, El-Cezire tarafından yayınlanan videoların planlanan yeni bir terör saldırısı emrini içermesi riski, ABD yönetimi tarafından göz önünde bulundurulmuştur.

ABD yönetimi yayınlarından hoşnut olmadığı El-Cezire'ye alternatif olarak Arapça yayın yapan "Al Hurra" kanalını kurmuştur. Hedef kitlesi Ortadoğu'daki izleyiciler olan "Al Hurra" Arap dünyasına yayın yapmak amacıyla Virginia'da Amerikan Kongresi'nin finansmanıyla yayın hayatına başlamıştır. ABD'nin Arap dünyasındaki kötü imajını düzeltme ve El Cezire'deki yayınlara cevap verme gerekliliği bu kanalın kurulmasındaki en önemli etkenlerdir. Örneğin Başkan Bush, Ebu Garib hapishanesindeki işkence fotoğraflarının basında yer almasından sonra ilk konuşmasını Al Hurra'ya yapmış ve şu ifadeleri kullanmıştır: "Irak halkı şunu anlamalı ki olayların geçtiği hapishanede Amerikan güvenlik güçlerinin

[158] M. El Nevevi ve A. Iskandar, 2003, s. 140, 141.
[159] N. Akıner, 2004, s. 138, 139.

sergiledikleri davranışlar bilinen Amerika'yı yansıtmıyor. Demokrasideki her şey mükemmel değil, bazen yanlışlıklar yapılabiliyor."[160]

3.1.2.1.2. Medya Yöneticilerinin ve Çalışanlarının Yorumları

Savaşların ve krizlerin yaşandığı dönemler medyanın sınandığı dönemlerdir. Amerikan medyası özellikle 11 Eylül sonrası Irak Savaşı'nın hazırlık aşamasında ilkesel olarak başarısız olmuştur. ABD'nin tanınan medya eleştirmenlerinden Ben H. Bagdikian'ın 2005 yılında yayınlanan "The New Media Monopoly" (Yeni Medya Tekeli) başlıklı kitabında belirttiği gibi medyadaki tekelleşme, Amerika'nın 20. yüzyıldaki ilerici, politik, sosyal ve ekonomik momentumunu değiştirmiş ve 21. yüzyıla aşırı baskıcı politikalar damga vurmuştur. Medya uzmanı Timothy Cook, 11 Eylül olaylarından sonra Amerikan medyasının, sadece siyaset ve hükümetin bir parçası değil aynı zamanda Irak Savaşı'nın en önemli belirleyicilerinden biri olduğundan bahsetmiştir.[161] Bu açıklamalardan da anlaşılacağı gibi, 11 Eylül saldırılarından sonra Amerikan medyası, yapılan siyasette çok önemli bir aktör haline gelmiştir. O tarihe kadar genellikle liberal bir çizgide hareket eden medya, o tarihten sonra otoriter ve baskıcı bir anlayış benimsemiştir.

CNN'in Standartlar ve Uygulamalar Bölümü Başkanı Rick Davis, sunuculardan sundukları haberlerin ardından şu cümleleri eklemelerini istemiştir: "Bunları izlerken, ABD harekâtının beş bin masumun ölümüne yol açan terörist saldırılara misilleme olduğunu unutmamalıyız." veya "Taliban hala teröristlere yataklık etmeyi sürdürse de, Pentagon her seferinde Afganistan'da can kayıplarını azaltmaya çalışıyor." CBS ve NBC gibi büyük medya kuruluşları, CNN'i bu tavrından dolayı kınarken, Fox News, bu konuda CNN'in yanında yer almıştır.[162] CNN ve Fox News, 11 Eylül saldırıları sonrası hükümetin direktifleri doğrultusunda yayın yaptıkları için özellikle basın özgürlüğünü ve tarafsızlığını savunan liberal

[160] Nurdan Akıner, "11 Eylül Saldırıları Ardından Bush Yönetiminin Ortadoğu'daki Propaganda Faaliyetleri", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 20, 2005, s. 91.
[161] Suat Sungur, "11 Eylül Gazeteciliği: Yeni Normallere Doğru", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 26, 2006, s. 118.
[162] N. Akıner, 2004, s. 137.

kesimlerin eleştirilerine maruz kalmışlardır. Savaş karşıtı kesimler de bu kanalların savaş propagandası içeren yayınlarına tepki göstermişlerdir.

CNN'in gelişiminde Körfez Savaşı nasıl bir dönüm noktası olmuş ise Afganistan'daki savaş da Fox News için bir milat olmuştur. Fox News saldırgan bir biçimde savaşta Amerikan güçlerinin amigoluğunu yaparken, düşmanlar, Fox News çalışanları tarafından "fareler", "terörist ahmaklar" ve "sapık Araplar" şeklinde tasvir edilmiştir. Fox News'in Baş Savaş Muhabiri Geraldo Rivera, Washington Post'a yaptığı açıklamada, "Hayatımın hiçbir döneminde bu kadar vatansever hissetmemiştim. Adalet için hevesliyim veya yalnızca intikam için. Usame Bin Ladin'i yakalarsam onun kafasına tekme atacağım, eve getirip heykel yapacağım" demiştir. [163] Fox News'in dile getirdiği bu tahrik edici ve saldırgan söylemler, Amerika'da yaşayan ve terör saldırılarıyla hiçbir ilgisi olmayan Müslümanlara potansiyel terörist gözüyle bakılmasına neden olmuştur. Kurulduğu yıllarda demokratlara ve liberallere karşı taraflı yayın yapmasından dolayı eleştirilen Fox News, 11 Eylül sonrası bu çizgisini daha da sertleştirmiş ve bunun yayında Müslümanları tehdit olarak algılayan bir yayın politikası gütmüştür.

11 Eylül saldırıları sırasında CNN'in başkanlığını yürüten Walter Isaacson, çalışanlarına, Amerika'nın Afganistan'a yönelik gerçekleştirdiği bombalama eylemlerini desteklemek ve Taliban'ın propagandacıları tarafından kullanılmamak için yayın içeriğini ayarlamaları yönünde talimat vermiştir. Walter Isaacson çalışanlarına yönelik sözlerine şu şekilde devam etmiştir:[164]

> "Taliban'ın kontrolündeki Afganistan'dan iyi haberler alınca, onların çıkarlarına ve bakış açılarına uygun yayın yapıyor olarak gözükmememiz için çabamızı ikiye katlamalıyız. Taliban'ın sivil kalkanları nasıl kullanıyor olduğundan ve 5.000'e yakın masum insanın ölümünden sorumlu teröristleri nasıl barındırdığından bahsetmeliyiz… İnsanların, oradaki sivillerin çektikleri sıkıntıları gördüklerinde, ABD'de çok büyük bir acıya neden olan terörist saldırılar bağlamında düşündüklerinden emin olacaksınız… Şunu unutmayın ki Afganistan'ın şu anda bulunduğu durumdan sorumlu olan Afganistan'ın liderleridir."

[163] Jim Naureckas, "Fox at the Front - Will Geraldo Set the Tone for Future War Coverage?", http://www.fair.org/index.php?page=1096, (16.09.2010)
[164] R. Duane Ireland, Robert E. Hoskisson ve Michael A. Hitt, *Understanding Business Strategy: Concepts and Cases*, Thomson South-Western, 2006, Ohio, s. 63.

ABD'de resmi söyleme göre medya, 11 Eylül olaylarını terör eyleminden ziyade Amerika'ya karşı yapılmış bir saldırı şeklinde lanse etmiştir. Bu da Afganistan'a savaş ilan etmenin gerekçesini oluşturmuştur. Bir başka deyişle, 11 Eylül ile ilgili haberlere dair kim, nerede, ne zaman, nasıl sorularının yanıtı hazırken, neden sorusunun yanıtı cevaplanamamıştır. O dönemde 11 Eylül saldırılarının nedenini sorgulamak veya bunun hakkında yorum yapmak vatan hainliği sayılmaktaydı. Amerikalı kimi medya uzmanları söz konusu durumda olağanüstü koşulların mevcut olduğunu çünkü ülkenin ulusal güvenliğinin tehdit altında bulunduğunu savunmuştur. CNN'in Genel Müdürü Walter Isaacson "Kriz dönemlerinde kamuoyunun ruh haliyle ters düşen medya kuruluşları zorlanırdı." ifadesini kullanmıştır. Fox News'ın sahibi Rupert Murdoch ise 11 Eylül gazeteciliğini, "Vatanseverlik görevi neyi gerektiriyorsa onu yapacağız." sözleriyle açıklamaktaydı.[165] Başkan Bush'un bir danışmanının New York Times'a verdiği demeç de aynı doğrultudadır:[166]

> "Sizin gibi tipler, yani gazeteciler ve televizyon yorumcuları gerçeklere dayanan bir camiada yaşarlar. Yani sizler, çözümlerin anlaşılabilir ve görülebilir gerçekler üzerinde sağduyuyla yapılan araştırmalarla elde edileceğine inanırsınız. Dünya artık böyle çalışmıyor. Biz şimdi bir imparatorluğuz. Harekete geçince kendi gerçeklerimizi yaratırız, siz de sağduyu ile bizi izlersiniz. Sonra tekrar yeni gerçekler yaratırız, siz yine bizi izlersiniz. Olaylar artık böyle devam edecek. Biz tarihin aktörleri olacağız, sizler de bizi izlemekle yetineceksiniz."

3.1.2.1.3. Yapılan Kamuoyu Araştırmalarına İki Örnek

ABD'de Pew Araştırma Merkezi (The Pew Research Center) adında bağımsız, herhangi bir partiyle ilişkisi olmayan siyaset, basın ve kamu politikaları konularında araştırma yapan bir merkez vardır. Bu merkezin, 18 Aralık 2001 tarihinde sonuçlarını açıkladığı "Terörizm Haberlere Olan İlgiyi Değiştirdi" başlıklı araştırmada, 11 Eylül olaylarından sonra halkın % 74'ünün Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'a yapılan saldırılarla ilgili haberleri çok yakından takip ettikleri (Ekim ayının ortalarında bu oran % 78'e kadar çıkmıştır) ortaya konulmuştur. Bu % 74'lük

[165] S. Sungur, 2006, s. 118, 119.
[166] Mark Danner (2005), *The Secret Way to War*'dan aktaran Suat Sungur, "11 Eylül Gazeteciliği: Yeni Normallere Doğru", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 26, 2006, s. 119.

oran, 1992 Los Angeles olaylarındaki (Siyah Amerikan vatandaşı Rodney King'in dört polis tarafından dövülmesinden sonra çıkan toplumsal olaylar) % 70'lik orandan, Körfez Savaşı'ndaki % 67'lik orandan ve Oklahoma bombalamasındaki % 58'lik orandan yüksektir. Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'a yapılan saldırılarla ilgili haberleri çok yakından takip edenlerin oranı 10 Aralık 2001 tarihinde % 74'ten % 60'a düşmüştür. Yeni bir terör saldırısından endişelenen Amerikalıların oranı Ekim ayında % 73 iken, Aralık ayında % 52'ye düşmüştür.[167] Araştırma sonuçlarına bakıldığında, 11 Eylül saldırılarının yaşanan diğer büyük çaplı olaylara kıyasla toplumun daha fazla ilgisini çektiği söylenebilir. Doğal olarak halkın haber alma talebi ve yaşanan olaylara ilgisi saldırıların hemen sonrasında yüksekken, aradan birkaç ay geçtikten sonra düşüş göstermiştir. Oranlarda her ne kadar bir düşüş yaşansa da, Amerikan toplumunun 11 Eylül saldırılarına olan ilgisi kaybolmamıştır.

Pew Araştırma Merkezince 2001 yılında yapılan "Terör Yayınlarının İçeriği Haber Medyasının İmajını Artırdı" başlıklı araştırmada, Amerikan halkının büyük oranda medyanın terör kapsamlı yayınlarını övdüğü ve medyanın kötü imajının en azından geçici olarak azaldığı ortaya konulmuştur. Halk, hükümet tarafından ulusal güvenlik adına haberlerin kontrol edilmesini de desteklemektedir. Medyanın gerçekleri doğru bir şekilde elde ettiğini savunanların oranı 11 Eylül saldırılarından önce % 35 iken bu oran ilerleyen aylarda % 46'ya kadar çıkmıştır ki bu oran 1992'den beri yapılan araştırmalardaki en yüksek oran olmuştur. Haber örgütlerinin Amerika'yı desteklediğini savunanların oranı 11 Eylül saldırılarından önce % 43 iken daha sonraki aylarda % 69 olmuştur. Haber medyasının demokrasiyi koruduğunu düşünenlerin oranı 11 Eylül saldırılarından önce % 46 iken, daha sonraki aylarda oran % 60'a yükselmiştir.[168] Yapılan araştırma sonuçları incelendiğinde, 11 Eylül saldırıları sonrası Amerikan halkının medyaya olan güveninin arttığı net bir şekilde görülmektedir. Halkın yaşanan trajik olaydan büyük oranda etkilenmesi sonucu farklı görüşlere sahip insanların bile teröre karşı tek vücut olmaları ve medyada yer alan haberlerin de benzer şekilde teröre karşı sergiledikleri

[167] The Pew Research Center for the People and the Press, "The Terrorism Transforms News Interest", http://people-press.org/report/146/terrorism-transforms-news-interest, (28.09.2010)
[168] The Pew Research Center for the People and the Press, "Terror Coverage Boost News Media's Images", http://people-press.org/report/143/terror-coverage-boost-news-medias-images, (28.09.2010)

ortak tavır, medyaya olan güvenin artmasında etkili olmuştur. Normal şartlarda hükümetin medya üzerinde herhangi bir denetim hakkının olmadığını savunan liberal görüşlü insanlar bile söz konusu olay terör olunca, ilk başlarda bu denetime karşı çıkmamışlardır.

Aynı araştırmada katılımcıların % 39'unun aksi görüşüne karşı % 53'ü hükümetin, ulusal güvenliği tehdit edeceğini düşündüğü haberleri sansürlemesi gerektiğine inanmaktadır. Amerikan halkı benzer oranla, tüm kararları medyaya bırakmak yerine ordunun haberler üstünde daha fazla kontrolü olmasını istemektedir. Amerikan halkının %73'ü yayın içeriğinin her türden bakış açısını hatta ABD'nin düşmanlarının bakış açılarını dahi içermesi gerektiğini ifade etmiştir. Katılımcıların % 40'ının aksi görüşüne karşı % 52'si haber organizasyonlarının, hükümetin ve resmi kaynakların verdiği bilgilere güvenmekten çok kendilerinin bilgiye ulaşmayı zorlamaları gerektiğini belirtmişlerdir. Katılımcıların % 32'sinin aksi görüşüne karşı % 54'ü siyasi liderlerin basın hakkında yaptıkları eleştirilerin basının işini yapmasına mani olmadığını, bilakis yanlış işler yapmasını engellediğini savunmaktadırlar. Katılımcıların % 82'si Pentagon yetkililerinin Afganistan'daki askeri operasyonlar hakkında yaşananları bildirdiğini savunurken, % 16'sı hükümetin kötü haberleri hasıraltı ettiğini düşünmektedir.[169] Araştırma sonuçlarına bakıldığında, Amerikan halkının ulusal güvenliği ilgilendiren yayınlar konusunda hükümet ve ordu gibi resmi güçlerin medya üzerinde oluşturduğu baskı ve denetimi haklı görmeleri ve dolayısıyla otoriter bir anlayışa sahip oldukları söylenebilir. ABD gibi özgürlüklerin ve demokrasinin beşiği olarak anılan bir ülkede bile ulusal güvenlik söz konusu olduğunda basın ve haber alma özgürlüğünün sınırlandırılmasının toplum tarafından büyük oranda onaylandığı görülmektedir. Buna karşılık, toplumun büyük bir kesiminin ulusal güvenliği ilgilendiren konularda düşmanların fikirleri dâhil farklı görüşlere medyada yer verilmesini savunması da toplumun çok sesliliğe verdiği önemi göstermektedir.

[169] The Pew Research Center for the People and the Press, "Terror Coverage Boost News Media's Images", http://people-press.org/report/143/terror-coverage-boost-news-medias-images, (28.09.2010)

3.2. IRKÇILIK VE NEFRET İÇERİKLİ YAYINLARA İLİŞKİN ÖRNEKLER

Özellikle son yıllarda medyada ırkçılık ve nefret içerikli yayınlara sıkça rastlanmakta, pek çok açıdan farklı olarak görülen bireyler ve gruplar medya yoluyla aşağılanmakta, hedef gösterilmekte ve ötekileştirilmektedir. Medya, ırkçılık ve nefret söyleminin oluşmasında ve yaygınlaştırılmasında en etkili araçlardan biri olabilmektedir. En çok takip edilen ve toplum üzerinde en büyük etkiye sahip kitle iletişim aracı olan televizyonda, başta haberler, haber programları, diziler ve filmler olmak üzere pek çok programda ırkçılık ve nefret içerikli yayınlara tanık olunmaktadır. Bu başlıkta hem ülkemizdeki hem de ülkemiz dışındaki ırkçılık ve nefret içerikli televizyon yayınlarına ilişkin örnekler incelenecektir.

3.2.1. Ülkemizden Örnekler

Ülkemizde her ne kadar yazılı basın ve internet ortamındaki kadar yoğun olarak görülmese de görsel medyada ırkçılık ve nefret içerikli yayınlara rastlanmaktadır. Bu başlık altında, Türkiye'de ekranlara yansıyan ırkçılık ve nefret içerikli yayınlara örnekler verilecektir.

3.2.1.1. Bir Radyo Kuruluşunun Yayınlarındaki Nefret İçerikli İfadeler

İstanbul'da yayın yapan bir radyo kuruşuluşunun 07 Ekim 2003 ve 09-14-15-19-25 Aralık 2003 tarihlerinde yaptığı yayınlarla ilgili olarak 6 farklı uzman raporu düzenlenmiştir. Bu başlık altında, söz konusu uzman raporlarından bazı kesitlere, bu raporlar üzerine Radyo ve Televizyon Üst Kurulunca alınan kararlara ve yargısal sürece değinilecektir.

07.10.2003 tarihinde yayınlanan müzik programı hakkında düzenlenen uzman raporunda şu ifadelere yer verilmiştir:

"… adlı yayın kuruluşunun 17.10.2003 tarihinde saat 19.00 haberlerinden sonra başlayan müzik programı içerisinde bir şiir ve bir müzik parçası yayınlanmıştır. Yayınlanan şiir ve müzik parçasında şu ifadeler yer almaktadır:

"Bizler gider, biner gider, biner ölürüz
Cana yana, döne döne yine geliriz vay canım
Biz dostu da düşmanı da elbet biliriz
Vurulup düşenler canım darda kalmasın ey gülüm
Çünkü isyan bayrağıdır böğrüme saplanan sancı
Çünkü harcımı öfkeyle imanla karıyorum
(…)
Binlerce binlerce kurşunlanan halkım gibi
Zincirlere vurulan, savaşlara yollanan, vergilere bağlanan halkım gibi
(…)
Barışın ve özgürlüğün dağlarına döndüm işte!
Yiğitsen uslandır beni
Ey yasakların, kahpeliğin ve soygunların koruyucusu"

Söz konusu yayında yer alan bu sözlerin 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun ile değişik 4. maddesinin (b) bendinde yer alan "Toplumu şiddete, teröre, etnik ayrımcılığa sevk eden veya halkı sınıf, ırk, dil, din, mezhep ve bölge farkı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik eden veya toplumda nefret duyguları oluşturan yayınlara imkan verilmemesi" hükmünü ihlal ettiği düşünülmektedir."

09.12.2003 tarihinde yayınlanan güncel program hakkında düzenlenen uzman raporunda şu ifadelere yer verilmiştir:

"Programda, Temel Haklar ve Özgürlükler Derneği'nin 06.12.2003'te yapılan Genel Kurulu'nda yapılan konuşmaların özetlendiği bölümde "Genel olarak Kürtlerin ezilen bir toplum, ezilen bir halk olduğuna (…) vurgu yaptı. Tabi ki ilerleyen süreçlerde Kürt halkının, Kürt halkına uygulanan zulmü zaten hepimiz biliyoruz. İşte köy yakmalarını biliyoruz, birçok diline ilişkin hak gasplarını biliyoruz… Bunların içerisinde tabi ki kendi Kürt halkının bağımsızlığı var."

… adlı yayın kuruluşunun bu yayınıyla 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun ile değişik 4. maddesinin (a) bendinde belirtilen "Türkiye Cumhuriyeti Devletinin varlık ve bağımsızlığına, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Atatürk ilke ve inkılaplarına aykırı yayın yapılmaması" ve (b) bendinde belirlenen "Toplumu şiddete, teröre, etnik ayrımcılığa sevk eden veya halkı sınıf, ırk, dil, din, mezhep ve bölge farkı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik eden veya toplumda nefret duyguları oluşturan yayınlara imkan verilmemesi" ilkelerine aykırı hareket ettiği düşünülmektedir."

14.12.2003 tarihinde yayınlanan güncel program hakkında düzenlenen uzman raporunda şu ifadelere yer verilmiştir:

"Programda, 19 Aralık 2000 tarihinde güvenlik güçleri tarafından cezaevlerine yapılan müdahalenin yıldönümü nedeniyle bu konuya yer verilmiş ve:

"Operasyona 8 jandarma komando taburu, 37 bölük olmak üzere 8335 personel katıldı. Bütün hapishanelerde kullanılan çeşitli türlerden 20 bini aşkın bomba kullanıldı operasyonlarda… Hayat kurtarma adı altında girdiler

hapishanelere. Çıktıklarında 28 kişi ölmüş, yüzlerce kişi yaralanmıştı.", "Adli Tıp Raporu Bayrampaşa Hapishanesi'nde 6 kadın yakıldı diyor.", "Bir ara değişik bir bomba atıldı… Solunum duruyor, katılıyorsun. Sonra iç organların çatlıyormuş gibi acı veriyor.", "İnsanın bedeni alevler içinde kaldı. İnsan, çırılçıplak çamurlar içinde sürüklendi, coplandı, zincirler vuruldu ellerine ayaklarına." şeklinde ifadeler kullanılmıştır.

… adlı yayın kuruluşunun bu yayınıyla 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun ile değişik 4. maddesinin (b) bendinde belirtilen "Toplumu şiddete, teröre, etnik ayrımcılığa sevk eden veya halkı sınıf, ırk, dil, din, mezhep ve bölge farkı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik eden veya toplumda nefret duyguları oluşturan yayınlara imkan verilmemesi" ilkesine aykırı hareket ettiği düşünülmektedir."

15.12.2003 tarihinde yayınlanan güncel program hakkında düzenlenen uzman raporunda şu ifadelere yer verilmiştir:

"… yayın kuruluşunda 15.12.2003 tarihinde saat 00.15'te yayınlanan bir müzik parçasında:

"Kavga kavga yürüyoruz insanların arasında
…
Bu kavgada ölenleri yaşatacak
Bayrak bayrak çocuklar, çocuklarımız
İşkencede, mahpuslarda bir eğilmez başımız var
Öfkemiz var, kavgamız var, yenilmeyiz"

biçiminde sözlere yer verilmektedir.

… yayın kuruluşunun bu yayınıyla, 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun ile değişik 4. maddesinin (b) bendinde belirtilen "Toplumu şiddete, teröre, etnik ayrımcılığa sevk eden veya halkı sınıf, ırk, dil, din, mezhep ve bölge farkı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik eden veya toplumda nefret duyguları oluşturan yayınlara imkan verilmemesi" ilkesine aykırı hareket ettiği düşünülmektedir."

19.12.2003 tarihinde yayınlanan haber bülteni hakkında düzenlenen uzman raporunda şu ifadelere yer verilmiştir:

"… yayın kuruluşunda 19.12.2003 tarihinde saat 20.00'de yayınlanan haber programında:

"19 Aralık'ı unutmadık unutturmayacağız. Sonuna, sonsuza, sonuncumuza kadar direneceğiz. İçerde dışarıda hücreleri parçala.", "… avukatlar, hukukçular olarak 19 Aralık operasyonunu katliam olarak değerlendiriyoruz ve tutuklu ve hükümlülerin değil operasyonu gerçekleştirenlerin yargılanmasını istiyoruz dedi."

şeklinde ifadelere yer verilmiştir.

… adlı yayın kuruluşunun bu yayınıyla, 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun ile değişik 4. maddesinin (b) bendinde belirtilen "Toplumu şiddete, teröre, etnik ayrımcılığa sevk eden veya halkı sınıf, ırk, dil, din, mezhep ve bölge farkı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik eden veya toplumda nefret duyguları oluşturan yayınlara imkan verilmemesi" ilkesine aykırı hareket ettiği düşünülmektedir."

25.12.2003 tarihinde yayınlanan güncel program hakkında düzenlenen uzman raporunda şu ifadelere yer verilmiştir:

> "… yayın kuruluşunda 25.12.2003 tarihinde saat 16.00'da yayınlanan programda:
>
> "Gözümüzün önünde iş makinaları duvarları yıkıyor, duvarın ardındakilere ulaşmaya çalışıyordu. Ama ulaştıklarının yirmi sekizi, bir de beraber geldiği askerlerden ikisi yaşamını yitirmiş olacaktı iş makinesi işini bitirdiğinde."
>
> "Yaralanan ve Cerrahpaşa Hastanesi'ne kaldırılan tutuklulardan … ambülanstan indirilirken bağırıyordu 6 kadını diri diri yaktılar diye"
>
> "Canımdan can yolundu
> …
> Kanlı kanlı cellat elleri
> Cellat ellerinde halkın gülleri"
>
> şeklinde ifadelere yer verilmiştir.
>
> … adlı yayın kuruluşunun bu yayınıyla, 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun ile değişik 4. maddesinin (b) bendinde belirtilen "Toplumu şiddete, teröre, etnik ayrımcılığa sevk eden veya halkı sınıf, ırk, dil, din, mezhep ve bölge farkı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik eden veya toplumda nefret duyguları oluşturan yayınlara imkan verilmemesi" ilkesine aykırı hareket ettiği düşünülmektedir."

Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun, 27.04.2004 tarih ve 2004/39 sayılı toplantısında aldığı 51 nolu kararda şu ifadelere yer verilmiştir:

> "... şeklindeki ifadelere yer verildiği ve bu suretle; 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4 üncü maddesinin (a) bendinde belirlenen "Türkiye Cumhuriyeti Devletinin varlık ve bağımsızlığına, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Atatürk ilke ve inkılaplarına aykırı yayın yapılmaması" ve (b) bendinde belirlenen "Toplumu şiddete, teröre, etnik ayrımcılığa sevk eden veya halkı sınıf, ırk, dil, din, mezhep ve bölge farkı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik eden veya toplumda nefret duyguları oluşturan yayınlara imkan verilmemesi" ilkelerinin ihlal edilmiş olduğu Üst Kurulca tespit edilmiştir.
>
> ... unvanlı kuruluşun 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4 üncü maddesinin (a) ve (b) bendlerini tekraren ihlali nedeniyle, 33 üncü maddesinin "uyarı cezasını gerektiren haller dışındaki ihlallerde ilgili tarafın savunması alınır" hükmü uyarınca Üst Kurulun tespit ettiği ihlalle ilgili savunmasını yapmak üzere kuruluşa yedi (7) gün süre verilmesine oy birliğiyle karar verildi."

Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun, 15.09.2004 tarih ve 2004/69 sayılı toplantısında aldığı 36 nolu kararda ise şu ifadelere yer verilmiştir:

> "... ilkelerinin ihlal edilmiş olduğu Üst Kurulca tespit edilmiş, müeyyide ile ilgili bir karar verilmesinden önce yazılı savunma için kuruluşa yedi (7) gün süre

verilmiştir. Bu kararın yayın kuruluşuna… sayılı yazımızla 14 Mayıs 2004 tarihinde tebliğ edilmesine rağmen, 7 günlük süre içerisinde yazılı savunmasını vermediği, Hukuk Müşavirliğinin … sayılı yazısı ile tespit edilerek, mevcut izleme raporu ve kuruluşun müeyyide sicilinin birlikte değerlendirilmesi sonucunda;

Adı geçen kuruluşun 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4. maddesinin (b) bendini ihlal nedeniyle aynı Kanun'un değişik 33 üncü maddesinin "(a), (b) ve (c) bentlerindeki ilkelere aykırı yayın yapılması halinde uyarı yapılmaz ve yayın kuruluşunun yayını bir ay durdurulur" hükmü uyarınca kuruluşun yayınlarının 18 Ekim 2004 Pazartesi günü saat 00.00'dan başlayarak bir ay (30 gün) süreyle geçici olarak durdurulmasına, yayının duracağı saatten bir saat önce ve yayının durdurulmasından sonraki ilk yayında (Yayınımız, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından 07 Ekim 2003, 09,14,15,19,25 Aralık 2003 tarihlerinde yayınladığı … programlarında, 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4. maddesinin (b) bendinde belirlenen "Toplumu şiddete, teröre, etnik ayrımcılığa sevk eden veya halkı sınıf, ırk, dil, din, mezhep ve bölge farkı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik eden veya toplumda nefret duyguları oluşturan yayınlara imkan verilmemesi" ilkesinin ihlali gerekçesiyle bir ay (30 gün) süreyle geçici olarak durdurulmuştur) metninin okunmasına ve ihlalin tekrarı halinde kuruluşun yayınının süresiz olarak durdurulacağının ve yayın lisans izninin iptal edileceğinin yapılacak tebligatta bildirilmesine oy birliği ile karar verildi."

Yayıncı kuruluş tarafından, … adlı programlarda 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4. maddesinin (b) bendini ihlal ettiğinden bahisle, aynı Kanun'un 33. maddesi uyarınca 30 gün süreyle geçici olarak yayınının durdurulmasına ilişkin 15.09.2004 tarihli Radyo ve Televizyon Üst Kurulu işleminin iptali istemiyle açılan dava sonucunda Ankara 12. İdare Mahkemesince 26.12.2005 tarihinde oy birliğiyle davanın reddine karar verilmiştir. Mahkeme kararında şu gerekçelere yer verilmiştir:

"Dava dosyasında bulunan anılan programlara ait bant kayıtları ile deşifre metinleri ve değerlendirme raporlarının birlikte değerlendirilmesinden, … adı altında yayın yapan radyo kuruluşunun, 07.10.2003 ve 09, 14, 15, 19 ve 25 Aralık 2003 tarihlerinde yayınlanan … adlı programlarda gündeme getirilen konular ile yer verilen ifadelerle 3984 sayılı Kanun'un 4. maddesinin (b) bendi ile belirlenen toplumu şiddete, teröre, etnik ayrımcılığa sevk eden veya halkı sınıf, ırk, dil, din, mezhep ve bölge farkı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik eden veya toplumda nefret duyguları oluşturan yayınlara imkan verilmemesine dair yayın ilkesinin ihlal edildiği sonucuna varıldığından, aynı Kanun'un 33. maddesi uyarınca 30 gün süreyle geçici olarak yayınının durdurulmasına ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık görülmemiştir."

Yayıncı kuruluş, Ankara 12. İdare Mahkemesince verilen davanın reddi kararı hakkında temyiz talebinde bulunmamıştır.

3.2.1.2. Terör Örgütü Sempatizanlarına Linç Girişimi

06.04.2005 tarihinde saat 13.00 sıralarında Trabzon'da meydana gelen olayda, PKK terör örgütü propagandası yapan üç gösterici, vatandaşlar tarafından linç edilmek istenmiş ve olay yerine gelen polis ekipleri tarafından bir araca bindirilip olay yerinden uzaklaştırılmışlardır. Söz konusu olay pek çok yerel televizyon kanalında yayınlanmıştır. Olayları ekranlara getiren yerel düzeyde yayın yapan bir yayıncı kuruluşun linç girişimine yer verdiği son dakika haberleri hakkında düzenlenen uzman raporunda şu ifadeler yer almıştır:

> "T.C. Trabzon Valiliği İl Emniyet Müdürlüğü ilgi yazı ile, Trabzon ili merkezden yayın yapan … adlı Yayın Kuruluşu'nda; 06.04.2005 tarihinde saat 13:00 sıralarında Eba Çarşısında meydana gelen olayda "Son Dakika, Trabzon'da Olay Uzun Sokakta PKK Bayrağı Açan Üç Bir Gurup Eylemci Trabzon Gençleri Tarafından Dövülerek Protesto Edildi." alt yazısı eşliğinde görüntülerin yayınladığına dair kaseti ve alt yazılardan oluşan tespiti Kurumumuza gönderilmiştir.
>
> Yapılan incelemede; ilgili Yayın Kuruluşu'nun, İl Emniyet Müdürlüğü'nün tespit yazısında belirtilen alt yazı eşliğinde, PKK'nın propagandasını yapmak için bildiri dağıtan ve Eba Çarşısına sığınan göstericileri vatandaşların linç etme girişimleri ve çatışmaya hazır görüntüleri hiçbir yorum yapılmadan yayınladığı görülmüştür. Polislerin güçlükle kolkola girerek barikat durumu yaratıp göstericileri vatandaştan koruma görüntüleri ile yatıştırmaya çalıştıkları, kin dolu ve sürekli birbirlerine saldırmak isteyen öfkeli iki vatandaşların;
>
> Ya Allah Bismillah Allah-u ekber. Burası Trabzon buradan çıkış yok. Bayrağa uzanan eller kırılsın. Şehitler ölmez Vatan bölünmez. Türkiye, Türkiye. Apo'nun p..leri bizi yıldıramaz." şeklinde sürekli sloganlar attıkları "A…nı s…ğim Kürtleri, Ya Allahsızlar, S…lerim" gibi birkaç defa tekrarlanan küfürlü sözleri bağıran öfkeli insanların görüntüleri banttan yayınlanmıştır.
>
> Kamuoyunda Türk Bayrağı'nın yakılması ile başlayan toplumsal gerginliği azaltmak ve ülke içi güvenlik ve barış ortamına katkıda bulunması adına, kamu yayıncılığı anlayışı çerçevesinde yayın yapması beklenen yayıncı kuruluşların aksine bu tür olayları tırmandırıcı nitelikteki haber ve görüntüleri uzun sürelerle ekrana taşıyarak halkı galeyana getirebilecek bir şekilde yayın yapmaları yayıncı sorumluluğu ile bağdaşmamaktadır.
>
> Bu nedenle, … uzun süreli ekrana getirilen bu görüntülerin, 3984 sayılı Yasa'nın 4756 sayılı Yasa ile değişik 4. maddesinin giriş bölümünde yer alan "Radyo, televizyon ve veri yayınları, hukukun üstünlüğüne… milli güvenliğe ve genel ahlaka uygun olarak kamu hizmeti anlayışı çerçevesinde yapılır..." ifadesi ile (b) bendinde belirlenen "Toplumu şiddete, teröre, etnik ayırımcılığa sevk eden ve halkı sınıf, ırk, dil, din mezhep ve bölge farkı gözeterek kin ve düşmanlığı tahrik eden veya toplumda nefret duyguları oluşturan yayınlara imkan verilmemesi." ve (v) bendinde belirlenen "Yayınların şiddet kullanımını özendirici veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmaması" ilkelerine aykırı olduğu düşünülmektedir."

Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun, 13.04.2005 tarih ve 2005/19 sayılı toplantısında aldığı 31 nolu kararda şu ifadelere yer verilmiştir:

> "Kamuoyunda Türk Bayrağı'nın yakılması ile başlayan toplumsal gerginliği azaltmak ve ülke içi güvenlik ve barış ortamına katkıda bulunması adına, kamu yayıncılığı anlayışı çerçevesinde yayın yapması beklenen yayıncı kuruluşların, aksine bu tür olayları tırmandırıcı nitelikteki haber ve görüntüleri uzun sürelerle ekrana taşıyarak halkı galeyana getirebilecek bir şekilde yayın yapmaları yayıncı sorumluluğu ile bağdaşmamaktadır. Uzun süreli ekrana getirilen bu görüntülerin, 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4 üncü maddesinin (l) bendinde belirlenen "Haberlerin yayınlanmasında tarafsızlık, gerçeklik ve doğruluk ilkelerine bağlı olunması; özgürce kanaat oluşumunun engellenmemesi;..." ve (v) bendinde belirlenen "Yayınların şiddet kullanımını özendirici veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmaması" ilkelerinin ihlal edildiği Üst Kurulca tespit edilmiştir.
>
> ... unvanlı kuruluşun, 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4 üncü maddesinin (l) ve (v) bendini ihlali nedeniyle 3984 sayılı Kanun'un 5728 sayılı Kanun'la değişik 33 üncü maddesinin birinci fıkrasına göre uyarılmasına oy çokluğuyla karar verilmiştir."

Yayıncı kuruluş, Üst Kurul tarafından verilen uyarı müeyyidesini uygulamış ve bahse konu kararı dava konusu yapmamıştır.

3.2.1.3. Yerel Bir Kanalda Yayınlanan Nefret İçerikli Türkü

Yerel bir kanalda yayınlanan bir müzik programında Kürtçe olarak seslendirilen "Diyarbakır Nehri" isimli bir türküye yer verilmiştir. Söz konusu yayın hakkında düzenlenen uzman raporunda şu ifadelere yer verilmiştir:

> "… adı geçen türkünün Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü tarafından yapılan çözüm ve tespit tutanağındaki deşifresinde;
>
> "Bu sömürücü Türklerin gönlümüze düşürdüğü,
> bu hüzünler ve yaralar için…
> Nasıl ki vatanımın devrimcilerini
> Hapislerin, zindanların, hapislerin, zindanların dibine attılar
> Ömrümden bir gün kalana kadar unutulmaz
> Kürt şehitlerimizin, centilmenlerimizin direnişleri…
> Bu yerler ve gökler biz Kürtlere Şahit olsun
> Kürt erkeklerinin, centilmenlerinin intikamı
> Türk Devleti'ne kalmaz…"
>
> şeklinde ifadeler yer almaktadır.
>
> … yayın kuruluşunun bu uygulamasının, 3984 sayılı Yasa'nın 4. maddesinin (v) bendinde belirtilen "Yayınların şiddet kullanımını özendirici veya

ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmaması" ilkesine aykırı olduğu düşünülmektedir."

Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun, 16.12.2008 tarih ve 2008/61 sayılı toplantısında aldığı 47 nolu kararda şu ifadelere yer verilmiştir:

> Adı geçen kuruluşun, 24 Ağustos 2008 tarihinde saat 18.10'da yayınladığı … adlı program içerisinde yayınladığı …'nın Kürtçe olarak seslendirdiği "Çem Diyarbakir (Diyarbakır Nehri) isimli türküde; … şeklinde ifadelere yer verilmek suretiyle; 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4 üncü maddesinin (v) bendinde belirlenen "Yayınların şiddet kullanımını özendirici veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmaması" ilkesinin ihlal edilmiş olduğu Üst Kurulca tespit edilmiştir.
>
> ... unvanlı kuruluşun, 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4 üncü maddesinin (v) bendini ihlali nedeniyle 33 üncü maddesinin birinci fıkrasına göre uyarılmasına oy birliğiyle karar verilmiştir."

Yayıncı kuruluş, Üst Kurul tarafından verilen uyarı müeyyidesini uygulamış ve bahse konu kararı dava konusu yapmamıştır.

3.2.1.4. Alevilere Yönelik Nefret Söylemlerine İlişkin Örnekler

Ülkemizde televizyon yayınlarındaki nefret söylemlerine en çok maruz kalan topluluklardan birinin de Aleviler olduğu kabul edilmektedir. 1995 yılında Güner Ümit'in "Yoksa siz Kızılbaş mısınız?" gafından 15 sene sonra yine televizyonlarda Alevilere yönelik iki güncel nefret söylemi gerçekleşmiştir. Bu başlık altında nefret söylemi içeren söz konusu iki yayın hakkında düzenlenen uzman raporlarına, bu raporlar üzerine Radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından verilen kararlara ve yargısal sürece kısaca değinilecektir.

Son dönemlerde ülkemizde izdivaç programlarının popüler hale gelmesiyle birlikte pek çok televizyon kanalı, yayınlarında izdivaç programlarına yer vermeye başlamıştır. Bu programların canlı yayınlanması nedeniyle de canlı yayın kazalarına sıkça rastlanmaktadır. Benzer şekilde, 26.08.2009 tarihinde ulusal düzeyde yayın yapan bir televizyon kanalında yayınlanan bir izdivaç programında, Alevi vatandaşları rencide eden bir söylemde bulunulmuştur. Bu söylem üzerine,

ayrımcılık yapıldığı ve bunun sonucunda Alevi vatandaşların rencide edildiği gerekçesiyle programın yayınlandığı gün ve ertesi gün web sitesi ve e-posta aracılığıyla Üst Kurula tam 1187 adet şikayet iletilmiştir. Bahse konu program yayını hakkında düzenlenen 31.08.2009 tarihli uzman raporunda şu ifadelere yer verilmiştir:

> "Sunucu ... 11.53 ile 12.09 saatleri arasında, 82 yaşındaki ... Bey'i konuk etmiştir. ... Bey'in aradığı eş adayının yaşına ilşkin konuşmalar esnasında, saat 12.07'de sunucunun yönelttiği; "Ya bir erkek olarak nasıl hayır diyorsun ... Amca, 42 yaşında cillop, ee kendini bilen bir hanıma?" sorusuna, ... Bey'in "Ben Kızılbaş mıyım? Tövbe tövbe… Bana uygun en aşağı 55'in üzerinde…" şeklinde karşılık verdiği görülmüştür. Canlı yayın esnasında program konuğunun sarfettiği sözler karşısında şaşkınlığını gizleyemeyen sunucunun, konuşmayı devam ettirdiği, ilk reklam arasında konuk ... Bey'in stüdyodan dışarı çıkarıldığı ve ardından da hem konuk adına, hem de kanal adına özür dilendiği görülmüştür.
>
> Sunucu tarafından saat 12.32'de; "Efendim canlı yayın bu. İstemeden insanların ağzından bazı yanlış şeyler kaçabiliyor, demin tıpkı ... Amcamızın da olduğu gibi. Onun da yaşlılığına heyecanına verelim. Ben onun adına da özür diliyorum, kendisi de özür diliyor. Seyircilerimiz haklarını helal etsinler bize. Kendisi de çok üzgün şu an zaten. Hakkınızı helal edin diyoruz... Özür diliyoruz..." diyerek önce sözlü olarak, ardından da, "Konuğumuzun ağzından çıkan yanlış sözden dolayı seyircilerimizden özür diliyoruz." şeklindeki altyazı ile yazılı olarak izleyicilerden özür dilendiği belirlenmiştir."

Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun, 02.09.2009 tarih ve 2009/47 sayılı toplantısında aldığı 29 nolu kararda şu ifadelere yer verilmiştir:

> "Adı geçen kuruluşun ... şeklinde ifadelere yer verilmesi suretiyle; 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4 üncü maddesinin (d) bendinde belirlenen "İnsanların dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri nedenlerle hiçbir şekilde kınanması ve aşağılanmaması." ilkesinin ihlal edildiği Üst Kurulca tespit edilmiştir.
>
> ... unvanlı kuruluşun, 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4 üncü maddesinin (d) bendinin ihlali nedeniyle 3984 sayılı Kanun'un 5728 sayılı Kanun'la değişik 33 üncü maddesinin birinci fıkrasına göre uyarılmasına oy birliğiyle karar verilmiştir."

08.01.2010 tarihinde yayıncı kuruluş tarafından Ankara 2. İdare Mahkemesinde Üst Kurul kararının iptali istemiyle dava açılmış ve 17.03.2010 tarihinde Mahkeme davanın reddine karar vermiştir. Mahkemenin gerekçesinde şu ifadelere yer verilmiştir:

> "Uyuşmazlık konusu yayın CD'si ile dosyadaki belge ve bilgilerin birlikte değerlendirilmesinden; kitle iletişim araçlarının hem görsel hem de işitsel yayın yapması nedeniyle en gelişmişi olan televizyonların ulaştığı ve etkilediği kitlenin

büyüklüğü ile yayıncılığın toplumsal niteliği de dikkate alınarak insanların dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri nedenlerle hiçbir şekilde kınanmaması ve aşağılanmaması şeklindeki yayın ilkesinin ihlal edildiği sonucuna varılmış olup davacı kuruluşa bu ihlal nedeniyle uyarı müeyyidesi uygulanmasına ilişkin davaya konu işlemde hukuka aykırılık görülmemiştir."

Mahkemenin verdiği bu karar üzerine yayıncı kuruluş, 21.05.2010 tarihinde Danıştay İlgili Dairesine temyiz talebinde bulunmuştur. Dava süreci halen devam etmektedir.

Yine benzer bir şekilde ulusal düzeyde yayın yapan bir televizyon kanalında yayınlanan bir yarışma programında sunucunun kullandığı bir ifade, Alevi vatandaşlarda büyük bir tepkiye yol açmıştır. Söz konusu program yayını hakkında düzenlenen uzman raporunda şu ifadelere yer verilmiştir:

"... tarafından sunulan ve canlı olarak ekrana gelen programın 06.10.2010 tarihli yayınının bir bölümünde (17:43:30) sunucunun izleyicilerin tepkisini çekebilecek bir ifadesinin bulunduğu tespit edilmiştir. Her programda yapıldığı üzere, önceden belirlenmiş bir şehrimizle bağlantı kurulmakta ve orada seçilmiş olan aileler, görevlinin yardımıyla yarışmacı olarak yayına katılmaktadırlar. Bu defa Erzincan ilimizle bağlantı kurulması esnasında:

Sunucu: "... bugün 6 Ekim - Dünya Kasapların Kurtuluş Günü, vay be görüyor musun? Bir günde iki kasap arar mı?... İstanbul'da toplasan kaç kasap var ki. Erzincan'a kısa merhaba... Alo Erzincan... Erzincan... ne kısası, ne uzunu oğlum..."

(Tobleronda görevli bayan) : "Oooo... Onlar karışmışlar orda, panik yaptılar..."

Sunucu: "Onlar mum söndü mü oynuyorlar? Ne yapıyorlar?... Erzincan..."

Programın sonunda da sunucunun, "... biraz önce sanırım yanlış anlaşılma olmuş efendim. Arkadaşlarımız ışık söndürmüşler orada, mum söndü demişiz ama öyle bir oyun yok. Ancak biz kötü niyetimizle söylemedik, yani ne oynuyorsunuz orada, mumları söndürdünüz diye ama bizim milletimiz her şeyden bir şey çıkarmaya meraklıdır zaten. Yani öyle bir şey, kötü bir niyetimiz olmadığını zaten biliyorsunuzdur yıllardır, yani lütfen aman Türk halkı biraz hoşgörülü olun artık yani, kaçıncı yüzyıldayız yani, aya gideli elli sene oldu. Lütfen bunlarla uğraşmayalım yani, her lafın altından bir şey mi bekliyorsunuz. Yalan mı Allah aşkınıza yani. Her lafın altında... (sahnedeki gençlere dönerek) Gençler sizin önünüz açık, bunlarla beyninizi lütfen sakın ha! Böyle ağlaşmasın beyniniz, örümcek bağlamasın sakın ha! Lütfen bunlarla uğraşmayın Türkiye, artık önünüz açılsın biraz hoşgörülü olun nedir yani. Aman ordan bekliyorlar, küçücük bir laf mı acaba ettiler bunlar, yanlış bir laf mı etti diye, işi gücü yok o insanların, onu bekliyorlar. Ulan biz bunları mı düşüneceğiz. Sanki biz bunları düşünüyoruz, böyle bir laf söyleyeyim de şu kesim alınsın, şu kesime bir şey söyleyeyim. Ayıp, bunu böyle düşünen önce kendini gitsin tedavi ettirsin. Bizde geri dönüş yok, doğruları söyleriz, doğrucuyuz biz. Yanlışımız yoktur, onu da bilin... Millete bak yahu, oturup bu laftan ne çıkaracağını düşünüyor..." şeklindeki sözleriyle de yapılan yanlışlığı düzeltmeye çalıştığı görülmüştür.

> ... yayın kuruluşunda yer alan bu konuşmada, yayının canlı olduğu dikkate alındığında bu sözlerin sunucu tarafından, taşıdığı anlam fark edilmeksizin, gayri ihtiyari bir şekilde sarfedildiği görülmektedir. Ancak, her ne sebeple olursa olsun toplumsal tepkilere sebep olabilecek bu ifadenin, 3984 sayılı Yasa'nın 4756 sayılı Yasa ile değişik 4. maddesinin (d) bendinde belirtilen "İnsanların dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri nedenlerle hiçbir şekilde kınanması ve aşağılanmaması." ilkesine aykırı olduğu düşünülmektedir."

Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun, 12.10.2010 tarih ve 2010/58 sayılı toplantısında aldığı 30 nolu kararda şu ifadelere yer verilmiştir:

> "Adı geçen kuruluşun, 06 Ekim 2010 tarihinde 16:12:20-18:35:38 saatleri arasında yayınladığı ... adlı programda ... şeklindeki sözlerinin ekrana yansıdığı görülmüştür. Programın sonunda da sunucunun ... şeklindeki sözleriyle de yapılan yanlışlığı düzeltmeye çalıştığı görülmüştür.
>
> Ancak, toplumsal tepkilere yol açan/açabilecek bu ifade nedeniyle söz konusu yayında; 3984 sayılı Yasa'nın 4756 sayılı Yasa ile değişik 4. maddesinin (d) bendinde belirtilen "İnsanların dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri nedenlerle hiçbir şekilde kınanması ve aşağılanmaması." ilkesinin ihlal edildiği Üst Kurulca tespit edilmiştir.
>
> ... unvanlı kuruluşun, 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4 üncü maddesinin (d) bendinin ihlali nedeniyle 3984 sayılı Kanun'un 5728 sayılı Kanun'la değişik 33 üncü maddesinin birinci fıkrasına göre uyarılmasına oy birliğiyle karar verilmiştir."

Yayıncı kuruluş, Üst Kurul tarafından verilen uyarı müeyyidesini uygulamış ve bahse konu kararı dava konusu yapmamıştır.

Söz konusu örneklerde “Kızılbaş” ve “mum söndü” ifadelerinin olumsuz bir anlam yüklenerek ve stereotipleştirilerek kullanılması Alevileri rahatsız etmiş ve bu duruma tepki göstermelerine neden olmuştur. Toplumun fikirlerini ve algılarını şekillendirebilme yetisine sahip olan yayıncı kuruluşların, ayrımcılık ve önyargılardan beslenen bu tarz nefret söylemlerine yer vermemeye özen göstermeleri gerekmektedir. Bu ve buna benzer canlı yayın kazalarının önlenmesi için yayıncı kuruluşların gerekirse gecikmeli yayın tekniğini kullanmaları bir çözüm olarak düşünülebilir.

3.2.2. Dünyadan Örnekler

Irkçılık ve nefret söylemi içerikli yayınlara ülkemizde olduğu gibi dünyada pek çok ülkede rastlanmakta ve bu tarz yayınlar, demokrasi geleneğine sahip olarak kabul edilen ülkelerde dahi görülmektedir. Bu başlık altında, ırkçılık ve nefret söylemi içerikli yayınlara dünyadan örnekler verilecektir.

3.2.2.1. Big Brother Programındaki Irkçılık

İngiltere'de Channel 4 adlı televizyon kanalında yayınlanan "Big Brother" isimli "Biri Bizi Gözetliyor" formatındaki yarışma programında Hindistan'ın Hollywood'u olarak bilinen Bollywood'da ünlü bir film yıldızı olan yarışmacı Shilpa Shetty'e yönelik ırkçı söylemlerde ve davranışlarda bulunulmuştur. Özellikle üç kadın yarışmacı, sürekli olarak Shetty'nin aksanını taklit ederek onu diğer yarışmacılar ve ekran başındaki izleyiciler karşısında küçük düşürmeye çalışmışlardır.

Programdaki yarışmacılardan biri, Shetty'nin kendi ismini telaffuz edememesi yüzünden, ona "Hintli" ve "köpek" demiştir. Yarışmacılardan üçünün Shetty'ye davranışları bunlarla sınırlı kalmamıştır. Yarışmacılardan biri, Shetty'nin hazırladığı yemeği reddetme gerekçesini "Kim bilir ellerini nerelere sürdü" sözleriyle açıklamış, diğeri ise sohbet sırasında, "Hintliler neden böyle zayıftır biliyor musunuz? Yemeği iyice pişirmedikleri için sürekli hastalanırlar da ondan" gibi aşağılayıcı ve küçümseyici yorumlarda bulunmuştur.[170]

Programda şahit olunan ırkçı söylemler, 2007'de televizyon yayıncılığına damgasını vurmuş ve Birleşik Krallık'ta telekomünikasyon alanında düzenleyici kurum olan OFCOM'a 44.500 izleyici şikâyeti iletilmiştir. 2001'den beri yapılan "Big Brother" şovlarının arasında en problemlisi 2007'de yayınlanan sezon olmuştur. Jade Goody ve Shilpa Shetty arasında yaşananlar, hem ulusal hem de uluslararası

[170] BBC Türkçe, "Big Brother'da Irkçılık Tartışması", http://www.bbc.co.uk/turkish/europe/story/2007/01/070117_big_brother.shtml, (22.05.2010)

medyada geniş yankı bulmuş ve hatta İngiliz ve Hindistan hükümetleri arasında uluslararası bir mesele haline gelmiştir. Tüm bu kargaşa ve münakaşalar, şovun başarılı olmasına en büyük katkıyı sağlamış, televizyon izleyicilerinin % 23'ü tartışmanın odağındaki iki insan olan Goody ve Shetty'nin hangisinin evden ayrılacağını izlemek için Channel 4'ü seçmiş ve Goody'nin evden ayrıldıktan sonraki röportajını 7,4 milyon kişi izlemiştir.[171] Channel 4, ırkçı söylem yapıldığına dair iddiaları reddetmiş ve Shetty ile üç İngiliz bayan arasında yaşananların sadece kültürel ve sınıfsal bir çatışma olduğunu belirtmiştir. İngiltere Maliye Bakanı Gordon Brown'ın: "Ben Britanya'yı adalet ve hoşgörünün ülkesi olarak görmek isterim. Bunu zedeleyen herhangi bir şeyi kınarım." açıklamasına Hindistan Dışişleri Bakanı Anand Sharma: "Olayın tüm detaylarını öğrendiğimiz zaman hükümetimiz uygun tedbirler alacaktır. Uygar bir toplumda ırkçılığın yeri yoktur." şeklinde cevap vermiştir.[172]

Kendi ülkesinde büyük bir yıldız olan Shilpa Shetty'nin, İngiltere gibi demokrasinin beşiği olarak anılan bir ülkede bile kimi kişilerce dışlanması ve hakarete varan söylemlere maruz kalması, ırkçılığın günümüzde halen varlığını sürdürdüğünü gösteren bir ibaredir. Shilpa Shetty'nin İngiliz halkının verdiği oylar sonucunda programı birinci bitirmesi ise İngiliz toplumunun Shetty'ye karşı yapılan ırkçılık ve nefret söylemlerine tepki olarak oy verdiğini ve bu tarz davranışları tasvip etmediğini göstermektedir.

3.2.2.2. Belçika Devlet Televizyonunda Türklere Hakaret

Belçika'da Flamanca yayın yapan devlet radyo ve televizyonu VRT'nin birinci kanalında 28.11.2010 tarihinde yayınlanan "De Pappenheimers" adlı bilgi yarışmasına bağımsızlık yanlısı Yeni Flaman İttifakı Partisinin Başkan Yardımcısı ve Flaman Parlamentosu Başkanı Jan Peter Peumans katılmıştır.

---

[171] Lee Baron, "Big Brother and the Progressive Construction of Celebrity", (Ed.) Julie Anne Taddeo ve Ken Dvorak, *The Tube Has Spoken: Reality TV and History*, The University Press of Kentucky, Kentucky, 2010, s. 34.

[172] BBC News, "Shetty Speaks of Brother Racism", http://news.bbc.co.uk/2/hi/6272585.stm, (21.05.2010)

Yarışmada ünlü Fransız düşünürü Voltaire'in, "Dünya üzerindeki en iğrenç halk olarak hangi milleti tanımladığı" sorusu üzerine, cevabı bildiğini ama yine de doğru şık "Yahudiler" yerine "Türkler" şıkkını tercih ettiğini belirten Peumans'la sunucu Tom Lenaerts ve diğer yarışmacı olan yönetmen Jan Eelen arasında şu diyalog yaşanmıştır:[173]

> "Lenaerts: Türkler cevabını verdiniz ama doğrusu Yahudiler idi. Bunu gerçekten biliyor muydunuz?
> Peumans: Gerçekten biliyordum ama Yahudiler hakkında yeni bir şey söyleyecek cesaretim yok. Çok hassas insanlar. Bir zamanlar onların sözde liberalizmi hakkında bir şeyler söyledim ama çok çektim. Bu nedenle…
> Eelen: Fakat Türkler hakkında söylemek meğer sorun değilmiş."

Programda Türkleri aşağılayan, hakaret niteliğindeki söylemleri sonrası büyük tepki alan Yeni Flaman İttifakı (N-VA) partisinin Başkan Yardımcısı Jan Peter Peumans daha sonra üzüntüsünü şu sözlerle dile getirmiştir:[174]

> "Müsaade ederseniz bu duruma net bir açıklık getirmek istiyorum. Ne kişisel ve ne de Flaman Parlamento Başkanı olarak, bırakın Türk toplumunu rencide etmek, onları hiçbir zaman ve hiçbir şekilde yargılamak aklımdan dahi geçmemiştir. Ben sadece alıntıya dayalı bir yarışma sorusuna cevap verdim. Flaman bölgesi içinde veya dışında yaşayan tüm Türk toplumuna ve onların kültürüne sonsuz saygım vardır."

> "Bu yarışma sorusunun tam cevabı "Yahudilerdir". Bu bir Voltaire tanımı da olsa, bu ve bunun benzeri sıfatların kökeni ne olursa olsun herhangi bir topluma yakıştırılmasını kesinlikle tasvip etmiyorum. Bir ülke halkı hiç bir zaman tümüyle yargılanamaz veya mahkum edilemez. Eğer bu yanıtım ile istemeden de olsa Türk toplumunu kırdıysam, hepinizden özür dilerim."

Burada değinilmesi gereken iki önemli nokta vardır. Birincisi, Flaman Parlamentosu Başkanının, Yahudilerin tepkisinden çekinip Türkleri hedef alan bir ırkçı söylemde bulunmasıdır ki bu durum özellikle Belçika'da yaşayan Türkleri haklı olarak rahatsız etmiş ve büyük tepkiyle karşılanmıştır. İkinci önemli nokta ise, Belçika'da bir kamu televizyon kanalında yayınlanan bir yarışma programında, ekran başındakileri eğlendirmek için cevabı ne olursa olsun belli bir topluluğa mensup insanları rencide edebilecek böyle bir sorunun kullanılmasıdır. Yayıncı kuruluşların

[173] Ntvmsnbc, "TV'deki Yarışmada Türklere Hakaret", http://www.ntvmsnbc.com/id/25155744/, (20.12.2010)
[174] Zaman, "Türklere Hakaret Eden Belçikalı Meclis Başkanı Resmen Özür Diledi", http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=1060156&title=turklere-hakaret-eden-belcikali-meclis-baskani-resmen-ozur-diledi, (20.12.2010)

maksadı ne olursa olsun bu tarz ırkçı söylemlerde bulunmalarının yayıncı sorumluluğuyla bağdaşmayacağını bilmeleri gerekmektedir.

3.2.2.3. "İslam" İsimli Çocuğun Programa Çıkarılmaması

İslam Alaouchiche adında 9 yaşında bir çocuk "Gulli" adlı çocuk kanalında yayınlanan "In ze Boîte" isimli yarışma programına katılmak için internet üzerinden başvuruda bulunmuştur. Başvurusunun kanal tarafından kabul edildiğini öğrenen İslam, annesi, erkek kardeşi ve Jules isimli arkadaşı ile birlikte 16 Şubat 2008 tarihinde programın yapımcısı Angels Productions'ın stüdyolarına gelmiştir. Program yapımcısının, İslam'ı bu ismiyle yarışmaya kabul edemeyeceklerini, ancak ismini değiştirirse programa kabul edilebileceğini söylemesi üzerine küçük çocuğun çok sevdiği yarışma programına katılma hayalleri başlamadan bitmiştir. Program yapımcısı, "Bu isimde bir çocuğu programda gördüklerinde bazı Fransızların şok olacağını, kendilerini anlamaları gerektiğini ve ayrıca bir erkek çocuğun adının İslam olmasının bir kızın başını örtmesiyle aynı olduğunu" ifade ederek kendini ve kanalın bu tavrını haklı göstermeye çalışmıştır.[175]

İslam adlı çocuğun annesi kanalın bu tavrı üzerine ırkçılıkla mücadele eden kuruluşları arayarak televizyon kanalını şikâyet etmek için harekete geçmiş ancak ırkçılık ve ayrımcılıkla mücadele derneği olan "SOS Racisme" yetkilileri annenin bu başvurusu üzerine "Yapılmayacak şeyi yaptınız. Fransa'da yaşıyorsunuz ve oğlunuza bu ismi verdiniz. Oğlunuzun hayatı boyunca ödeyeceği bir hata yaptınız." şeklinde yanıt vermiştir. Yapılan bu ayrımcılığın medyada gündeme gelmesi üzerine Gulli kanalı, çocuk ve ailesinden özür dilemiş ve hatalarını telafi etmek için İslam'ı programa çıkarmayı teklif etmişlerdir. Aile, "oğlumuz bir oyuna katılmak için kayıt olmuştu. Figüran olmak için değil." diyerek televizyonun teklifini reddetmiştir.[176]

[175] "Yuh artık!!! Avrupalı Dar Zihniyet!!! Adı İslam Diye TV'ye Çıkarmadılar", http://www.medyafaresi.com/haber/12763/medya-yuh-artik-avrupali-dar-zihniyet-adi-islam-diye-tvye-cikarmadilar.html, (13.11.2010)
[176] "Yuh artık!!! Avrupalı Dar Zihniyet!!! Adı İslam Diye TV'ye Çıkarmadılar", http://www.medyafaresi.com/haber/12763/medya-yuh-artik-avrupali-dar-zihniyet-adi-islam-diye-tvye-cikarmadilar.html, (13.11.2010)

Fransa'nın aynı zamanda Müslüman olan Kentsel İşlerden Sorumlu Bakanı Fadela Amara, Le Parisien'e yaptığı açıklamada bu iğrenç olaydan ötürü utandığını belirtmiştir. Söz konusu çocuk programının yapımcısı Angels Productions da yaşananlardan ötürü Alaouchiche ailesinden özür dilemiştir.

Bu olay, dini farklılıkların da medya kuruluşları tarafından ayrımcılığın konusu olabileceğini ve Fransa gibi gelişmiş bir demokrasi kültürüne sahip olması beklenen bir ülkede bile farklılıkları bir tehlike olarak gören anlayışın halen varlığını sürdürmekte olduğunu göstermektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TERÖR, IRKÇILIK VE NEFRET İÇERİKLİ YAYINLARLA İLGİLİ DÜZENLEMELER

Çalışmamızın bu bölümünde terör, ırkçılık ve nefret içerikli yayınlarla ilgili yapılan düzenlemelere değinilecektir. Bunun için önce yayıncılık alanında yapılan uluslararası düzenlemelerdeki terör, ırkçılık ve nefret söylemi ile ilgili hükümlere, daha sonra ise ülkemiz başta olmak üzere belli bazı ülkelerin yayıncılık alanına ilişkin gerek kendi iç mevzuatlarındaki gerekse mevzuat dışında kalan terör, ırkçılık ve nefret söylemi ile ilgili hüküm ve düzenlemelere yer verilecektir. Böylece konunun hem uluslararası arenada hem de ülkemiz ve ülkemiz dışında ne şekilde düzenlendiğini görmek mümkün olacaktır.

4.1. ULUSLARARARASI DÜZENLEMELER

Bu başlıkta yayıncılık alanında yapılan Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi, Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi, Akdeniz Düzenleyici Otoriteler Ağı Görsel İşitsel İçerik Düzenlemesi Deklarasyonu ve 1706 (2005) sayılı Medya ve Terörizm konulu Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi Tavsiye Kararı gibi uluslararası düzenlemelerdeki terör, ırkçılık ve nefret söylemine ilişkin hükümlere yer verilecektir.

4.1.1. Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi

Uluslararası bir sözleşme olan Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi (European Convention on Transfrontier Television), ifade ve haber alma özgürlüğünün gerçekleştirilmesinin bir yolu olan televizyon yayıncılığında Avrupa

ülkeleri arasında ilke, esas ve uygulamalarda birlik ve beraberliği sağlamak üzere düzenlenmiştir. Sözleşme'nin başlıca amacı daha önce Avrupa Konseyi'nce radyo ve televizyon yayınları ile ilgili olarak alınan kararları da dikkate alarak, özgür bilgi ve düşünce akışının ve yayıncı bağımsızlığı ilkelerine bağlı kalarak haber, program ve reklamlarla ilgili düzenlemeler getirmektir.[177]

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesinde yer alan bilgi alma ve ifade özgürlüğü prensibi çerçevesinde hazırlanan Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi'nin önsözünde, bilgi ve iletişim teknolojisindeki sürekli gelişimin, ülke sınırlarına bakılmaksızın, ifade özgürlüğünün ve kaynağı ne olursa olsun bilgi ve düşünceleri ifade etmek, aramak, almak ve paylaşmak hakkının daha ileri götürülmesine hizmet etmesi gereğine inanıldığı ifadesi yer almaktadır. Türkiye bu Sözleşme'yi 7 Eylül 1992'de imzalamış, 21 Ocak 1994 tarihinde onaylamış ve 1 Mayıs 1994'de yürürlüğe koymuştur. Böylece, Sözleşme'nin hükümleri iç hukuk kurallarımıza uygulanabilir duruma gelmiştir. Söz konusu Sözleşme usulü dairesinde yürürlüğe konulmuş ve uluslararası niteliğe haiz bir sözleşme olması sebebiyle kanun hükmündedir. Sözleşmenin iç hukukumuza doğrudan yansıması 13 Nisan 1994 tarihinde kabul edilen 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'la gerçekleşmiştir.[178]

Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi'nin konu ile ilgili hükümleri şu şekildedir:

> "**Madde 7:** *Yayıncının Sorumlulukları*
> 1. Program hizmetlerinin tüm unsurları sunum ve içerik bakımından insan onuruna ve diğer insanların temel haklarına saygılı olacaktır.
> Program hizmetleri, özellikle:
> b) Şiddet eğilimini körüklemeyecek veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmayacaktır.
>
> **Madde 160:**
> Şiddet ve ırksal nefret ile ilgili paragraf 1b, toplumda mevcut olan bu şiddet ve nefretin televizyon program hizmetlerinde gösterilemeyeceği anlamına gelmemektedir, fakat bu şekildeki şiddete, program hizmetlerinde önemli bir yer

[177] Aysel Aziz, *Televizyon ve Radyo Yayıncılığı*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s. 170, 171.
[178] Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi, http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=6ac52c35-c1e4-4c7f-9768-53b851dd1cae, (17.05.2011)

verilmemesini sağlamak üzere tasarlanmıştır. Bu bağlamda, her ikisi de 30 Ekim 1997'de Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilen elektronik ortamda şiddetin gösterilmesine ilişkin R (97) 19 sayılı Tavsiye Kararı ile "nefret söylemi"ne ilişkin R (97) 20 sayılı Tavsiye Kararına atıfta bulunulmalıdır."

4.1.2. Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi

Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi (Audiovisual Media Services Directive), sayısal çağda AB'nin isteğe bağlı hizmetler (on-demand services) dahil tüm görsel-işitsel medya hizmetlerini kapsamaktadır. Bu Yönerge, Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi'nin hem ismini hem kendisini değiştirmiş ve daha detaylı ama daha esnek bir düzenleme getirmiştir. Yeni kurallar, teknolojik gelişmelere karşılık olarak ve görsel-işitsel medyanın oluşması için Avrupa'da eşit şartlarda yarışılan bir yayıncılık alanı oluşturmaktadır. Kurallar; kültürel çeşitliliği korumayı, çocukları ve tüketicileri korumayı, medya çoğulculuğunu garantiye almayı, ırksal ve dinsel nefretle mücadele etmeyi amaç edinmiştir.[179] Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi'nde yer alan konu ile ilgili hükümler şunlardır:

"**Madde 2a - 4:**
İsteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetleri açısından, aşağıdaki koşulların oluşması halinde üye devletler belli bir hizmete yönelik olarak 1. paragraftan muaf olmak amacıyla önlem alabilirler.
(a) önlemler:
(i) aşağıda yer alan sebeplerin her birisi için gereklidir:
Küçüklerin korunması ve ırk, cinsiyet, din veya milliyet temelinde nefret uyandırmaya karşı mücadeleyi ve bireylerin kişiliklerini ilgilendiren insan onuru ihlallerini de içeren, özellikle cezai suçların önlenmesi, araştırılması, incelenme ve kovuşturulmasını da içeren kamu politikası,

Madde 3b:
Üye Devletler, kendi yargı yetkileri altındaki hizmet sağlayıcılar tarafından sağlanan görsel-işitsel medya hizmetlerinin uygun araçlarla, ırk, cinsiyet, din veya milliyete dayalı nefrete kışkırtma içermemesini güvence altına alacaklardır.

Madde 3e - 1 – c:
Görsel-işitsel ticari iletişim,
(ii) – Cinsiyet, ırk veya etnik köken, milliyet, din veya inanç, bedensel engellilik, yaş ve cinsel tercihlere dayalı herhangi bir ayrımcılığı içermemeli veya teşvik etmemelidir."

[179] Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi, http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=46551fcc-7598-448b-ae59-8ecb4a84d497, (18.05.2011)

4.1.3. Akdeniz Düzenleyici Otoriteler Ağı Görsel İşitsel İçerik Düzenlemesi Deklarasyonu

1997 yılından beri Akdeniz Düzenleyici Otoriteler Ağı, görsel-işitsel alanda düzenleme yapma amacıyla düzenli olarak toplanmaktadır. Akdeniz Düzenleyici Otoriteler Ağına, Türkiye dâhil 15 ülkeden 18 düzenleyici otorite üye olarak katılmaktadır. Ülkemizi bu platformda Radyo ve Televizyon Üst Kurulu temsil etmektedir. Platform, Akdeniz ülkeleri arasında tarihsel ve kültürel bağları güçlendirmek ve Akdeniz'deki bağımsız düzenleyici otoritelerin karşılaşabilecekleri zorlukları tanımlamak adına oluşturulmuştur. Akdeniz Düzenleyici Otoriteler Ağı, 30 Kasım 2007 tarihinde Görsel İşitsel İçerik Düzenlemesi Deklarasyonu'nu (Declaration of Mediterranean Network of Regulatory Authorities on Audiovisual Content Regulation) kabul etmiştir. Bu Deklarasyon'un konu ile ilgili maddeleri şu şekilde sıralanabilir:[180]

> "**Madde 2:**
> Akdeniz Düzenleyici Otoriteleri, görsel işitsel medya hizmet sağlayıcılarının, insan onuruyla ilgili temel değerlere, ilkelere ve haklara uymalarını temin etme niyetindedir.
>
> **Madde 2 – 1:** *İnsan onuruna saygı*
> Her bir Akdeniz Düzenleyici Otoritesi, görsel işitsel medya hizmet sağlayıcılarının aşağıda sayılan hükümleri, yayınlayacakları programların tümüne uygulamasını temin etmek niyetindedir:
> - insan onuruna saygı göstermek,
> - insanlık dışı ve küçük düşürücü uygulama ve davranışları kışkırtmamak,
> - ırk, cinsiyet, kültür, din, milliyet ya da ayrımcılığın başka kaynakları nedeniyle nefret, şiddet ya da ayrımcılığı kışkırtmamak,
> - belirli topluluklara ya da başka ülkelerin vatandaşlarına karşı reddetme tutumunu ya da yabancı düşmanlığını teşvik etmemek,
> - hoşgörü ve karşılıklı anlayış ruhu içinde, Akdeniz toplumlarının kültürel çeşitliliğine, uygulanabilir olduğu yerde, saygı duymak ve bunu desteklemek.
>
> **Madde 2 – 2:** *Hukukun üstünlüğünü korumak*
> Her bir Akdeniz Düzenleyici Otoritesi, görsel işitsel medya hizmet sağlayıcılarının, yayınlayacakları programların tümüne aşağıdaki hükmü uygulamasını temin etmeye niyet eder:
> - şiddet ve terörizmi övmemek
> -yasa dışı uygulamalara kışkırtması muhtemel programları yayınlamamak."

[180] Declaration of Mediterranean Network of Regulatory Authorities on Audiovisual Content Regulation, http://www.rirm.org/en/document?id=25&id_document=143, (22.09.2010)

4.1.4. 1706 (2005) Sayılı "Medya ve Terörizm" Konulu Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi Tavsiye Kararı

Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi tarafından kabul edilen 1706 (2005) sayılı "Medya ve Terörizm" konulu Tavsiye Kararındaki hükümler şu şekilde sıralanmıştır: [181]

> "1 – Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi, terörizmin, demokratik toplumların en temel müesseselerinden biri olan medyadaki ifade ve haberleşme özgürlüğünün önemini etkilememesi gerektiğine inanır. Bu özgürlük, terörist eylemler ve tehditlerin yanı sıra devletin ve uluslararası örgütlerin bu eylem ve tehditlere karşı tavrı da dâhil kamuyu ilgilendiren durumlarda halkın bilgilendirilme hakkını içerir.
>
> 2 – Terör eylemleri, halkta terör, korku veya kaos medyana getirmeyi amaçlayan eylemlerdir. Halkta terör, korku ve kaos hislerinin yayılması büyük oranda, terör eylemleri ve tehditleri hakkında medya tarafından iletilen görüntüler ve mesajlara bağlıdır. Kitle iletişimin küresel düzeyde her yerde mevcut olması bu etkileri orantısız biçimde büyütmektedir.
>
> 3 - Meclis, terörizmle mücadele ve insan haklarına saygı konulu 1271 (2002) sayılı Kararını ve 1550 (2002) sayılı Tavsiye Kararını hatırlatır ve terörizmle savaşın, İnsan Hakları Üzerine Avrupa Konvansiyonu ve Avrupa Konseyi'nin ilgili yasal metinlerince garanti altına alınmış temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasında bir mazeret olarak kullanılmamasını yeniden belirtir.
>
> 4 - Terörizme karşı mücadele bağlamında medyadaki ifade ve haberleşme özgürlüğü konulu 2 Mart 2005 tarihli Bakanlar Komitesi Deklarasyonu'na dayanarak Meclis, terör hallerinde bu özgürlüğü kısıtlamak adına Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesinin ikinci paragrafında var olan sınırlamaların ötesinde Konvansiyon'un 15. maddesine başvurulamayacağını vurgulamıştır çünkü terörist faaliyet, yasal anlamda ne bir savaş olarak kabul edilir ne de demokratik bir ulusun yaşamını tehdit edebilir.
>
> 5 – Meclis, teröristlerin, yapacakları eylemleri halka karşı yönlendireceğini ve böylece muhtemel en güçlü etkiyi meydana getirebilmek için medyayı kullanacaklarını ve kamuoyunun ve medyanın bu durumun farkında olması gerektiğini düşünür. Bu hatta daha önemlidir çünkü teröristler, devletleri ve medyayı kendi isteklerine göre davranmaya mecbur bırakan kendi görsel-işitsel materyallerini, elektronik mesajlarını veya internet sitelerini yaymak için bilgi teknolojilerini kullanmayı öğrenmektedirler.
>
> 6 - Meclis, gizlilik ve terör eylemlerinin kurbanlarının ve ailelerinin insanlık onuru bakımından, terörist eylemler ve özellikle bu eylemlerin neden olduğu acının yanı sıra bu tarz eylemlerin sosyokültürel ve siyasi içeriği hakkında kamuoyunu eksiksiz bilgilendirmenin önemini vurgular. Somut terör eylemlerinin bilinçli olarak kamuoyunda tartışma konusu yapılması, yeterli siyasi tepkinin meydana gelmesine ve diğer insanların terörist gruplara katılmasının engellenmesine yol açabilir.
>
> 7 - Meclis, Avrupa siyasi sisteminin, kültürünün, vatandaşlarının, siyasilerinin ve gazetecilerin sansasyonel medya sunumundan kaçınma becerisine inanmaktadır.
>
> 8 – Meclis, medya çalışanlarını;
>
> i) terörizmin etkisine gereksiz yere katkıda bulunmadan kamuoyunu bilgilendirmek adına, meslek kuruluşlarınca terör eylemi ve tehditlerle ilgilenen fotoğrafçılar, gazeteciler ve editörler için mesleki etik ilkeler oluşturulmasına,

[181] The Parliamentary Assembly of the Council of Europe, Recommendation 1706 (2005) - Media and Terrorism, http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/ta05/EREC1706.htm, (20.06.2010)

ii) terörizm üzerine medya sunumlarının hassas doğasının farkındalığını artırma amaçlı medya çalışanları için eğitim kursları organize edilmesine,

iii) teröristlerin çıkarları doğrultusunda olan sansasyonel haber ve görüntüler için bir yarıştan kaçınmak adına kendi aralarında örneğin kendi meslek kuruluşlarınca işbirliği yapılmasına,

iv) terör eylemlerinin sonucu olarak halkta korku uyandıran duyguların yayınlanması veya teröristlere tanınmaları için bir platform sağlamak gibi teröristlerin çıkarları doğrultusunda davranmaktan kaçınılmasına,

v) şok edici resimlerin yayınlanmasından veya kurbanların mahremiyetini ve insan onurunu ihlal eden terör eylemlerine ait görüntülerin yayılmasından veya kurbanlar ve ailelerinin yanı sıra halkın üzerinde bu tarz eylemlerin yıldırıcı etkisinin artırılmasına katkıda bulunmaktan kaçınılmasına,

vi) haber ve yorumlar yoluyla terörizmin temelini oluşturan toplumsal gerilimleri şiddetlendirmekten ve bilhassa her türlü nefret söyleminin yayılmasından kaçınılmasına,

davet eder.

9 – Meclis, tüm üyelerinden ve gözlemci delegasyonlarından bu tavsiyeyi ulusal çalışmalarında dikkate almalarını ve kendi ulusal parlamentolarında bu konuda bir müzakere düzenlemelerini ister.

10 – Meclis, Bakanlar Komitesinden, kendi üyelerinden ve gözlemci devletlerden şunları istemesini tavsiye eder:

i) terörizmin sebeplerinin yanı sıra terörizmle mücadeleye karşı hükümet stratejileri ve eylemleri hakkında kamuoyunu ve medyayı düzenli olarak bilgilendirmek,

ii) terörizmle mücadele mazeretiyle terörist eylem ve tehditlere resmi otoritelerce verilen tepkinin yanı sıra terörizm hakkında medyada bilgi ve görüşlerin yayılmasının gereksiz yere engellenmesi ve hatta kısıtlanmasından kaçınmak,

iii) terörizmi araştıran gazetecilerin teröristler veya devlet otoritelerinin anti-terörist faaliyetlerinin neden olacağı tehlikelere gereksiz yere maruz kalmalarından kaçınmak adına talepleri doğrultusunda her bağlamda özel güvenlik durumları hakkında terörizmle ilgili medyanın bilgilendirilmesi,

iv) medya içeriğinin eleştirel ve bilinçli tüketimi ve mümkün olduğunca erken bir şekilde vatandaşların terör eylemlerinin korkunçluğu hakkında farkındalığı artırmak için okul müfredatlarına medya okuryazarlığının dâhil edilmesi,

v) teröristler tarafından internet üzerinde yasa dışı mesajlar ve görüntülerin yayılmasını engellemek için hukuki yaptırıma sahip otoriteler ve polisle işbirliği yapmak,

vi) bilgisayar sistemleri yoluyla işlenen ırkçı ve yabancı düşmanlığına yönelik eylemlerin suç oluşturmasına ilişkin Sibersuç Konvansiyonunun Ek Protokolü'nün, faktörlerden herhangi biri için bir mazeret olarak kullanıldığı zaman dinin yanı sıra ırk, renk, soy veya milli veya etnik köken temelinde herhangi bir birey veya bireylerden oluşan bir gruba karşı nefret ya da şiddeti tahrik ve teşvik eden terör içeriğine uygulamak.

11 – Meclis, Bakanlar Komitesinden şunları yapmasını ister:

i) özellikle terörizmle mücadele bağlamında medyadaki ifade ve haberleşme özgürlüğü üzerine Bakanlar Komitesi Deklarasyonu bakımından Avrupa medyasında terörizmin işlenişini izlemek,

ii) medya çalışanları ve onların profesyonel örgütleri, UNESCO ve aynı alanda çalışan diğer örgütlerin rehberliğinde ve onlarla yakın işbirliği içinde terörist eylemler ve şiddet hakkında sunum yapan gazeteciler için bir elkitabı hazırlamak.

iii) Sibersuç Konvansiyonuna eklenecek bir ek protokol doğrultusunda bir devletin ulusal güvenliğini, kamu güvenliğini ve ekonomik refahını tehdit eden büyük çaplı saldırılar şeklinde bilgisayar sistemleri yoluyla gerçekleştirilen siber terörizmin engellenmesi amacıyla üye ve gözlemci devletler arasında güvenlik konusunda işbirliği için bir taslak oluşturmak."

4.2. İÇ DÜZENLEMELER

Bu başlıkta, ülkemiz başta olmak üzere Birleşik Krallık, Almanya, Fransa, Sırbistan, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Avusturya, Kanada ve Güney Afrika Cumhuriyeti'nin yayıncılık alanına ilişkin kendi mevzuatlarındaki terör, ırkçılık ve nefret söylemiyle ilgili hükümlere ve yasal nitelik taşımayan özdenetim ile ilgili kimi ilkelere yer verilecektir.

4.2.1. Türkiye

Bu başlıkta, ülkemizde yayıncılık alanındaki başlıca yasal düzenleme olan 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'da yer alan terör, ırkçılık ve nefret söylemine ilişkin hükümlere, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun konu ile ilgili hükümlerine, Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun Televizyon Yayıncıları Derneği (TVYD) ile başlattığı süreç sonucunda belirlenen terör ve olağanüstü durumlarda uyulacak haber ilkeleri ile yayıncılık etik ilkelerine ve Basın Meslek İlkelerinde yer alan terör, ırkçılık ve nefret söylemi ile ilgili ilkelere değinilecektir.

4.2.1.1. 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun

Ülkemizde yayıncılık alanında başlıca düzenleme olan 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'da yer alan terör, ırkçılık ve nefret söylemi ile ilgili hükümler şu şekildedir:[182]

> "**Madde 8:** *Yayın Hizmeti İlkeleri*
> Yayın hizmetleri;
> b) Irk, dil, din, cinsiyet, sınıf, bölge ve mezhep farkı gözeterek toplumu kin ve düşmanlığa tahrik edemez veya toplumda nefret duyguları oluşturamaz.

[182] 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun, RG: 03.03.2011, 27863

d) Terörü övemez ve teşvik edemez, terör örgütlerini güçlü veya haklı gösteremez, terör örgütlerinin korkutucu ve yıldırıcı özelliklerini yansıtıcı nitelikte olamaz. Terör eylemini, faillerini ve mağdurlarını terörün amaçlarına hizmet eder şekilde sunamaz.

e) Irk, renk, dil, din, tabiiyet, cinsiyet, özürlülük, siyasi ve felsefi düşünce, mezhep ve benzeri nedenlerle ayrımcılık yapan ve bireyleri aşağılayan yayınları içeremez ve teşvik edemez.

Madde 7: Olağanüstü dönemlerde yayınlar

(1) Savaşlar, terör amaçlı saldırılar, doğal afetler ve benzeri olağanüstü durumların ortaya çıkardığı kriz zamanlarında da ifade ve haber alma özgürlüğü esas olup, yayın hizmetleri önceden denetlenemez ve yargı kararları saklı kalmak kaydıyla durdurulamaz. Ancak, milli güvenliğin açıkça gerekli kıldığı hallerde yahut kamu düzeninin ciddi şekilde bozulmasının kuvvetle muhtemel olduğu durumlarda, Başbakan veya görevlendireceği bakan geçici yayın yasağı getirebilir.

(2) Medya hizmet sağlayıcı, Cumhurbaşkanının veya Hükümetin; milli güvenliğin, kamu düzeninin, genel sağlığın ve genel ahlakın gerekleriyle ilgili bildirilerini, bildirinin ulaştığı gün saat 23.30'a kadar yayınlamakla yükümlüdür.

(3) Birinci ve ikinci fıkralar uyarınca alınacak kararlar aleyhine açılacak iptal davaları doğrudan Danıştay'da açılır. Danıştay bu davalara öncelikle bakar ve karara bağlar, yürütmeyi durdurma talepleri hakkında kırksekiz saat içerisinde karar verir."

4.2.1.2. 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun konu ile ilgili hükümleri şu şekildedir:

"**Madde 6:**

İsim ve kimlik belirterek veya belirtmeyerek kime yönelik olduğunun anlaşılmasını sağlayacak surette kişilere karşı terör örgütleri tarafından suç işleneceğini veya terörle mücadelede görev almış kamu görevlilerinin hüviyetlerini açıklayanlar veya yayınlayanlar veya bu yolla kişileri hedef gösterenler bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Terör örgütlerinin bildiri veya açıklamalarını basanlara veya yayınlayanlara bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Bu Kanunun 14 üncü maddesine aykırı olarak muhbirlerin hüviyetlerini açıklayanlar veya yayınlayanlar bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(Değişik fıkra : 29/06/2006 - 5532 S.K 5.Mad) Yukarıdaki fıkralarda belirtilen fiillerin basın ve yayın yoluyla işlenmesi hâlinde, basın ve yayın organlarının suçun işlenişine iştirak etmemiş olan (İptal ibare: Anayasa Mah.nin 18/06/2009 tarihli ve E. 2006/121, K. 2009/90 sayılı Kararı ile.) yayın sorumluları hakkında da bin günden onbin güne kadar adlî para cezasına hükmolunur. Ancak, yayın sorumluları hakkında, bu cezanın üst sınırı beşbin gündür.

Madde 7:

Terör örgütünün propagandasını yapan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır. Ayrıca, basın ve yayın organlarının suçun işlenişine iştirak etmemiş olan (İptal ibare: Anayasa Mah.nin 18/06/2009 tarihli ve

E. 2006/121, K. 2009/90 sayılı Kararı ile.) yayın sorumluları hakkında da bin günden onbin güne kadar adlî para cezasına hükmolunur. Ancak, yayın sorumluları hakkında, bu cezanın üst sınırı beşbin gündür. Aşağıdaki fiil ve davranışlar da bu fıkra hükümlerine göre cezalandırılır:

b) Terör örgütünün üyesi veya destekçisi olduğunu belli edecek şekilde, örgüte ait amblem ve işaretlerin taşınması, slogan atılması veya ses cihazları ile yayın yapılması ya da terör örgütüne ait amblem ve işaretlerin üzerinde bulunduğu üniformanın giyilmesi.

4.2.1.3. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun konu ile ilgili hükümleri şu şekildedir:

"**Madde 216:**

(1) Halkın sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge bakımından farklı özelliklere sahip bir kesimini, diğer bir kesimi aleyhine kin ve düşmanlığa alenen tahrik eden kimse, bu nedenle kamu güvenliği açısından açık ve yakın bir tehlikenin ortaya çıkması halinde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Halkın bir kesimini, sosyal sınıf, ırk, din, mezhep, cinsiyet veya bölge farklılığına dayanarak alenen aşağılayan kişi, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) Halkın bir kesiminin benimsediği dinî değerleri alenen aşağılayan kişi, fiilin kamu barışını bozmaya elverişli olması hâlinde, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Madde 218:

(1) Yukarıdaki maddelerde tanımlanan suçların basın ve yayın yoluyla işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır."

4.2.1.4. Terör ve Olağanüstü Durumlarda Habercilik Yaparken Uyulacak İlkeler

Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun Televizyon Yayıncıları Derneği (TVYD) ile başlattığı süreç sonucunda belirlenen terör ve olağanüstü durumlarda uyulacak haber ilkeleri şunlardır:[183]

"Terör ve olağanüstü durumlarda izleyicinin, olayların çarpıtılmadan, abartılmadan, olduğu gibi kendisine aktarıldığını bilmesi büyük önem arz etmektedir. Yayıncıların sorumluluğu da halkın haber alma özgürlüğünü sonuna kadar kullanmaktır.

[183] Televizyon Yayıncıları Derneği, "Terör ve Olağanüstü Durumlarda Habercilik Yaparken Uyulacak İlkeler", http://www.tvyd.org.tr/haber-yayin-ilkeleri.asp, (07.10.2010)

Bu sorumluluğun hızlı ve doğru biçimde yerine getirilebilmesi için devlet yetkililerinden mümkün olan en kısa sürede olayla ilgili bilgi sahibi olunmasına ihtiyaç vardır.

Sözcü sorununun çözülmesi, habercilerin ve dolayısıyla haberi alan vatandaşların doğru bilgilendirilmesinde, bilgi kirliliği yaşanmamasında yüksek önemde olduğu açıktır.

Sistem işler hale getirilebilirse, habercilerin öncelikle açıklama yapılmasını beklemesi en doğru olan hareket olacaktır.

1) Son Dakika Haberleri:

Söz konusu olay gelişen bir olay değilse ve sık sık yeni gelişmeler yaşanmıyorsa, canlı yayın kesilip normal yayına dönülmeli, gelişmeler bundan sonra haber bültenlerinde duyurulmalıdır.

"SON DAKİKA" altyazısı en fazla 5 dakika ekranda tutulmalıdır. Önemli yeni bir gelişme olduğu takdirde elbette tekrar canlı yayına dönülebilir. İzleyicilerde korku, yılgınlık ve paniğe sebep olabilecek sansasyonel "SON DAKİKA" altyazılarından kaçınılmalıdır.

2) Canlı Yayınlar:

* Şehit Haberleri ve Şehit Cenazeleri:

Olayda hayatını kaybedenlerin durumu yetkililer tarafından ailelerine bildirilmeden önce, isimleri açıklanmamalı, yetkililerden önce acılı aile bulunup ekranlara taşınmamalıdır.

Şehit olan görevliler, çok büyük bir istisnai özellik taşımadıkça şehit cenazelerinin törenlerinden ve şehit ailelerinin evinden canlı yayın yapılmamalı veya acılı insanları rahatsız edecek röportajlara yer verilmemelidir.

Slogan, ağıt gibi görüntülere mümkün olduğu kadar yer verilmemeli, olay ekrana uzak çekimle yansıtılmalıdır.

* Olay Yerinden Yayın:

Terör saldırıları ve doğal felaketlerle ilgili canlı yayınlara deneyimli, varsa konunun uzmanı muhabirler gönderilmelidir.

Felaket görüntüleri ve terör saldırıları yayınlanırken ürkütücü, izleyenleri paniğe sürükleyecek, toplumsal gerginliğe yol açacak görüntülerden kaçınmalıdır.

Sıcak olaylar, canlı yayın hassasiyetini de kat kat arttırıyor. Ancak bu sıcak anlardaki canlı yayınlar bazen hiç istenmeyen görüntülerin de milyonların önüne çıkmasına sebep olabiliyor.

Görüntü alınırken güvenlik güçlerinin olay yerinde çizdiği sınırın aşılmaması büyük önem taşımaktadır.

* Terör Olaylarının Sorumluları ile İlgili Çekimler:

Terör olaylarının sorumluları ya da savunucuları ile bir mülakatın yapılması düşünüldüğü hallerde, yayın sorumlusundan izin alınmalı ve mülakatın çerçevesinin kamu yararı gözetilerek çizildiğinden emin olunmalıdır.

Bu mülakatlarda terör olaylarını haklı gösterecek, saldırıları gerçekleştirenlerin propagandası olarak algılanabilecek, bu tür saldırıları teşvik eder görünebilecek her türlü yayından kaçınılmalı, böylece teröristlerin reklam ve tanıtımını yapar duruma düşülmemelidir.

Teröristlerin sözleri basın mensubunun sözleri olarak değil, bunun kimin tarafından söylendiği çok net olarak belirtilerek aktarılmalıdır.

3) Konuk Konuşmacılar:

Haber ve tartışma programına yorumcu olarak davet edilen kişilerin konunun uzmanı konuklar olmasına dikkat edilmelidir.

4) VTR Yayınları:

Çok eski ve aynı görüntülerin kullanılması aşinalık ve sempati uyandıracağından özellikle teröristlerin yüzlerinin göründüğü görüntülere yer

verilmemesi gerekmektedir. Terör örgütünü düzenli ordu olduğu izlenimi uyandıran görüntülerin yayınlanmamasına özen gösterilmelidir. Bıktıran tekrarlardan kaçınılmalı ve VTR'lerin "arşiv" olduğu mutlaka belirtilmelidir."

Söz konusu ilkelerin yasal bir düzenlemeyle değil de Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun da katkısıyla Televizyon Yayıncıları Derneği'ne üye yayıncı kuruluşların ortak iradesi sonucu oluşturulması, terör içerikli yayınların özdenetimi adına önemli bir adım olarak görülmektedir.

4.2.1.5. Yayıncılık Etik İlkeleri

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu ile Televizyon Yayıncıları Derneği tarafından, Türkiye'de televizyon yayıncılığı alanında yaşanan sorunlar karşısında yayın kuruluşlarının, etrafında uzlaşacakları ortak bir etik davranış zemini oluşturulması amacıyla yürütülen çalışmalar sonucunda hazırlanan "Yayıncılık Etik İlkeleri" 3 Temmuz 2007 tarihinde imzalanmıştır. Yayıncılık Etik İlkelerinde yer alan konu ile ilgili ilkeler şu şekildedir:[184]

"-İnsan onuruna, temel hak ve özgürlüklere saygılı olmak
-Çokseslilliğin ve kültürel çeşitliliğin korunmasına önem vermek
-Yayınlarımızda ırk, renk, dil, din ve cinsiyet ayrımcılığına, aşağılama ve önyargılara yer vermemek
-Toplumda korku ve infial yaratabilecek olaylar karşısında ve kriz zamanlarında sağduyulu davranmak"

4.2.1.6. Basın Meslek İlkeleri

6 Şubat 1988 tarihinde Türkiye'de faal gazeteciler tarafından kurulan Basın Konseyi, iletişim özgürlüğü, meslek etiği ve ilkelerini savunan bağımsız bir özdenetim kuruluşudur. Basın Konseyi tarafından oluşturulan Basın Meslek İlkelerinde yer alan konu ile ilgili ilkeler şunlardır:[185]

[184] Yayıncılık Etik İlkeleri, http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=ceb44980-c47e-4364-9b6a-1e3242552102, (18.07.2010)
[185] Basın Meslek İlkeleri, http://www.basinkonseyi.org.tr/lang_tr/pressOccupationPrinciples.asp, (24.06.2010)

"**Madde 1** - Yayınlarda hiç kimse; ırkı, cinsiyeti, yaşı, sağlığı, bedensel özrü, sosyal düzeyi ve dini inançları nedeniyle kınanamaz, aşağılanamaz.

Madde 2 - Düşünce, vicdan ve ifade özgürlüğünü sınırlayıcı; genel ahlak anlayışını, din duygularını, aile kurumunun temel dayanaklarını sarsıcı ya da incitici yayın yapılamaz.

Madde 13 - Şiddet ve zorbalığı özendirici, insani değerleri incitici yayın yapmaktan kaçınılır."

4.2.2. Birleşik Krallık

Bu başlık altında, ilk olarak Birleşik Krallık tarafından 7 Kasım 1986 tarihinde onaylanan Kamu Düzeni Yasası'nın terör, ırkçılık ve nefret söylemine ilişkin hükümlerine değinilecek, daha sonra OFCOM Yayıncılık İlkeleri ile BBC Yayın İlkeleri'nin terör, ırkçılık ve nefret söylemine ilişkin maddelerine yer verilecektir.

4.2.2.1. Kamu Düzeni Yasası

7 Kasım 1986 tarihinde onaylanan Kamu Düzeni Yasası'nda yer alan konu ile ilgili hüküm şu şekildedir:[186]

"**Madde 22:** *Kablolu Program Hizmetlerindeki Programlar Dâhil Yayıncılık*

(1) Bir program hizmetindeki de dâhil eğer bir program tehdit edici, taciz edici, hakaret edici görüntüler ve konuşmalar içeriyorsa (2) de belirtilen kişiler;

(a) ırkçı nefreti kışkırtmaya niyetlenirse veya

(b) tüm şartlar göz önünde bulundurulduğunda ırkçı nefretin kışkırtılmasının muhtemel olması durumunda,

bir saldırının suçlusu olurlar.

(2) Bu kişiler:

(a) program hizmetinin sağlayıcısı,

(b) programı yapan ve yöneten her kişi,

(c) saldırgan kelimeler kullanan ve saldırgan davranışlarda bulunan her kişidir.

(3) Hizmet sağlayıcısının veya programı yapan ve yöneten bir kişinin ırkçı nefreti kışkırtmaya niyetlendikleri görülmezse

(a) Programın saldırgan bir içerik taşıdığını bilmediğini ve bundan kuşkulanmak için herhangi bir sebep bulunmadığını ve

[186] United Kingdom – Public Order Act, http://www.statutelaw.gov.uk/content.aspx?activeTextDocId=2236942, (12.08.2010)

(b) bir program hizmetindeki de dâhil programın içinde bulunduğu tüm şartlar göz önünde bulundurulduğunda içeriği ortadan kaldırmayı sağlamanın mantıksal açıdan uygulanabilir olmadığını,
ispatlarsa bu onun için bir savunma olacaktır."

4.2.2.2. OFCOM Yayıncılık İlkeleri

Birleşik Krallık'ta bulunan ticari televizyon ve radyoların uymak zorunda oldukları OFCOM Yayıncılık İlkeleri'nde yer alan konu ile ilgili hüküm şu şekildedir:[187]

"**Bölüm 2:** *Zarar ve Saldırı*

Genel Olarak Kabul Edilen Standartlar

Madde 2 - 3: Genellikle kabul edilen standartları uygulamada yayıncılar, saldırıya sebep olabilecek materyallerin içerik tarafından doğrulanmasını sağlamak zorundadırlar. Bu materyaller sayılanlarla sınırlı olmamakla beraber şunları kapsar: saldırgan bir dil, şiddet, cinsellik, cinsel şiddet, aşağılama, ızdırap, insan onurunun çiğnenmesi, ayrımcı muamele ve dil (örneğin yaş, engelli olmak, cinsiyet, ırk, din, inanç ve cinsel tercihler zemininde). Saldırıdan kaçınılması ve minimize edilmesine yardım edileceği yerlerde uygun bilgiler kullanılmalıdır."

4.2.2.3. BBC Yayın İlkeleri

İngiltere'de terörün başladığı ilk zamanlarda, Kuzey İrlanda'da meydana gelen saldırılarda, İngiltere hükümeti yasaklayıcı önlemler alma yoluna gitmiştir. Alınan önlemler, demokratik yapıyı ve kişisel hak ve özgürlükleri olumsuz yönde etkilese de, söz konusu önlemler hukuksal düzenlemelerle gerçekleştirilmiştir. 1979 yılında terörist örgüt INLA'nın, muhalif sözcülerinden Airey Neave'yi öldürmesi sonrası BBC kanalı öldürme eylemi ile ilgisi olduğu sanılan bir INLA teröristiyle yapılan bir röportajı yayınlamış ve Margaret Thatcher, Terörle Mücadele Kanunu'nu ihlal ettiği gerekçesiyle BBC hakkında soruşturma başlatmıştır. BBC kendisine yöneltilen eleştirilere şu şekilde yanıt vermiştir: "Halk gördüğü kişiler hakkında doğru biçimde yorum yapabilecek olgunluğa sahiptir. BBC'nin INLA ile yaptığı

[187] The OFCOM Broadcasting Code, http://stakeholders.ofcom.org.uk/broadcasting/broadcast-codes/broadcast-code/, (11.10.2010)

röportaj iki halkın problemlerini makul bir ortamda çözemeyişini bir zerre olsun kötüleştirmeyecektir." Daha sonraları BBC, konu ile ilgili bir yönerge oluşturmuş ve bu yönergeye sadık kalmak üzere kendi bünyesinde bir yapı meydana getirmiştir. Böylece BBC'nin terörizmle ilgili yapacağı yayınlar önceden söz konusu yapı tarafından kontrol edilmiştir.[188]

1 Kasım 2006 tarihinde BBC Yayın İlkeleri Kılavuzu Türkçe olarak yayınlanmış ve bu kılavuzda yer alan "Savaş, Terör ve Olağanüstü Olaylar" adlı bölümde şu ilkelere yer verilmiştir:[189]

> "**1) Savaş:**
> - Haberlerimiz, özellikle çelişen iddialar varsa, bilgilerin nereden geldiğini normal olarak açıkça belirtmelidir. Bilgi kaynaklarının adı belirtilmeli, malzemeler üçüncü kişilerden alınmışsa bu belirtilmelidir.
> - Haberleri veriş tarzımız en az haberciliğimizin güvenilir olması kadar önemlidir.
> - Haberlerimiz sansür ediliyor veya izleniyorsa ya da bazı bilgileri veremiyorsak bunu belirtmeliyiz.
> - Savaşın gerçeklerini örtbas etmemeli ama insan onuruna da saygı göstermeliyiz. Çok çarpıcı ve belirgin savaş ve zulüm görüntülerini yayınlamak için haklı editoryal gerekçelerimizin olması gerekir.
> - Ölen ya da yaralanan kişilerin yakın akrabalarının bu durumu ilk bizim haber bültenlerimizden, web sitelerimizden ya da programlarımızdan öğrenmemesini sağlamak için elimizden geleni yapmalıyız.
> - Eksiksiz bir tartışma ortamı oluşturmak üzere internet mesaj tahtaları açmalı ve çirkin mesajların yazılmasını önlemek için gerekiyorsa ön-moderasyon uygulamasına geçmeliyiz.
> - Savaş durumunda yayınlarımız gözden geçirilmeli, başta filmler, piyesler, komedi ve müzik programları olmak üzere ilan edilmiş programlar incelenmeli ve duruma uygun düşmediği düşünülebilecek unsurlar belirlenmelidir.
>
> **2) Terör:**
> - Terör eylemlerini süratle, doğru biçimde, eksiksiz ve sorumlulukla haber vermeliyiz.
> - Duygusal ya da önyargılı sözcükleri dikkatsizce kullanmamız inandırıcılığımızı sarsar. "Terörist" sözcüğünün kendisi anlamayı kolaylaştırmak yerine engelleyen bir tanımdır. Birine atfen aktardığımız durumlar dışında bu sözcüğü kullanmaktan kaçınmalıyız. Bildiğimiz doğruları haber verme işimizi layıkıyla yapmalı, niteleme işini başkasına bırakmalıyız.
> - Başkalarının kullandığı terminolojiyi kendi terminolojimiz olarak benimsememeliyiz. Genellikle açık seçik bir sürecin var olmadığı hallerde "serbest bırakma", "divan-ı harp" ya da "infaz" gibi terimlerin kullanılması uygun düşmez.
> - Yapılan eylemin tüm sonuçlarını izleyicilerimize neler olup bittiğini anlatarak aktarabilmeliyiz. Eylemcileri "bombacı", "saldırgan", "silahlı kişi", "fidyeci", "isyancı", "militan" gibi açıkça tanımlayan sözcükleri yeğlemeliyiz.

[188] H. Bilir, 2009, s. 102-104.
[189] BBC Yayın İlkeleri – Savaş, Terör ve Olağanüstü Olaylar, http://www.bbc.co.uk/turkish/ilkeler/ch11.pdf, (01.08.2010)

- Sorumluluğumuz tarafsız kalmak ve olayları izleyicilerimize kimin kime ne yaptığını değerlendirme olanağı verecek şekilde duyurmaktır.

- 2000 tarihli Terörle Mücadele Yasası'na göre; dünyanın neresinde olursa olsun bir terör eyleminin gerçekleşmesinin önlenmesinde ve Birleşik Krallık'ta bir terör eylemine kalkışan, hazırlanan ya da önayak olan bir kişinin yakalanmasının, yargılanmasının ya da hüküm giymesinin sağlanmasında maddi yardımı olabileceğini bildiğimiz ya da sandığımız bilgileri mümkün olan en kısa sürede polise bildirme yükümlülüğümüz vardır. Bu tür bilgilerin bildirilmemesi 5 yıla kadar hapisle cezalandırılabilecek bir suçtur.

- Terörle Mücadele Yasası "terörist gruplar" olarak tanımladığı bazı ulusal ve uluslararası örgütleri yasa dışı ilan etmekte ve bunların Birleşik Krallık'ta faaliyet göstermesini yasaklamaktadır.

3) Tehdit ve Sahte İhbarlar:

- Telefon, faks, e-posta ya da kısa mesaj ile gönderilen ya da mesaj tahtasına bırakılan ya da banda kayıtlı olarak iletilen bir bomba ihbarı ya da inanılır ve kesin bir başka tehdit alırsak bunu ilgili makamlara aktarmamız gerekir. Bazı grupların bomba yerleştirdiklerini bildirirken kullandıkları geçerli kod sözcükleri açıklamamalıyız.

- Genelde herkesçe bilinmeyen ve bir saldırıya yardımcı olabilecek güvenlik düzenlemelerini ya da diğer duyarlı bilgileri açıklamamalıyız.

- Ulaşımda büyük çapta ve gözle görünür bir aksama gibi ciddi ve belirgin bir etkisi olmadıkça sahte olduğu anlaşılan ihbarları normal olarak haber yapmayız.

- Daha önce dikkat çekmemiş, dolayısıyla herhangi bir tehditle karşı karşıya bulunmayan insanları olası birer hedef haline getirmemeye özen göstermeliyiz.

4) Kaçırma, Rehine Alma ve İşgal Olayları

- Eylemcilerle canlı yayında mülakat yapılmamalıdır.

- Eylemcilerin canlı yayında ortaya çıkardığı herhangi bir görsel ya da sesli kayda yer verilmemelidir.

- Propaganda eylemlerinin, şiddet içeren eylemlerin ya da onların mağdurlarının eylemciler tarafından yapılmış kayıtları ancak üst düzeyde bir editöre danışıldıktan sonra yayınlanmalıdır.

- Okul işgali ya da uçak kaçırma gibi duyarlı olayları naklen yayınlarken görüntüleri yayına gecikmeli olarak vermeliyiz.

- Ulaştırma araçlarının kaçırılması, adam kaçırma, rehine alma ve işgal olaylarını izlerken polisin ve diğer yetkili makamların yayınlandığı takdirde durumu daha da kötüleştirebilecek konulara ilişkin tavsiyelerine kulak asmalıyız.

- İlgililer zaman zaman bazı bilgileri vermememizi ya da özellikle vermemizi isteyeceklerdir. Makul istekleri normal olarak yerine getiririz, ancak doğru olmayan bir şeyi bilerek yayınlamayız.

5) Gösteriler, Karışıklıklar ve Ayaklanmalar

- Karışıklık çıkabileceğine dair söylentilere yer vermenin, karışıklığı körükleme riskini doğru tartmalıyız.

- Varlığımızla olayları alevlendirdiğimizden kuşkulandığımız anda olay yerini terk etmeliyiz.

- Katılımla ilgili tahminlere kuşkuyla yaklaşmalı ve çok farklı olabilecek tahminleri kaynak belirterek duyurmalıyız.

- Kapsamlı ve tarafsız bir bakış açısı sağlamalıyız.

- Naklen yayınlarda ya görüntüler gecikmeli olarak verilmeli ya da şiddet ve kargaşa ekrana yansıtılamayacak boyutlara varırsa gelen malzemeyi sonradan kurgulayarak kullanmak üzere kaydederken farklı görüntülere geçilmelidir."

4.2.3. Almanya

Bu başlık altında, Almanya'da yayıncılıkla ilgili başlıca yasal düzenlemeler olan "Eyaletlerarası Yayıncılık Sözleşmesi" ile "Yayıncılıkta ve Telemedyada İnsan Onurunu ve Azınlıkları Koruma Üzerine Eyaletlerarası Sözleşme"de yer alan terör, ırkçılık ve nefret söylemine ilişkin hükümlere yer verilecektir.

4.2.3.1. Eyaletlerarası Yayıncılık Sözleşmesi

31 Ağustos 1991 tarihli Almanya Eyaletlerarası Yayıncılık Sözleşmesi'nin 1 Nisan 2010 tarihinde yürürlüğe giren 13. değişikliğinden sonraki halinde yer alan konu ile ilgili hüküm şu şekildedir:[190]

> "**Madde 7:** *Reklam İlkeleri, Zorunlu Tanımlama*
> (1) Reklam ve tele-alışveriş:
> 1. insan onuruna zarar vermemelidir.
> 2. cinsiyet, ırk veya etnik köken, uyruk, din veya inanç, özürlülük, yaş veya cinsel eğilim zemininde hiçbir ayrımcılığı içermemeli ve desteklememelidir."

4.2.3.2. Yayıncılıkta ve Telemedyada İnsan Onurunu ve Azınlıkları Koruma Üzerine Eyaletlerarası Sözleşme

Yayıncılıkta ve Telemedyada İnsan Onurunu ve Azınlıkları Koruma Üzerine Eyaletlerarası Sözleşme'nin 1 Nisan 2010'da yürürlüğe giren 11. değişikliğinden sonraki halinde yer alan konu ile ilgili hüküm şu şekildedir:[191]

> "**Madde 4:** *Yasa dışı İçerik*
> Alman Ceza Kanunu'na göre herhangi bir yükümlülüğü ihlal etmemek şartıyla içerik şu durumlarda yasa dışı olarak kabul edilir:
> 3. toplumun belli kesimlerine karşı veya milli, ırksal, dini veya etnik bir gruba karşı nefreti kışkırtmak, bu gruplara karşı şiddet ve keyfi hareketleri

[190] Germany – Interstate Broadcasting Treaty, http://www.kjm-online.de/files/pdf1/RStV_13_english.pdf, (16.08.2010)
[191] Germany – Interstate Treaty on the Protection of Human Dignity and the Protection of Minors in Broadcasting and in Telemedia, http://www.kjm-online.de/files/pdf1/_JMStV_Stand_13_RStV_mit_Titel_english.pdf, (16.08.2010)

cesaretlendirmek, bir bireyin veya grubun insanlık onurunu; toplumun belli kesimlerini veya sözü edilen grupları aşağılayarak, art niyetle küçük düşürerek veya hakaret yoluyla ihlal etmek."

4.2.4. Fransa

30 Eylül 1986 tarihli Fransa İletişim Özgürlüğü Yasası'nda yer alan konu ile ilgili hükümler şu şekildedir:[192]

"**Madde 15 - Fıkra 4:**
Son olarak, bu Yasa, radyo ve televizyon yayın hizmetleri programları ırk, cinsiyet, ahlak, din veya milliyet zemininde nefret veya şiddeti tahriki hiçbir şekilde kapsamayacağını temin etmektedir.

Madde 43 - 6:
CSA, söz konusu hizmetlerin canlı iletimini kararnameye göre tanımlanmış prosedüre göre şu durumlarda geçici olarak askıya alabilir:
a) açıkça, ciddi olarak ve sert bir şekilde azınlıkların fiziksel, ruhsal ve ahlaki gelişimlerine zarar veren ırk, cinsiyet, ahlak, din veya milliyet zemininde nefret veya şiddete tahriki barındıran yayın programlarını önceki 12 ay boyunca iki kereden fazla yayınlayan,
b) şikâyetlerin ihbarı sonrası, iddia edilen ihlalde ısrar edilmesi"

4.2.5. Sırbistan

19 Temmuz 2002 tarihinde onaylanan Sırbistan Yayıncılık Yasası'nda yer alan konu ile ilgili hükümler şu şekildedir:[193]

"**Madde 8:** *Ajans Yetkinliği*
Ajans, aynı zamanda yayıncılık sektöründe şu amaçla önlem almaya yetkilidir:
1- Azınlıkları korumak,
2- Telif ve komşu haklar üzerinde düzenleme yapmak,
3- Bir bireye veya bir gruba karşı ırk, din, milliyet, etnisite veya cinsiyet zemininde ayrımcılığı, nefreti ve şiddeti teşvik eden bilgileri içeren programların yayınının engellenmesi.

Madde 21: *Nefret Söylemini Yasaklama*
Ajans, yayıncıların programlarının farklı siyasal bağlar veya ırk, din, milliyet, etnisite veya cinsiyet zemininde veya cinsel tercih zemininde ayrımcılığı, nefreti ve şiddeti teşvik eden bilgileri içermemesini temin etmektedir.

[192] France - Freedom of Communication Act, http://www.csa.fr/upload/dossier/loi_86_english.pdf, (15.08.2010)
[193] Serbia – Broadcasting Law, http://www.anem.org.rs/en/propisi/laws.html, (18.08.2010)

Madde 79: *Haber Programı Üretimi ve Yayımına İlişkin Özel Yükümlülükler*

Kamu yayıncılık hizmeti ileticileri, haber programları yapımlarında ve yayınlarında farklı siyasal düşünceleri ve farklı insanları ele alırken tarafsızlık ve doğruluk prensiplerine bağlı kalmalı, düşüncelerin kamuya ifade edilmesinin özgürlüğünü ve çoğulculuğunu desteklemeli ve ırksal, dinsel, ulusal, etnik veya diğer hoşgörüsüzlükleri ve nefreti veya cinsel tercih zemininde hoşgörüsüzlüklerin her çeşidini engellemelidir."

4.2.6. Polonya

29 Aralık 1992 tarihli Polonya Yayıncılık Yasası'nda yer alan konu ile ilgili hükümler şu şekildedir:[194]

"**Madde 16b:**
3) Reklamlar;
1- İnsanlık onuruna saygı konusunda haksız önyargıda bulunmamalıdır.
2- Irk, cinsiyet ve milliyet zemininde hiçbir ayrımcılığı içermemelidir.
3- Dinsel veya siyasi inanışlara karşı saldırgan olmamalıdır.
4- Azınlıkların fiziksel, ruhsal, ahlaki gelişimleri aleyhine önyargılı olmamalıdır.

Madde 18 - 1:
Programlar veya diğer yayınlar, kanuna ve Polonya Devleti'nin yüksek çıkarına aykırılığı desteklememelidir ve ahlaki değerlere ve toplumsal çıkarlara aykırı davranış ve fikirleri yaymamalıdır. Bilhassa, ırk, cinsiyet ve milliyet zemininde hiçbir ayrımcılığı içermemelidir.

Madde 45 - 2:
Seçilmiş otorite, kablo ağ işleten tarafından yapılan program hizmetleri veya belli bir programın hizmetinin yeniden iletimi üzerine şu durumlarda ceza uygulamalıdır:
1) Irk, cinsiyet, milliyet veya din zeminindeki içerikler veya 18. maddenin 4. ve 5. paragrafındaki içeriklerin söz konusu program hizmetinde son on iki ay boyunca en az iki defa yeniden iletilmesi."

4.2.7. Çek Cumhuriyeti

17 Mayıs 2001 tarihinde onaylanan Çek Cumhuriyeti Radyo ve Televizyon Yayıncılığı Hizmetleri Yasası'nda yer alan konu ile ilgili hükümler şu şekildedir: [195]

[194] Poland - Broadcasting Act, http://www.krrit.gov.pl/bip/LinkClick.aspx?fileticket=mOmMxR5gKIw%3d&tabid=374&language=en-US, (14.08.2010)

"**Madde 12 - 12:** *Lisanslar*

Konsey, lisanslı yayıncıların yükümlülüklerinin aşağıda belirtilen durumlar hakkında ciddi ihlal edildiğine dair müeyyide tekrarında lisansın geçerliliğini uzatmaz:

a) savaşı destekleyen veya şiddeti veya insanlık dışı davranışları önemsizleştirmek, özür veya kabul yoluyla gösteren programların yayınlanması

b) ırk, cinsiyet, din, etnik köken veya nüfusun belli bir grubunun birliği bağlamında nefreti kışkırtan programların yayınlanması

e) pornografi veya vahşi şiddet göstermek yoluyla azınlıkların fiziksel, ruhsal ve ahlaki gelişimlerini ciddi olarak etkileyen programların yayınlanmaması

Madde 32: *Yayıncıların ve Yeniden İletim Yapan Yayıncıların Temel Yükümlülükleri*

Yayıncı;

b) yayınlanan programın savaşı desteklememesi veya şiddeti veya insanlık dışı davranışları önemsizleştirmek, özür veya kabul yoluyla göstermemesini sağlamalı

c) yayınlanan programların ırk, cinsiyet, din, etnik köken veya nüfusun belli bir grubunun birliği bağlamında nefreti kışkırtmaması

Madde 48: *Reklam ve Tele-Alışverişin Yayınlanmasında Yayıncıların Yükümlülükleri*

Yayıncıların yayınlarında şunlar olmamalıdır;

c) azınlıklara yönelik reklam ve tele-alışveriş veya azınlıkların fiziksel, ruhsal ve ahlaki gelişimlerini tehlikeye düşüren tavrı destekleyen reklam ve tele-alışverişler

i) insanlık onuruna saygıyı etkileyen reklam ve tele-alışverişler

j) inanç ve din veya siyasi veya diğer inançlarla uğraşan reklam ve tele-alışverişler

k) cinsiyet, ırk, ten rengi, dil, milli veya sosyal köken veya bir milliyetin veya etnik azınlığın üyesi olma konularında ayrımcılık içeren reklam ve tele-alışverişler"

4.2.8. Avusturya

1 Ağustos 2001 tarihinde yürürlüğe giren Avusturya Özel Televizyon Yasası'nda yer alan konu ile ilgili hükümler şu şekildedir: [196]

"**Madde 31:** *Programların Yayınlanması İçin Gereken Genel Şartlar*

1- Yapımlarında ve içerikliğinde, yayınları düzenleyenlerin tüm yayınları, insan onuruna ve diğerlerinin temel haklarına saygı duymalı ve bunları korumalıdır.

2- Yayıncılar ırk, cinsiyet, din, özürlülük veya milliyet temelinde nefreti kışkırtmamalıdır.

Madde 37: Reklam ve Tele-Alışveriş İçin Genel Şartlar

Televizyon reklamları ve tele-alışverişleri;

---

[195] Czech Republic – Act on Radio and Television Broadcasting Operation, http://www.rrtv.cz/en/static/laws/BroadcastingAct_231_2006.pdf, (17.08.2010)

[196] Austria - Private Television Act, http://www.rtr.at/en/m/AMDG/PrTV-G%20english.pdf, (05.08.2010)

1 - insan onurunu ihlal etmemelidir.

2- ırk, cinsiyet, özürlülük veya milliyet temelinde hiçbir ayrımcılığı içermemelidir.

Dini ve siyasi inançları rencide etmemelidir."

4.2.9. Kanada

1 Şubat 1991 tarihinde onaylanan Kanada Yayıncılık Kanunu'nda yer alan konu ile ilgili hüküm şu şekildedir:[197]

"*Kanada İçin Yayıncılık Politikası*

Madde 3: *Bildiri*

1(d). Kanada yayıncılık sitemi;

iii) program düzenlemesi ve işlemlerinden doğan iş olanakları yoluyla Kanadalı erkek, kadın ve çocukların ihtiyaçlarına ve çıkarlarına hizmet etmek ve eşit haklar, çift dillilik ve Kanada toplumunun çok kültürlü ve çok ırklı doğası ve toplumun içindeki yerli insanların özel konumunu kapsayan durumlarını ve isteklerini yansıtmalıdır.

1(m). Kanada Yayıncılık Kurumu tarafından hazırlanan program düzenleme;

viii) Kanada'nın çok kültürlü ve çok ırklı doğasını yansıtmalıdır."

4.2.10. Güney Afrika Cumhuriyeti

23 Nisan 1999 tarihinde onaylanan Güney Afrika Cumhuriyeti Yayıncılık Kanunu'nda yer alan konu ile ilgili hüküm şu şekildedir: [198]

"**Bölüm 2:** *Güney Afrika Yayıncılık Sistemi*

Madde 5:

Güney Afrika Yayın Sistemi tarafından hazırlanan programlama;

(a) çeşitli ve kapsamlı olmalı, bilgi, eğitim ve eğlencenin dengesini sağlamalı, yaş, ırk, cinsiyet, çıkarlar ve geri planlar açısından tüm Güney Afrika nüfusunun yayın ihtiyaçlarını karşılamalıdır."

---

[197] Canada - Broadcasting Act, http://laws.justice.gc.ca/en/B-9.01/FullText.html, (07.08.2010)

[198] South Africa - Broadcasting Act, http://vcmstatic.sabc.co.za/VCMStaticProdStage/CORPORATE/SABC%20Corporate/Document/Broadcast_Amendement_Act.pdf, (16.08.2010)

SONUÇ

Herkesin hemfikir olduğu ortak bir tanımı yapılamayan terör, dünyadaki pek çok ülkenin iç sorunu olmaktan çıkıp, uluslararası bir sorun haline gelmiştir. Çok uzun bir tarihi geçmişe sahip olan terör olgusu hiçbir dönemde tam olarak yok edilememiş ancak yaşanabilir bir seviyeye getirilebilmiştir. Var olan bu sorunun büyümesinde ve yaygınlaşmasındaki en önemli etkenlerden birinin medya olduğu kabul edilmektedir. Teröristler medyayı kullanarak seslerini duyurmakta, kitlelere korku ve panik duygusu yaşatmakta, kendilerine karşı olanları sindirmekte ve taraftarları ile sempatizanlarına moral vermektedirler. Sıradan bir şiddet olayında - örneğin bir cinayette - katilin amacı kurbanını öldürmekken, bir terörist için insanların ölü ya da sağ olması önem teşkil etmemektedir. Teröristler için önemli olan gündeme hâkim olmaktır. Tüm dünyada terör örgütleri, devletten güçsüz olduklarının ve silahlı mücadelede devleti yenemeyeceklerinin farkındadırlar. Onların amacı toplumda korku ve güvensizlik havası oluşturarak, devletin ve toplumun kendi istediklerine boyun eğmelerini sağlamaktır. Bu yüzden terör örgütleri için hedef, insanları öldürmekten ziyade bu ölümlerin kamuoyunda oluşturacağı etkidir. Diğer bir değişle teröristler için insanların ölümüne sebebiyet vermek amaç değil araçtır.

Teröristlerin medyayı çıkarları doğrultusunda kullanmaları yanında medya kuruluşları da terör olaylarını kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaktadırlar. Medya kuruluşlarının, birer ticari şirket olduğu, başlıca amaçlarının kâr etmek olduğu ve bu amacı gerçekleştirmelerinin, ulaşabildikleri kitlelerin büyüklüğüne bağlı olduğu bir gerçektir. Geniş kitlelere ulaşabilmenin en kestirme yolu ilgi çekici, sansasyonel ve dramatik yayıncılıktır ve terör eylemleri tam da bu özelliklere sahip olaylardır. İzlenme oranı ve tiraj kaygılarıyla medya kuruluşları terörizmden mümkün olduğunca faydalanmayı isterler. İşte bu karşılıklı faydalanma ilişkisi göz önüne alındığında medya ile terörizm arasında simbiyotik bir ilişkinin var olduğu

söylenebilir. Çalışmamızda yer verdiğimiz üzere pek çok araştırmacı, uzman ve akademisyenin görüşlerinin de bu doğrultuda olduğu görülmüştür.

Televizyonun eğlendirme, eğitme gibi işlevlerinin yanında en temel işlevi haber vermedir ve bunu yerine getirirken diğer kitle iletişim araçlarına göre canlı, yerinden ve görsel-işitsel yayın yapabilme gibi önemli üstünlükleri bulunmaktadır. Televizyon, söz konusu üstünlüklerinden dolayı temel haber kaynağı olarak görülmekte ve bilgiye anında ulaşmak için genellikle televizyonda yayınlanan haberler öncelikli olarak takip edilmektedir. Terör eylemleri haber niteliği taşıdıkları ve ilgi çekici oldukları için geniş kitleleri ekran başına toplama potansiyeline sahiptirler. Hedef kitle içinde izlenme oranlarını artırmak için yayıncı kuruluşlar haberi en hızlı verme yarışına girmektedirler, ancak bu hız yarışı, dikkatsiz ve sorumsuz yayıncılığı da beraberinde getirebilmektedir. Terör eylemlerinin en dehşet verici anları olayın sıcağı sıcağına gerçekleştiği ilk anlardır ve televizyon kanalları kimi zaman bu anları kontrol etmeden doğrudan izleyicilere ulaştırmaktadırlar. Özellikle ülkemizde, terör haberlerinin yayınlanması esnasında ceset ve yaralıların görüntülerinin flulaştırılmaksızın, yakın çekimle ekranlara getirilmesi, panik içerisinde koşuşan insanların gösterilmesi, sansasyonel ve dramatik söylemler maalesef görmeye alışık olduğumuz sahnelerdir.

Çalışmamızda, terör haberlerinin yayınlanmasının dezavantajlarının avantajlarına kıyasla daha fazla olduğu görülmektedir ancak bu durum terör haberlerinin yayınlanmaması gerektiği anlamına gelmemektedir. Yayıncı kuruluşların terör haberlerinin doğurabileceği zararların farkında olup, bunlardan kaçınarak sorumlu yayıncılık anlayışı içinde izleyicilerin haber alma ihtiyacını karşılaması gerekmektedir. Televizyonda haber görüntüleri aktarılırken izleyicide gereksiz yere korku ve panik duygusu oluşturulmaması hususunda dikkatli ve hassas olunması, terörü öven ve terör örgütlerinin amaçlarına ulaşabilmelerine katkı sağlayacak yayınlardan uzak durulması gerekmektedir. Teröre karşı taviz vermeden kararlı bir mücadelenin sergilenmesi gerektiği her fırsatta dile getirilmelidir.

Televizyonda terör içerikli yayınların ne şekilde yayınlanması gerektiğine dair bir fikir birliği sağlanamamıştır. Liberal-özgürlükçü görüşe sahip olanlar meseleye basın özgürlüğü ve ifade hürriyeti temelinde yaklaşmakta ve terör içerikli yayınlar konusunda yayıncı kuruluşları hukuk kuralları dışında sınırlayan herhangi bir gücün olmaması gerektiğini savunmaktadırlar. Otoriter görüşü savunanlar terör eylemlerinden medyayı sorumlu tutmakta ve ifade özgürlüğü ve haber alma özgürlüğü gibi temel özgürlüklerin resmi kaynaklarca sınırlandırılabileceğini savunmaktadırlar. Toplumsal sorumluluk görüşünü benimseyenler ise yayıncı kuruluşların terör içerikli yayınları ekranlara getirirken kamu hizmeti yürüttüklerinin bilincinde olmaları gerektiğini ifade etmektedirler. Bu görüşleri savunanlar sırasıyla özgürlük, devlet ve toplum gibi çok özel değerlerin korunmasına öncelikli olarak önem vermektedirler. Bu değerlerin korunması için hem medya hem devlet, üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirmek durumundadır. Toplumsal sorumluluk çerçevesinde resmi bir otoritenin talimat vermesine gerek kalmaksızın medya tarafından özdenetim uygulamalarının hayata geçirilmesi, etik kodların yerleşmesinin sağlanması, devletin resmi organlarınca mecbur kalınmadıkça basın özgürlüğü ve ifade hürriyetini sınırlandırıcı ve engelleyici tutumlarda bulunulmaması gerekmektedir.

Medyanın kitleler üzerinde giderek etki alanını genişletmesi ve insan yaşamının hemen her alanına nüfuz etmesi ile beraber televizyon başta olmak üzere yazılı basın, radyo ve internet gibi kitle iletişim araçları, aile ve okulla beraber toplumsallaşmanın başlıca etkenleri olarak nitelendirilmeye başlanmıştır. Başta televizyon olmak üzere kitle iletişim araçları, hem bireysel düşünce ve kanaatlerin oluşmasında hem de toplumun kurumsal yapısıyla bütünleştirecek değerleri, inançları ve davranış biçimlerini açık veya gizli mesajlar yoluyla vererek bireylerin sosyalleşmelerinde ve toplumsallaşmalarında çok önemli bir rol üstlenmektedir. Ancak özellikle demokrasi kültürü tam olarak yerleşmemiş toplumların medyalarında bu işlev yerine getirilirken zaman zaman, sadece baskın kültürün yapısına göre anlam ve değerler üretilip, yüceltilirken, farklı ve marjinal olarak görülen görüş ve değerlere pek fazla yer verilmemekte veya yer verilmekle beraber farklı görülen değerler veya gruplar aşağılanabilmekte ve hor görülebilmektedir.

Dünyanın birçok ülkesinde farklı ve yabancı olarak nitelendirilen topluluklara karşı hoşgörüsüzlük ve şiddet olaylarının arttığı bir gerçektir ve buna yol açan en önemli sebeplerinden biri, başta televizyon olmak üzere geniş kitlelere ulaşabilme kapasitesine sahip olan kitle iletişim araçlarında yer alan ırkçılık ve nefret içerikli yayınlardır. Çocuklar ve gençler, kişiliklerinin şekillendiği dönemlerde televizyon ekranlarında olumsuz olarak kodlanmış topluluklar hakkında peşin hükümler edinmekte, kafalarında oluşan önyargılar ve stereotipler yaşamları boyunca bakış açılarını etkileyebilmekte; hayatlarında hiç görmedikleri, tanımadıkları halde tehdit olarak algıladıkları grupları ve toplulukları kısaca ötekileri potansiyel bir tehlike olarak addeden, empati kurmaktan, hoşgörüden ve kültürel diyalogdan yoksun bireyler olarak yetişebilmektedirler. Yetişkinler ise ötekileştirdikleri gruplara karşı sahip oldukları önyargıları televizyonda izledikleri programların da etkisiyle pekiştirmektedirler.

Irkçılık ve nefret söyleminin medyada yer almasına yönelik çalışmalara ve uzman kişilerin görüşlerine göre medya genellikle bulunduğu toplumun kültürel geleneğinden ve yapısından bağımsız hareket etmemektedir. Medeni ülkeler de dâhil olmak üzere eğer bir toplumda genel olarak çeşitli açılardan farklı olarak algılanan gruplara karşı ayrımcı ve düşmanca bir algı söz konusu ise, bu algılayış televizyon, radyo, yazılı basın veya internet gibi kitle iletişim araçlarının da etkisiyle derinleşmekte ve normalleştirilmektedir. Televizyon başta olmak üzere medya yoluyla ırkçılık ve nefret söylemine maruz kalan gruplar ise medyanın toplumun tümünü temsil ettiği yanılgısıyla hareket ederek topluma yabancılaşmakta ve tepki olarak baskın gruplar hakkında ırkçı ve nefret içerikli yaklaşımlarda bulunabilmektedirler. Medyanın sağduyusuz yaklaşımları bu kısırdöngüyü içinden çıkılmaz bir hale getirmektedir.

Televizyonda yayınlanan pek çok program türünde ırkçılık ve nefret içerikli söylemlere rastlanmaktadır. Ancak, önceden kurgulanması ve vermek istediği mesajı daha rahat ve gizli bir biçimde iletebilmesi açısından filmler ve dizilerde ırkçılık ve nefret söylemi içerikli mesajlar daha sık görülmektedir. Geçmişten günümüze sinema sektörünün lokomotifi olan Hollywood’da; Siyahları, Hispanikleri, Arapları ve

özellikle son dönemde Müslümanları hedef alan, onların olumsuz niteliklerine vurgu yapan, pek çok önyargı ve kalıp yargı içeren yapımlara imza atılmıştır. Kaldı ki bu durum, sadece Amerikan sinema sektöründe değil, diğer pek çok ülke sinemasında da görülmekte, sadece hedefteki gruplar veya topluluklar değişmekte fakat ırkçılık ve nefret aşılayan anlayış değişmemektedir. Sinema yapımlarında karşılaşılan ırkçılık ve nefret içerikli söylemler, televizyonda yayınlanan dizilerde de görülebilmektedir. Dizilerde klasik anlamda ırkçılığın yanında genellikle izleyici kitlenin dini ve milli hassasiyetlerinin rating malzemesi yapıldığı görülmektedir. Unutmamak gerekir ki, televizyonda yayınlanan programlar insanları dil, din, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, mezhep ve benzeri sebeplerle ötekileştirmemeli, önyargıları ve stereotipleri beslemek yerine, farklılıkların zenginliğini ön plana çıkaracak bir çizgide olmalıdır.

Ülkemizde, terör içerikli yayınlar denilince akla 15-20 Kasım 2003 tarihlerinde gerçekleştirilen terör saldırıları sonrası yapılan sorumsuz yayıncılık örnekleri gelmektedir. Saldırılar gerçekleştikten sonra yaralı ve hayatını kaybetmiş insanların görüntülerine yakın çekim teknikleriyle yer verilmesi, sunucuların izleyicileri korku ve paniğe sevk edecek tarzda açıklamaları ve rating artırma uğruna yapılan sansasyonel ve duygu-yoğun yayıncılık, üzerinden bunca yıl geçmesine rağmen hala zihinlerdeki yerini korumaktadır. İstanbul Güngören'de gerçekleştirilen terör eylemi ile İstanbul Bostancı'daki silahlı çatışma olaylarında da yine benzer sorumsuz yayıncılık örnekleri yaşanmıştır. Buna karşılık, ABD'deki yayıncı kuruluşlar 11 Eylül 2001 tarihinde gerçekleştirilen terör saldırıları sonrası halkta korku ve paniğe yol açabilecek ceset ve yaralıların görüntülerinin yayınlanmamasına özen göstermişlerdir. Ancak, ABD'de yayın yapan bazı televizyon kuruluşlarının yaşanan bu terör saldırılarını dramatik bir şekilde sunmaları ve kimilerine göre hükümetin direktifleri doğrultusunda yayın yapmaları yoğun bir şekilde eleştirilmiştir. Terör içerikli yayınların yanında ırkçılık ve nefret içerikli yayınlara da hem dünyada hem de ülkemizde zaman zaman rastlanmaktadır. Demokrasinin beşiği olarak adlandırılabilecek ülkelerde bile ırkçılık ve nefret içerikli yayınlara rastlanması meselenin boyutunu gözler önüne sermektedir. Irkçılık ve nefret söylemi içeren yayınlar, çoğunlukla toplumdaki hâkim kültüre göre farklı olarak algılanan

grupları hedef almaktadır. Bu farklı olarak algılama ırk temelinde olabileceği gibi cinsiyet, din veya etnik köken temelinde de olabilmektedir. Çalışmamızda bu konuda vermiş olduğumuz örnekler, hem ülkemizde hem de dünyada farklı temellerde ırkçılık ve nefret içerikli yayıncılık örneklerine rastlandığını göstermektedir.

Terör, ırkçılık ve nefret içerikli yayınlara, yayıncı kuruluşlar dışında bir güç tarafından sansür uygulanması antidemokratik bir yöntem olarak kabul edilmektedir. Ancak yayınlara özgürlük gerekçesi ile hiçbir yasal sınırlama getirilmemesi de yayıncılık sektörünün rekabetçi yapısı yüzünden sorumsuz yayıncılık anlayışını beraberinde getirebilmektedir. Bu nedenle, gerek görsel-işitsel yayıncılıkla ilgili uluslararası düzenlemelerde, gerekse ülkemiz de dâhil birçok ülkenin yayıncılıkla ilgili mevzuatlarında terör, ırkçılık ve nefret içerikli yayınlarla ilgili düzenlemelere yer verilmiştir. Bunun yanı sıra, kimi yayıncı kuruluşlar ve/veya meydana getirdikleri birlikler ve dernekler, terör, ırkçılık ve nefret içerikli yayınların ne şekilde yayınlanması gerektiğine dair rehber bilgiler ve etik ilkeler oluşturmuşlardır. Burada dikkat çeken husus, gerek uluslararası sözleşmelerde gerekse ülkelerin yayıncılıkla ilgili kendi mevzuatlarında ırkçılık ve nefret içerikli yayınlara ilişkin düzenlemelere yer verilirken, terör içerikli yayınların ne şekilde yayınlanması gerektiğine dair düzenlemelere çok az rastlanmaktadır. Ülkemizde ise radyo ve televizyon yayınlarıyla ilgili mevzuatta, ırkçılık ve nefret içerikli yayınlara ilişkin düzenlemelerin yanında teröre ilişkin düzenlemeler de mevcuttur. Bu yasal ihtiyacının en temel nedeni, terörizmin diğer pek çok ülkeden farklı olarak ülkemizde uzun yıllar boyunca en önemli gündem maddelerinden biri olması ve bundan dolayı televizyonlarda terör içerikli yayınların tüm yayın kapsamı içinde önemli bir yer işgal etmesi olarak düşünülebilir. Gerek uluslararası düzenlemelerde gerekse gündeminde terör olmayan ülkelerin kendi iç düzenlemelerinde tıpkı ırkçılık ve nefret söylemi konularında olduğu gibi terör içerikli yayınlara ilişkin ilke ve standartlara da yer verilmesi gerekmektedir. Yapılacak bu düzenlemeler ile terör örgütlerinin seslerini duyurma amacıyla faaliyet gösteren yurtdışı kaynaklı olarak yayın yapan yayıncı kuruluşların da yayınları engellenmiş olacaktır. Irkçılık ve nefret içerikli yayınlara ilişkin düzenlemeler genelde yeterli gözükmekle birlikte bu

düzenlemelerin hayata geçirilmesinde yaşanabilen aksaklıkların da giderilmesi gerekmektedir.

Terörle ilgili yayınların topluma zarar vermeyecek ve terör örgütlerinin amaçlarına hizmet etmeyecek bir şekilde yayınlanması için ve ırkçılık ve nefret içerikli yayınlarla mücadele etmek adına resmi makamlardan sivil toplum kuruluşlarına, medya kuruluşlarından izleyici temsilcilerine kadar herkese sorumluluk düşmektedir. Ülkemizde yayıncılık alanında başlıca mevzuat olan 6112 sayılı Kanun'un "Yayın Hizmeti İlkeleri" başlıklı 8. maddesinin (d) bendinde yer alan teröre ilişkin hüküm ile aynı Kanun'un 7. maddesinde yer alan olağanüstü dönemlerde geçici yayın yasağı getirilebilmesine ilişkin hüküm beraber düşünüldüğünde, terör içerikli yayınlara dair bir mevzuat eksikliği olmadığı düşünülmektedir. Yine aynı şekilde Kanun'un "Yayın Hizmeti İlkeleri" başlıklı 8. maddesinin (b) ve (e) bentlerinde yer alan ırkçılık ve nefret söylemine ilişkin hükümler göz önüne alındığında bu konuda da yasal düzenlemenin yeterli olduğu görülmektedir. Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun, Anayasa ve kanunlarla kendisine verilen düzenleme ve denetleme görevlerini yerine getirmenin yanı sıra terör içerikli yayınlar konusunda bilgilendirme toplantıları ve eğitim faaliyetlerine devam etmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir. Şu an hâlihazırda biri RTÜK tarafından, diğeri RTÜK ve EGM tarafından ortaklaşa organize edilen "terör ve medya" konulu bir panelin ve bir bilgilendirme toplantısının konuşmalarını içeren iki adet kitap mevcuttur. Irkçılık ve nefret söylemi konularında da aynı duyarlılığın gösterilmesinin faydalı olacağı düşünülebilir.

Artık bu noktada en büyük sorumluluk yayıncı kuruluşlara ve izleyicilere düşmektedir. Yayıncı kuruluşlar, topluma zarar verebilecek ve terör örgütlerinin amaçlarına hizmet edebilecek yayınlarla, ırkçılık ve nefret içerikli yayınların önüne geçmek adına özdenetim mekanizmaları oluşturma ve sunuculardan kameramanlara kadar tüm çalışanlarını bu hususlarda eğitime tabi tutma hususlarında harekete geçmelidirler. Ayrıca, yayıncı kuruluşların veya oluşturdukları birliklerin terör, ırkçılık ve nefret içerikli yayınlar konusunda ilkeler oluşturmaları ve bu ilkelere sadık kalmaları çok önemlidir. RTÜK'ün TVYD ile başlattığı süreç sonucunda

belirlenen terör ve olağanüstü durumlarda uygulanacak haber ilkeleri bu anlamda olumlu bir örnektir. İzleyicilere düşen görev ise terör, ırkçılık ve nefret içerikli yayınlar konusunda bilinçli olmak, özellikle çocukları ve gençleri olumsuz nitelikteki yayınlardan korumak ve medyayı daha sorumlu davranmaya yöneltmektir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Alkan, Necati (2000), *Psikolojik Harekât Terörizm ve Polis*, TEMÜH Dairesi Başkanlığı Yayınları, Ankara.

_____ (2007), *Söz Bitmeden: Terörle Mücadele Önleme Stratejileri*, Usak Yayınları, Ankara.

Ayverdi, İlhan (2008), *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Yayınevi, İstanbul.

Aziz, Aysel (2006), *Televizyon ve Radyo Yayıncılığı*, Turhan Kitabevi, Ankara.

Balibar, Etienne (2007), "Sınıf Irkçılığı", (Ed.) Etienne Balibar ve Immanuel Wallerstein, *Irk Ulus Sınıf*, Metis Yayıncılık, İstanbul.

Barnhurst, Kevin G. (1991), "The Literature of Terrorism: Implications for Visual Communications", (Ed.) A. Odasuo Alali ve Kenoye Kelvin Eke, *Media Coverage of Terrorism*, Sage Publications, California.

Baron, Lee (2010), "Big Brother and the Progressive Construction of Celebrity", (Ed.) Julie Anne Taddeo ve Ken Dvorak, *The Tube Has Spoken: Reality TV and History*, The University Press of Kentucky, Kentucky.

Bernasconi, Robert (2007), *Irk Kavramını Kim İcat Etti?*, Metis Yayınları, İstanbul.

Beşe, Ertan (2002), *Terörizm, Avrupa Birliği ve İnsan Hakları*, Seçkin Yayınları, Ankara.

Bilir, Hüseyin (2009), *Terör Medya ve Devlet*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.

Chaliand, Gerard ve Blin, Arnaud (2007), "Zealots and Assassins", (Ed.) Gerard Chaliand ve Arnaud Blin, *The History of Terrorism*, University of California Press, California.

Combs, Cindy C. (1997), *Terrorism in the Twenty-First Century*, Prentice-Hall, New Jersey.

Slann, Martin ve Combs, Cindy C. (2007), *Encyclopedia of Terrorism*, Facts on File, New York.

Çakmak, Haydar (2008), *Terörizm*, Barış Platin Kitap Ltd. Şti, Ankara.

Çaplı, Bülent (1995), *Televizyon ve Siyasal Sistem*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.

Çoban, Barış (2009), *Medya Milliyetçilik Şiddet*, Su Yayınevi, İstanbul.

Eke, Kenoye K. ve Alali, A. Odasuo (1991), "Introduction: Critical Issues in Media Coverage of Terrorism", (Ed.) A. Odasuo Alali ve Kenoye K. Eke, *Media Coverage of Terrorism*, Sage Publications, California.

Englar, Mary (2007), *September 11*, Compass Point Books, Minneapolis.

Fidan, Mehmet (2006), "Terör ve Medya", (Ed.) Orhan Gökçe ve Uğur Demiray, *Terörün Görüntüleri, Görüntülerin Terörü…*, Çizgi Kitabevi, Konya.

Fluehr-Lobban, Carolyn (2006), *Race and Racism: An Introduction*, Altamira Press, Oxford.

Fontette, François De (1991), *Irkçılık*, İletişim Yayınları, İstanbul.

Gabriel, John (1998), *Whitewash: Racialized Politics and the Media*, Routledge Publishing, London.

Gelber, Katharine (2002), *Speaking Back: The Free Speech Versus Hate Speech Debate*, John Benjamins Publishing, Philadelphia.

Gezgin, Suat (2006), "Haber ve Terör", (Ed.) Orhan Gökçe ve Uğur Demiray, *Terörün Görüntüleri, Görüntülerin Terörü…*, Çizgi Kitabevi, Konya.

Gobineau, Arthur De (2000), "Inequality of Human Races", (Ed.) Robert Bernasconi ve Tommy L. Lott, *The Idea of Race*, Hackett Publishing, Indianapolis.

Graber, Doris A. (2003), "Terrorism, Censorship and the 1st Amendment: In Search of Policy Guidelines", (Ed.) Pippa Norris, Montague Kern, *Framing Terrorism: The News Media, the Government and the Public*, Routledge, New York.

Griset, Pamala L. ve Mahan, Sue (2003), *Terrorism in Perspective*, Sage Publications, California.

Hallin, Daniel C. (1989), *The Uncensored War: The Media and Vietnam*, University of California Press, California.

Ireland, R. Duane, Hoskisson, Robert E. ve Hitt, Michael A. (2006), *Understanding Business Strategy: Concepts and Cases*, Thomson South-Western, Ohio.

Jackson, John P. ve Weidman, Nadine M. (2006), *Race, Racism and Science: Social Impact and Interaction*, Rutgers University Press, California.

Jhally, Sut ve Lewis, Justin (1992), *Enlightened Racism: The Cosby Show, Audiences, and the Myth of the American Dream*, Westview Press, Boulder.

Kellner, Douglas (1994), "Cultural Studies, Multiculturalism and Media Culture", (Ed.) Gail Dines ve Jean M. Humez, *Gender, Race and Class in Media*, Sage Publications, California.

Kılıççıoğlu, Funda Erzurum ve Demiray, Uğur (2006), "15 Kasım 2003 Sinagoglar – 20 Kasım 2003 HSBC ve İngiliz Konsolosluğu Saldırılarının Terör Bağlamında İrdelenmesi", (Ed.) Orhan Gökçe ve Uğur Demiray, *Terörün Görüntüleri, Görüntülerin Terörü…*, Çizgi Kitabevi, Konya.

Korkmaz, Gürol (1999), *Terör ve Medya İlişkisi*, Emniyet Genel Müdürlüğü Basımevi, Ankara.

Kushner, Harvey W (2003), *Encyclopedia of Terrorism*, Sage Publications, California.

Langley, Andrew (2006), *September 11: Attack on America*, Compass Point Books, Minneapolis.

Laqueur, Walter (2002), *A History of Terrorism*, Transaction Publishers, New Jersey.

Levi-Strauss, Claude (1985), *Irk ve Tarih*, Metis Yayınları, İstanbul.

Lull, James (2001), *Medya İletişim Kültür*, (Çev. Nazife Güngör), Vadi Yayınları, Ankara.

Marshall, Gordon (1999), *Sosyoloji Sözlüğü*, (Çev. Osman Akınhay ve Derya Kömürcü), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

Moghadam, Assaf (2006), *The Roots of Terrorism*, Infobase Publishing, New York.

Mutlu, Erol (2005), *Globalleşme, Popüler Kültür ve Medya*, Ütopya Yayınevi, Ankara.

Nacos, Brigitte L. (1994), *Terrorism and the Media: From the Iran Hostage Crisis to the World Trade Center Bombing*, Columbia University Press, New York.

Nevevi, Muhammed El ve Iskandar, Adel (2003), *El-Cezire*, (Çev. Arif Başaran), Gelenek Yayıncılık, İstanbul.

Orhon, E. Nezih (2004), *Değişim Değeri Açısından televizyon Haberi – Teknolojik ve İdeolojik Boyutuyla Metalaşan Televizyon Haberleri*, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

Öngün, Faruk (2001), *Küresel Terör*, Okumuş Adam Yayıncılık, İstanbul.

Özbek, Sinan (2003), *Irkçılık*, Bulut Yayınları, İstanbul.

Picard, Robert G. (1991), "The Journalist's Role in Coverage of Terrorist Events", (Ed.) A. Odasuo Alali ve Kenoye K. Eke, *Media Coverage of Terrorism*, Sage Publications, California.

Pieterse, Jan Nederveen (1994), "White Negroes", (Ed.) Gail Dines ve Jean M. Humez, *Gender, Race and Class in Media*, Sage Publications, California.

Reynolds, Amy ve Barnett, Brooke (2003), "America Under Attack: CNN's Verbal and Visual Framing of September 11", (Ed.) Chermak, Steven M. vd., *Media Represantations of September 11*, Praeger Publishers, Westport.

Roth, Mitchel P. (1997), *Historical Dictionary of War Journalism*, Greenwood Press, Westport.

Schmid, Alex P. ve Jongman, Albert J. (2005), *Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories and Literature*, Transaction Publishers, Amsterdam.

Shotat, Ella ve Stam, Robert (2000), *Unthinking Eurocentrism: Multiculturalism and the Media*, Routledge Publishing, London.

Şenel, Alaeddin (1993), *Irk ve Irkçılık Düşüncesi*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

Topal, Ahmet H. (2004), *Uluslararası Hukukta Devlet Destekli Terörizme Karşı Kuvvet Kullanma*'dan aktaran Hüseyin Bilir, *Terör Medya ve Devlet*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2009, s. 30, 31.

Uluç, Güliz (2009), *Medya ve Oryantalizm Yabancı, Farklı ve Garip… Öteki*, Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul.

Ural, Derin N. (2007), "The Disaster Management Perspective of the November 20, 2003 Events in Istanbul, Turkey", (Ed.) Hüseyin Durmaz, *Understanding and Responding to Terrorism*, IOS Press, Washington.

Vural, İzlem Keskin (2006), "Kriz Haberciliği ve Haberci Kişilik Olarak Anchor", (Ed.) Orhan Gökçe ve Uğur Demiray, *Terörün Görüntüleri, Görüntülerin Terörü…*, Çizgi Kitabevi, Konya.

Wardlaw, Grant (1989), *Political Terrorism: Theory, Tactics and Counter-Measures*, Cambridge University Press, Cambridge.

Wolfson, Nicholas (1997), *Hate Speech, Sex Speech, Free Speech*, Praeger Publishers, Connecticut.

Yüksel, Erkan (2006), "Gerçek Yaşam, Medyadaki Gerçek ve Terör Haberciliği", (Ed.) Orhan Gökçe ve Uğur Demiray, *Terörün Görüntüleri, Görüntülerin Terörü…*, Çizgi Kitabevi, Konya.

YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZLERİ

Akdemir, Alper (2006), *Sivil Toplum Kuruluşları ve İnsan Hakları (Antakya'daki Sivil Toplum Kuruluşu Yöneticilerinin Sivil Toplum ve İnsan Hakları Tartışmalarına İlişkin Görüşleri Üzerine Bir Alan Çalışması),* Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hatay.

Aytaç, Önder (2002), *The Relationship Between The Mass Media and The State On Terrorism: A Case Study of Terrorist Attack To The World Trade Center*, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Balcı, Burcu (2000), *1990'lardan Günümüze Amerikan Sinemasındaki Tür Filmlerinde Toplumsal Cinsiyet ve Irk Sunumları*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İzmir.

Demir, Celal (2007), *Türkiye'nin İmzaladığı Terörle İlgili Uluslararası Sözleşmeler ve Bu Sözleşmelerin Temel Haklar Açısından İncelenmesi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Gökulu, Gökhan (2005), *Terör Eylemlerinin Medyaya Yansıması (15-20 Kasım 2003 İstanbul Saldırıları Örneği)*, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Işık, Hasan Hüseyin (2006), *Medya ve Terör Kasım 2003 Bombalama Olaylarının Yazılı Basında Sunumu*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

İpek, Hakan (2006), *Avrupa Birliği'nin Terörizmle Mücadelesi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Kakınç, T. Dursun (2003), *100 Filmde Başlangıcından Günümüze Western Filmleri*'nden aktaran Burcu Balcı, *1990'lardan Günümüze Amerikan Sinemasındaki*

Tür Filmlerinde Toplumsal Cinsiyet ve Irk Sunumları, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İzmir, 2006, s. 53, 54.

Özkan, Yağmur (2007), *Europe and Its Others: Immigrants and New Racism in Europe*, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Uytun, Alaattin (2009), *11 Eylül 2001 Terör Saldırısı Sonrası Değişen Terörizm Algısı*, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Yalçınkaya, İsmail Alper (2008), *Medya-Terörizm İlişkisi*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon.

Yasa, Sevtap (1986), *Irkçılığın Kavramsal Analizi Üzerine Sosyolojik Bir Deneme*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Yılmaz, Fatma (2008), *Avrupa Birliğinde Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı ile Mücadele*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

MAKALELER

Akıner, Nurdan (2004), "11 Eylül Saldırıları ve Amerikan Medyası: Yurtseverlik Akımının Öteki Kavramına Etkisi ve Medyanın Tarafgirliği", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 20, s. 133–142.

Akıner, Nurdan (2005), "11 Eylül Saldırıları Ardından Bush Yönetiminin Ortadoğu'daki Propaganda Faaliyetleri", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 20, s. 91.

Baharçiçek, Abdülkadir (2000), "Etnik Terör ve Etnik Terörle Mücadele Sorunu", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 1, s. 11, 27.

Biernatzki, William E. (2002), "Terrorism and Mass Media", *Communication Research Trends*, Vol: 21, No: 1, s. 1-27.

Cengiz, Ayşe ve Çağlar, Şebnem (2004), "21. yy Savaşları ve Haber (Bölüm I)", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 19, s. 203-212.

Cengiz, Ayşe ve Çağlar, Şebnem (2004), "21 yy. Savaşları ve Haber (Bölüm II)", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı:20, s. 149-153.

Danner, Mark (2005), *The Secret Way to War*'dan aktaran Suat Sungur, "11 Eylül Gazeteciliği: Yeni Normallere Doğru", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 26, 2006, s. 119.

Gönenç, E. Özgür (2003), "Siyasal Yaşamın Belirlenmesinde Kitle İletişim Araçlarının Rolü", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 17, s. 31-41.

Gündüz, Uğur (2004), "Savaş Haberciliğinde ve Medya Terminolojisinde Yeni Bir Boyut: İliştirilmiş Gazetecilik", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 19, s. 223-234.

Işık, Metin (2005), "Medya ve Demokrasi Paradoksu: Medya Yoluyla Demokrasinin Tehdit Edilmesi", *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 4, s. 114-121.

Kantarcı, Şenol (2006), "Terör-Medya-Devlet", *Polis Dergisi*, Sayı: 47, s. 220, 221.

Özerkmen, Necmettin (2004), "Terör, Terörizm ve Radikal İslamcı Terör", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Cilt: 44, Sayı: 2, s. 247, 265

Sungur, Suat (2006), "11 Eylül Gazeteciliği: Yeni Normallere Doğru", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 26, s. 117–124.

Tanrıöver, Hülya Uğur ve Öztürk, Müge (2005), "Kimliklerin ve Toplumsallıkların Televizyon Pratikleri Aracılığıyla Oluşturulması: Göçmen Türkler ve Televizyon Dizileri", Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi, *İletişim Dergisi*, Sayı: 3, s. 153-169.

Williams, John (1999), "The Failure of Terrorism as Mass Communication", *Polis Bilimleri Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 4, s. 37-51

Yücedoğan, Güleda (2002), "Terör, Savaş, Şiddet ve Medya", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 13, s. 105-114.

SEMPOZYUMLAR/PANELLER/KURUM YAYINLARI

Avşar, Zâkir, "Medya ve Polis", *RTÜK – EGM Ortak Paneli*, 2003, RTÜK Yayınları, Ankara.

Bal, İhsan (2008), *Terör ve Medya Konulu Bilgilendirme Toplantısı*, 10 Kasım 2008, RTÜK Yayınları, Ankara.

Ete, Hatem (2008), *Terör ve Medya Konulu Bilgilendirme Toplantısı*, 10 Kasım 2008, RTÜK Yayınları, Ankara.

Laçiner, Sedat (2008), *Terör ve Medya Konulu Bilgilendirme Toplantısı*, 10 Kasım 2008, RTÜK Yayınları, Ankara.

Medya ve Polis, *RTÜK – EGM Ortak Paneli*, 2003, RTÜK Yayınları, Ankara.

OSCE (2009), *Hate Crime Laws: A Practical Guide*, ODIHR, Warsaw.

MEVZUAT VE İLKELER

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu, RG: 12.04.1991, 20843.

3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun, RG: 20.04.1994, 21911

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, RG: 12.10.2004, 25611

6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun, RG: 03.03.2011, 27863.

Austria - Private Television Act, http://www.rtr.at/en/m/AMDG/PrTV-G%20english.pdf, (05.08.2010)

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilen Kriz Zamanlarında İfade ve Haber Alma Özgürlüğünün Korunması Hakkında Rehber İlkeler, http://www.inhak-bb.adalet.gov.tr/ifade/kzihaokhri.htm, (23.01.2011)

Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi, http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=6ac52c35-c1e4-4c7f-9768-53b851dd1cae, (17.05.2011)

Basın Meslek İlkeleri,
http://www.basinkonseyi.org.tr/lang_tr/pressOccupationPrinciples.asp, (24.06.2010)

BBC Yayın İlkeleri – Savaş, Terör ve Olağanüstü Olaylar,
http://www.bbc.co.uk/turkish/ilkeler/ch11.pdf, (01.08.2010)
Canada - Broadcasting Act, http://laws.justice.gc.ca/en/B-9.01/FullText.html,
(07.08.2010)

Czech Republic – Act on Radio and Television Broadcasting Operation,
http://www.rrtv.cz/en/static/laws/BroadcastingAct_231_2006.pdf, (17.08.2010)

Declaration of Mediterranean Network of Regulatory Authorities on Audiovisual Content Regulation, http://www.rirm.org/en/document?id=25&id_document=143, (22.09.2010)

France - Freedom of Communication Act,
http://www.csa.fr/upload/dossier/loi_86_english.pdf, (15.08.2010)

Germany – Interstate Broadcasting Treaty, http://www.kjm-online.de/files/pdf1/RStV_13_english.pdf, (16.08.2010)

Germany – Interstate Treaty on the Protection of Human Dignity and the Protection of Minors in Broadcasting and in Telemedia, http://www.kjm-online.de/files/pdf1/_JMStV_Stand_13_RStV_mit_Titel_english.pdf, (16.08.2010)

Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi,
http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=46551fcc-7598-448b-ae59-8ecb4a84d497 , (18.05.2011)

Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme,
http://www.belgenet.com/arsiv/sozlesme/irkayrim.html, (21.06.2010)

Poland - Broadcasting Act, http://www.krrit.gov.pl/bip/LinkClick.aspx?fileticket=mOmMxR5gKIw%3d&tabid=374&language=en-US, (14.08.2010)

Recommendation No. R (97) 20 of the Committee of Ministers to Member States on Hate Speech, http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/other_committees/dh-lgbt_docs/CM_Rec%2897%2920_en.pdf, (11.05.2010)

Serbia – Broadcasting Law, http://www.anem.org.rs/en/propisi/laws.html, (18.08.2010)

South Africa - Broadcasting Act, http://vcmstatic.sabc.co.za/VCMStaticProdStage/CORPORATE/SABC%20Corporate/Document/Broadcast_Amendement_Act.pdf, (16.08.2010)

Televizyon Yayıncıları Derneği, "Terör ve Olağanüstü Durumlarda Habercilik Yaparken Uyulacak İlkeler", http://www.tvyd.org.tr/haber-yayin-ilkeleri.asp, (07.10.2010)

The OFCOM Broadcasting Code, http://stakeholders.ofcom.org.uk/broadcasting/broadcast-codes/broadcast-code/, (11.10.2010)

The Parliamentary Assembly of the Council of Europe, Recommendation 1706 (2005) - Media and Terrorism, http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/ta05/EREC1706.htm, (20.06.2010)

United Kingdom – Public Order Act, http://www.statutelaw.gov.uk/content.aspx?activeTextDocId=2236942, (12.08.2010)

United Kingdom – Terrorism Act (2000), http://www.statutelaw.gov.uk/content.aspx?activeTextDocId=1851852, (12.08.2010)

United States Code (Title 22, Chapter 38, 2656f), http://www.law.cornell.edu/uscode/22/usc_sec_22_00002656---f000-.html, (14.07.2010)

Yayıncılık Etik İlkeleri, http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=ceb44980-c47e-4364-9b6a-1e3242552102, (18.07.2010)

İNTERNET KAYNAKLARI

BBC News, "Shetty Speaks of Brother Racism", http://news.bbc.co.uk/2/hi/6272585.stm, (21.05.2010)

BBC Türkçe, "Big Brother'da Irkçılık Tartışması", http://www.bbc.co.uk/turkish/europe/story/2007/01/070117_big_brother.shtml, (22.05.2010)

Dündar, Can, "Terör Haberi Haber Terörü", http://www.candundar.com.tr/_old/index.php?Did=672 , (13.07.2010)

Dündar, Can, "Terör ve Medya", http://www.candundar.com.tr/_old/index.php?Did=1687, (13.07.2010)

"Erdoğan ve Cerrah'tan Medyaya Tepki", http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/244995.asp#BODY, (19.04.2010)

"İşini Yapmayan Başkasını Suçluyor", http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/245026.asp, (22.04.2010)

Naureckas, Jim, “Fox at the Front - Will Geraldo Set the Tone for Future War Coverage?”, http://www.fair.org/index.php?page=1096, (16.09.2010)

Ntvmsnbc, “Hücre Evi Baskını: 1 Şehit, 1 Vatandaş Öldü”, http://www.ntvmsnbc.com/id/24960655/ (18.06.2010)

Ntvmsnbc, “TV’deki Yarışmada Türklere Hakaret”, http://www.ntvmsnbc.com/id/25155744/, (20.12.2010)

Pankowski, Rafal, “How To Understand and Confront Hate Speech”, http://www.unitedagainstracism.org/pages/thema03.htm, (01.10.2010)

Pew Research Center for the People and the Press, “Terror Coverage Boost News Media’s Images”, http://people-press.org/report/143/terror-coverage-boost-news-medias-images, (28.09.2010)

Pew Research Center for the People and the Press, “Terrorism Transforms News Interest”, http://people-press.org/report/146/terrorism-transforms-news-interest, (28.09.2010)

Post Medya, “Spiker Irkçılık Yaptı”, http://www.postmedya.com/news_detail.php?id=29426&ref=f5haber.com, (19.11.2010)

“Yuh artık!!! Avrupalı Dar Zihniyet!!! Adı İslam Diye TV’ye Çıkarmadılar”, http://www.medyafaresi.com/haber/12763/medya-yuh-artik-avrupali-dar-zihniyet-adi-islam-diye-tvye-cikarmadilar.html, (13.11.2010)

Zaman, “Türklere Hakaret Eden Belçikalı Meclis Başkanı Resmen Özür Diledi”, http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=1060156&title=turklere-hakaret-eden-belcikali-meclis-baskani-resmen-ozur-diledi, (20.12.2010)

ÖZET

Terör, ırkçılık ve nefret söylemi, son yıllarda kitle iletişim araçlarının gelişimi ile birlikte toplumsal ve siyasal yaşamda daha sık yer almaya başlamıştır. Televizyonun en çok takip edilen kitle iletişim aracı olduğu gerçeğinden hareketle bu kavramların en çok televizyon izleyen kitleleri etkilediği söylenebilir. Çalışmamızda, medyanın ve özellikle televizyonun; terörizm, ırkçılık ve nefret söylemi ile olan ilişkisini ve bu olguların televizyonda yayınlanmasının doğuracağı sonuçları araştırmak için öncelikle bu kavramlardan bahsedilip fikir sahibi olunmuş, daha sonra ise bu kavramların medya ve televizyon ile olan ilişkilerine değinilmiştir. Teröristlerin amacı, kitle iletişim araçlarını kullanarak seslerini ve taleplerini duyurmaktır. Medya, teröristlerin seslerini duyurmak için yaptıkları eylemleri sansürsüz ve özgür bir biçimde mi, devlet kontrolü altında mı yoksa toplumsal sorumluluk ilkesine bağlı kalarak mı yayınlamalıdır sorusu hakkında farklı görüşler mevcuttur. Bunların yanında, televizyon haberlerinde terör eylemlerine ne şekilde yer verilmesi gerektiği, terör haberlerine yer verilmesinin doğuracağı olumsuzluklara değinilmiştir. Terörün yanında ırkçılık ve nefret söyleminin de medyada sıkça yer aldığı ve baskın kitle kültürünün etkisiyle oluşturulan “biz ve ötekiler” ayrımının bu durumun ortaya çıkmasında katkısı olduğu bir gerçektir. Hoşgörü ve empatinin giderek azaldığı günümüzde ırkçılık ve nefret söyleminin televizyon ekranlarında kendine yer bulması şaşırtıcı değildir. Çalışmamızın sonunda ülkemizde ve ülkemiz dışında terör, ırkçılık ve nefret içerikli televizyon yayınlarına ilişkin belli başlı örnekler incelenmiş ve terör, ırkçılık ve nefret söylemi içeren yayınlarla ile ilgili uluslararası düzenlemelere, ülkemizin ve bazı ülkelerin yayıncılıkla ilgili mevzuatlarında yer alan konu ile ilgili hükümlere ve bazı yayıncılık ilkelerine yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: terör, terörizm, ırkçılık, nefret, nefret söylemi, televizyon, yayın.

ABSTRACT

Terror, racism and hate speech have started to appear more frequently in social and political life with the development of mass communication in recent years. Considering the fact that television is the most commonly followed mass media, it can be said that these concepts affect mostly the masses who watch television. In our study, in order to investigate the relationship between the media, or television in particular and terrorism, racism and hate speech and the potential consequences of broadcasting these on television, these concepts were examined theoretically to get an idea and their relationship with the media and television was examined. What terrorists aim to do is to make their voices and claims heard using means of mass media. There are various opinions as to the question whether the media must broadcast terrorist acts performed to make themselves heard freely and without censor, or under the supervision of the government or by committing to the principle of social responsibility. Apart from these, the issue of how terrorist acts must be involved in the news on television and the negative aspects of allowing news on terror were dealt with. It is obvious that terror, racism and hate speech have an extensive coverage in the media and the “we and others" distinction through dominant mass culture contribute to this. In today's world, where tolerance and empathy gradually declines, it is not surprising that racism and hate speech gets to have coverage on television screens. At the end of our study, certain events that may be set as an example to television broadcasts involving terror, racism and hatred in our country and abroad were examined and international regulations on broadcasts involving terror, racism and hate speech, provisions in regulations made on broadcasting laws of our country and some other countries and some broadcasting principles were studied.

Keywords: terror, terrorism, racism, hatred, hate speech, television, broadcasting.

ÖZGEÇMİŞ

07.02.1981 tarihinde Konya'da doğdu. İlköğrenimini Özel Gündoğdu İlkokulu'nda, ortaöğrenimini sırasıyla Konya Meram Anadolu Lisesi (1991-1995), Konya Meram Fen Lisesi (1995-1997) ve Konya Selçuklu Dumlupınar Lisesi'nde (1997-1998) tamamladı. 2003 yılında Marmara Üniversitesi İşletme (İng.) bölümünden mezun oldu. 20 Ağustos 2007 tarihinden bu yana Radyo ve Televizyon Üst Kurulunda Üst Kurul Uzman Yardımcısı olarak görev yapmaktadır. İngilizce bilmektedir.